

895 ๑1309

๘ 8677

ร.3

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมวล อุณหภูม

ปริญาพนธ์

ของ

สุรีย์ ตั้งสมบูรณ์

19 ก.ค. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2536

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

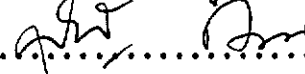
184717

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

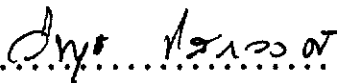
..........ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ ไสวงค์)

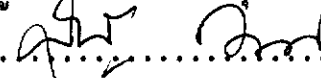
..........กรรมการ

(อาจารย์ภิญโญ กองทอง)

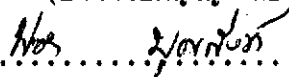
คณะกรรมการสอบ

..........ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ ไสวงค์)

..........กรรมการ

(อาจารย์ภิญโญ กองทอง)

..........กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์นิตยา บุญสิงห์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..........คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ 21 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ ไสรวงศ์ ประธานกรรมการ และอาจารย์กัญญา กองทอง กรรมการ ผู้ได้สละเวลาให้คำแนะนำอันมีค่า และปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตา เอาใจใส่เสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์นิศยา บุญสิงห์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ เป็นกรรมการสอบปากเปล่า และกรุณาให้คำแนะนำที่ดี ทำให้ปริญญานิพนธ์นี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สิริมา วรยิ่งยง ที่ได้กรุณาตรวจแก้บทความภาษาอังกฤษให้จนเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยเอกเสนีย์ วิลาวรรณ ผู้เป็นประจักษ์ตาคนที่สองที่ให้ชีวิตทางการศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความรัก และความกรุณาอย่างหาที่สุดมิได้

ขอขอบคุณคุณศรีสมร จูอาไพ คุณนิคม อธิปฏิภานนท์ ที่ช่วยเอื้อเฟื้อจัดหาเรื่องสั้นที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณ คุณรวดี วงศ์สง่า คุณปริยานุช ปวงะฤทธิ์ ที่ช่วยเรียบเรียงบทความภาษาอังกฤษให้ด้วยความเมตตา

ขอขอบคุณคุณจันทนา อินทรรัตน์ และคุณยุทธภูมิ สุวรรณเวช กัลยาณมิตรทั้งสองที่ช่วยปลอบขวัญ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาตลอด พร้อมทั้งขอขอบคุณ พี่ ๆ เพื่อน ๆ สาขาภาษาไทย เพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ที่อนุเคราะห์ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ และคอยซักถามถึงความก้าวหน้าของปริญญานิพนธ์ด้วยความรัก และห่วงใย

ขอขอบคุณคุณถาวร พรหมเกตุ ที่ให้ข้อคิด และกำลังใจด้วยความรักและเมตตาอย่างสม่ำเสมอ

ท้ายที่สุดนี้ผู้วิจัยขอกราบรำลึกถึงพระคุณของคุณพ่อและคุณแม่ ผู้พิมพ์กัลยาณมิตรให้กำลังใจ กระตุ้นเตือนให้มีความอดทนอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยขอจารึกความทรงจำนี้ไว้ไม่รู้ลืม

สุรีย์ ตั้งสมบูรณ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	4
ขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้า	4
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า	5
2 วิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ ประมวล อุนทรูป	14
โครงเรื่อง	15
เปิดเรื่อง	17
ดำเนินเรื่อง	38
ปิดเรื่อง	80
ตัวละคร	102
บทสนทนา	123
ฉาก	140
แก่นเรื่อง	170

3	วิเคราะห์การใช้ภาษาในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูป	193
	การเลือกใช้เสียงของคำ	193
	การใช้คำ	202
	การใช้โวหาร	217

4	สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	229	231
	สรุปผลการศึกษา	229	
	อภิปรายผล	236	
	ข้อเสนอแนะ	238	

	บรรณานุกรม	239
--	------------------	-----

	ภาคผนวก	245
--	---------------	-----

	ประวัติย่อของผู้วิจัย	283
--	-----------------------------	-----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเสนอการรับรู้และความรู้สึกที่ผู้เขียนมีต่อสภาพแวดล้อมของตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิง ผู้สร้างวรรณกรรมจะสร้างเรื่องโดยมีพื้นฐานจากการรับรู้ การจดจำ การมองเห็น และความรู้สึกต่าง ๆ ที่เขามีต่อสภาพแวดล้อม ดังนั้นวรรณกรรมจึงเป็นงานที่ผู้อ่านจะได้รับคุณค่าทางด้านความบันเทิง และคุณค่าจากการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนในเวลาเดียวกัน

เรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มงานประเภทบันเทิงคดี เรื่องสั้นเป็นงานเขียนที่มีลักษณะเด่นอยู่กับการสร้างเรื่องและดำเนินเรื่องให้จบภายในเวลาอันรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นเป็นวรรณกรรมที่มีตัวละคร จาก ปมขัดแย้งไม่มาก และมีความคิดสำคัญเพียงประการเดียว แต่แม้ว่าเรื่องสั้นจะมีลักษณะเด่นดังกล่าวก็ยังสามารถจำลองชีวิตมนุษย์ได้อย่างสมจริง เป็นศูนย์รวมของแบบอย่างชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป ตัวละครต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องไม่ว่าจะรับบทบาทใด ต่างก็มีหน้าที่เพื่อจำลองบทบาทของมนุษย์ มีการแสดงออกตามธรรมชาติ ทัศนคติของมนุษย์ โดยเฉพาะการแสดงออกทางด้านอารมณ์ต่าง ๆ ของตน ดังนั้นคุณค่าสำคัญที่ผู้อ่านจะได้รับจากเรื่องสั้นนั้น นอกเหนือจากความบันเทิงที่จะได้รับแล้ว ผู้อ่านยังสามารถนำบทบาทของตัวละครมาเป็นเครื่องช่วยให้รู้จักตนเอง รู้จักการปรับตัว รู้จักการปรับปรุงตน และรู้จักการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง เพราะได้ผ่านการศึกษาแบบอย่างของชีวิตที่ผู้เขียนได้หยิบยกมานำเสนอไว้แล้ว

ในบรรดานักเขียนของไทยนั้น ประมุข อุดมธุป ผู้ใช้นามปากกาว่า อุชฌา เพลิงธรรม และเจ้าจ๊วในการเขียนเรื่องสั้น เป็นนักเขียนเรื่องสั้นผู้หนึ่งที่มีผู้อ่านย่องว่าเป็นนักเขียนที่มีความสามารถในการเขียนเรื่องสั้น ทั้งในด้านการสร้างเรื่องและการใช้ภาษา เช่น สำนักพิมพ์หมึกจันได้เขียนยกย่องการใช้ภาษาและการสร้างเรื่องของประมุข อุดมธุป ไว้ในคำนำจากสำนักพิมพ์ไว้ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ เสปสมกมสิม ของอุชฌา เพลิงธรรม (ม.ป.ป. :

คำนำ) ว่า

ในแวดวงวรรณกรรมเมืองไทย มีนักเขียนหลายท่านที่ได้รับการยกย่องในฝีมือการประพันธ์เรื่อง เป็นที่จดจำได้ในหมู่นักอ่าน บางท่านอาจจะในแง่ของเนื้อหา การผูกเรื่อง บางท่านในแง่ของสำนวนภาษาที่สละสลวยงดงาม แต่อุชฌา เพลิงธรรม เป็นนักประพันธ์หนึ่งในจำนวนน้อย ที่ได้รับการยกย่องทั้งในแง่ของโครงเรื่อง การดำเนินเรื่อง และสำนวนภาษาที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ จนยอมรับกันทั่วไปว่าเป็นนายของภาษา

อมราวดี (2531 : 108) ได้ให้ทัศนะว่า เรื่องสั้นของอุชฌา เพลิงธรรม ทุกเรื่องล้วนมีเอกลักษณ์ของผู้เขียนในด้านความสมบูรณ์แห่งภาษา ศัพท์ สำนวน และการเรียงร้อยถ้อยคำ ส่วนรัฐจวน อินทรกำแหง (2531 : 135) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การใช้ภาษาของประมุข อุชฌรูป นั้น เป็นการใช้ภาษาที่ช่วยผ่อนคลายความรู้สึกที่จะเป็นอนาจารให้ลดลง และเป็นอุปมาอุปไมยที่ชวนคิด และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ (ม.ป.ป. : 6) ได้กล่าวนิยมประมุข อุชฌรูป ว่าเป็นผู้ที่ใช้ภาษาอย่างประณีต มีการเลือกพ้องคำที่เจียมคน ใช้ถ้อยคำอันวิจิตรเพื่อสื่ออารมณ์อันหลากหลาย เป็นผู้ที่ควรแก่การยกย่องว่าเป็นกวีที่ไม่มีวันตาย

จากคำกล่าวข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่า ประมุข อุชฌรูป เป็นนักเขียนผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการเขียนเรื่องสั้น เขาสามารถใช้ภาษาเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับผู้อ่านเพื่อนำเสนอความรู้สึกนึกคิดของเขาสู่ผู้อ่านได้อย่างชัดเจน และในปัจจุบันได้มีการนำเรื่องสั้นของประมุข อุชฌรูป มาตีพิมพ์ซ้ำเพื่อเผยแพร่เรื่องสั้นของประมุขให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักอ่านรุ่นใหม่ จึงน่าจะเป็นข้อยืนยันได้ว่าเรื่องสั้นของประมุข อุชฌรูป น่าจะเป็นเรื่องสั้นที่ทรงคุณค่า ควรแก่การนำมาศึกษาวิเคราะห์อย่างจริงจัง จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของประมุข อุชฌรูป อย่างละเอียดเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบันต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของประมุข อุชฌรูป
2. เพื่อวิเคราะห์การใช้ภาษาในเรื่องสั้นของประมุข อุชฌรูป

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ทำให้เข้าใจลักษณะเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบันต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา ในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ที่พิมพ์รวมเล่มแล้ว จำนวน 16 เล่ม ดังนี้

1. เรื่องธรรมดา
2. กรณียเมฆล้นนอกใจ
3. ไม่มีอะไรในกอไผ่
4. มาลิกกับแมลง
5. เสพสมภมิมิส
6. ฤๅจะเรีครมยศ
7. ลีเกลศยังโลดเกลิง
8. สเรีงระบาตารู
9. พรูควังถึงนรกแลสวรค์
10. ทรายเดือนตะวันพันฟ้าแลดิน
11. เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้
12. ดอกรัก
13. ดวงยิพวา
14. ยายหยี
15. เล่ห์พิบัติ
16. แม่ศรีเอย

ทั้งนี้ผู้วิจัยมิได้นำเรื่องสั้นที่ประมุข อุดมธูป ระบุไว้ชัดเจนว่าแปลมาจากต่างประเทศ ทั้งหมดมาศึกษา เนื่องจากไม่ใช่ผลงานที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเอง จึงมีจำนวนเรื่องสั้นที่นำมาศึกษา จำนวน 157 เรื่อง

นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์ประกอบ หมายถึง โครงสร้างของเรื่องสั้นอันได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา จาก แก่นเรื่อง

กลวิธีการเขียน หมายถึง วิธีสร้างโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา จาก ที่ผู้แต่งใช้ในการเสนอความคิด และความสนใจของตนให้ปรากฏออกมาในเรื่องสั้น

การใช้ภาษา หมายถึง วิธีการเลือกเพี้ยนคำมาใช้ในการเขียนเพื่อก่อให้เกิดความไพเราะด้านเสียง และการใช้โวหารภาพพจน์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยใช้ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิประกอบกัน โดยนำเสนอผลการศึกษแบบพรรณนาวิเคราะห์

ขั้นตอนในการศึกษา

1. รวบรวมเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป จากหนังสือรวมเรื่องสั้น จำนวน 16 เล่ม ตามรายชื่อที่กล่าวไว้ในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า
2. ศึกษาประวัติของประมุข อุดมธูป จากเอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประมุข อุดมธูป เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษา
3. รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้น และการใช้ภาษา เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์
4. วิเคราะห์องค์ประกอบ และกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ในด้านต่อไปนี้

4.1 โครงเรื่อง

4.1.1 การเปิดเรื่อง

4.1.2 การดำเนินเรื่อง

4.1.3 การปิดเรื่อง

4.2 ตัวละคร

4.2.1 ลักษณะตัวละคร

4.2.2 กลวิธีในการเสนอตัวละคร

4.3 บทสนทนา

ความจริง และความเหมาะสมกับวัย สถานภาพ บุคลิกภาพ และฐานะ
ของตัวละคร

4.4 ฉาก

4.4.1 วิธีการสร้างฉาก

4.4.2 ความจริง และความเหมาะสมกับเรื่อง

4.5 แก่นเรื่อง

5. ศึกษาการใช้ภาษาของประมุข อุดมธูป ในด้านต่อไปนี้

5.1 การเลือกใช้เสียงของคำ

5.2 การใช้คำ

5.3 การใช้โวหาร

6. เสนอผลการค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานประพันธ์ของประมุข อุดมธูป

สง่า อารัมภีร์ เขียนถึงประมุข อุดมธูป (2531 : 115) ว่าประมุข อุดมธูป
เป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่ล้นหลาม เรื่องที่เขียนไม่ค่อยได้รับความนิยมในช่วงที่เขียนเพราะคนอ่าน
ไม่ค่อยเข้าใจเรื่องที่อ่าน แต่เมื่อนำมาพิมพ์รวมเล่มในปัจจุบันกลับได้รับความนิยมสูง
อมรรวดี กล่าวถึงเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ไว้ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ เสปสมมสม
(ม.ป.ป. : 3) ว่า "แต่ละเรื่องที่วาดออกมาจากปลายปากกาของอุดมฯ เพลิดเพลิน ล้วนมี
เอกลักษณ์ของผู้เขียนในด้านความสมบูรณ์แห่งภาษา ศัพท์ สำนวน และการเรียงถ้อยร้อยคำที่ได้
ยิ่งหย่อนกว่ากันเลย"

ประยัต ศ.นาคะนาท เขียนถึงเรื่องสั้นชื่อแสงแดดในพยับฝน ซึ่งเป็นเรื่องสั้นเรื่องหนึ่งในหนังสือรวมเรื่องสั้นชื่อ ถั่วเรีครมเยศ ของอุษณา เพลิงธรรม (2532 : 8) ว่าชอบเรื่องนี้มากกว่าเรื่องอื่นเพราะนอกจากความสามารถในการสร้างภาพจริงซ้อนในภาพให้แก่ผู้อ่านแล้ว เรื่องนี้ยังแสดงถึงความสามารถในการสร้างเรื่อง และการใช้ภาษาแบบนักประพันธ์ โดยให้ตัวละครในเรื่องเจรจากันด้วยภาษาที่ประณีต ซึ่งไม่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่สามารถทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจได้

'รงค์ วงษ์สวรรค์ (2531 : 92) กล่าวถึงประมุล อุดธุบ ว่าประมุลเป็นนักเขียนเรื่องสั้นที่คึกคักหนึ่งในวงการนักเขียน เป็นนักเขียนที่มีวิธีการเขียนหนังสือที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และเป็นตัวอย่างที่ดีที่นักเขียนรุ่นหลังหลายคนพยายามจะทำตาม แต่ก็ยังไม่เคยมีใครทำได้เหมือนประมุล อุดธุบ ซึ่งเป็นลักษณะการเขียนที่ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เห็นว่ามีเอกลักษณ์ดังที่กล่าวไว้ดังนี้ "เขามีวิธีเขียนหนังสือโดยถือไคก็ยเป็นแก่นของบุุณ ทุกบรรทัดของเขา เข้าถึงทุกขณะแห่งอารมณ์ เข้าถึงจุดเล็ก ๆ ของความใคร่ อย่างที่คนอื่นอาจจะไม่เคยเจียดกรายเข้าไป ช่างเข้าอกเข้าใจไปเสียเกือบทุกอย่าง และกรองออกมาเป็นตัวหนังสือได้มนวลละมุนละไม"

2. เอกสารที่เกี่ยวกับการศึกษาเรื่องสั้น

การศึกษาวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น มีผู้เสนอแนะแนวทางในการศึกษาไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

เจือ สตะเวทิน (2518 : 146 - 149) ได้กล่าวถึงการวิจารณ์เรื่องสั้นไว้ว่าในการวิจารณ์เรื่องสั้นนั้น ผู้วิจารณ์จะต้องเข้าใจลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นพอสมควร จึงจะวิจารณ์ได้ดี ลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นนั้นได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร จาก และแก่นเรื่อง และยังสามารถเสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์เรื่องสั้นตามลักษณะองค์ประกอบแต่ละส่วนไว้ว่า

การวิจารณ์โครงเรื่อง ผู้วิจารณ์ต้องบอกผู้อ่านว่า ส่วนใดคือการผูกพัน ส่วนใดคือจุดสุดยอดของเรื่อง ส่วนใดคือตอนท่วงเรื่อง ผู้แต่งบิดเรื่องอย่างไร เรื่องสมจริงหรือไม่

การวิจารณ์ตัวละคร ผู้วิจารณ์ต้องชี้ชัดถึงตัวละครที่เด่นที่สุดหรือตัวกลาง แล้วแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเปิดเผยอุปนิสัยของตัวละครด้วยวิธีใด ผู้แต่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครได้ดีหรือไม่ บทบาทของตัวละครขัดแย้งกันตรงไหนหรือไม่

การวิจารณ์ฉาก ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าสถานที่และเวลาที่เกิดเหตุขึ้น มีอิทธิพลต่อเรื่องอย่างไร ผู้แต่งพรรณนาฉากได้ชัดเจนหรือไม่ ฉากที่ใช้ก่อให้เกิดบรรยากาศอย่างไร เพียงใด

การวิจารณ์แก่นของเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าแก่นของเรื่องคืออะไร จะเขียนแนวความคิดของเรื่องทั้งเรื่องด้วยประโยคเดียวว่าอย่างไร แก่นเรื่องเห็นได้ชัดเจนในตอนจุดสุดยอดหรือตอนปิดเรื่อง หรือแก่นเรื่องซ่อนสนิทกับจุดสุดยอด

นอกจากการพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว เจือ สตะเวทิน เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาไปถึงจุดมุ่งหมายในการแต่ง ตลอดจนการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ด้วย

กุหลาบ มลลิกะมาส (2518 : 78 - 107) เสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์ และประเมินค่าเรื่องสั้นไว้ว่า ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นนั้น อาจจะวิเคราะห์ออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมได้ดังนี้

1. โครงเรื่อง การวิเคราะห์โครงเรื่องควรพิจารณาตามขั้นตอนต่อไปนี้

- 1.1 การอธิบายถึงสถานการณ์ตอนเปิดเรื่อง
- 1.2 ปัญหาเริ่มปรากฏ
- 1.3 การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา
- 1.4 การที่ปัญหาได้รับการแก้ไข
- 1.5 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
- 1.6 จุดจบของปัญหา

2. แก่นเรื่อง ผู้ศึกษาควรพิจารณาให้เห็นแก่นของเรื่องนั้น ๆ และสามารถประเมินค่าได้ว่า

2.1 แก่นของเรื่องสมจริง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์ และพฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด

2.2 ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะของมนุษย์ได้ชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่

2.3 แก่นของเรื่องนั้นเป็นไปในทางเองสร้างสรรค์หรือช่วยให้เกิด

ความรู้ความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด

3. จาก ผู้ศึกษาควรพิจารณาว่าจากมีความถูกต้องชัดเจนหรือไม่ และมีการใช้จากเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่องหรือไม่

4. ตัวละคร และบทสนทนา ผู้ศึกษาควรพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครว่า เป็นตัวละครประเภทใด ผู้แต่งเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้ดีเพียงใด เมื่อผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีนิสัยอย่างไร แล้วก็คงไว้เช่นนั้น หรือเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์ ประสบการณ์ และกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

ส่วนบทสนทนานั้น ให้พิจารณาว่าผู้แต่งนิยมใช้วิธีการอย่างไร มากน้อยเพียงใด บทสนทนามีประโยชน์อย่างไรในเรื่อง และผู้แต่งมีความสามารถเพียงใดในการสร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับฐานะ และลักษณะนิสัยของตัวละคร

5. กลวิธีในการแต่ง ผู้ศึกษาอาจจะพิจารณากลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในแง่มุมต่าง ๆ กัน เช่น กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการสร้างตัวละคร เป็นต้น

6. ท่วงทำนองแต่ง ผู้ศึกษาอาจสังเกตท่วงทำนองแต่งของนักเขียนแต่ละคนจากการเลือกใช้คำ สำนวนโวหาร ลักษณะโครงสร้างของประโยค ตลอดจนท่วงทำนองในการบรรยาย และพรรณนาความ

7. ทางเสียงของผู้แต่ง ผู้ศึกษาอาจจะพิจารณาถึงทัศนคติหรือท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสังเกตจากทางเสียงของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น

8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง นักเขียนแต่ละคนต่างก็มีแนวคิดหรือปรัชญาเป็นของตนเอง และต่างก็พยายามจะถ่ายทอดแนวคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นลงในวรรณกรรมที่ตนแต่งเสมอ การประเมินค่าการเลือกใช้แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง ผู้ศึกษาควรพิจารณาให้เห็นความกลมกลืนกันระหว่างเจตนากับปรัชญาในการแต่ง ซึ่งถ้าสอดคล้องกันก็จะส่งเสริมให้วรรณกรรมเรื่องนั้นมีเอกภาพเด่นชัด และเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของผู้แต่งว่า เขาได้ใช้ปรัชญานั้น ได้ผลเหมาะสมกับลักษณะเนื้อเรื่อง

ชวน เพชรแก้ว (2521 : 185) ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นวนิยาย และเรื่องสั้นไว้ว่า การวิจารณ์นวนิยาย และเรื่องสั้นนั้น ควรพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. ประวัติผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงประวัติและผลงานของผู้แต่งโดยย่อ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบเกี่ยวกับตัวผู้แต่งพอสมควร

2. แนวคิดของผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ควรสรุปให้เห็นว่า เรื่องนั้นแสดงแนวคิดอะไรให้แก่ผู้อ่าน เป็นแนวคิดแนวใด แทรกอยู่อย่างไร และสาเหตุของแนวคิดนั้นน่าจะเกิดจากอะไร

3. โครงเรื่อง และเนื้อเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรแยกโครงเรื่อง และเนื้อเรื่องออกจากกันให้ได้ว่า โครงเรื่อง และเนื้อเรื่องนี้เป็นคนละอย่างกัน

4. ตัวละคร ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงตัวละครเกี่ยวกับลักษณะนิสัยว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และโครงเรื่องอย่างไร มีเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของตัวละครปะปนอยู่บ้างหรือไม่ เนื้อเรื่องถูกตัวละครพาดำเนินไปตามนิสัยของตัวละครหรือไม่

5. จาก ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงจากว่า จากช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นตัวละครได้เด่นชัดเพียงใด มีผลต่ออารมณ์ เข้ากับท้องเรื่อง และการดำเนินเรื่องหรือไม่ การใช้จากในเรื่องมีความสมจริงเพียงใด

6. สำนวนภาษา และบทสนทนา ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าผู้แต่งใช้สำนวนภาษาและบทสนทนาเหมาะสมกับตัวละครหรือช่วยให้ทราบบุคลิกของตัวละครหรือไม่ บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่องหรือไม่ สำนวนภาษาที่ใช้ให้ความหมายชัดเจน สุกภาพและไม่เยิ่นเย้อโดยไม่จำเป็นหรือไม่

7. กลวิธีในการแต่ง ผู้วิจารณ์ต้องพิจารณาว่า ผู้แต่งใช้กลวิธีอะไรมาช่วยในการดำเนินเรื่อง นอกจากนั้นผู้แต่งได้แทรกข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อสอนผู้อ่านอย่างไร

8. คุณค่าของหนังสือ ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าเรื่องนั้นผู้แต่งได้มุ่งแสดงคุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านใดบ้าง

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องการใช้ภาษา

เสรีรักษ์โกเศศ (2515 : 40 - 41) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า คำแต่ละคำมีความหมายตามธรรมดาอย่างที่มีอยู่ในพจนานุกรม และความหมายรองหรือความหมายข้างเคียง ความหมายนั้นเองเป็นความหมายที่ทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก คำทุกคำก็ย่อมมีความหมายรองอยู่ในตัวของมัน ถ้าเลือกสรรคำได้เหมาะสม และเอามาเรียงเข้าภาษาให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เวลาอ่านหรือฟัง แวบแห่งความหมายนี้จะผุดขึ้นเป็นลือหรือแนะให้เห็นภาพขึ้นผุดในใจ

วรรณ แก้วแพรก (2532 : 1 - 4) แบ่งความหมายของคำออกเป็น

5 ประการ คือ

1. ความหมายตรง ได้แก่ ความหมายปกติของคำ เนื้อความเป็นอย่างไร ความหมายก็เป็นอย่างนั้น
2. ความหมายเชิงอุปมา ได้แก่ ความหมายของคำที่กลายไปจากความหมายตรง เป็นการนำคำที่ใช้ตามปกติสำหรับสิ่งหนึ่งไปใช้กับอีกสิ่งหนึ่ง ที่เห็นว่ามัลักษณะคล้ายกันหรือ เข้ากันได้ เพื่อบอกลักษณะอาการ รูปพรรณสัณฐาน หรือคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งให้เด่นชัดขึ้น
3. ความหมายแฝง ได้แก่ ความหมายย่อยที่เร้นอยู่ในความหมายตรง เพื่อบอก ลักษณะหรือรายละเอียดบางอย่างของความหมายใหญ่อีกชั้นหนึ่ง ความหมายแฝงมักปรากฏใน คำกริยา และคำขยาย
4. ความหมายตามบริบท ได้แก่ ความหมายของคำที่ขึ้นอยู่กับความหมายใน ประโยค เมื่อข้อความในประโยคเปลี่ยนไป ความหมายของคำก็เปลี่ยนไปด้วย ถ้อยคำในประโยค จึงเป็นตัวกำหนดความหมายของคำ
5. ความหมายจิตประหวัด ได้แก่ ความหมายที่เกี่ยวข้องอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึกหรือทัศนคติตามพื้นฐานหรือภูมิหลังของคนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน

เจือ สตะเวทิน (2518 : 124 - 125) กล่าวถึงเกณฑ์ในการวิเคราะห์การใช้ ภาษาไว้ 8 ประการ คือ

1. ว่าด้วยเรื่องการลำดับความของเรื่อง
2. ว่าด้วยเรื่องความยากง่ายในการใช้ภาษา
3. ว่าด้วยเรื่องวิญญูณแห่งถ้อยคำ
4. ว่าด้วยเรื่องวาไทยาย
5. ว่าด้วยความละเอียดลออในการพรรณนา
6. ว่าด้วยศิลปะในการคลี่คลายเรื่อง
7. ว่าด้วยความตระการในลีลา
8. ว่าด้วยการสอดแทรกอารมณ์ขัน

กุหลาบ มลลิกะมาส (2517 : 21) กล่าวว่าวิธีการใช้ภาษาของนักประพันธ์นั้น
สังเกตได้จาก

1. การสรรคำ

1.1 คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และสถานการณ์ของบุคคล

1.2 การเลือกเสียงของคำ

2. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร ได้แก่ การสร้างจินตภาพ และการใช้ภาพพจน์

3. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

4. ท่วงทำนองในการบรรยายและพรรณนาความให้กระจ่าง

5. หางเสียงของผู้แต่ง บรรยากาศ หรือพื้นอารมณ์ มีความหมายถึงทัศนคติหรือ
ท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และอาจจะเปรียบได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับน้ำเสียง ซึ่งอาจ
เป็นทำนองประชดประชัน แสดงอารมณ์ขัน ล้อเลียน เยาะเย้ย จริงจัง เคร่งเครียด ขมขื่น
อ่อนโยน อ่อนหวาน หรือการกล่าวอย่างมีเจตนาอย่างหนึ่งอย่างใดแฝงอยู่ ซึ่งสังเกตได้จากวิธี
เขียนอย่างจิตวิสัย และวัตถุวิสัย วิธีการเขียนอย่างประชดประชันหรือล้อเลียน

วิภา กงกะนันทน์ (2523 : 37 - 60) ให้ความหมายของคำว่าโวหารภาพพจน์
(Figures of Speech) ว่า เป็นศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นวิธีการพูดหรือ
เขียน ที่ผู้พูดหรือผู้เขียนพูดหรือเขียนอย่างหนึ่ง แต่หมายความว่าเป็นอย่างอื่นบ้าง ให้ความหมาย
กำกวม พ้องเพี้ยน คลุมเครือ หรือเฝ้ามองต่างไปบ้าง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อจะขยาย
ความให้ชัดเจนขึ้นบ้าง หรือเพื่อย้ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือความรู้ให้
กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้นหรือน้อยลงตามภูมิปัญญาของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง และได้รวบรวมโวหาร
ลักษณะต่าง ๆ ที่มิใช่ใช้ ในชีวิตประจำวันและในวรรณคดีไว้ 13 ประการ ได้แก่

1. เมตาฟอร (Metaphor) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้อง
ต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำ เป็น เท่า คือ
 ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ หรือใช้การรวมประโยคเข้าเป็นกลุ่มคำ เช่น เผลอคืออกเลา ไข่มุกบน
ริมฝีปาก .

2. สิมิลี (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเหมือนกัน โดยใช้คำ เหมือน คล้าย คลุจ ดูราว กลั ประหนึ่ง เพียง ดัง ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ

3. สมพจน์ (Synecdoche) เป็นโวหารที่กล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมด แต่ให้ความหมายคลุมหมดยุททุกส่วน

4. นามนัย (Metonymy) เป็นโวหารที่เอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้ความหมายเป็นอย่างอื่น มีวิธีการใช้หลายวิธี เช่น เอ่ยชื่อคนเพื่อหมายถึงผลงานของเขา เอ่ยชื่อสถานที่แต่หมายถึงคนที่อาศัยอยู่ ณ สถานที่นั้น

5. ปฏิวาทะ (Oxymoron) เป็นโวหารที่นำคำที่มีความตรงกันข้ามหรือค้านกันมารวมกัน เพื่อให้เกิดคำซึ่งมีความหมายใหม่ เช่น ความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้งหรือเพิ่มความเข้มข้นให้แก่ความหมายของคำแรก เป็นต้น

6. ปฏิภาคพจน์ (Paradox) เป็นโวหารที่ใช้ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ฟังจะสนใจหรือไม่ก็ตาม

7. อาวัตตพากย์ (Synesthesia) เป็นโวหารที่ใช้คำแทนผลของสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา

8. อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริง เพื่อเน้นความรู้สึก

9. อธิพจน์ (Overstatement) เป็นโวหารที่เกิดจากการพูดหรือเขียนประหนึ่งโอ้อวดโดยมีเจตนาให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกขบขัน

10. ปฏิรูปพจน์ (Allusion) เป็นข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น วาตะของนักปราชญ์ รัฐบาล กวี หรือสุภาษิต คำพังเพย หรือผลงานของผู้อื่น

11. บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้อยู่ภาษาในลักษณะที่ทำให้ดูเหมือนว่า สรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คนเป็น คน โดยให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงออกกับกิริยาต่าง ๆ ราวกับเป็นคน หรือกำหนดบทบาท และฐานะให้สรรพสิ่งเหล่านั้นจนดูประหนึ่งว่าเป็นคนก็ได้

12. อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบว่าคล้ายกันโดยใช้การเปรียบเทียบข้อความ

13. ปฏิพจน์ (Rhetorical question) เป็นศิลปะของการใช้คำถาม
เป็นคำถามที่มุ่งสร้างความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ และถ้ามีคำตอบก็มักเป็นคำตอบปฏิเสธ

วิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมทรัพย์

เรื่องสั้นเป็นงานบันเทิงคดีประเภทหนึ่งที่มีวิธีการสร้างหลากหลาย และมีลักษณะที่แตกต่างกันไปมากมาย เรื่องสั้นบางเรื่องอาจมีขนาดสั้น บางเรื่องอาจมีขนาดยาว บางเรื่องอาจเน้นถึงการเสนอเรื่องที่สนุกสนาน บางเรื่องก็เน้นการสร้างสถานการณ์แปลก ๆ ในขณะที่บางเรื่องอาจจะมุ่งเสนอข้อคิดให้ผู้อ่าน หรือนำเสนอภาพสังคมของคนดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2519 : 2 - 4) ได้กล่าวถึงเรื่องสั้นไว้ว่า "ถ้าจะถามว่าเรื่องสั้นสมัยใหม่นี้จะให้บทเรียนอย่างไร และที่ว่า มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวนั้น คือลักษณะอย่างไร ก็ไม่มีผู้ใดสามารถที่จะให้คำตอบที่กว้างขวางพอ และเป็นที่น่าสนใจแก่ทุกฝ่ายได้ ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นปัจจุบันมีลักษณะยืดหยุ่นไม่ตายตัว แล้วแต่ทัศนะและมีมือของศิลปินเป็นราย ๆ ไป" แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นได้นั้น คือ องค์ประกอบของเรื่องสั้น ซึ่งมีผู้รู้ได้แสดงความคิดเห็นไว้อย่างน่าสนใจกล่าวคือ เจือ สตะเวทิน (2517 : 238 - 239) มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่อง องค์ประกอบของเรื่องสั้นว่าสามารถแบ่งได้ดังนี้

1. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
2. ตัวละคร
3. บทสนทนา
4. ฉากและบรรยากาศ
5. แก่นเรื่องหรือแนวคิด
6. กลวิธีในการประพันธ์
7. น้ำเสียง วรรณศิลป์ ค่านิยม และทัศนคติ

จากความคิดเห็นดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นนั้น มีรายละเอียดที่ควรพิจารณา 7 ประการคือ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก แก่นเรื่อง กลวิธีในการแต่ง และศิลปะในการใช้ภาษา ซึ่งรายละเอียดที่ควรพิจารณาทั้ง 7 ประการนั้นผู้วิจัยจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. องค์ประกอบของเรื่องสั้น หมายถึง โครงสร้างของเรื่องสั้น อันได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และแก่นเรื่อง

2. กลวิธีในการเขียน หมายถึง วิธีที่ผู้เขียนใช้สร้างโครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก เพื่อเสนอความคิดและความสะท้อนใจของตนให้ปรากฏออกมา

3. ศิลปะการใช้ภาษา หมายถึง วิธีการเลือกพจน์ถ้อยคำมาใช้ในการเขียนเพื่อก่อให้เกิดความไพเราะด้านเสียง และเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน

การวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูป เพียง 2 กลุ่มแรก คือศึกษาเรื่ององค์ประกอบของเรื่องสั้น และกลวิธีในการเขียนเท่านั้น ส่วนเรื่องศิลปะการใช้ภาษา ผู้วิจัยจะศึกษาอย่างละเอียดในบทต่อไป และการวิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูป จะแยกศึกษาในด้านต่อไปนี้

1. โครงเรื่อง
2. ตัวละคร
3. บทสนทนา
4. ฉาก
5. แก่นเรื่อง

โครงเรื่อง

วิทย์ ศิวศรียานนท์ (2519 : 114 - 115) กล่าวว่า เรื่องสั้นจะมีโครงเรื่องเดียว และโครงเรื่องนั้นจะง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องความยาว และเค้าโครงของเรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมของตัวละครเสมอไป เค้าโครงเรื่องสั้นอาจเป็นการพรรณนาอารมณ์ของตัวละครหรือเป็นฉากหนึ่งในชีวิตของคนที่ได้

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 78) เสนอว่า "โครงเรื่องคือส่วนของเนื้อเรื่องที่แสดงถึงปัญหาหรือข้อขัดแย้ง (Conflict) อาจเป็นตอนเนื้อเรื่องมีปัญหาหรือขัดแย้งด้านเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตัวละคร หรือข้อขัดแย้งในจิตใจของตัวละครเอง"

เจือ สตะเวทิน (2517 : 48 - 67) กล่าวว่า โครงเรื่องคือเหตุการณ์ชุดหนึ่ง
รวมกันเข้าก่อให้เกิดผลอย่างหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญคือ

1. การเปิดเรื่อง
2. การดำเนินเรื่อง
3. การปิดเรื่อง

นอกจากนี้ กุหลาบ วัลลิกะมาส (2518 : 82 - 83) ยังได้กล่าวถึงลักษณะ
โครงเรื่องที่ถือว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องสัมพันธ์กัน เกี่ยวเนื่องกันจากเรื่องเล็กสู่เรื่องใหญ่
อย่างมีเอกภาพ และมีรายละเอียดเท่าที่จำเป็น
2. ถ้ามีโครงเรื่องย่อยจะต้องมีความหมายต่อโครงเรื่องใหญ่
3. มีเทคนิคในการลำดับเรื่องให้เข้าใจได้กระจ่างชัดเจน มีวิธีเปิดเรื่อง และปิด
เรื่องได้ประทับใจ
4. สร้างความสนใจในการติดตามเรื่อง
5. มีข้อขัดแย้งที่น่าสนใจ
6. ไม่มีเหตุการณ์หรือเหตุบังเอิญ และหากมี ผู้เขียนต้องมีความสามารถพอที่จะ
ใช้เป็น
7. ชี้ให้ผู้อ่านเห็นโลกหรือสังคมมนุษย์อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง

จากความเห็นดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า โครงเรื่องคือการวางโครงเรื่องเหตุการณ์
หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในเรื่อง โดยคำนึงถึงเอกภาพ และความสัมพันธ์ของ
เหตุการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่อง ส่วนสำคัญที่ต้องศึกษาในการวิเคราะห์
โครงเรื่องมี 3 ประการคือ

1. การเปิดเรื่อง
2. การดำเนินเรื่อง
3. การปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง

คือจุดเริ่มของเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่จะกำหนดเรื่องให้เป็นไปโดยตามลำดับ จุดนี้ถือว่าเป็นจุดที่สำคัญมาก เพราะหากผู้เขียนเริ่มต้นได้น่าสนใจ จะทำให้ผู้อ่านต้องการติดตามเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมในเรื่องต่อไป แต่หากเริ่มต้นเรื่องไม่ดี ผู้อ่านอาจจะไม่ติดตามเรื่องราวในตอนต่อไปก็ได้ ประมวล อุดมธูป ใช้วิธีการหลายประการในการเปิดเรื่อง คือเปิดเรื่องโดยบรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์ในเรื่อง ตัวละคร จาก เปิดเรื่องด้วยบทสนทนา หรือเปิดเรื่องด้วยสุภาษิต บทกวี บทเพลง และข้อความคมคายชวนคิด การเปิดเรื่องแต่ละแบบมีรายละเอียดดังนี้

1. การเปิดเรื่องโดยบรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์ เป็นการเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ต้นเรื่องนำไปสู่เหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่อง หรือเป็นเหตุการณ์ที่ช่วยบ่งชี้ความเข้าใจของผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้น หรือเป็นเหตุการณ์ที่ช่วยคลี่คลายเรื่องให้จบลงอย่างสมบูรณ์ เช่น

จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว ประมวล อุดมธูป เปิดเรื่องโดยการบรรยายถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกในเรื่อง (ข้าพเจ้า) กำลังเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านจะทราบต่อจากเรื่องว่าเป็นบ้านของหญิงสาวรักของเขา และการไปครั้งนี้มาไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดของชายหนุ่ม ซึ่งในครั้งแรกตั้งใจเพื่อเชยชมหญิงสาวคนรักตามความปรารถนาของหญิงสาวและตัวเอง แล้วก็จะจากไป แต่เมื่อมาที่นั่นเขาได้ประจักษ์ในความรักที่หญิงสาวมีต่อเขา เขาจึงไม่จากไป หากสังเกตจะเห็นว่าประมวล อุดมธูป จะยังไม่บอกแต่แรกว่าชายหนุ่ม (ข้าพเจ้า) จะเดินทางไปไหน เพื่อก่อให้เกิดความสงสัยและทำให้ผู้อ่านติดตามเรื่องของ เขา ไปจนจบ ดังนี้

คนเรือจ้างวาดเรือเข้าเทียบท่าแพลูกขวบแคบ ๆ ยาว ๆ ตรงริมตลิ่งสูงชันแล้วชี้ทางที่ข้าพเจ้าจะลัดเลาะ ไปยังบ้านซึ่งอยู่อีกด้านหนึ่งของหัวแหลมได้ ไม่ใช่ทางไกลสำหรับจะเดิน แต่ถ้าโดยเรือจ้างแล้ว จะต้องทวนกระแสน้ำขึ้นยวกราบของแม่น้ำอ้อมหัวแหลม

ไปด้วยเวลาไม่น้อย ข้าพเจ้าก้าวขึ้นเพแล้วชำระค่าโดยสารมาจากท่าเรือแม่ประมาธ
สี่ห้าเส้น พอเรือจ้างไปแล้วข้าพเจ้าก็โคกเคียวอยู่กับราตรอันเย็นขึ้น

ทางเปลี่ยวในแสงดาว : เสปสมณิสม : 27

จากเรื่อง แดดแล้ง ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ ลุงแหว ตัวละคร
เอกของเรื่องพาผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งแต่งกายแตกต่างจากหญิงชาวบ้านทั่วไป จากทางรถไฟเข้ามา
อยู่ในไร่ การพาผู้หญิงนั้นเข้ามาอยู่ด้วยจะนำไปสู่ความขัดแย้งในเวลาต่อมาระหว่างลุงแหวกับ
ชายแปลกหน้าที่หลงทางเข้าไปในไร่ เนื่องจากชายคนนี้จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงสาว
ที่ลุงแหวพามา ทำให้ลุงแหวโกรธแค้นมาก ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เป็นสาเหตุ
ให้เกิดเรื่องราวต่อไปโดยกล่าวเปิดเรื่อง ดังนี้

พอลุงแหวกลับจากทางรถไฟคราวนั้น ชาวบ้านไร่ในย่านห้วยประคองแหมก็ได้มี
เรื่องราว พูดจาเล่าลือกันค่อนข้างจะออกรสขึ้นบ้าง... คราวหลังที่วานี้ แกวไปวันเดียว
ก็กลับ หน้าตาอึมเอบกว่าที่เคยไปมาหลาย ๆ วันเสียอีก เพียงเท่านี้ยังไม่พอสงพอ
ที่จะพูดกันได้ มันยิ่งกว่านั้นเหลือเกินแกพาเด็กสาวมาด้วยคนหนึ่ง เป็นเด็กสาวแดงเนื้อร้อน
กัลลังเปรี้ยว รูปร่างหน้าตาไม่ถึงขั้นขี้ริ้ว สวมกระโปรงชมพูแก่เสื้อเขียวไหมเอี่ยมทั้งชุด
ผมหยิกเหียงนั้นผูกโบว์สีเหลือง และมีหวีพลาสติกสีฟ้าสับติดอยู่ด้วย ลุงแหวเดินหน้า
เด็กสาวคล้อยอยู่ข้างหลังห่างกันสิบสองก้าว หล่อนหัวรองเท้าแตะมาข้างละมือ
และหน้าอกลี้นจนน่ากลัวจะคลายออกได้ยาก เห็นจะทั้งร้อนทั้งเมื่อยนั่นเอง ทนทาง
จากคันรถไฟมาไม่กี่ชั่วโมง ฝีมือล้าของหล่อนกรนแดดเสียจนแดงก่ำเกือบเป็นสีเดียวกับ
ดินลูกรัง เหงื่อไหลหลังเสื้อเขียว และก้นกบของกระโปรงชมพูแก่ตัวนั้น

แดดแล้ง : มาลีกับแมลง : 49 - 50

จากเรื่อง ผู้หญิง พูกัน ผู้ชาย ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ตัวละครเอกในเรื่องคือ เกยูรได้รับคำตอบรับเชิงบวกจากรองแบเพื่อนของเธอ การกล่าวถึงการนัดหมายของตัวละครทั้งคู่นี้ไม่มีผลต่อการดำเนินเรื่อง แต่เป็นการปูเรื่องไปสู่การคลี่คลายเรื่องในตอนท้าย ซึ่งเกยูรจะเล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างเธอ กับยุคล ให้รองแบฟังทั้งหมด ผู้เขียนเปิดเรื่องดังนี้

เมื่อสิ้นเสียงนาฬิกาตีบอกเวลาสี่โมงเช้า เกยูรพลิกหลังนวมบัตรนั้นคู่อีกครั้งหนึ่ง ลายมือหวัดงามตัวกระจิวลวนบนนั้น เขียนบอกมาว่า "เพื่อนรัก ฉันไม่เข้าใจปริศนาอักษรสองสามตัวของเธอที่จะจุดฉันมาให้ได้วันนี้ แต่ฉันก็จะมาให้ได้ เพื่อความอยากรู้อยากเห็นของฉันเองด้วย เวลาบ่ายโมงไม่ใช่หรือ รองแบ" เกยูรเก็บนามบัตรแผ่นนั้นกลับเข้ากระเป๋าเสื้อเตอรืดังเดิม ขณะออกเดินกลับไปที่กลับมาอยู่ในห้องทำงานบนชั้นบนของสำนักงานช่วงสี่โมงเช้าวันนี้หล่อนมีนัดสำคัญอีกรายหนึ่ง

ผู้หญิง พูกัน ผู้ชาย : จะเรีกรรมยศ : 13

2. * การเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณนาตัวละคร เป็นการเปิดเรื่องโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพของตัวละคร ความรู้สึกนึกคิด หรือภูมิหลังของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรู้จัก และสนใจตัวละคร อยากติดตามเรื่องต่อไป เพื่อให้รู้เรื่องราวของตัวละครนั้น ตัวละครที่นำมากล่าวถึงนั้นเป็นตัวละครสำคัญในเรื่อง มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องอันจะนำไปสู่เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษาการเปิดเรื่องด้วยการเสนอตัวละครโดยแยกเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณาลักษณะทางกายภาพและภูมิหลังของตัวละคร เป็นการเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงตัวละครสำคัญในด้านต่าง ๆ เช่น ชื่อ เพศ วัย รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย และความเป็นมาของตัวละคร เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครสำคัญว่าเป็นใคร มีลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้อ่านสนใจตัวละคร และอยากติดตามเรื่องราวของเขาต่อไป เช่น จากเรื่อง ไม้แคว้นจันได ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงลักษณะของตัวละครว่าเขาเป็นทหารหนุ่มที่กล้าหาญ รายละเอียดที่ให้มีผลต่อเรื่องคือช่วยสร้างภาพทหารกล้า

เพื่อลงความคิดเห็น ให้เข้าใจว่าตัวละครล้าหาญ แล้วปิดเรื่อง โดยบอกว่าเขาถูกงูกัดตาย เพราะเข้าไปซ่อนตัวในพุ่มารกษะที่กองทหารกำลังต่อสู้กับข้าศึก ภาพของตัวละครเอกในเรื่องปรากฏตอนเปิดเรื่อง ดังนี้

สิบโทรีมีชื่อเสียงเด่นอยู่ในหมู่พวกเราด้วยความกล้าอย่างเหลือวิสัยของเขา เขามาประจันหน้าร่วมกับเราภายหลัง ไม่มีใครรู้จักเขาหรือแม้เคยได้ยินกิตติศัพท์ของเขามาก่อนเลย รวากับเขาตรงเข้ามาเป็นทหารกับเราเลยทีเดียว ร่างของเขาสูงโปร่ง ผึ่งผาย หน้าตาคมสัน ไม่เทียมเกรียม ชอบแต่งเครื่องแบบครบครันอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเวลาทำการรบ นอกจากนั้นยังมีการยาบของสุภาพบุรุษ หัวคิดของนักศึกษาและหัวใจของสิงโตรวมอยู่ด้วย อายุของเขาขวายี่สิบหก

ไม่ว่าแล้วจนได้ : ดวงยิหวา : 134

จากเรื่อง อันความกรุณา ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงลักษณะตัวละครว่า เขาเป็นทายาทเศรษฐีเงินล้าน มีการศึกษา แต่ไม่มีเงินเพราะลุงของเขาเจ้าของมรดกนั้นยังมีชีวิตอยู่ การกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละครเช่นนี้ ช่วยดำเนินเรื่องให้สืบหน้าไปสู่การวางแผนมาตรการลุงของเขา เพื่อจะได้เงินจากมรดกของลุงมาเป็นของตน ผู้เขียนเปิดเรื่องดังนี้

อูตราเป็นชายฉกรรจ์ แข็งแรง คมสัน มีการศึกษา เป็นคนใจดีมีอัธยาศัย มีความรัก... รักนี้แท้คือใจใสผู้ทรงเสน่ห์ มีลุงเป็นเศรษฐีเงินล้านโดยที่เขาเป็นทายาทของมรดกแต่ผู้เดียว เพราะลุงเป็นพ่อหม้าย ซึ่งเป็นหมัน อูตราทำอะไรดี ๆ อีกหลายอย่างทั้งภายนอกและภายในกายตัวมีที่ขาดอยู่อย่างเดียวเท่านั้นก็คือเงิน เขาดำรงตำแหน่งทายาทเงินล้านมาจนอายุได้สามสิบสองแล้ว จนเจ้าหนี้รายใหญ่ ๆ ชักจะปิดบัญชีและเร่งรัดจนคู่รักก็จะกังขาถึงวัยสาวที่จะล่วงไปจนกว่าจะได้เป็นเจ้าสาวตามแผนอันฉมังมีศรีสุขของเขา แต่ผู้เป็นลุงของเขาก็กังขาว่าเรื่ออายุวัฒนะคืออยู่ในวัยหกลีบเอ็ด

โดยไม่ยอมให้เขาจะต้องเงินเรดกนั้นเลยแม้แค่สักแสนเดียว นอกจากเงินอุดหนุน
ซึ่งเล็กน้อยเกินไปสำหรับคนมันเติบโตเตรียมใช้เงินล้านอย่างเขา

อันความกรุณา : คอกกรัก : 98

จากเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ ผู้เขียนเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงลักษณะของตัวละคร
ว่าเป็นนักมวยรูปหล่อ และมีฝีมือ เป็นที่รักใคร่ของผู้ชมมาก การสร้างภาพเช่นนี้เพื่อให้ผู้อ่าน
เข้าใจว่าเมื่อเขาขึ้นชกเขาต้องชนะ แต่ตอนจบเขากลับแพ้ แต่ก็เพื่อความพ่ายแพ้ที่ประทับใจ
ผู้อ่านเพราะเป็นการแพ้อย่างเสียสละเพื่อให้คู่ชกได้เงินรางวัลไปรักษาอาการป่วยของแม่ ผู้เขียน
เปิดเรื่องโดยกล่าวถึงนักมวยคนเก่ง ดังนี้

เมื่อไม่กี่ปีก่อนนี้ เด็กหนุ่มราวคราวเดียวกันกล่าวขวัญว่าเขา "เป็นมวย" แต่เดี๋ยวนี้
เพียงอีกไม่กี่ปีต่อมาใคร ๆ รวมทั้งที่เด็กกว่าเขาและผู้ใหญ่กว่าเขาในละแวกนั้นต่างก็
พูดกันได้เต็มปาก และภาคภูมิใจว่าเขา "เป็นนักมวย" และแม้จะเป็นนักมวยค่อนข้างหน้า
ใหม่ แต่ชื่อเสียงก็กำลังติดปากติดใจพระเดชพระคุณทั้งที่เป็นแควนคู่และแควนพัน พูดถึง
แต่เพียงทรวงตรงและหน้าตาของเขาก็จัดว่าเป็นนักมวยที่มีเสน่ห์คนหนึ่ง ช่วงขาราวกับม้า
ช่วงแขนราวกับงู ผิวสีทองแดง เหนียวก็สก นัยน์ตาโศก ยิ้มเศร้า เท่านั้นก็คงพอกระมัง
สำหรับความเป็นนักมวยเจ้าเสน่ห์

หมัดเจ้าเสน่ห์ : คอกกรัก : 49

2.2 การเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณนาความรู้สึกและอารมณ์ของ
ตัวละคร การเปิดเรื่องแบบนี้ ประมุข อุดหนุน จะเน้นการแสดงอารมณ์และความรู้สึก
ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง อารมณ์และความรู้สึกของตัวละครที่แสดงออก
ไปนี้ มีความสำคัญต่อการสร้างความสนใจของผู้อ่านที่มีต่อเรื่อง ประมุขจะค่อย ๆ กล่าวถึง
ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ จนทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์
นั้น และอยากทราบต่อไปว่าเหตุการณ์นั้นจะเป็นไปอย่างไร นอกจากนั้นการแสดงอารมณ์และ

ความรู้สึกของตัวละครสำคัญในตอนเปิดเรื่อง จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละคร เข้าใจการตัดสินใจ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครต่อไปด้วย เช่น จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน ประมวล อุณหภูม เปิดเรื่องโดยการแสดงอารมณ์และความรู้สึกของ "พาง" ตัวละครสำคัญฝ่ายหญิง เมื่อได้รับนามบัตรของ อัญชัน ชาตตระกูล ที่มาขอพบพาง พางมีความรู้สึกประวนแปรสับสน เริ่มจากความตกใจ จนหน้าซีด หดแรงแจ้ง ต่อมาก็เป็นความรู้สึกรุ่มร้อน รุนแรง จนตัวละครฉายความรุนแรงออกมาทางสายตา ต่อมาก็สงบลง ตัวละครหลับตาลงเพื่อสะกดกลืนความรู้สึกรุนแรงนั้น และในที่สุดก็ตัดสินใจพร้อมเผชิญทุกสิ่งในโลก การแสดงอารมณ์และรู้สึกสับสนของตัวละครดังกล่าว ทำให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญของเหตุการณ์ที่อัญชันเข้าขอพบพาง และอยากรู้ต่อไปว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นต่อไปเมื่อทั้งสองพบกัน และนอกจากนั้นการแสดงอารมณ์ในตอนเปิดเรื่องของพาง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจว่าพางจะสามารถสงบใจได้ไม่ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นตามมา ผู้เขียนกล่าวเปิดเรื่องดังนี้

พาง คิวนทร รับนามบัตรจากเด็กรับใช้มาดู

"อัญชัน ชาตตระกูล" เป็นนามภายในบัตรแผ่นนั้น

หน้าอันงามอย่างกุหลาบซีดเปลี่ยนสีของความรู้สึกอ่อนเนือยไปในทันใด และกลับบ่มฉานด้วยฤทธิ์ความรู้สึกรุนแรงและขวักไขว่ นิยน์คำคู่ที่เคยกรุ่นกลบด้วยหมอกมัวของความคิดคำนึงเป็นเบื้องหน้าแล้ว บัดนี้กลับกระจำจั่งแรงเร้า "ในที่สุดเขาก็ทนเวียนเข้ามาในชีวิตของฉันทันได้" หัวใจพางพึมพำอย่างนี้

พางลดเปลือกตาลงสนิทเสมือนจะลบโลกเสียชั่วขณะ เพื่อแก้การสะกดออกใจที่โหวระทิกในสิ่งอันสุดพรรณนา ร่างระหงซึ่งไล่ด้วยผิวงาแน่นึงประหนึ่งรูปปั้นของความปลดปลงต่อกิเลสทั้งหลาย...และชั่วบัดเดียวที่ถอนใจอย่างหนักหน่วง พางก็กลับสู่ผิวโลกอีกวาระ ในลักษณะเตรียมพร้อมที่จะรับรอง ไม่ว่าเหตุการณ์อันใด

แสงแดดในพยับฝน : ฤๅจะเรีครมเยศ : 29

หรือจากเรื่อง ผู้มาจากความหลัง ประมูล เปิดเรื่องโดยกล่าวถึง อารมณ์และความรู้สึกของ "เดือนฉาย" ตัวละครสำคัญของเรื่อง เมื่อรู้สึกว่ามีผู้ชายคนหนึ่งเดินตามเธอมา ในขณะที่กำลังเดินกลับที่พักรถ เดือนฉายเกิดความตื่นตระหนก และหวาดกลัวจนรู้สึกเยือกเข้าไปในใจ เมื่อฉุกคิดขึ้นมาได้ว่าเธอ ไม่มีใครพอจะเป็นที่พึ่งได้ ความรู้สึกของเธอจึงกลายเป็นความรู้สึกตระหนก หวาดกลัว และอ้างว้าง การแสดงอารมณ์และความรู้สึกของเดือนฉาย สร้างความสำคัญให้แก่เหตุการณ์ที่มีผู้ชายคนหนึ่งตามเดือนฉายมา ทำให้ผู้อ่านอยากรู้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ใดขึ้นกับเธออีก ผู้ชายคนนั้นต้องการอะไร ทำให้ผู้อ่านสนใจที่จะติดตามเรื่องต่อไป การที่ประมูลเปิดเรื่องที่ความรู้สึกของเดือนฉายนี้ ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เน้นอารมณ์ของตัวละคร เดือนฉายคิดคำนึงถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตอันเป็นสาเหตุให้หล่อนต้องอยู่คนเดียวอย่างอ้างว้าง นึกถึงผู้ชายหลายคนที่มาขอพบเธอ ไปจนถึงการโยงเรื่องว่าผู้ชายที่ตามเธอมานั้นอาจเป็นคนที่เคยหมายปองเธอ ไปจนถึงการตัดสินใจที่จะเผชิญหน้ากับผู้ชายคนนั้นโดยผู้เขียนเปิดเรื่องดังนี้

ราวกับเดือนฉายจะรู้สึกด้วยกระดูกสันหลัง ว่าได้บังเกิดเงาที่ส่องขึ้นแก่หล่อนในค่ำวันนั้น เมื่อผ่านปรอยฝนข้ามถนนมาถึงได้ยวบยาบทิวอีกฟากหนึ่ง หล่อนชำเลืองข้ามไหล่ไปก็ยังเห็นอยู่นั่นเอง... ตะคุ่มราโรอยู่ภายใต้หมวกสีเข้ม และภายในเสื้อผืนสีอ่อน เขายืนอยู่ตรงเสาไฟฟ้าฟากโน้นและมองมาทางหล่อน มันเรื่องอะไรกัน ? นี่เขาจะติดตามหล่อนไปถึงไหน ?

หล่อนสะท้านเยือกเข้าไปในทรวงด้วยความตื่นตระหนก เมื่อฉุกคิดขึ้นมาว่าตลอดเวลาเวลาแปดเดือนที่เข้ามาอยู่ในกรุง หล่อนไม่รู้จักใครเลยนอกจากแม่บ้านที่หอพักกับผู้ที่สำนักงานซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่คน ที่แท้ความนึกคิดเช่นนี้ก็กรุ่นอยู่ในใจหล่อนเสมอเรื่อยมาในแปดเดือนนี้ หล่อนตัวคนเดียวอยู่ในพระนครอันอ้างว้าง ความว้าเหวเปล่าเย็บเปล่าเกาะกินหัวใจตลอดมาจนรู้สึกถึงมันได้ดี แต่ค่ำวันนี้มันผิดแปลกไป มันมีความตื่นตระหนกเข้ามาแนบอยู่ด้วย เมื่อนึกถึงมันขึ้นมาอย่างกะทันหัน พระนครซึ่งอ้างว้างอยู่แล้วสำหรับเดือนฉาย จะกลายเป็นทวาลย์ร้างให้ยิ่งขึ้นไปอีก

ผู้มาจากความหลัง : ดอกรัก : 132 - 133

3. การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายหรือพรรณนาฉากและบรรยากาศของเรื่อง เป็นการเปิดเรื่องโดยให้รายละเอียดของสถานที่ และบรรยากาศในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องราวเกิดขึ้นที่ใดในช่วงเวลาใด และมีสภาพแวดล้อมอย่างไร จากที่นั่นกล่าวเปิดเรื่องในเรื่องสั้นของ ประมูล อุตฺตฺย ทำให้ผู้อ่านสร้างภาพสถานที่และบรรยากาศในเรื่องขึ้นในใจอย่างชัดเจน และมีประโยชน์ต่อการสร้างความสมจริงให้สอดคล้องกับตัวละครในเรื่อง แต่จะไม่มีผลต่อการดำเนินเรื่องเพราะจากที่ชัดเจนในตอนเริ่มเรื่องจะไม่มีผลต่อตัวละคร หรือการสร้างพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง เช่น จากเรื่อง ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม ผู้เขียนเปิดเรื่องริมแม่น้ำเจ้าพระยาในคืนพระจันทร์เต็มดวง ผู้อ่านจะนึกถึงบรรยากาศพระจันทร์ทอแสงเล่นกับระลอกคลื่นบนผิวน้ำระยิบระยับตา โดยมีเรือเดินทะเลเป็นฉากด้านหลัง ผู้อ่านจะเห็นดวงจันทร์ทอแสงได้ ใบหน้าของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่กำลังมองพระจันทร์ อันเป็นภาพที่งดงามน่ามองยิ่งนัก ซึ่งจากอันสวยงามดังกล่าว ก็เหมาะสมกับเหตุการณ์ที่หนุ่มสาวชวนกันไปชมความงามเพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นขึ้น แต่ตัวละครทั้งสองจะ ไม่มีความรู้สึกใด ๆ ต่อฉาก และจากก็ไม่ช่วยทำให้ความสัมพันธ์ของตัวละครดีขึ้น และผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงฉากนี้ในเรื่องอีกเลย ผู้เขียนกล่าวถึงฉากในตอนเปิดเรื่อง ดังนี้

คำหนึ่งเมื่อสองสามปีมาแล้วที่เขียนสะพานพระพุทธรูปทอดฟ้าฝั่งธนบุรี วิกฤกับกัทรินยืนอยู่ด้วยกันที่นั่น เป็นคืนสุดท้าย

มันเป็นข้างแรมอ่อน ๆ จันทรย์รักขาวงไวได้อย่างเต็มที่ และทอแสงลงเล่นระลอกแม่น้ำอยู่เบื้องหลังเรือเดินทะเล... ณ ที่นั่นภายใต้โคมสวรรค์ พื้นน้ำพรูพรายวันแวมอยู่ตลอดเวลา รวากับปลาเงินฝูงใหญ่คึกคักว่ายระเริง ที่ซึ่งหญิงชายรุ่นหนุ่มรุ่นสาวคู่นี้ยืนอยู่ ปรากฏจากแสงโคมจากยอดเสาข้าง ๆ มีแต่แสงจันทร์จางไล้อยู่อ่อน ๆ ฝ่ายหญิงมองไปทางที่มีพรายแสงจันทร์กระจอกอยู่ที่คู้้งแม่น้ำ อันที่จริงหล่อนไม่ได้ตั้งใจจะดูมันเลย เป็นแต่หล่อนยังไม่มีอะไรจะทำเท่านั้น ยังไม่มีอะไรจะทำในเมื่อเขายังคงเฝ้าจับจ้องดู "พระจันทร์เล่นน้ำ" ตามคำของเขามาตั้งแต่เขาชวนให้หล่อนดูแล้ว

ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม : เสกสมบมิม : 91 - 92

หรือจากเรื่อง วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ ประมูล กล่าวถึงพระจันทร์ตอนใกล้ค่ำ
ว่างความดังภาพลวงตา ผู้อ่านจะจินตนาการถึงพระจันทร์ดวงกลมโตเป็นสีชมพูบนท้องฟ้าสีคราม
เข้ม รดคันที้งแล่นอย่างรวดเร็วแข่งกับเวลา และจากซึ่งหน้าข้างด้วยทะเล แม่น้ำ และทุ่งนา
ผู้อ่านจะมองเห็นภาพความเคลื่อนไหวของฉากในเรื่อง ได้เป็นอย่างดี แต่ความสวยงามของฉากก็
จะไม่มีผลต่อเรื่อง คือเมื่อตัวละครพ้นฉากนี้ไปแล้วก็就不用มีการกล่าวถึงฉากนี้อีก ประมูล อุตุธรูป
กล่าวถึงฉากในตอนเปิดเรื่อง ดังนี้

จันทร์ขึ้นตั้งแต่เย็นย่ำ ดวงกลมโตเท่ากระดิ่งและเป็นสีชมพูเจดเจดจนไม่กล้า เชื่อเหมือน
ใครช่างสรรค์ทำไว้หลอกล่อให้หลงชม

... เหมือนพระจันทร์กระดาด ฟ้าก็เหมือนผ้าสีครามเข้ม และใจอันไหลหลงทำ
ให้เขาเคลิ้มใจเห็นเป็นความงามตระการอันจริงจัง ลมกล้าที่ลู่หน้าคางรถเข้ามาตลอด
เวลานั้นโหมแรงขึ้นเอือกที้ง เมื่อเขาชะลอเข้าหาโค้งบนทางเปลี่ยวและ โกลสายนั้น
ลมนั้นขึ้นเหมือนผีละ โอฝนกลัว มันเย็นขึ้นเหมือนขไลม... ลมที่คันไค้งเบี่ยงหลังนั้นเอง ได้
ปลุกเขาจากภวังค์ ซึ่งราวกับห้อมล้อมด้วยฉากสีอันหลอกลตา ออกมาตื่นนอนอยู่เบื้องหน้า
ภูมิภาพอันเวิ้งว้างและไพศาล เขากำลังขยับตะปิงไปบนโลกอันเวิ้งว้างซึ่งซีกข้างหนึ่ง
เป็นลานเลนทรายเรี่ยด้วยพุ่มชะครามและคงแสม และมีทะเลและขอบฟ้าเป็นที่สุด
ซีกอีกข้างหนึ่งขนาบด้วยลำคลองล้นเปี่ยมและมีทุ่งนาแลลานไปสุดหล้าฟ้าเข้ม ซึ่งและ
สูงโล่ง จันทร์ได้ลดขนาดดวงลงบ้างแล้วและโดยเร็ว... ราวกับกริ่งเกรงความนึกไม่
เชื่อของเขาเมื่อสักครู่

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : สีเกลศยงโลดเผลิง : 17 - 18

หรือจากเรื่อง ราคาของความหวัง ประมูลเปิดเรื่องในร้านค้าขายเมือง ที่มี
บรรยากาศมืดทึบ และมีสภาพเก่าคร่ำคร่า ผู้อ่านจะเห็นภาพร้านค้าที่มีสภาพเก่าคร่ำคร่าขาดการ
ดูแลจากเจ้าของ ผาและหลังคาซึ่งดูแสนเก่า มีกระดาดทึบสีอิมพ์เก่า ๆ แปะอยู่เป็นจุด ๆ

มีหยักไย่รุ่งรุ่งห้อยย้อยอยู่ทั่วไป ซึ่งการสร้างภาพฉากเช่นนี้ก็เหมาะสมกับตัวละครชาวนาที่จะเป็น ตัวดำเนินเรื่องต่อไป แต่จากที่ปรากฏตอนเปิดเรื่องจะไม่มีผลต่อพฤติกรรมของตัวละคร หรือต่อการดำเนินเรื่องต่อไปแต่อย่างใด ผู้เขียนกล่าวถึงลักษณะฉากในตอนเปิดเรื่อง ดังนี้

บ้ายที่ตลาดบางพลี ข้าพเจ้าเข้าไปเบ็ดเสร็จอาหารมือเช้าและกลางวันเข้าไปเป็น มือเดียวกันก่อนจะลงเรือจ้างกลับไปยังทางรกรางสายปากน้ำที่สำโรง แสงแดดภายนอก ชายคาตลาดยังไม่ได้ลดราลงเลย แต่ข้างในร้านแสนจะมีดกทึบ ผาและหลังคาด้านใน แลดูคร่ำคร่า คาคเป็นแห่ง ๆ ด้วยกระดากหนังสีชมพูเมื่อ 4 - 5 ปีก่อน หยักไย่รุ่งรุ่ง ห้อยย้อยและ ไหวพะเยิบพะยิบเป็นครั้งคราวเมื่อต้องลมซึ่งแสนจะอัศจรรย์ ที่ข้างฝาตรงที่ตั้ง เตาทาบกับเมือกมันกระดากต่าง ไอน้ำลอยกรุ่นเป็นทางย้อยขึ้นจากหม้อทองเหลือง บรรายากาสนิร้านคลุมเครืออยู่ด้วยสีแห่งเกรียม ถึงร้านอื่น ๆ ก็อย่างนี้ทั้งนั้น ที่ข้าพเจ้า ชอบดูก็คือเก้าหนา ๆ หนัก ๆ และเปล่า ๆ ของชาวนาที่ย่ำเข้าย่ำออกอยู่บนพื้นปูนซึ่ง แครกราวมีน้ำเซาะซึมและเย็นชื้น... ที่ชอบดูก็เพราะวันชนวนให้เห็นท้องนาที่แตรกระแวง เมื่อหน้าแล้ง ซึ่งเขาย่ำไย่มาด้วยความของเขอย่างถนัดนึกว่าถนในกรง

ราคาของความหวัง : เพียงประคำเพลิงหล้า บารนี้ : 1 - 2

ประมุข อุณหูป ไม่นิยมเปิดเรื่องด้วยการบรรยายหรือพรรณนามากนัก จะพบเพียง 9 เรื่อง เท่านั้น จากเรื่องสั้นทั้งหมด 157 เรื่อง

4. การเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา เป็นการเปิดเรื่องโดยเริ่มต้นเรื่องที่บทสนทนาของ ตัวละครสำคัญในเรื่อง บทสนทนาที่ใช้ เป็นบทสนทนาที่สะท้อนความสนใจของผู้อ่าน เพราะ เป็นเรื่องร้ายแรงหรืออาจจะเป็นบทสนทนาที่สร้างความสนใจจากการตอบโต้ของการ สนทนา โดยอาจเลือกใช้เนื้อหาที่น่าสนใจหรือใช้ภาษาที่น่าสนใจ จากการศึกษาพบว่า ประมุข อุณหูป ใช้วิธีการเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาเพียง 6 เรื่อง

บทสนทนาในการเปิดเรื่องของเขาสร้างความสนใจของผู้่านได้ในระดับต่าง ๆ กัน เช่น จากเรื่อง มือใคร ประมวล สามารถสะกดความสนใจของผู้่านได้มากที่สุดเมื่อเทียบกับเรื่องอื่น ๆ เพราะข้อความแรกที่ปรากฏในบทสนทนาเป็นเรื่องราวรุนแรง และสร้างความอยากรู้อยากเห็นให้แก่ผู้่านได้มากที่สุด โดยเขาให้ "มาโนช วรวิรุ" ตัวละครเอกของเรื่องกล่าวกับหมอผ่าตัดว่า "คุณหมอช่วยตัดมือข้างขวานี้ให้ผมที่ได้ไหมครับ" คำพูดของเขาประโยคนี้ ทำให้ผู้่านรู้สึกตกใจและแปลกใจว่าชายคนนี้เป็นอะไรจึงมาขอร้องให้หมอตัดมือตนเองทั้ง

"คุณหมอช่วยตัดมือข้างขวานี้ให้ผมที่ได้ไหมครับ" ผู้คนนั่งอยู่ตรงหน้าโต๊ะในห้องทำงานของข้าพเจ้า เป็นคนหนุ่มที่สมบูรณ์ด้วยส่วนสัดและพละกำลังของนักกีฬา ข้าพเจ้าส่ายตาที่เขามองมาแว่นิ่ง ซึ่งในแว่นิ่งที่ใจที่นักพรันและใจที่ได้ตั้งไว้เค็ดเคียวแล้ว ข้าพเจ้าหยิบบัตรทะเบียนคนไข้แผ่นใหม่มาและเตรียมกรอกข้อความ

"ขอทราบชื่อคุณก่อน"

"มาโนช นี่ครับนามบัตรของผม มาโนช วรวิรุ"

"อายุครับ"

"สามสิบสอง"

"ตำบลที่อยู่"

มือใคร : ลีเกลศยังไลดเถลิง : 71

ส่วนบทสนทนาในเรื่องอื่น ๆ จะไม่สะกดความสนใจเหมือนเรื่องแรก คือเรื่อง หล่อนที่ผ้าของเขาไป ตัวละครเอกฝ่ายหญิงกล่าว ผาถูของเธอไว้กับคนใช้

"แม่จวน - ผาถูค้วยอะจ๊ะ" หล่อนกำขั้บหญิงคนใช้วัยกลางคน ถึงลูกชายอายุขวบกว่า ของหล่อนขณะรับกระเป๋าค้นทางห้งอ่อนโยม ๆ มาผูกเข้ากับอาณั้

"จันจะค้างในเมือง... ลักคีนสองคีน...หรือบางที่..."

มาลยีนพูดต่อไป ไม่ออกเพราะรู้ตัวดีว่ากำลังหลอกลวงคนใช้ที่ซื่อสัตย์ และเป็นคนอื่นคนเดียวที่หล่อนมีสัมพันธ์อยู่ในถิ่นเปลี่ยวและอ้างว้างนี้...

"ช่วยดูแลให้ดี...คิดว่าแกเป็นลูกแม่จวนเองได้ยิ่งดี"

หล่อนนี้มาของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 16

เรื่อง คอกรัก เปิดเรื่องด้วยคำพูดของตัวละครเอกว่า ไม่กลัวผี

"ไม่ใช่ว่าผมไม่เชื่อ ผมอยากจะเชื่อ... อย่างน้อยผมก็อยากจะเชื่อว่าผีมีจริง แต่พยายามหาความตั้งยี่สิบปีแล้วไม่เห็นจะเจอสักที เพราะอะไรรู้ไหม" ...

"เพราะผีไม่ยอมให้ผมเห็นมันนะสิ ไม่รู้ว่ากระดากอายอะไรผม ฮา - ฮา !..."

"ผมยินดีจ่ายให้ห้าแสนบาท" ภิรม ทองโสมประกาศก้อง" แก่ใครก็ตาม..."

ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย ผู้ใหญ่หรือเด็ก ถ้าทำให้ผมสามารถเจอผีได้โดยที่ผมจะต้องปลงใจเชื่อได้สนิทด้วยนะว่าผีนั้นเป็นผีแท้ ๆ ไม่ใช่ผีหลอก ๆ ห้าแสนบาทไม่ใช่เงินเล็กน้อยเลยนะ - ทำานทั้งหลาย แต่กิดูเอาเถอะ มันกลายเป็นเงินที่ไม่มีประโยชน์ไปได้ เพราะผมเพียรประกาศให้เงินนี้มาตั้งยี่สิบปีแล้ว ก็ไม่เห็นจะมีใครเอาไปใช้ได้สักแดง

คอกรัก : คอกรัก : 13

เรื่อง รักคุณเข้าแล้วเต็มเปา เปิดเรื่องด้วยการให้ตัวละครปลุกตัวละครชาย แล้วต่อว่าต่อขานกัน

"คา...คา...คา..."

"คา...คา...คา..." เสียงเรียกอีก...

เสียงดังจาด ! ตรงชายโครงอันแน่นปึ๋งของเขาเป็นการปลุกประสาทให้จับใจได้ประสัทธัน...

"แหม - เล่นปลุกกันแบบนี้มากลัวเป็นผีในท้องตาย" เข่าบ่น

"เธอคงไม่เปราะขนาดนั้นหรอก" หล่อนว่าโดยที่ยังง่วนอยู่กับที่นอนหมอนนุ่ม

"ฉันเองก็ไม่อยากแหกขตาปลุกเธอแต่เข้ามิตที่มาถึงเป็นวันแรกหรอก"

รักคุณเข้าแล้วเต็มเปา : คอกรัก : 43

เรื่อง เหตุผลของชายงาม เปิดเรื่องโดยการโต้ตอบกันเกี่ยวกับการเดินทาง ไปหาข่าวแปลก ๆ

"ข่าวหัวปลีประหลาดที่บางซื่อนั้นนะ ทำทางเข้าที่ดี... ไปตามเอารายละเอียดมาทำสารคดีก็ทำจะงาม..." เขาว่า

ข้าพเจ้าว่า "ขอตัวที่ ผมชอบกินเงี่ยงหัวปลีชะมัดเลย กินถ้วยเดียวผัดไทยที่ไรก็ไม่ยอมให้ขาดหัวปลีสักที อย่าให้ผมไปยุ่งกับความพิการของของที่ผมชอบเลย เดี่ยวเกิดปลองขึ้นมาหัวปลีก็จะเกิดล้มตลาคเสียเปล่า..."

"เออ... เรื่องกระต่ายขาเดียวที่บางเขนนั่นก็พลิกนา"

"สื่อบอกเสียสามก็ต้องเหลือหนึ่ง เป็นเรื่องของเลขคณิต! เพียงแค่ลบโดยธรรมชาติเท่านั้น ผมไม่ยกพื้นแปลก"

เหตุผลของชายงาม : คอกรัก : 92

และเรื่องสุดท้ายคือเรื่อง เห็นใจผมบ้าง บทสนทนาจะมีลักษณะต่าง ไปจากเรื่องอื่นคือจะเน้นความแปลกของภาษาที่ใช้

"แหม เมื่อคืนเมาระยับ"

"ถึงระย้าไหม"

"เอ... ระยับเป็นภาษากวีของ คำว่า ยับ แปลว่า เมาแย่ไปเลย แต่ระย้านี้ออกจะไม่เข้าใจ"

"คือว่า... ถึงกับคายแก้วออกมาเป็นพวงใหญ่พวงน้อยหรือเปล่า?"

"อ้อเปล่า ผมเป็นคนขี้เสีตาย แต่ว่ามันเน... ผมไปหลับอยู่ที่ชายหาดอยู่เกือบคืน ยังรุ่ง"

"ก็แถวนั้นลมมันดีนี่นะ"

"มันไม่เท่านั้นนะซี ตอนตีหกผมตื่นขึ้นมาพบนางเงือก..."

"ฮ้า!"

เห็นใจผมบ้าง : คอกรัก : 115

การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาของ ประมูล อุณหธูป ในบางเรื่องก็ช่วยสนับสนุน การดำเนินเรื่องให้ราบรื่นขึ้น โดยจะเป็นจุดเริ่มต้นในการเสนอประเด็นสำคัญของเรื่อง เช่น เรื่อง มือใคร การเปิดเรื่องด้วยการสนทนาของตัวละครที่ขอให้หมอตัดมือข้างขวาทิ้ง จะเป็น จุดเริ่มต้นที่ผู้เขียนจะเล่าเรื่องพิสดารเกี่ยวกับมือข้างขวาของตัวละครที่มักจะมีพฤติกรรมไม่สุจริต เช่น ลักขโมย เข็นเข็คลอม ขักรถชนคน ฯลฯ โดยพฤติกรรมเหล่านั้นอยู่เหนือการสั่งงานของ เจ้าของมือ ส่วนเรื่อง ดอกรัก คำทำนายของตัวละครในตอนต้นเรื่อง แสดงให้เห็นบุคลิกของ ตัวละครว่า ไม่กลัวผี ซึ่งคำพูดนี้เป็นชนวนสำคัญพาเขา ไปพบกับวิญญาณของ "ดอกรัก" และความ ไม่กลัวผีของเขาที่ผู้เขียนปูทางไว้แต่ต้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครที่ไม่ยอมเชื่อว่า ผีมีจริงแม้ในขณะที่กำลังเผชิญหน้ากับผียักษ์ก็ตาม

แต่การเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาในบางเรื่อง ก็ไม่ช่วยในการเสนอประเด็นหลัก โดยตรงเช่นเรื่อง เหตุผลของชายงาม บทสนทนาของบรรณาธิการหนังสือกับนักข่าวในตอน เปิดเรื่อง จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นหลักที่ผู้เขียนต้องการเสนอ คือชายรูปงามคนหนึ่งที่ ไม่ยอมเข้าประกวดชายงามเพราะเขาสะอึดจุ่น แต่ก็ช่วยปูพื้นความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านว่าตัวละคร เป็นนักข่าวสารคดีเรื่องแปลก จึงเป็นเหตุผลว่าทำไมตัวละครจึงต้อง ไปพบชายงาม และจากเรื่อง รักคุณแล้วเต็มเปา บทสนทนาของตัวละครในตอนต้นเรื่องที่ "แจรง" ไปบลูก "คารู" ให้ตื่นขึ้นนั้น ไม่ได้นำไปสู่ประเด็นหลักของเรื่อง คือคารูสารภาพรักแจรงโดยตรง เพียงแต่จะช่วยบอกความสัมพันธ์ของตัวละครทั้งสองว่ามีความสนิทสนมกันมาก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่าการใช้บทสนทนาเปิดเรื่องของ ประมูล อุณหธูป ช่วยสร้างความสนใจต่อเรื่องของผู้่านได้ในระดับต่าง ๆ กัน และช่วยให้การดำเนินเรื่องทั้ง แบบมีผลต่อการเสนอประเด็นหลักโดยตรง และเป็นการปูพื้นความเข้าใจต่อเรื่อง ซึ่งเป็นวิธีที่ดี วิธีหนึ่ง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ประมูล อุณหธูป ไม่นิยมเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้มากนัก เนื่องจาก มีเพียง 6 เรื่อง จากเรื่องสั้น 157 เรื่องแม้ว่าการเปิดเรื่องแบบนี้จะช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ ในการเสนอเรื่อง และสร้างความสนใจได้ดีก็ตาม

5. การเปิดเรื่องโดยใช้สภาวะ บทกวี บทเพลง หรือข้อความชวนคิด เป็นการเปิดเรื่องโดยเลือกสภาวะ บทกวี บทเพลง นิทาน เรื่องราวในประวัติศาสตร์ หรือข้อความชวนคิดที่สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการเสนอในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สอดคล้องกับฉากและบรรยากาศ สอดคล้องกับพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง หรือเพื่อช่วยพื้นความรู้ของผู้อ่านในเรื่องที่ต้องการเสนอ ซึ่งจากการศึกษาพบการเปิดเรื่องแบบนี้เพียง 6 เรื่อง แยกตามวิธีเปิดเรื่อง ดังนี้

5.1 การเปิดเรื่องด้วยบทเพลงหรือบทละคร เป็นการเปิดเรื่องด้วยการเลือกสรรเนื้อเพลงหรือเนื้อความบางตอนที่สอดคล้องกับเรื่องมากล่าวนำก่อนเริ่มเหตุการณ์ในเรื่อง ในการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงความหมายของเนื้อเพลงที่ประมุขเลือกมาใช้มีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ในลักษณะคล้ายกับบทเพลงนำละคร คือเป็นการยกเหตุการณ์สำคัญในเรื่องขึ้นมากล่าวนำทำให้ผู้อ่านสนใจ การเปิดเรื่องเช่นนี้ เป็นลักษณะที่น่าสนใจประการหนึ่งของ ประมุข อุดมพร เช่น จากเรื่อง ราตรีประดับดาว ซึ่งเป็นเรื่องของหนุ่มสาวคู่หนึ่งที่จะแต่งงานในอีก 4 วันข้างหน้า มานั่งพลอครักกันท่ามกลางแสงจันทร์ของวันเพ็ญและกลิ่นดอกไม้ที่โชยกรุ่นมาตามสายลมอย่างมีความสุข ประมุข อุดมพร ก็เลือกเนื้อเพลงที่เกี่ยวข้องกับการชวนผู้หญิงมานั่งเล่นท่ามกลางแสงจันทร์ สายลมอ่อน ๆ และกลิ่นดอกไม้ ซึ่งเป็นการเลือกเพลงได้เหมาะสม และสอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง ดังนี้

วันนี้ แสน์สุดยนิศพระจันทร์วันเพ็ญ

ขอเชิญสายใจเจ้าไปนั่งเล่น

ลมพัดเย็นเย็น หอมกลิ่นมาลีเอย

กลิ่นดอกราตรีสีร่าเริงมาใกล้ลมคำเป็นครั้งคราว หอมเย็นหอมชื่นใจ แต่ก็ไม่เทียมเท่า

กลิ่นหอมขวัญจากเนื้อนวลที่เคล้าอยู่กับอ้อมอกของเขา

ราตรีประดับดาว : ดอกรัก : 37.

และจากเรื่อง สารถิ ที่เป็นเรื่องของชายขับรถแท็กซี่ ได้รับชายหญิงขึ้นรถ และขับไปเรื่อย ๆ ไม่มีจุดหมายปลายทาง ระหว่างทางฝ่ายหญิงที่จ้างเขามาก็ตอว่าฝ่ายชายว่าไม่จริงใจ ไม่ซื่อสัตย์ และขอแยกทางกัน ฝ่ายชายก็ถอนใจด้วยคำหวานดั่งเนื้อเพลงที่ ประมูลเลือกสรรมาเป็นบทนำเรื่อง ในที่สุดผู้หญิงก็หายไกรธผู้ชาย ยอมให้ผู้ชายพาไปส่งบ้าน ซึ่งก็จะเห็นได้ว่าเนื้อเพลงที่ประมูลเลือกมานั้นเขาสามารถเลือกได้เหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อเรื่องดังตัวอย่าง

น้อยเอ๋ยวาจาช่างน่ารัก
 เสนาะนัยน์น้ำคำพราวเสียดสี
 บีมจะกลืนขึ้นใจในวาที่
 เสียตายแต่ยังไม่มีความรัก
 แม้นชายใด ได้อยู่เป็นคู่ครอง
 จะแนบเนื้อ เขยชิดสนิทสาม
 พี่จะอยู่สู้รักไม่แรมชม
 มิใช่ลมลงน้อง ให้หมองใจ

เพลงสารถิ

แหม่เทียบแท็กซี่คู่ซี้พนักงานของเขา เข้ากับบาทวิถีต่อท้ายคันของเพื่อนแท็กซี่ด้วยกัน เวลาตีสามในย่านโรงแรมอันเก่าแก่ลือชื่อนั้น แม้จะสว่างไสวอยู่บ้างแต่ก็เงียบเชียบราวกับบริเวณรอบสนามหลวง เขาเปิดประตูรถและขยับตัวออกมา

สารถิ : คอกรัก : 60

ส่วนการเปิดเรื่องด้วยบทละคร เป็นการเปิดเรื่องโดยการนำตอนหนึ่งของ
บทละครมานำเรื่องก่อนการเสนอเรื่องราวที่สร้างขึ้น ประมูล อุทธรูป เปิดเรื่องด้วยบทละคร
เพียงครั้งเดียวโดยเลือกบทละครเรื่องโรมิโอ - จูเลียต ในตอนโรมิโอปีนหอขึ้นไปพบจูเลียต
มานำเรื่องของเขา การขึ้นต้นเรื่องด้วยบทละครนี้ก็นับได้ว่าเป็นความคิดสร้างสรรค์ของ ประมูล
อุทธรูป ในการแสวงหาแนวทางแปลกใหม่มาเปิดเรื่องให้น่าสนใจ และการเลือกเหตุการณ์ใน
เรื่องมากล่าวนำเรื่องของเขา ก็สอดคล้องกับเหตุการณ์ในเรื่องเป็นอย่างดี คือจากเรื่อง
ด้วยปีกของรัก ประมูล เปิดเรื่องของเขาโดยใช้ข้อความจากบทละครเรื่องโรมิโอ - จูเลียต
ในตอนที่โรมิโอ ปีนหอสูงขึ้นไปหาจูเลียตด้วยความรัก ซึ่งก็เป็นวิธีการที่ "พอน" คนสวน
ในบ้านเจ้าคุณเป็นแรงบันดาลใจในบ้านขึ้นหา "จงกล" อนุภรรยาคนหนึ่งในจำนวนหลายสิบคน
ด้วยความรักโดยไม่หวั่นเกรงอันตรายใด ๆ ประมูล อุทธรูป เปิดเรื่องดังนี้

จูเลียต :	คุณมาน้อย่างไร	และเหตุใดจึงบอกฉัน
	กำแพงแห่งสวนขวัญ	ก็แสนสูงข้ามลาเคีย
	อีกเป็นเช่นคุณนี้	แม้พี่น้องฉันพบเห็น
	ที่นี้จะกลายเป็น	ที่ตายของคุณแน่แท้
โรมิโอ :	ด้วยปีกของรัก	ฉันได้บินข้ามกำแพงแน่
	เพราะรั้วศิลาแผ่น	เมื่ออาจกันรักไว้
	สิ่งใดรักอาจทำ	รักทะนงลองทำได้
	เช่นนี้พี่น้องใด	ของหล่อนหรือจะห้ามฉัน

ด้วยปีกของรัก : ดอกรัก : 73

นอกจากนี้ ประมูล อุทธรูป ยังได้สร้างให้บทละครในตอนนั้นมีผลต่อขวัญและ
กำลังใจของพอนในอันที่จะเป็นแรงบันดาลใจขึ้นไปหาจงกลด้วย โดยให้จงกลส่งข้อความมาในบทละคร
ไปให้พอน และพอนได้ใช้ข้อความนั้นสร้างขวัญและกำลังใจในขณะที่กำลังเป็นแรงบันดาลใจ
ดังตัวอย่าง

ยิ่งแก่งมีเมียสาวแยะ ๆ ยิ่งคุะมัด แต่เอาหอะ - ยังไง ๆ ก็ให้ขึ้นถึง
ไปตลอดรอดฝั่งเสียก่อนค่อยจับได้ ถ้ากำลังเอือระเหยอยู่กึ่งกลางรางน้ำละก็มีหวัง
ถึงตายแน่

ด้วยปีกของรัก... เขายับข้อลาอันกายา

สิ่งใดรักอาจทำ รักทะนงสองทำได้

เช่นนี้... หรือจะห้ามฉัน

ด้วยปีกของรัก : ดอกรัก : 74 - 75

5.2 การเปิดเรื่องด้วยนิทานและบันทึกประวัติศาสตร์ เป็นการเปิดเรื่องใด

ใช้นิทานหรือบันทึกประวัติศาสตร์นำเรื่อง แล้วจึงเสนอเรื่องของตนแก่ผู้อ่าน เรื่อง ที่ประมุข
อุณหูป เลือกสรรมาเป็นนิทานนำเรื่องจะเป็นนิทานที่ผู้อ่านรู้เรื่องราวเป็นอย่างดี และผู้เขียน
ใช้วิธีย่อเรื่องในนิทานให้สั้นที่สุด เนื้อหาของนิทานที่เลือกสรรมาจะเป็นแนวเดียวกับเรื่องที่
ต้องการเสนอ คือจะมีเหตุการณ์สำคัญ ๆ ในเรื่องเป็นเหตุการณ์ทางเองเดียวกัน แต่เปลี่ยน
ตัวละคร และพฤติกรรมของตัวละครให้มีความแตกต่างกันไป ซึ่งเป็นวิธีนำเรื่องเก่ามาสร้าง
เรื่องขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ประมุข อุณหูป ไม่นิยมใช้การเปิดเรื่อง
แบบนี้ คือพบเพียง 1 เรื่องเท่านั้นคือเรื่อง ชวานากันบูเห่าและเมียรัก โดยประมุข อุณหูป
จะเปิดเรื่องโดยใช้นิทานอัสปเรื่องชวานากันบูเห่า แล้วตามด้วยเรื่องของเขาที่ให้ชวานาไป
พบกับชายหนุ่มคนหนึ่งที่อยู่ในอาการป่วยใกล้ตายด้วยความรู้สึกลังสสาร เขาจึงช่วยเหลือโดยแบก
ชายคนนั้นไปที่กระท่อมของเขา ให้ยา ให้อาหาร และให้ภรรยาของเขาคอยดูแลชายแปลกหน้า
คนนั้นอย่างใกล้ชิดในขณะที่ตนเองออกไปหาหา เมื่อชายแปลกหน้าได้สติ และมีเรี่ยวแรงคืนมาก็
ลักลอบเล่นชู้กับภรรยาของชวานาและในวันที่ชวานารู้ว่าเมียมีชู้เขาก็ถูกชวานาแทงตาย หากผู้อ่าน
เทียบนิทานอัสปเรื่องชวานากันบูเห่ากับเรื่องสั้นของ ประมุข อุณหูป เรื่องชวานากันบูเห่าและ
เมียรัก ก็จะเห็นว่าทั้งสองเรื่องมีโครงเรื่องคล้ายกันและมีแนวคิดเดียวกัน แม้ว่าเรื่องนี้จะม
รายละเอียดต่างไปจากเรื่องเดิมบ้างก็ยังเห็นได้ว่า ผู้เขียนยังใช้คำพังเพยเดิมของไทยที่ห้าม
ไว้วางใจ "ข้างสารงูเห่าเข้าเก่าเมียรัก" นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ก็สามารถกล่าวได้ว่า ประมุข
อุณหูป มีความสามารถในการใช้นิทานเปิดเรื่องได้สอดคล้องกับเรื่องเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

นิทานอีสป

วันหนึ่งในฤดูหนาว ชาวนาออกไปพบนู่นผ่านอนตัวแข็งอยู่บนคันนา ด้วยความหนาว ทำให้เป็นเหน็บชา ไม้ทั่วทั้งตัว ชาวนาผู้นั้นนึกสมเพชอยากจะใคร่ช่วยชีวิตไว้ จึงรับอุ้มมา เมื่ออุ้มมาได้ไต่ตัวคนอบอุ่นขึ้นนั้น ไม่สู้ช้านานนักก็ค่อย ๆ กระดิกตัวขึ้นได้ ทีละน้อย ๆ จนแข็งแรงดังอย่างเดิม แล้วก็...

วันหนึ่งในฤดูหนาว เวลาค่ำมากแล้ว ชาวนาคนหนึ่งบังเอิญมีธุระออกไปนอกบ้าน เขาเดินมาละโหมใกล้เลาะไปตามคันนาท่ามกลางแสงเดือนทริบหู่ และพอไปได้สักสองสามเส้น ก็แลเห็นใครขวางทางตะค่อม ๆ อยู่บนคันนา ร่างนั้นหนึ่ง...สลบไสลอยู่ราวกับคนตาย... ชาวนานึกสมเพชเป็นกำลังจึงช่วยบีบฟื้นตามร่างกายเพื่อปลุกธาตุสมธาตุไฟให้ฟื้นคืนตัว

ชาวนากับนู่นเก่าและเมียรัก : สเริงระบาตารู : 1-2

ส่วนการเปิดเรื่องด้วยเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เป็นการเปิดเรื่องโดยนำบันทึกประวัติศาสตร์มาใช้นำเรื่องที่ต้องการเสนอ ประมุข อุณหูบ เลือกเรื่องราวที่สนุกสนาน แสดงถึงความชาญฉลาดของคนสำคัญในอดีตมาเป็นแนวในการสร้างเรื่องของตน โดยยังคงโครงเรื่องเดิมไว้ แต่มีการแสดงความชาญฉลาดของตัวละครให้เหนือกว่าเรื่องเดิม ด้วยเหตุที่บันทึกประวัติศาสตร์ที่เลือกสรรมานั้น เป็นเรื่องราวที่สนุกสนาน จึงสร้างความสนใจของผู้อ่านให้อยากติดตามเหตุการณ์ในเรื่อง แต่จากการศึกษา พบว่า ประมุข อุณหูบ ไม่นิยมการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ เพราะพบเรื่องสั้นที่เปิดเรื่องด้วยวิธีนี้เพียงเรื่องเดียว แต่นับได้ว่า ประมุข อุณหูบ เป็นนักเขียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการหาวิธีเปิดเรื่องที่แตกต่าง ไปจากที่เคยปรากฏ

จากเรื่อง พระไชยสุริยา ซึ่งเป็นเรื่องสั้นเรื่องเดียวของ ประมุข อุณหูบ ที่เปิดเรื่องด้วยเรื่องราวจากบันทึกประวัติศาสตร์ โดยหยิบยกเหตุการณ์จากบันทึกประวัติศาสตร์ของอิโรโคส ในตอนที่ส่งข่าวสารนัดหมายแย่งชิงอำนาจไปยังพวกพ้องในขณะที่เส้นทางสื่อสารถูกคุมไว้หมด เขาโกนหัวทาสที่ไว้ใจที่สุด เพื่อสลักข้อความนัดหมาย แล้วรอให้

ผมออกขึ้นจึงให้เดินทาง ไปส่งข่าว ก็สามารถส่งข่าวได้ มาเป็นข้อความเปิดเรื่อง แล้วจึงเริ่มเรื่อง โดย "พระไชยสุริยง" ตัวละครเอกของเรื่องคิดก่อการโจมตีศัตรู จำเป็นต้องส่งข่าวสารไปยังพวกพ้อง แต่มีอุปสรรคตรงที่ฝ่ายศัตรูคุมการสื่อสารได้หมด พระไชยสุริยงจึงเลือกใช้วิธีเดียวกับในบันทึกประวัติศาสตร์ แต่ปรากฏว่าพวกศัตรูก็ได้อ่านประวัติศาสตร์ตอนนั้นเช่นกัน จึงตัดหัวทาสเก็บไว้ แล้วส่งร่างกายที่เหลือ ไปยังปลายทางเพื่อเยาะเย้ย แต่ท้ายที่สุดเหตุการณ์กลับกลายเป็นว่า พรรคพวกของพระไชยสุริยงรับทราบข่าวสาร และปราบศัตรูได้หมด เพราะพระไชยสุริยงได้ลักข้อความลงบนแผ่นหลังของทาสผู้นั้นด้วย ประมุข อุณฺหรูป สามารถเปิดเรื่องได้น่าสนใจและสอดคล้องกับเรื่องที่เขาต้องการเสนอแก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

ฮิสตียส์ต้องการส่งข่าว ไปให้อริस्ताโกรัสลงมือก่อการกบฏ แต่เส้นทางได้ถูกคุมไว้หมด เขาจึงคิดหาวิธีที่จะส่งข่าวไปให้ได้โดยปลอดภัย เขาโดนหัวทาสคนที่ไว้วางใจที่สุดและสละภักดีลงบนหัว แล้วให้ทาสคนนั้นร่อยุ่จนผมยาวขึ้นมาใหม่ พอผมยาวดีแล้ว เขาก็ส่งทาสคนนั้นออกไปโดยกำชับแต่เพียงว่า พอไปถึงที่หมายแล้วให้ออกอริस्ताโกรัสให้โทษของ ตนออก พิจารณาดูที่หนังหัว ข่าวสารที่ลักไว้บนนั้นได้ส่งให้ก่อการกบฏ ดังที่ข้าพเจ้าได้กล่าวไว้ข้างต้น

บันทึกประวัติศาสตร์ของฮีโรโดตัส

พระไชยสุริยง : คอรัก : 104

5.3 การเปิดเรื่องด้วยข้อความชวนคิด เป็นการเปิดเรื่องโดยใช้ข้อความชวนคิดนำเรื่องก่อนแล้วจึงเสนอเรื่องที่ต้องการบอกแก่ผู้อ่าน ประมุข อุณฺหรูป ใช้ข้อความคมคายแสดงความคิดที่น่าสนใจ โดยข้อความที่เลือกสรรมานั้น เป็นข้อความที่ใช้นำเรื่อง แล้วจึงเล่าเรื่องสนับสนุนข้อความนั้นตามมา ดังนั้น ข้อความชวนคิดกับเรื่องจึงมีความเกี่ยวพันสอดคล้องกัน การเปิดเรื่องด้วยข้อความชวนคิดจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกสะดุดใจกับข้อความนำเรื่อง และอยากติดตามเรื่องต่อไปและแม้ว่าการเปิดเรื่องด้วยข้อความชวนคิดจะสร้างความสะดุดใจให้แก่ผู้อ่านได้ดี แต่

จากการศึกษาพบว่า ประมูล อุณหภูม ไม่นิยมเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ คือพบว่า ประมูล เปิดเรื่องด้วยวิธีนี้เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่อง ลาตาย โดยประมูลเปิดเรื่องด้วยถ้อยคำชวนคิดว่า "เคราะห์ร้ายของคนเรานั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุประจวบเหมาะเจาะ รวากับนัดกันไว้นั่นเอง" แล้วจึงเล่าเรื่องที่ตัวละครเอก "ข้าพเจ้า" บังเอิญพลัดหลงเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ตำรวจตามล่าผู้ร้าย เขาเกือบถูกยิงทั้งจากฝ่ายตำรวจและฝ่ายผู้ร้าย เขารอดมาได้แต่กลับถูกจับในฐานะเป็นผู้ร้ายและผู้ฆ่าตำรวจตาย ทั้งที่เขาเป็นเพียงผู้เห็นเหตุการณ์ที่ผู้ร้ายยิงตำรวจนายหนึ่งล้มพบบลงก่อนหนีไป เขาได้ยินเสียงตำรวจครวญคราง จึงเกิดความสงสารเข้าไปประคองศีรษะตำรวจนายนั้น ตำรวจนายนั้นสั่งข้อความลาตายแก่เขา และขาดใจตายก่อนที่ตำรวจคนอื่น ๆ จะเข้ามาถึงสถานที่เกิดเหตุ เขาจึงถูกจับฐานฆ่าตำรวจตาย เขาถูกสอบสวนอย่างทารุณทั้งร่างกายและจิตใจ ในที่สุดเขาก็พ้นข้อหาเพราะคำกล่าวลาตายของตำรวจผู้เสียชีวิต นั้นเป็นเรื่องเฉพาะที่ไม่มีใครทราบมาก่อนเหตุการณ์เคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นกับชีวิตเขาทั้งหมดก็เพราะ "เหตุประจวบเหมาะเจาะรวากับนัดกันไว้นั่นเอง" หากผู้อ่านสังเกตรู้อย่างถี่ถ้วน เรื่องที่ผู้เขียนเสนอหลังข้อความนั้น ก็เป็นเรื่องราวที่ขยายข้อความตามที่ผู้ประพันธ์ ใช้ในการเปิดเรื่องนั่นเอง ดังตัวอย่าง

เคราะห์ร้ายของคนเรานั้นก็ขึ้นอยู่กับเหตุประจวบเหมาะเจาะรวากับนัดกันไว้นั่นเอง... ค็นั้นผมเกือบจะตายเสียให้ได้เป็นหลายครั้งหลายหนก็เพราะไอ้เหตุประจวบเหมาะเจาะรวากับนัดไว้อย่างบ้า ๆ นี่แหละ มัจจุราชคล้องแขนผมไว้แล้วที่เดียว

ลาตาย : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 105

จากการศึกษาการเปิดเรื่องในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหภูม พบว่า ประมูล อุณหภูม นิยมเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์มากที่สุด โดยใช้เหตุการณ์สำคัญที่ช่วยนำไปสู่เหตุการณ์อื่น ๆ ในเรื่อง เหตุการณ์ที่ช่วยปูพื้นฐานความเข้าใจของผู้อ่าน หรือเหตุการณ์ที่ช่วยคลี่คลายเรื่องให้จบอย่างสมบูรณ์ การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ทำให้เรื่องดำเนินไปได้

อย่างรวดเร็ว และผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้ดี วิธีการเปิดเรื่องที่มีจำนวนรองลงมา คือการเปิดเรื่อง โดยการบรรยายหรือพรรณนาตัวละคร ผู้เขียนกล่าวถึงลักษณะของตัวละคร ภูมิหลังของตัวละคร หรือความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในการเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้จะช่วยแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครกับเรื่องได้ดีที่สุด และทำให้ผู้อ่านสนใจตัวละครได้มากที่สุด วิธีการเปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับสามคือการบรรยายหรือพรรณนาฉากและบรรยากาศของเรื่อง วิธีนี้จะเปิดเรื่องโดยให้รายละเอียดของสถานที่และบรรยากาศของเหตุการณ์ในเรื่อง เป็นวิธีที่แสดงภาพฉากและบรรยากาศได้ดีและช่วยสร้างความสมจริงให้สอดคล้องในเรื่อง แต่จะไม่ช่วยในการดำเนินเรื่อง เมื่อตัวละครผ่านฉากไป จากก็จะหมดความสำคัญ การเปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับต่อไปคือการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา เป็นการเปิดเรื่องที่เร้าความสนใจได้มาก แต่ผู้เขียนไม่นิยมใช้มากนัก บทสนทนาที่นำมาเปิดเรื่องมักมุ่งเข้าสู่เรื่อง ทำให้เรื่องดำเนินไปได้รวดเร็ว และการเปิดเรื่องที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ การเปิดเรื่องโดยใช้สุภาษิต บทกวี บทเพลง หรือข้อความชวนคิด เป็นการเปิดเรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะของ ประมุข อุดมธูป โดยเขาจะนำนิทาน เพลง บทละคร ฯลฯ ที่สอดคล้องกับเรื่องมาเปิดเรื่องก่อน นิทาน เพลง บทกวี บทละคร เหล่านั้นจะเป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง เป็นการเปิดเรื่องที่มีลักษณะแปลกและน่าสนใจ แต่ก็มีเป็นจำนวนน้อยที่สุด เข้าใจว่าผู้เขียนพยายามทดลองเปิดเรื่องด้วยวิธีการอื่น ๆ ให้แตกต่างไปจากเรื่องสั้นของนักเขียนท่านอื่น

การดำเนินเรื่อง

คือ ช่วงที่สืบเนื่องมาจากตอนเปิดเรื่อง เป็นส่วนที่มีการสร้างมโนภาพ สร้างอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนทำให้ผู้อ่านสนใจติดตามเรื่องต่อไปจนจบ ในการดำเนินเรื่องมีวิธีที่ควรศึกษา 3 ประการคือ

1. กลวิธีเกี่ยวกับมุมมองในการเสนอเรื่อง
2. กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง
3. กลวิธีเกี่ยวกับการสร้างความขัดแย้ง

ซึ่งจะแยกศึกษาตามลำดับดังนี้

1. กลวิธีเกี่ยวกับมุมมองในการเสนอเรื่อง มุมมองเป็นกลวิธีในการสร้างผู้เล่าเรื่อง เพื่อเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการเสนอแก่ผู้อ่าน การสร้างผู้เล่าเรื่องที่มีลักษณะต่างกัน จะมีผลต่อการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องของผู้อ่านต่างกัน กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 116 - 117) จำแนกกลวิธีสร้างผู้เล่าเรื่องเป็น 4 ประการคือ

1.1 ผู้แต่งสมมติตนเองว่าเป็นผู้รู้แจ้งและเป็นผู้เล่าเอง (Omniscient Point of view) วิธีนี้ผู้แต่งจะไม่แสดงว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้เล่าเรื่อง แต่จะบรรยายไปตามเรื่องทั้งที่เป็นเหตุการณ์ และความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตัวละครแต่ละตัว ผู้แต่งเป็นผู้ล่วงรู้ทุกสิ่งเกี่ยวกับตัวละคร

1.2 ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่า (First Person Point of View) คือให้ตัวละครเอกเล่าเรื่องของตนเอง และ กระแสจิตประหวัด (Stream of Consciousness) คือให้ตัวละครเอกเล่าเรื่องตนเองโดยปรากฏเป็นรูปกระแสด้านความคิดถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ

1.3 ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้เล่า (Third person point of view) โดยสมมติว่าตัวละครตัวนั้นได้อยู่ในเหตุการณ์ หรือร่วมรู้เรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี

1.4 ผู้แต่งกำหนดให้มีผู้เล่าเรื่องหลายแบบประสมกัน โดยจะใช้ผู้เล่าเรื่องทั้ง 3 ประการข้างต้นประกอบกันในการเสนอวรรณกรรมเรื่องเดียว

วัลยา วิวัฒน์ศร (2530 : 1 - 11) กล่าวถึงมุมมองในการเสนอเรื่องว่า แบ่งเป็น 2 ประการคือ

1. ทรรศนะไร้ขอบเขต เป็นการเล่าเรื่องโดยผู้เล่าเรื่องไม่ปรากฏตัวในเรื่อง แต่เป็นผู้รู้แจ้งเกี่ยวกับเนื้อเรื่องและตัวละครทุกตัวในเรื่อง โดยความรู้นั้นไม่มีขอบเขตจำกัด

2. ทรรศนะจำกัดขอบเขต เป็นการเล่าเรื่องโดยผู้เล่าเรื่องปรากฏตัวในฐานะตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง ตัวละครผู้เล่าเรื่องจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง ความรู้ของตัวละครที่เกี่ยวกับเรื่องจะถูกจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะในสิ่งที่เขาเห็น ได้ยิน หรือรับรู้เท่านั้น ทรรศนะจำกัดขอบเขต แบ่งผู้เล่าเรื่องเป็น 3 ประเภทคือ

2.1 ผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้กระทำ ผู้เล่าเรื่องจะเป็นตัวละครเอก และเล่าเรื่องของตัวเอง

2.2 ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครเอก แต่เล่าเรื่องของตนเองโดยการให้สรรพนามบุรุษที่สาม "เขา" และจะเปิดเผยในตอนท้ายว่าเรื่องที่เล่าเป็นของเขาเอง

2.3 ผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ผู้เล่าเรื่องจะใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งเล่าเรื่องของตัวเอกในฐานะที่ตนเองเป็นผู้สังเกตการณ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของตัวละครเอก

จะเห็นว่าการจำแนกประเภทของผู้เล่าเรื่องทั้ง 2 แบบข้างต้น จะมีรายละเอียดที่ใกล้เคียงกัน แต่การจำแนกแบบพรรณนาไว้ขอบเขต และพรรณนาก็คือขอบเขต จะกำหนดขอบเขตการรับรู้ของตัวละครชัดเจน ดังนั้นในการวิเคราะห์มุมมองการเสนอเรื่องในเรื่องสั้นของประมุข อุดมทรัพย์ จะวิเคราะห์โดยแบ่งรูปแบบมุมมองในการเสนอเรื่องแบบพรรณนาไว้ขอบเขต และพรรณนาก็คือขอบเขต

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประมุข อุดมทรัพย์ จำนวน 157 เรื่อง พบว่า ประมุขใช้มุมมองในการเสนอเรื่องทั้งแบบพรรณนาไว้ขอบเขต และพรรณนาก็คือขอบเขต ดังนี้

1. พรรณนาไว้ขอบเขต ปรากฏใช้ในเรื่องสั้นจำนวน 142 เรื่อง
2. พรรณนาก็คือขอบเขต ปรากฏใช้ในเรื่องสั้นจำนวน 15 เรื่อง
 - 2.1 ผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้กระทำ ปรากฏใช้ในเรื่องสั้นจำนวน 10 เรื่อง
 - 2.2 ผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ปรากฏใช้ในเรื่องสั้นจำนวน

5 เรื่อง

1. พรรณนาไว้ขอบเขต คือกลวิธีในการสร้างผู้เล่าเรื่อง โดยผู้เล่าเรื่องจะไม่ปรากฏตัวในเรื่อง แต่จะเป็นผู้ควบคุมเนื้อเรื่องและตัวละครในเรื่อง เป็นผู้รู้แจ้งเกี่ยวกับเนื้อเรื่องและตัวละครทุกตัว จากการศึกษาเรื่องสั้นของ ประมุข อุดมทรัพย์ พบว่า ประมุข นิยมใช้มุมมองแบบพรรณนาไว้ขอบเขตมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของประมุข อุดมทรัพย์ เป็นเรื่องที่เน้นการแสดงความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ของตัวละครในเรื่อง ซึ่งการใช้มุมมองแบบพรรณนาไว้ขอบเขตก็เหมาะสมที่สุดในการเสนอเรื่อง เพราะผู้เล่าเรื่องจะสามารถเสนอ

เหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละคร ได้ลึกซึ้งกว่ามุมมองแบบอื่น ๆ สามารถเข้าถึงจิตใจของตัวละครทุกตัวได้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ทำให้สามารถถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครสู่ผู้อ่านให้ผู้อ่านรับรู้สารต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียน ได้เป็นอย่างดี เช่น ในเรื่อง สารภีให้ ผู้เล่าเรื่องรู้แจ้งถึงความคิดของสารภีว่าเธอกำลังสับสน หมกมุ่นในความคิดว่า "สเทิน" ซึ่งเป็นตัวละครฝ่ายชายที่มาแสดงที่ทำว่ารักเธออยู่นั้นจะยังเป็นโสดอยู่หรือไม่ หรือในเรื่อง รักที่หมายมา ผู้เล่าเรื่องก็รู้แจ้งถึงความคิดและความรู้สึกของร้อยโทอุบลินขณะที่ได้พบหญิงสาวสวยถูกใจ พร้อมกับสตรีผู้มีมิตรภาพอันดีงามต่อกันมาเป็นเวลานานและได้พบกับ ผู้เล่าเรื่องสามารถรู้แจ้งถึงความคิดและความรู้สึกของตัวละครที่ขัดแย้งกัน คือใจหนึ่งอยากตามหญิงสาวที่ตนสนใจไป แต่อีกใจหนึ่งก็รู้สึกรับผิดชอบต่อนิตรภาพกับสตรีอีกคนที่นัดหมายกันมา และต่อมาผู้เล่าเรื่องก็รู้แจ้งถึงการตัดสินใจ ของตัวละครที่เลือกนิตรภาพแทนที่จะเลือกความคิดตาต้องใจ หรือจากเรื่อง ความรักที่ไม่อยู่บนผิวโลก ผู้เล่าเรื่องก็รู้แจ้งถึงความคิดของตัวละครพร้อม ๆ กันทีเดียวถึงสองตัว คือรู้แจ้งถึงความคิดของ วอม และความคิดของรมณีในช่วงเวลาเดียวกัน โดย วอมรู้สึกสบายใจ และนึกถึงตัวเองอย่างมีความสุข ในขณะที่รมณี กลับรู้สึกเจ็บปวดเมื่อนึกถึงตัวเอง ดังตัวอย่าง

คืนนี้หล่อนนอนไม่หลับด้วยความหมกมุ่นครุ่นคิด หล่อนไม่ได้คิดถึงการให้ภัย หล่อนไม่ได้คิดถึงความรักทั้งทางของเขาและของหล่อน ความคลางแคลงเก่า ๆ ในเรื่องความเป็นโสดหรือไม่ของเขานี้เอง ที่ได้กลับมาทรมานขึ้นในอก ใจของหล่อนอย่างจริงจัง ... ถ้าเขามีเมียแล้ว ? หล่อนจะรู้ได้อย่างไรว่าเขามีเมียแล้วหรือยัง? ถ้าเขามีแล้ว ? หล่อนจะรู้ได้อย่างไร ? ... จะรู้ได้อย่างไร

สารภีให้ : เสพสมบัตินิสม : 22

ร้อยโทอุบลินรู้สึกราวกับว่าตัวเขากำลังจะปรือออกเป็นสองเสี่ยง ความปรารถนาของเขานี้ไม่อยากจะตามหญิงสาวไป กระนั้นความคำนึงถึงในหญิงคนที่มีนิตริจิตอย่างจริงจัง และข้าสับสนนภาลังใจของเขาเองอีกด้วยยังฝังลึกอยู่ และตัวหล่อน

ก็ยืนอยู่แล้วตรงนั้น เขาสังเกตเห็นใบหน้าซีดเซาของหล่อนนั้นอ่อนโยนและอมแว
จลาค ดวงตาซึ่งดูเหมือนจะออกสีหม่นนั้นประกายอบอุ่น

ร้อยโทบูลไม่ได้ลังเลอีกต่อไป นิ้วของเขาริก กายอยู่กับปีกกระดาดเก่าคร่ำ
ของหนังสือเรื่อง Of Human Bondage ซึ่งเป็นเรื่องพิสดารระหว่างตัวเขากับหล่อน
นี้ไม่ใช่ความรัก แต่เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ประเสริฐคือมิตรภาพซึ่ง ได้มีต่อกันอยู่แล้วมานาน
และจะต้องกตัญญูต่อมันเรื่อยไป

รักที่หมายมา : เสฟสมมิสม : 50 - 51

วอมเจย เขากำลังหลับตาหายใจอย่างสุขสบาย อยู่กับความเพ้อฝันถึงตนเอง
ในสมัยอีกร้อย - พันปีข้างหน้าตามถ้อยคำของหล่อน ก็น่าจะเป็นไปได้ ไม่ใช่
ความฝันของเขาหรอก-การที่จะฝันเช่นนั้นนะ

และในขณะที่เดียวกัน รมณีก็กำลังคิดถึงตนเองอยู่เหมือนกัน แต่อย่างเจ็บปวด อาจเป็น
เพราะหล่อนจริงใจต่อถ้อยคำของเขาเกินไป หรืออาจเป็นเพราะความเจยเมยโดย
ฉันทันของเขา และอาจจะ ไม่ใช่เพราะอะไรทั้งนั้น-ทั้งสองอย่างนั้นก็เป็นที่ได้ ทั้งนี้เพราะ
หล่อนมีชนวนอยู่แล้วในใจ ชนวนที่คอยแต่จะจุดความจริงจังซึ่งเขาพยายามระมัดระวัง

ความรักที่ไม่อยู่บนผิวโลก : อุจจะเรีตรมเยศ : 97 - 98

นอกจากผู้เล่าเรื่องในทรรศนะไร้ขอบเขตจะสามารถรู้แจ้งถึงความคิด
ความรู้สึกของตัวละครสองตัวที่อยู่ในสถานที่เดียวกันแล้ว ผู้เล่าเรื่องยังสามารถบรรยายความคิด
ความรู้สึกของตัวละครที่อยู่ต่างสถานที่ในเวลาเดียวกันได้อีกด้วย เช่น จากเรื่อง วาระสุดท้ายของ
สายสัมพันธ์ ผู้เล่าเรื่องได้บรรยายถึงความคิดและความรู้สึกของ "เปรม" ตัวละครเอกฝ่ายชาย
ในขณะที่กำลังขับรถเพื่อมาหานางพาง สลับกับความรู้สึกของ "นางพาง" ที่กำลังรอการมาของเปรม
อยู่ที่บ้านพักตากอากาศริมทะเล ดังนี้

เมื่อนึกถึงบ้าน อะไกรราย ๆ ที่นึกได้เมื่อใจหายก็ผุดออกมาให้ตระหนักได้ทันทีชัดเจน
 เปรม บรรณัท สามัญลีลิต ลูกสี่ กำลังขบรตนอกใจเมีย ไปหาชู้ชายที่บ้านชายทะเลเป็น
 การส่งท้ายสัปดาห์และเป็นการประจำ

เขาตระหนักเหมือนคนที่สำนึกตัวขึ้นมาได้ แต่ก็มีความสำนึกว่าไร้ช่วยเดียว
 เหมือนใจหาย เพียงช่วยเดียวเพื่อเสนอให้เล่ห์มตรจะ ได้ขยับไหวให้แรงวิ่งต่อไปอีก แล้ว
 ความตระหนักก็ปรวนแปรไปใหม่ ป่านนี้หล่อนคงไปรอเขาอยู่ที่นั่นก่อนแล้ว เช่นเคย
 หล่อนไปถึงก่อนเขาสองสามชั่วโมงเสมอ และป่านนี้หล่อนคงตระเตรียมไว้พร้อมสรรพ
 แล้วทั้งที่ทาง เครื่องดื่ม อาหารตลอดจนเนื้อตัว... ทั้งที่ใจร้อนขึ้นมาแทบคลั่งไคล้
 เขากลับต้องชะลอความเร็วลงและพารวจอดข้างทาง ความคาดหวังทำให้อารมณ์ระอุ
 ของเขากาเริบเสียบสาบขึ้นมาจนต้องรามีราเท้า

เสร็จจากอาบน้ำเพื่อล้างน้ำทะเลและชำระกายแล้ว หล่อนก็ย่างออกจากห้องน้ำโดย
 ไม่เช็ดตัวและไม่มီးไรพันกายเลย หล่อนอ้ากกับตัวเองว่ามันสบายและแปลกดี...
 ตัวเปียกและตัวเปล่าเหมือนงูลมห่มผ้า อย่างนั้นนาน ๆ จะหาโอกาสทำได้ดังใจพิเรนสักที
 จึงขอผีสาวเทวดาอย่าได้ถือสาว่ากล่าวเลยนิกอย่างนี้ขึ้นมาแล้วหล่อนก็อดนึกขานและ
 นึกขวยตัวเองไม่ได้

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 18 - 19

นอกจากความคิดและความรู้สึกแล้ว ผู้เล่าเรื่องประเภทพระศนะไร้ขอบเขต
 ยังสามารถล่วงรู้ถึงอารมณ์ของตัวละครได้อีกด้วย เช่น จากเรื่องฝนตก แดดออก ผู้เล่าเรื่อง
 แสดงความรู้แจ้งถึงอารมณ์ของโกเมนว่าเมื่อโกเมนได้ฟังคำพูดของวิไลที่เข้าใจว่าเขามีความ
 สัมพันธ์อันชู้สาวกับผู้หญิงซึ่งเคยเป็นภรรยาเก่าของสามีวิไลเพียงเพราะว่าผู้หญิงคนนั้นมากิน
 อาหารกับโกเมน เขาก็เกิดอารมณ์โกรธจัดจน "ไทสะร้อนฉ่ำไปทั้งหน้า"

มีศักดิ์ขี้เฒ่าให้มากไปกว่านี้ โกเมนก็เข้าใจได้ทะลุปรุโปร่ง รู้สึกราวกับถูกใครตบหน้าเอาสักขาดในบัดดล ไทสะร้อนล้าไปทั้งหน้า คนอะไรทำความเข้าใจพล่อย ๆ อย่างบัดขบเช่นนี้ โกเมนเคียดเคืองในใจ

ผนวก แดดออก : เสพสมบิลสม : 76

2. ทรศนะจักษุขอบเขต คือกลวิธีในการสร้างผู้เล่าเรื่อง โดยกำหนดให้ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่อง และจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง ดังนั้นทรศนะของผู้เล่าเรื่องก็จำเป็นต้องถูกจำกัดอยู่เฉพาะในสิ่งที่เขาเห็น ได้ยิน หรือรับรู้เท่านั้น จะไม่ครอบคลุมไปถึงเหตุการณ์อื่น ๆ ที่ตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่องไม่ได้รับรู้

ทรศนะจักษุขอบเขตสามารถจำแนก โดยอาศัยตัวละครที่เป็นผู้เล่าเรื่องเป็นเกณฑ์ได้ 2 ประเภท คือ ผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอก และผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้สังเกตการณ์ ในการศึกษาเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป ปรากฏว่ามีการใช้มุมมองทั้ง 2 ประเภท ดังนี้

2.1 มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอก ในการใช้มุมมองแบบนี้ ผู้เขียนจะกำหนดผู้เล่าเรื่องให้ตัวละครสำคัญตามมุมมองของตนเองโดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เช่น จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว ผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ข้าพเจ้า" หรือจากเรื่อง ไอ้หน้าจืด ผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ผม" หรือจากเรื่อง อนันสาวบ้านนอก ผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า "ฉัน" ดังตัวอย่าง

เมื่อได้สะพานไม้ไผ่ขึ้นไปอยู่บนคั้งแล้ว ข้าพเจ้าก็แลเห็นทางหลัว ๆ ทอดอยู่ตรงหน้ามันเป็นทางเดียวที่จะพาข้าพเจ้า ไปถึงที่หมาย เลียบไปตามริมแม่น้ำโดยมีแนวไม้หนาบอยู่ข้างหนึ่ง ข้าพเจ้าออกไปตามทางอันมืดมนนั้นและได้ยินเสียงฝีเท้าตนเองชัดเจน นอกจากเสียงหรีดหึ่งและใบไม้ไหวก็มีเสียงย่ำของข้าพเจ้า เท่านั้น บางตอนก็มีกิ่งไม้ระหว้าใบ และได้ยินเสียงนกตีกระพือปีก ไม่ช้าข้าพเจ้าก็ถึงทางโค้งตรงหัวแหลม ซึ่ง

ได้ยินเสียงน้ำไหลจากอยู่เบื้องล่างและซัดท่า ๆ กับเสียงลมสั่นไหว ไบไม่อยู่ในความมืด
ข้าพเจ้ากำพู่กระเป๋าดำเดินทางแน่นขึ้นอีก แล้วจ้ำรุดต่อไปเต็มสติกำลัง

ทางเปลี่ยวในแสงดาว : เสพสมณนิสม : 28

เพื่อน ๆ พวกเขารวมเรียกว่าไอ้หน้าจืด แล้วชาวบ้านร้านถิ่นก็เลยพลอยเรียกตามไปด้วย--
อย่างกะว่าผมชอบใจนั่น ! ก็มีเหตุผลอยู่หรอกที่ใคร ๆ เขาจะเรียกผมอย่างนั้น คือว่า
เวลาผมตื่นตื่น-- อย่างตอนจะเกิดเรื่องเกิดราวถึงชกต่อยตีรันฟันแทงหรือยิงกัน--หน้าผม
มักเขียวขาวจนเห็นได้ชัดทุกที เวลาผมโกรธหรือกินเหล้าจืด ๆ ก็เขียวเห็นกันค่อนอย่างนั้นอีก
เหมือนกัน

ไอ้หน้าจืด : ดอกรัก : 77

ถึงเคียวฉันก็ยังทำให้ฉันร้องไห้ได้อยู่ เมื่อนึกถึงว่าหัวอกหัวใจมันหักร้าวไปถึง
ไหน ๆ ตอนนั้น แต่แล้วเรื่องมันก็กลับกลายเป็นข้างดีไปได้ อย่างน้อยก็ในเรื่องที่
กำลังใจหายอยู่นั้นจริงไหม แล้วฉันจะมานั่งเสียน้ำตายังกะคุงคุงละคอนเรื่องเศร้า
อยู่ทำไมเดี๋ยวนี้ นะะ!!! น้ำตาหยดเบื่อนกระดาษาเข้าให้แล้ว

อนทิสาวบ้านนอก : สเริงระบาคารู : 165

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประมุข อุดตูป พบว่าประมุข ใช้
มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอกเพียง 10 เรื่อง คือ ทางเปลี่ยวในแสงดาว
คราสานึก คิมหันต์หนึ่งนานมาแล้ว อะไรเอ่ยความรัก ลาตาย บัวเคลียว - โหล
อนทิสาวบ้านนอก แดงเลือดกับแดงลิปสติก ไอ้หน้าจืด และ เห็นใจผมบ้าง และเป็นที่
น่าสังเกตว่ามีเรื่องสั้นเพียง 1 เรื่องเท่านั้นที่ผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอกเป็นผู้หญิง คือ
เรื่อง อนทิสาวบ้านนอก ซึ่งเป็นเรื่องบันทึกรักของตัวละครเอกกับสามีของเธอเมื่อครั้งยัง
ไม่ได้แต่งงานกัน ส่วนอีก 9 เรื่อง ผู้เขียนจะกำหนดให้ผู้เล่าเรื่องเป็นชายทั้งสิ้น

การใช้มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอกนี้ จุดศูนย์กลางของเรื่องจะอยู่ที่ตัวละครเอกผู้เล่าเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่องที่ผู้อ่านรับรู้ จะเป็นเหตุการณ์ที่ผ่านมาจากประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึกของตัวละครเอกนั้น ดังนั้น การถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกอารมณ์ของตัวละครก็จะเป็นความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ของตัวละครเอก เช่น จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว ตัวละครเอก "ข้าพเจ้า" จะเป็นศูนย์กลางของเรื่องราว เขาจะถ่ายทอดการรับรู้ของเขาแก่ผู้อ่านไปตามที่ได้พบเห็น ตั้งแต่ต้นเรื่องที่เขารู้ว่าจ้างเรือให้ไปส่งเขายังบ้านหลังหนึ่งแต่คนพายเรือไม่สามารถพายทวนกระแสน้ำในช่วงน้ำขึ้น เขาไปไม่ถึงบ้านนั้นได้จึงปล่อยเขาลงยังสถานที่ที่เป็นทางลัดเดินไปยังบ้านหลังนั้นตามลำพัง เขาจะบรรยายความรู้สึกของเขาต่อสิ่งที่เขาประสบคือทางเปลี่ยว มีทิวไม้ที่ร่มรื่นอยู่รอบ ๆ และมีเพียงแสงดาวช่วยส่องทางโดยเสนอในรูปแบบของความคิดคำนึงของตัวละครเอก ว่ารู้สึกขาดกลัวจนเหงื่อออกทั้งตัวต่อจากนั้นผู้อ่านจะรับรู้ถึงความโล่งใจที่เขาพบบ้านที่เขาต้องการจะไปและความขบขันปนละอายของตัวละครที่พลาดกลัวทางเปลี่ยวทั้งที่ทางนั้นไม่ยากกลัวอะไรเลย ดังตัวอย่าง

แม้จนบัดนี้แล้ว--จนแลเห็นแสงไฟวันแวมอยู่ข้างหน้าแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังไม่วายหวาด ถ้าเป็นเวลากลางวัน ข้าพเจ้าก็คงเดินเล่นได้สบายใจ แต่ในคืนมืดเช่นนั้นและแปลกถิ่น มีแต่ทิว ไม้ล้อมทะมึนและเสียงลึกลับของแม่น้ำไหลพรัง ภายในความเปลี่ยวจับจิตใจเช่นนั้น ข้าพเจ้า ไม่อาจระงับเหงื่ออาภัพที่ซึมซาบ และหัวใจที่เต็มคับอึดไว้ได้...ข้าพเจ้าพบบ้านหลังนั้นได้ง่ายดายและยิ้มเยาะความพลาดต่อทางเปลี่ยวของตนเอง บ้านนั้นเป็นบ้านหลังแรกถัดจากหัวแหลม และแม้ข้าพเจ้าจะเดินเชื่องเดียวไป เอดวัลย์ก็คงจะร้องเรียกไว้หล่อนคอย ข้าพเจ้าอยู่ที่ประตูรั้วซึ่งอยู่ระหว่างแม่น้ำกับทางนั้น พอได้ยินเสียงหล่อนเอ่ยเรียกชื่อข้าพเจ้าก็ยิ่งรู้สึกละอายตัวเองในความพลาดต่อทางเปลี่ยวที่มีแต่แสงดาวนั้น

ทางเปลี่ยวในแสงดาว : เสฟสมมิสม : 28

หรือจากเรื่อง คราสานึก ศูนย์กลางของเรื่องจะอยู่ที่ข้าพเจ้า ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ประมุข อุณทุรูป คำเนินเรื่องโดยให้ "ข้าพเจ้า" บรรยายเหตุการณ์ตามการรับรู้ของเขา เช่น จากตอนที่ "ข้าพเจ้า" อยู่กับ "เคล็ย" หญิงคนรัก "ข้าพเจ้า" ได้บรรยายเหตุการณ์ตามการรับรู้ของเขาคือ ได้ยินเสียงประตูเปิดแล้วปิด จากนั้นได้ยินเสียงฝีเท้าคนเดินเข้ามาในบ้าน และบรรยายถึงความรู้สึกหวาดหวั่นของตนเองที่จะต้องเผชิญหน้ากับผู้นำใหม่ซึ่ง "ข้าพเจ้า" คาดเดาว่าเป็นสามีของ "เคล็ย" ดังนี้

ทันใดนั้นเองข้าพเจ้าก็ต้องผวาด้วยเสียงประตูรั้วหน้าบ้านเปิดและปิดดังโครมคราม ตามสภาพของมัน จากนั้นมีเสียงฝีเท้าตามสะพานไม้คลอน ๆ ซึ่งทอดจากประตูรั้วตรงมาจรดบันไดเป็นระยะค่อนข้างไกล ข้าพเจ้าเคยราคาดูสะพานบูโรนั้นมาแล้ว มันจะส่งเสียงร้องทุกฝีเท้าที่เหยียบมันไป และครั้งนี้เสียงมันบาดหูลึนดี เสียงมันค่อยใกล้เข้ามาอย่างระมัดระวังและเรียกเหงื่อภาพ ท่วมหลังและหน้าผากข้าพเจ้าทุกฝีเท้า

ข้าพเจ้าคิดว่า ไม่จำเป็นต้องออกไปเผชิญกับเขานอกห้องนอนของเขา เพราะถึงอย่างไรรอยลิปสติกที่ไหลและอกเสื้อข้าพเจ้าก็คงจะช่วยให้เขารู้ตัวได้แล้ว ข้าพเจ้ากำลังสงสัยอยู่ว่าเขาจะเข้าข้างใครกันแน่ระหว่างเขากับข้าพเจ้า อีกสักไม่กี่อึดใจก็คงจะได้รู้กัน

คราสานึก : อุจจะเรีตรมเยศ : 87 - 88

หรือจากเรื่อง ลาวตาย ศูนย์กลางของเรื่องอยู่ที่ "ผม" ผู้พลัดหลงเข้าไปอยู่ท่ามกลางกระสุนปืน ในเหตุการณ์ที่ผู้ร้ายกำลังหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และโดยที่ ประมุข อุณทุรูป ใช้มุมมองแบบจำกัดขอบเขต ทำให้ข้อมูลที่ผู้อ่านได้รับรู้อยู่ในวงแคบเท่าที่ตัวละครเอกรับรู้ คือ ผู้อ่านจะมีโอกาสรับรู้เฉพาะสิ่งที่ตัวละครเอกรับรู้เท่านั้น สิ่งใดที่ตัวละครเอกไม่รู้ สิ่งนั้นผู้อ่านก็จะไม่รู้เช่นกัน เช่น เมื่อผมตกอยู่ท่ามกลางกระสุนปืน และสงสัยว่าเกิดอะไรขึ้น และมีความเป็นมาอย่างไร ผู้เขียนก็จะไม่บอกให้ผู้อ่านรู้เช่นกันแต่จะปล่อยให้ผู้อ่านค่อย ๆ รับรู้เรื่องราวไปพร้อมกับตัวละคร การใช้มุมมองแบบจำกัดขอบเขตนี้ จะต่างจากการใช้มุมมองแบบพรรณณะ

ไรขอบเขต ที่ในบางครั้งผู้อ่านจะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในเรื่องได้มากกว่าตัวละคร แต่วิธีการนี้ก็จะสร้างความสนใจ และความระทึกใจให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

"เสียงปืน !" สติบอกผม พอรับรู้เช่นนั้นสัญชาตญาณอย่างใดอย่างหนึ่งก็ผลักดันกระเด็นเข้าหาเสาไฟฟ้าอย่างกะทันหันก่อนความคิด รู้สึกตัวอีกครั้งก็รับจัดแจงเอาไหล่ชนกับเสาด้านตรงข้ามที่มาของเสียงปืน แล้วทำตัวให้แบนที่สุดเท่าที่กระสุนจะเจียดไปได้หัวที่สุด

มีเสียงฝีเท้าวิ่ง ๆ หยุด ๆ ความมาข้างหน้าท่ามกลางเสียงปืนซึ่งดังไม่ค่อยจะหยุดอะไรกัน? จราจร ? หรือว่ารัฐประหารใหม่ ? ผมนึกอย่างคนที่ในกรุงเฉยๆจะนึกถึงก่อนอื่น เมื่อจู่ ๆ ก็ได้ยินเสียงปืนดังขึ้นอย่างนี้ กระสุนปลิวผ่านไป เสียงหวีดหวือราวกับมีกลุ่มเส้นผมบนหัวผมไปกระนั้น เสียงฝีเท้าวิ่ง ๆ หยุด ๆ ควบใกล้เข้ามาจนผมพอจะจับเสียงล้มลุกคลุกคลานได้ พร้อมกับเสียงปืนก็ดังใกล้เข้ามาด้วยและหนาแน่นยิ่งขึ้น แต่มีกระสุนผ่านผมไปน้อยลง

ลาตาย : ลีเกลตยงโลดเถลิง : 106 - 107

นอกจากการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ของตัวละครเอกแล้ว การใช้มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอกยังสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของตัวละครอื่น ๆ ได้ด้วย แต่การแสดงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกที่ถ่ายทอดออกมานี้มีขอบเขตจำกัด คือจะเป็นเพียงอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกของตัวละครอื่นตามที่ตัวละครเอกคาดเดาเท่านั้น ไม่ใช่เป็นอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกตามที่ตัวละครนั้น ๆ รู้สึกจริง ๆ และถ่ายทอดออกมาเอง เช่น จากเรื่อง อะไรเอ่ยความรัก ตอนที่ "ข้าพเจ้า" พบกับ "เคโซ" ตัวละครอีกตัวหนึ่งในเรื่อง "ข้าพเจ้า" จะบรรยายให้ผู้อ่านรู้จัก "เคโซ" เกี่ยวกับรูปลักษณ์ภายนอกที่ "ข้าพเจ้า" มองเห็น คือ เป็นผู้ชาย อายุกว่าสามสิบ หัวเถิก หน้ากลม... และบรรยายให้ผู้อ่านรับรู้ความคิดของ "เคโซ" ที่เป็นการคาดเดาของข้าพเจ้า คือ "ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นมารยาทของเขาที่ดีที่ข้าพเจ้าเป็นแขกรับเชิญเหมือนกัน ดังตัวอย่าง

สักครู่ก็มีใครคนหนึ่งเข้ามายืนเกาะคอกอยู่ข้างข้าพเจ้า เป็นชายอายุกว่าสามสิบ หัวเถิก หน้ากลม สูงน้อยกว่าข้าพเจ้าสักฝ่ามือ เขาเรียกเหล้าด้วยสีหน้าเคร่งเครียดขม และผสมเอง-- ทนابق ข้าพเจ้าคิดว่าเขาคงเพิ่งมา เขาค้มที่เดียวพร่องไปครึ่งแก้ว หยิบดาแจ่มขึ้นเล็กน้อย แล้วหันมาสบตาข้าพเจ้าซึ่งมองเพลิน ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นมารยาทของเขาที่ถือข้าพเจ้าเป็นแขกงานเดียวกันที่เขาก็มัวให้เป็นเชิงปฏิสันถาร

อะไรเอ่ยความรัก : ลีเกลศยงไลดเกลิง : 67 - 68

หรือจากเรื่อง วสันต์สักราณต์ ตอนที่ "ข้าพเจ้า" กับ "หวัง" เด็กชายวัยรุ่น 2 คน จับ "กิมช้วน" เด็กหญิงวัยเดียวกันปลอ้งเสื้อผ้าแล้วเอาโคลนทา ในขณะที่กำลังทาอยู่นั้นข้าพเจ้าก็เลื้อยไปสบตากับกิมช้วน "ข้าพเจ้า" บรรยายความรู้สึกของกิมช้วนผ่านการคาดเดาของ "ข้าพเจ้า" ว่า "กิมช้วน" ไม่โกรธและจะยอมให้ "ข้าพเจ้า" ใช้โคลนละเลงหล่อนเล่นได้นานเท่าที่ข้าพเจ้าต้องการ ดังตัวอย่าง

ข้าพเจ้าเลื้อยขึ้นมองหน้าหล่อนก็เห็นหล่อนกำลังจ้องอยู่ก่อน เห็นสีหน้าและหยันตาที่หล่อนมองเช่นนั้นแล้ว อดเชื่อไม่ได้ว่ากิมช้วนไม่ได้โกรธซึ่งเราสองคนเลย ที่ทาปิเรนกับหล่อนอย่างนั้น ข้าพเจ้ายังเชื่อเลย ไปอีกว่าถ้า ไม่คิดว่ามีหวังด้วยอีกคนแล้ว กิมช้วนคงยอมให้ข้าพเจ้าเอา โคลนละเลงหล่อนเล่นได้นานเท่าที่ตามชอบใจทีเดียว

วสันต์สักราณต์ : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี : 130

2.2 มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้รู้เหตุการณ์ การใช้มุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้รู้เหตุการณ์นี้ ผู้แต่งจะกำหนดให้ผู้เล่าเรื่องปรากฏตัวในเรื่องในฐานะตัวละครรอง ซึ่งรู้เรื่องราวของตัวละครเอก มาเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกให้ผู้อ่านรับทราบ ซึ่งจากการศึกษาเรื่องสั้นของประมุล อุดมรูป พบว่า ประมุล ใช้มุมมองแบบนี้เพียง 5 เรื่อง คือ แม่หย้า มือใคร ราคาของความหวัง กระสุนสามนัด และ เหตุผลของชายงาม

การใช้มุมมองในการเล่าเรื่องแบบนี้ ผู้เล่าเรื่องจะเป็นผู้แสดงเรื่องราวต่าง ๆ อันเกี่ยวกับตัวละครเอกให้ผู้อ่านทราบ เช่น จากเรื่อง กระสุนสามนัด

ประมุข อุชฺฐย ได้สร้างผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละคร "ศารวจ" ผู้ไปสืบสวนสาเหตุการตายของตัวละครสำคัญ คือ สรุณิศา ผู้แต่งได้บรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่เกิดเหตุผ่าน "ศารวจ" ผู้ใช้สรรพนามแทนตัวว่า "เรา"

เมื่อเราไปถึงเห็นชาวบ้านห้าหกคนง่วนกันอยู่หน้าบ้านนั้น และศารวจรักษาการณ์คนหนึ่งกำลังรออยู่ที่นั่น รั้วบ้านเป็นไม้ไผ่มีเถาไม้ปักคลุม ประตูปิดแน่น ประตูห้องชั้นล่างเปิดทิ้งอยู่ เห็นแสงไฟทอดออกมา ห้องชั้นบนสว่างเช่นเดียวกัน หลังจากที่เราตะโกนเข้าไปเองอีกสองสามครั้งและไม่มีเสียงตอบเช่นนั้นแล้ว จึงให้ศารวจรักษาการณ์รีบเข้าไปเพื่อถอดกลอนรับเรา

กระสุนสามนัด : มาลิกกับแมลง : 5 - 6

หรือจากเรื่อง แม่หย้า ผู้แต่งให้ "ข้าพเจ้า" เป็นผู้เล่าเรื่อง โดยสร้างให้ "ข้าพเจ้า" เป็นชายพเนจรที่มีโอกาสได้ไปทำงานเกี่ยวข้องกับ "แม่หย้า" ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง จากนั้นผู้เล่าเรื่องจะเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ของตนเอง โดยมีความรู้สึกรับรู้ และความเข้าใจของผู้เล่าเรื่องเป็นพื้นฐานในการเสนอเรื่อง เช่น

ข้าพเจ้าบังเกิดความสงสัยใหม่ ๆ ขึ้นอีกว่าทำไมหล่อนจึงอพยพออกมาเสียจากนราธิวาส ข้าพเจ้าไม่ชอบโรงแรมนี้เลย และเชื่อว่าที่นี้คงไม่ดีไปกว่าโรงแรมเก่าของหล่อนที่นราธิวาส ข้าพเจ้าเชื่อต่อไปว่าโรงแรมที่โน่นคงดีกว่านี้ เพราะเท่าที่สังเกตเห็นหล่อนถนัดงานโรงแรมมากจนไม่น่าเชื่อว่าจะทำได้เพียงโกโรโกโสเท่านั้นนอกจากนี้แม้กระทั่งการไต่ถามแล้วยังรังแต่จะขาดทุน ข้าพเจ้าไม่ใช่ว่าการค้าเสียเลย ข้อสำคัญหล่อนไม่มีความจำเป็นอันเร่งด่วนที่จะต้องมาแวะตั้งโรงแรมโกโรโกโสเป็นอาชีพอยู่ เพราะหล่อนมีเงินในธนาคารออมสินอยู่มากว่าแสน

ข้าพเจ้าไม่เข้าใจว่าหล่อนใช้ชีวิตให้ล่วงไปวันแล้ววันเล่าได้อย่างไร ด้วยการหมกมุ่นอยู่ในห้องชั้นสาม ตัดขาดจากบุคคลภายนอกและเห็นห่างจากบุคคลภายใน

ซึ่งมีอยู่ด้วยกันเพียงสามคน ข้าพเจ้าเชื่อว่าหล่อนเองก็มิได้มีความสนุกสนานในการกระทำตัวเช่นนั้น อาจกับกิริยาของหล่อนบางครั้งเหมือนเพ่งพื้นจากความตื่นตระหนกและหวาดกลัว เหลืออยู่แต่ความทุกข์ทรมานใจไว้กลบเกลื่อนรากแก้วของมันไปพลางก่อน หล่อนนั่งชีวิตกับอดีตกาลกระนั้นหรือ ถ้าเช่นนั้นความหลังของหล่อนคงน่าเกลียด น่ากลัวมิใช่น้อย

แม่ทยา : อุจจะเรีครมเยศ : 71

จากข้อความข้างต้น จะเห็นว่าผู้แต่งได้เสนอเรื่องราวชีวิตของแม่ทยาซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องโดยผ่านทางความคิดของ "ข้าพเจ้า" ผู้อ่านจะรับทราบเรื่องของแม่ทยาว่าเธอเคยทำกิจการโรงแรมอยู่ที่ราธิวาส แล้วย้ายมาทำอยู่ที่โรงแรมโกโรโกโสในปัจจุบัน และยังได้ทราบเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของแม่ทยาที่ "หมกจมอยู่บนห้องชั้นสาม" ไม่คบค้ากับใคร ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ส่งมาถึงผู้อ่านโดยอยู่บนพื้นฐานความคิดของ "ข้าพเจ้า" ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องนั่นเอง หรือจากเรื่อง มีโอไคร ผู้แต่งได้สร้างให้ผู้เล่าเรื่องหรือ "ข้าพเจ้า" เป็นแพทย์ที่ตัวละครเอกเดินทางมาหาและขอร้องให้ "ข้าพเจ้า" ตัดมือข้างขวาของเขาทิ้ง พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวอันเป็นความเป็นมาที่นำไปสู่การขอร้องนั้น และให้นายแพทย์หรือ "ข้าพเจ้า" เล่าเรื่องของตัวละครเอกแก่ผู้อ่านอีกทอดหนึ่ง ดังนี้

ข้าพเจ้าเหลือนมองเขาทุกคำถาม แต่งกายดี ทำทางสงบสบายดีไม่สมกับที่มามีอาการหนักแน่นเลย ลืมเสียงที่พูดจาก็ละมุนละม่อมลดี ลักษณะก็ดูเป็นคนที่มีใจรักโลกดี ที่อยู่และที่ทำงานเขาหรือก็ถือว่าเป็นคนมั่งคั่งและมีการงานเป็นปึกแผ่นที่ล้วนแต่ดี ๆ ทั้งนั้น จะมีอยู่ก็นัยน์ตาของเขาเท่านั้นที่แย้มพรายอาการระส่ำทางประสาทออกมาให้รับวิบวได้บ้าง เขาชี้แจงว่าเขาไม่เคยได้ไปหาแพทย์คนอื่นใดมาก่อนเลย ที่เขามุ่งมาหาข้าพเจ้าเพราะว่าข้าพเจ้าเป็นศัลยแพทย์ และสำนักงานของข้าพเจ้าบังเอิญอยู่ใกล้ใกล้ไม่ไกลกับเส้นทางสัญจรของเขา

มีโอไคร : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 72

และ "ข้าพเจ้า" จะเป็นผู้นำเรื่องราวของตัวละครเอกให้ผู้อ่านได้รับทราบ ตามการรับรู้ของข้าพเจ้า เช่น

คำฉันท์เอง สารวัตรสอบสวนจากสถานีตำรวจประจำท้องถิ่น ได้มาหาข้าพเจ้า และเล่าปากคำของเจ้าของร้านเครื่องเรือนซึ่งอยู่ติดไปในถนนเดียวกันที่ได้ให้การไว้ว่า เขาได้เห็นคนมาโนชเข้าไปในร้านของเขา แต่แทนที่จะชมเครื่องเรือน กลับตรงเข้าไปทางหลังร้านตรงที่ลูกจ้างของเขาคนหนึ่งกำลังตัดท่อนไม้ทำขาเก้าอี้ด้วยเลื่อยยนต์ แล้วชะโงกเข้าไปจับข้อมือของเขาเองเข้าไปในคอมเลื่อยที่หมุนพุ่งอยู่

มือใคร : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 75

นอกจากนี้ผู้นำในฐานะผู้สังเกตการณ์ยังบรรยายตัวละครให้ผู้อ่านรู้จักอีกด้วย เช่น จาก เรื่องกระสุนสามนัด ผู้แต่งบรรยายลักษณะของตัวละครสำคัญคือ สรรินดา ดังนี้

หล่อนชื่อสรรินดา มีอาชีพเป็นหญิงเดินราขายประจำคาบาเร่ต์ชั้นสูง มีอาชีพพิเศษเป็นคู่มืออยู่ที่สถานลีลาศแห่งหนึ่ง และเป็นที่ทราบกันว่าค่อนข้างจะถือตัวอยู่ หล่อนเข้าบ้านเล็ก ๆ อยู่ตามลำพังในซอยเปลี่ยวแถบสาธิต ชีวิตที่บ้านของหล่อนไม่เคยสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ห่างโดยรอบไม่เกินหนึ่งเส้น ปรกติออกจากบ้านราวบ่าย และกลับหลังเที่ยงคืน...

กระสุนสามนัด : มาลีกับแมลง : 4

หรือจากเรื่องแม่หย้า ตัวละครผู้สังเกตการณ์แนะนำตัวละครแม่หย้า ดังนี้

...ตลอดสรรพางค์อันอ้วนผละนั้น ดูเหมือนมีแต่ฉันนี่ตาเท่านั้นที่เคลื่อนไหวได้ ฉันนี่ตาเล็ก ลูกตาคล้ายกับ ไม่มีแววอะไรส่องให้เห็นเลยว่าหล่อนกำลังหายใจ ไม่มีอริยาบถ

โคสะเหือนไหวเนื้อหนังของหล่อนได้เลย หล่อนนั่งไสร้งปาเต๊ะ และตามประสาคนอ้วนซึ่ง "ขี้ร้อน" หล่อนสวมเสื้อแขนยาวตัวยาวแบบชาวตัวเดียว ไม่มีเสื้อชั้นใน เป็นเสื้อผ้า ป่านเนื้อไปร่ง ประสบกับผิวพรรณทั้งขาวเกือบเท่าสีของเสื้อ เนื้ออันเนียนลื่นที่หน้าอก จึงไม่ช่วยให้สังเกตเห็นได้เลยว่าอะไรเป็นอะไร นิ้วมืออันจำเริญของหล่อนวางอยู่บนพนัก แขนทั้งสองข้างของเก้าอี้แถมตัวใหญ่ ซึ่งแลดูเล็กไปได้ เช่นเดียวกับเสื้อผ้าของหล่อน ซึ่งราวกับของเด็ก ๆ เนื้อหนังกองใหญ่บนเก้าอี้แถมตัวนั้นแน่นิ่ง มีแต่หยันตาเท่านั้นที่บอก ชีวิต และกำลังเฟื่องเลี้ยงชีพเจ้าอยู่ท่ามกลางความเจียบอันวังเวง...

ข้าพเจ้าสยงใจ ไม่ใช่อย่างความรู้สึกกลัวภัย แต่เป็นความรู้สึกอย่างกลัวผี

แม่ทยา : อุจจะเรีกรมเยศ : 65 - 66

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าผู้อ่านสามารถสร้างภาพของ "แม่ทยา" ว่าเป็นหญิงอ้วนอ้วนอ้วน ผิวขาว นัยน์ตาดำทึบและมีขนาดเล็ก นอกจากนั้นยังได้ทราบถึง การแต่งกายของหล่อนว่ามักจะนั่งไสร้งปาเต๊ะ และสวมเสื้อแขนยาวแบบชาว และผู้แต่ง ยังให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านว่าแม่ทยาเป็นตัวละครที่มีบุคลิกกลิ้งกลิ้งน่ากลัว โดยถ่ายทอดผ่าน "ข้าพเจ้า" คือให้ "ข้าพเจ้า" เป็นผู้กล่าวถึงความรู้สึกของตนเองเมื่ออยู่กับแม่ทยาว่า "รู้สึกสยงใจ ไม่ใช่อย่างความรู้สึกกลัวภัย แต่เป็นความรู้สึกอย่างกลัวผี"

จากการศึกษาเรื่องมุมมองในการเสนอเรื่อง สรุปได้ว่า ประมวล อุณหภูมิก นิยมใช้มุมมองในการเสนอเรื่องแบบพรรณนาไว้ขอบเขตมากที่สุด และไม่ค่อยนิยม ใช้มุมมองแบบพรรณนากลับจากขอบเขต ทั้งแบบผู้เล่า เรื่องในฐานะตัวละครเอกและผู้เล่าเรื่อง ในฐานะผู้สังเกตการณ์ภายนอก คือจะมีปรากฏมุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครเอกเพียง 10 เรื่อง และมุมมองแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้สังเกตการณ์เพียง 5 เรื่อง

2. กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง

คือวิธีการที่ผู้เขียนจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรื่องแล้ว นำเหตุการณ์เหล่านั้นเสนอแก่ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวตามลำดับที่ผู้เขียนต้องการ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 91) เสนอว่าผู้แต่งสามารถใช้กลวิธีในการเล่าเรื่อง ได้หลายวิธี คือ

2.1 การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน คือการเล่าเรียงลำดับเหตุการณ์ก่อน - หลัง ตามที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้น เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อน ผู้เขียนก็จะเล่าเหตุการณ์นั้นก่อน เหตุการณ์ใดเกิดขึ้นภายหลัง ผู้เขียนก็จะเล่าเหตุการณ์นั้นทีหลัง เรียงตามลำดับการเกิดเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ

2.2 การเล่าเรื่องย้อนหลัง คือการเล่าเรื่องที่ผู้เขียนอาจจะเปิดเรื่องขึ้นในเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเรียงเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องตามลำดับการเกิด และใช้วิธีการเล่าย้อนหลังสลับไปมากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

2.3 การเล่าเหตุการณ์เกิดต่างสถานที่สลับกันไปมา คือการเล่าเรื่องที่มีเหตุการณ์มากกว่าหนึ่งเหตุการณ์เกิดขึ้นในสถานที่ที่ต่างกัน ผู้เขียนจะใช้วิธีเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างสถานที่ที่สลับกันไปมา

จากการศึกษาเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมรูป จำนวน 157 เรื่อง ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางข้างต้นวิเคราะห์ พบว่า ประมูล อุดมรูป ใช้กลวิธีเกี่ยวกับดำเนินเรื่อง เรียงลำดับตามความถี่ของการปรากฏดังนี้

1. การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน ปรากฏในเรื่องสั้น 137 เรื่อง
2. การเล่าเรื่องย้อนหลัง ปรากฏในเรื่องสั้น 18 เรื่อง
3. การเล่าเหตุการณ์ต่างสถานที่สลับกันไปมา 2 เรื่อง

1. การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน การลำดับเรื่องแบบนี้ ประมูล อุดมรูป จะดำเนินเรื่องไปตามโครงเรื่องที่วางไว้ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง โดยเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลา ก่อนหลัง เช่น เริ่มจากเช้า กลางวัน ไปถึงเย็น หรือลำดับเหตุการณ์ไปที่ละวัน เดือน ปี ซึ่งการดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินนี้ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องได้ชัดเจน ไม่สับสนในการประสานเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามกันมานั้นจะเป็นเหตุเป็นผลกัน ผู้อ่านจะติดตามเรื่องราวได้อย่างรวดเร็ว และสามารถรับสารที่ผู้เขียนต้องการเสนอได้ชัดเจนอีกด้วย จากการศึกษพบว่า ประมูล อุดมรูป นิยมใช้การดำเนินเรื่องแบบนี้มากที่สุด เช่น จากเรื่อง กัทลีมาศกับภพवाद ประมูล เริ่มเรื่องที่กัทลีมาศ

ถูกเพื่อน ๆ ชักถามว่าเธอไปเป็นนางแบบให้จิตรกรวาดภาพเหมือนของเธอหรือเปล่าพร้อมกับชื่นชมภาพเขียนนั้นว่าเหมือนกัทลีมาศเหลือเกิน และเห็นพ้องกันว่า เป็นภาพเขียนที่สวยงามมาก กัทลีมาศไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับภาพนั้นและไม่เคยให้ใครวาดภาพเหมือนของเธอเลย เธอจึงสอบถามเพื่อน ๆ ก็ได้ความว่า ภาพนั้นแสดงอยู่ที่ตึก บี.เอ.วันเสาร์ถัดมา เธอจึงไปดูภาพของเธอที่ตึกนั้น ก็พบว่าภาพที่เพื่อน ๆ กล่าวถึงเป็นภาพสาวใหญ่ทอคร่างเปลือยอยู่บนฟูก และใบหน้าของผู้หญิงในภาพก็คือใบหน้าของกัทลีมาศนั่นเอง เธอโกรธมากจึงตามหาจิตรกรผู้วาดภาพนั้น เมื่อพบจึงต่อว่าจิตรกรวิทูว่าทำไมจึงวาดภาพเธอโดยที่ยัง ไม่ได้รับอนุญาต จิตรกรวิทูก็ตอบว่าเขาวาดภาพนั้นโดยวาดภาพเหมือนนางแบบที่เขาจ้างมาตั้งแต่ส่วนคอลงไปถึงปลายเท้า ส่วนศีรษะและหน้านั้นวาดจากจินตนาการของเขาเอง และเขายอมรับว่าเหมือนหน้าของกัทลีมาศมาก กัทลีมาศพยายามจะเอาเรื่องให้ได้โดยให้เหตุผลว่า การวาดภาพเปลือยภาพนี้ทำให้เธอเสื่อมเสียชื่อเสียง จิตรกรวิทูจึงถามว่า ถ้าหากวาดภาพของกัทลีมาศแค่ใบหน้าจะทำให้เธอเสื่อมเสียหรือไม่ กัทลีมาศก็ตอบว่าไม่เสียหาย ดังนั้นจิตรกรวิทูจึงบอกว่า หากเป็นเช่นนั้นก็ไม่เป็นไร เพราะสิ่งที่ปรากฏในภาพ ตั้งแต่ส่วนคอลงมาก็ไม่เหมือนรูปร่างของกัทลีมาศสักนิด คำตอบนี้ทำให้กัทลีมาศโกรธจัดและย้ายร่างอันอ้วนอัมกักและสันม่อต้อของเธอลงจากตึกไป

จากเรื่อง อรวิณแบ่งวัย อรวิณได้พบสถาบันหนุ่ม "กราวัด" ในงานราตรีที่บ้านพิมพ์เพื่อนของเธอ จากนั้นสามสัปดาห์ต่อมาเธอก็ได้พบกราวัดห้าครั้ง และสนิทสนมกันมากขึ้นหนึ่งเดือนต่อมาอรวิณกับกราวัดก็แต่งงานกัน อรวิณเข้าใจว่ากราวัดแต่งงานกับเธอเพราะเธอสวยและสวย เธอจึงพยายามบำรุงความงามของเธอไว้เป็นอย่างดี ในปีแรกถึงปีที่สาม ชีวิตแต่งงานของอรวิณมีความสุขดี พอถึงปีที่สี่ของการแต่งงาน อรวิณพบว่าวัยของเธอเป็นอุปสรรคต่อความงาม เธอจึงพยายามดูแลรักษาความงามมากขึ้นไปอีก แต่เธอก็รู้สึกว่าการวัดมองเธออย่างพิถีพิถันเพราะเธอกลัวว่าการวัดจะเห็นความไม่งามของเธอ และกลัวการวัดจะเบื่อเธอและทอดทิ้งเธอ เธอจึงบำรุงใจยิ่งขึ้นไปอีก และในที่สุดกราวัดก็ขอแยกทางกับเธอจริง ๆ โดยให้เหตุผลว่า เขาต้องการชีวิตแต่งงานที่เป็นหลักฐาน และไม่อยากฝันใจอรวิณ เพราะอรวิณยังสาวและสวย น่าจะคู่ควรกับผู้ชายที่หนุ่มกว่าเขา เหมือนกับที่ เขาก็ต้องการผู้หญิงที่มีอายุมากกว่าอรวิณ ดังนั้นเขาจึงขอหย่ากับอรวิณ และจะไปขอแต่งงานกับพิมพ์ ซึ่งดูอายุใสกว่าอรวิณ

จากเรื่อง แรงค์ "ข้าพเจ้า" ตัวละครเอกนั่งดื่มเหล้าอยู่ที่ร้านค้า ได้ทราบข่าวว่ามีนักโทษประเภทอาชญากรทางเพศหลบหนีจากเรือนจำไป เขารู้สึกเป็นห่วงเมียที่อยู่ที่บ้านมากจึงรีบกลับบ้าน เมื่อไปถึงบ้านพบว่าเมียถูกข่มขืน และถูกทุบตีอย่างอำมหิต จนตกใจสิ้นสติไป เขาจึงพยายามสืบหาความจริงและพยายามสอบถามเธอว่าใครทำกับเธอขนาดนี้ เธอเล่าให้เขาฟังด้วยน้ำเสียงແຫຼ່ງ and ตัวสั่นงันงกด้วยความกลัว ว่าคนตัวดำไม่ใช่ผู้ทำ และขอให้เขาฆ่าเธอเสียเพราะเธอถูกข่มขืนแล้ว "ข้าพเจ้า" ได้ฟังเมียก็เกิดความแค้นอย่างหนักและต้องการแก้แค้นคนร้ายให้สาสม จึงพาเมียขี่ม้าไปตามหาคนร้าย ระหว่างทางพบชาวป่าผ่านมาสองคน แต่เมียบอกว่าไม่ใช่ผู้ร้าย จึงเดินทางลึกเข้าไปในป่าอีก พบชายคนหนึ่งนั่งสูบบุหรี่อยู่ข้างกองไฟ เมียก็จับแขน "ข้าพเจ้า" แน่น นัยน์ตาลูกโหลง มือสั่น และกระซิบว่า ชายผู้นั้นคือคนร้าย "ข้าพเจ้า" จึงฆ่าชายผู้นั้นด้วยมีดสั้นที่ถือมา แล้วจึงเดินทางกลับด้วยความสบายใจ แต่ระหว่างทางก็พบชายอีกคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างกองไฟ "ข้าพเจ้า" ตั้งใจชักมีดเลื่อยออกแทง แต่เมียกลับก้มแขน "ข้าพเจ้า" แน่น จ้องมองชายคนนั้นด้วยนัยน์ตาลูกโหลงและกระซิบเสียงตระหนก มือสั่นริกว่า "คนนั้นแหละจะพี่ มันอยู่นั่นเอง" แล้วเรื่องก็จบลง

จากเรื่อง สามก๊ก เพราะพรตมาหาหมักมาเพื่อนสนิท เพื่อบอกหมักมาว่าอิเบนท์สามีของเพราะพรต นอกใจเธอไปหลงนักร้องชื่อกรรณิการ์ พร้อมกับเล่าพฤติกรรมเจ้าชู้ของอิเบนท์ให้หมักมาฟังว่า อิเบนท์เจ้าชู้ไม่เลือกตั้งแต่แต่งงานแล้ว ทำให้เพราะพรตเสียใจมาก เมื่อหมักมารู้เรื่องของอิเบนท์และเพราะพรตก็รู้สึกตกใจและเสียใจที่คิดว่าอิเบนท์เป็นคนดี และปลอบใจเพราะพรต หลังจากนั้นเพราะพรตก็ขอตัวกลับบ้านเพื่อ ไปรอพบอิเบนท์ เมื่ออิเบนท์กลับมาเธอก็เล่าให้อิเบนท์ฟังว่าหมักมา กำลังจะแต่งงานกับเศรษฐีหนุ่มคนหนึ่งซึ่งอิเบนท์เห็นว่าไม่น่าเป็นไปได้ เพราะเศรษฐีคนนั้นเป็นคนกิริยามารยาทไม่ดี หมักมาไม่น่าจะไปสนใจ เพราะพรตก็บอกว่าหมักมาแต่งงานก็เพราะเห็นแก่เงิน อิเบนท์โกรธมาก จึงตวาดเพราะพรตว่าทำไมจึงให้ร้ายเพื่อนเช่นนั้น เพราะพรตก็ตอบว่าเพราะอิเบนท์กำลังนอกใจเธอ ไปรักหมักมานะซี อิเบนท์โกรธมากจึงผลุนผลันออกจากบ้านไป และคิดได้ว่าจริง ๆ แล้วเขารักหมักมา จึงไปหาหมักมาเพื่อปรับความเข้าใจกันในเรื่องที่เพราะพรตมาใส่ร้ายอิเบนท์ไว้ หมักมาเข้าใจอิเบนท์และนึกขบใจเพราะพรตที่ทำให้เธอรู้ว่าเธอรักอิเบนท์ และทำให้อิเบนท์รู้ว่าเขาเองก็รักหมักมา จนหึงกันเมื่อ

รู้เรื่องที่เพราพรรณเล่า และเหตุที่ทำให้เพราพรรณเล่าเรื่อง โกหกก็เพราะเธอหึงอิเบนทร์ กับมันนั่นเอง

จากเรื่อง ราคาของความหวัง "ข้าพเจ้า" เข้าไปกินอาหารในร้านแถบชานเมืองแห่งหนึ่งก่อนกลับบ้าน ระหว่างที่กำลังกินอยู่ก็มีชววนาคนหนึ่งเดินเข้ามาสั่งสุราอาหารกินเติมโต๊ะ ก็รู้สึกสนใจ เมื่อชววนาคนนั้นกินอาหารอิ่มแล้วก็ให้เจ้าของร้านคิดเงิน เจ้าของร้านคิดเงินได้สลับบาทกลับ ชววนาแสดงความแปลกใจว่าทำไมอาหารจึงถูกนัก แต่เขาไม่มีเงินสักสตางค์เดียวที่จะจ่ายค่าอาหาร จะมีก็เพียงล็อตเตอรี่หนึ่งใบซึ่งอาจจะถูกรางวัลได้เงินเป็นร้อยเป็นพัน มันจึงมีมูลค่ามากกว่าอาหารที่เขากินเข้าไปหลายร้อยเท่า เจ้าของร้านอาหาร ไม่ยอมรับการชำระค่าอาหารด้วยล็อตเตอรี่ใบนั้นจึงไว้วางย ทำให้คนมามุงดูกัน "ข้าพเจ้า" จึงตัดสินใจจ่ายค่าอาหารแทนชววนาคนนั้น และรับล็อตเตอรี่ที่เปี่ยมไปด้วยความหวังของชววนาคนนั้นไว้ และหลายวันต่อมาก็ได้ตรวจสอบสลากใบนั้นก็พบว่ามันไม่ถูกรางวัลใด ๆ ทั้งสิ้น

จากเรื่อง ยาดี ภรรยาของประเวศไม่สบายหนักและอาการทรุดลงทุกที ประเวศรู้สึกเป็นห่วงมากจึง ไปหาหมอ หมอตรวจดูอาการของเธอแล้วบอกประเวศว่า เวฬุริยา ไม่สบายจริง ๆ และภูมิคุ้มกันอ่อนแอเหลือเกิน มียาเพียงขนานเดียวที่จะรักษาได้ เป็นยาเม็ดคนนอกตำรับ เมื่อให้คนไข้กินแล้วต้องมีคนดูแลอย่างใกล้ชิด คนไข้จะหิวน้ำบ่อย ต้องเตรียมน้ำไว้ให้ดื่ม ต้องคอยดูแลหมั่นผ้าให้มิดชิดเสมอ ต้องมีอาหารน้ำเบา ๆ ประุงพิเศษให้คนไข้กินทุกสองชั่วโมง ยาจึงจะได้ผล ประเวศรีบปากไขยานี้และคอยดูแลตามหมอสั่งทุกประการ เวลาผ่านไปห้าวัน อาการของเวฬุริยาก็ดีขึ้น วันที่หกประเวศจึงรายงานให้หมอทราบด้วยอาการดีใจว่าภรรยาอาการดีขึ้นแล้ว และสัปดาห์ต่อมาเธอก็ลุกจากที่นอนได้ ประเวศดีใจมากไปขอบคุณหมอที่ให้ยาวิเศษรักษาภรรยา จึงได้ทราบความจริงว่ายามีคนนั้นแท้จริงเป็นแค่เกล็ดอัดเม็ด แต่สรรพคุณอยู่ที่ความรัก ความห่วงใยที่ประเวศมีให้แก่ภรยานั่นเอง

2. การเล่าเรื่องย้อนหลัง

การลำดับเรื่องแบบนี้ ประมุข อุณหภูมิ อาจเปิดเรื่องขึ้นในเหตุการณ์ตอนใด ตอนหนึ่งของเรื่อง โดยไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับให้เหตุการณ์เรียงกันตามเวลาที่เกิด เช่น อาจขึ้นต้นเรื่องด้วยเหตุการณ์สุดท้ายของเรื่อง แล้วย้อนเรื่องกลับไปตอนต้น หรือเริ่มเรื่องตอนกลาง

เรื่อง แล้วเล่าสลับไปมาระหว่างเหตุการณ์ในอดีตกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งในการดำเนินเรื่อง ย้อนหลังนี้ ประมูล อุณหูป จะให้ตัวละครถ่ายทอดออกมาในรูปกระแสสำนึก และถ่ายทอดโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งเล่าเรื่องในอดีตให้ตัวละครตัวอื่นได้รับทราบ และเหตุการณ์ที่ตัวละครเล่าย้อนหลังนี้ จะเป็นเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความคลี่คลายของเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง และเข้าใจพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบว่า ประมูล อุณหูป ใช้วิธีการดำเนินเรื่องโดยการเล่าเรื่องย้อนหลัง จำนวน 18 เรื่อง คือ รักที่หมายมา ภาพนั้นคือหล่อน มือใคร ดอกกรัก กาคัดไถ่ภัย วาระสุดท้ายของณิรมพรหม ถูกรื้อนสิ้นแล้ว อนทินสาวบ้านนอก ผมฆ่ามันเอง ทัณฑ์กรรม คลีปรีศนา ปิดม่าน ผู้มาจากความหลัง แดงเลือดกับแดงลิปสติก สันดาปของคำเกิง วสันต์สงกรานต์ และ ปวยศาคาเหมารัก ดังตัวอย่าง

จากเรื่อง รักที่หมายมา ประมูลเริ่มเรื่องด้วยเหตุการณ์ที่ร้อยโทบูล กฤตย์รักห์ กำลังรอ กระแส สุขเสถียร สตรีผู้เป็นมิตรทางจดหมายและเป็นผู้ให้กำลังใจแก่เขาตลอดเวลา 13 เดือนเต็มที่เขาอยู่ในสนามรบ และวันนี้เป็นวันที่เขาค้นหล่อนให้มาพบหน้ากันเป็นครั้งแรกตอนเที่ยง ขณะที่ร้อยโทบูล ก็เกิดสันทัดถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เขาเกือบเสียชีวิต บังเอิญได้ยินเสียงของหล่อนที่เขาจินตนาการขึ้นมาอยู่ที่ข้างหู จึงทำให้เขาได้สติ และแก้ไขสถานการณ์ได้ทัน จากนั้นร้อยโทบูล ก็กลับมาสู่เหตุการณ์ปัจจุบัน เขาเห็นหญิงสาวคนหนึ่งเดินเจียดเขาไป และที่อกเสื้อของหล่อนมีดอกไม้แดง ซึ่งเป็นเครื่องหมายสำคัญที่เขาใช้เป็นสัญญาณกับกระแส สุขเสถียร แต่เมื่อเขาคุยอย่างพิถีพิถัน ก็เห็นว่าเป็นดอกไม้ปลอม และเด็กสาวคนนั้นก็อายุประมาณ 18 ปีเท่านั้น แล้วก็เกิดกระแสสำนึกถึงจดหมายและถ้อยคำของกระแสที่เคยบอกเขาว่าเธออายุ 30 ปี และทวนนึกถึงสาเหตุที่ทำให้เขารู้จักกระแส สุขเสถียร ว่าเกิดจากเขาได้อ่านหนังสือชื่อ Of Human Bondage ซึ่งมีลายมือผู้หญิงเขียนเต็มตลอดเล่ม เขาจึงหาต้นตอของหนังสือ ในที่สุดก็ได้ที่อยู่ของเธอจึงได้เขียนจดหมายติดต่อกัน จากนั้นเขาก็นึกถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของหล่อน เช่น การไม่ยอมส่งรูปถ่ายมาให้เขา ทำให้เขาไม่เคยเห็นหน้าเธอเลย แล้วก็กลับมาถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน ที่อีกเพียง 1 นาทีก็จะถึงเวลานัดแล้ว และมีหญิงสาวสวยถูกใจเขาเดินผ่านมา เขาเผลอก้าวไป

พาหล่อน และเขาก็มองเห็นกระแส่ สุปเสถียร ยืนอยู่หลังหญิงสาวคนนั้น กระแส่เป็นหญิงวัย
เกือบ 50 ปี รูปร่างอ้วน และมีดอกกุหลาบพูนสีแดงเสียบบนอกเสื้อ ร้อยโทบลเกิดความลังเล
ว่าจะตามหญิงสาวไป หรือไปพบกระแส่ สุปเสถียร ในที่สุดเขาก็เลือกมิดรภาพเดินไปหา
กระแส่ จึงได้ทราบความจริงว่า หญิงอ้วนไม่ใช่กระแส่ แต่กระแส่ คือหญิงสาวที่เขาติดใจก่อน
เห็นหญิงอ้วน เธอขอร้องให้หญิงอ้วนติดดอกไม้วี เพื่อพิสูจน์จิตใจของร้อยโทบล

จากเรื่อง มือใคร "ข้าพเจ้า" ซึ่งเป็นหม่อมคัลยกรรมตกใจที่จู่ ๆ มาโนช วรวิร
ก็มาขอร้องให้ตัดมือข้างขวาของเขาทิ้ง โดยให้เหตุผลว่ามันไม่ใช่มือของเขา ข้าพเจ้าจึงพยายาม
แนะนำให้เขาไปพบจิตแพทย์ แต่เขาไม่ยอมไปพบจิตแพทย์แล้วก็ออกจากคลินิกไป ไม่นานเขาก็
กลับมาใหม่ มือข้างขวาของเขาขาดเพราะเขาสอดมันลงไปในเครื่องจักรที่ร้านเพอร์รี่เจอร์
ข้าพเจ้าจึงต้องทำแผลให้เขา และสอบถามถึงสาเหตุที่ทำให้เขาพยายามกำจัดมือข้างขวาของ
เขา จากนั้นเหตุการณ์ในเรื่องก็จะย้อนหลัง โดยการบอกเล่าของมาโนช วรวิรว่า เขาเริ่ม
รู้สึกว่ามีมือข้างขวาไม่ใช่มือของเขา เพราะมันมีพฤติกรรมแปลก ๆ โดยที่สมองไม่ได้สั่ง คือ
มันไปขโมยที่โต๊ะไฟของคนอื่นมา จากนั้นอาการก็ปรากฏเรื่อย ๆ หลังการร้อนและสั่นระริกของมือ
เช่น เอาหนังสือไปตีก้นหญิงสาวกลางถนน พยายามขับรถยนต์คน หนีบปืนเล็งไปที่ศีรษะภรรยา
แล้วหนีวอก แต่โชคที่ไม่ได้ขึ้นล่า ลายมือเปลี่ยนไป เขียนสิ่งที่สมองไม่ได้สั่ง เช่น เช็ดคบลอม
ทำให้เขาแน่ใจว่ามันไม่ใช่มือของเขา จึงต้องการตัดมันทิ้งเสีย จากนั้นก็กลับมาที่เหตุการณ์ปัจจุบัน
ที่ข้าพเจ้าได้ทราบว่า มีคนมือขาดในเวลาเดียวกับมาโนช คือบันเลื้อ พังรยาของเข่า จึงเชิญ
มาคุยและขอให้บันเลื้อยอมรับว่ายืมมือมาโนช ไปใช้ แต่บันเลื้อก็ไม่รับและเมื่อบันเลื้อกลับไปแล้ว
ข้าพเจ้าก็พบว่าตัวเองมีอาการเหมือนมาโนชที่มีมือข้างซ้าย มีอาการร้อนและสั่นริก ๆ แล้วหยิบ
ที่ทับกระดาษปาหั่วตำรวจ โดยที่สมองของหมอเองไม่ได้สั่งการ

จากเรื่อง ทัตกรรม "ข้าพเจ้า" ตัวละครเอก รู้สึกตัวขึ้นมาท่ามกลางความมืด
และรับรู้ถึงความผิดปกติในร่างกาย เขาพยายามคิดว่าเขาอยู่ที่ไหน และทำไมจึงรู้สึกเจ็บปวดมาก
กระแส่สามีของเขาได้ยินเสียงผู้หญิงห้ามยิงปืน ได้ยินเสียงปืน และได้ยินเสียงผู้ชายที่กรรโชก
และเหี้ยมเกรียม ชายผู้ต้องการเอาชีวิตเขา แล้วกลับมาในปัจจุบัน เขาพยายามตรวจสอบ
อวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายพยายามเคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ที่ยังเจ็บปวดสาหัส แล้วกระแส่สามีก็

ก็เห็นภาพผู้ชายคนนั้นยืนคร่อมหัวเขาแล้วยิงซ้ำ เขากลับมารู้สึกเจ็บปวดอีกครั้ง และตรวจพบว่า กระสุนแค่ถากผิวหนังไป จิตใจเขากระหวั่นไปถึงภาพผู้หญิงที่ทำให้เขาต้องพบสภาพเช่นนี้ เธอเข้ามาหาเขาเพราะต้องการที่คุ้มกันจากเงื้อมมือสามีทรยศของเธอ เธอพยายามพูดให้ "ข้าพเจ้า" ไปฆ่าสามีเธอ ความคิดของเขาแล่นเลยไปถึงการนัดพบของเขาและเธอตามที่ต่าง ๆ สุดท้ายเธอจะบัญชา และครั้งนี้ครั้งที่เขาต้องพบเหตุการณ์สยองขวัญนี้ ก็เป็นการมาพบเธอตามคำบัญชาในจดหมาย เขามองสภาพรอบตัวพยายามจุดไฟเพื่อค้นหาพิจารณาจึงรู้ว่าเป็นเวลาตีสี่ นึกถึงเวลาที่เขามาถึงตอนสองทุ่ม แล้วพยายามไต่ขึ้นบันได จิตประหวั่นถึงตอนมา เขายืนบันไดไปยังห้องที่จุดเทียนอยู่โดยไม่กล้าสงสัยว่ามีอันตรายรออยู่ แล้วนึกถึงญาติพิเศษที่ช่วยไว้ ญาติที่เคยปรากฏแล้วสมัยเป็นเด็กนักเรียน มันช่วยให้เขารอดพ้นจากการลอบทำร้ายของเพื่อนนักเรียน และครั้งนี้มันก็ช่วยให้เขายังมีชีวิตอยู่ เพราะเขาได้เบี่ยงตัวหลบกระสุนนัดแรกที่ตรงเข้าหาหัวใจเขา ทำให้กระสุนนัดนั้นโดนจุดอื่นในตัวเขาแทน เขาได้ยินเสียงร้องและเสียงกรรไกร ได้ยินเสียงปืนอีกนัดหนึ่ง แล้วเขาก็ตระหนักว่าภาพลোকเขามาให้สามีของเธอฆ่าแล้วกระแสน้ำหนักของเขาก็หยุดเพียงนี้ เขากลับมาสู่โลกปัจจุบันอีกครั้งพบว่าตัวเองเปิดประตูออกไปสู่โลกภายนอกได้ และรู้สึกว่าคุณค่าชีวิตมีค่าที่จะอยู่ต่อไป

จากเรื่อง ภูธรอันลึนแล้ว นิโครธกำลังเป็นเขาพลอย ซึ่งเป็นเขาที่สูงชันและอันตรายในขณะที่กำลังป่วยเป็นก็ถึงเวลาเมื่อห้าหกปีก่อนที่เขาเป็นเขานี้กับภริยาคนรักของเขา เขานึกถึงความหลังที่หวานชื่น ทำให้เขาขาดความระมัดระวัง เพ้าเหยียบพลาดเกือบตกเขา นิโครธตกใจมากและรู้สึกไม่มีแรงจะเป็นต่อจึงนั่งพัก มอง ไปยังข้างหน้าเห็นทะเลทอดตัวยาวสุดตาก็ถึงถึงความหลังครั้งนั่งชมทะเลกับภริยาแล้วหัวใจเขาก็รวคว่ำว เมื่อนึกถึงการพรางจากกัน เพราะสงคราม เขาถูกส่งไปรบ และไม่เคยพบภริยาอีกเลย จนกระทั่งบัดนี้ เขากลับมาที่นี่อีกครั้งพร้อมกับลูกและภรรยา เขาพยายามเป็นเขา นึกถึงความหลังกับภริยา เขานึกถึงเข็มกลัดสีทองของภริยากับกระดุมเสื้อของเขาที่ทั้งสองคนช่วยกันใช้ผ้า เช็ดหน้าห่อและซ่อนไว้ใต้หิน และขณะนี้เขากำลังหาหินก้อนนั้นอยู่ในที่สุด เขาก็หาพบและเกิดความยินดีมากจึงลุกขึ้นยืนและเขาต้องตกใจเมื่อเห็นร่างผู้หญิงคนหนึ่งนั่งอยู่ที่ก้อนหินใต้ภริยาเคยนั่ง เขาจึงตะโกนเรียกภริยา ผู้หญิงคนนั้นตะโกนกลับมาว่าเวทั้น เขาจึงรู้ว่าหล่อนไม่ใช้ภริยา และเมื่อสนทนากันไปเขาจึงรู้ว่าหล่อนก็

มีความหลังกับคนรักและ ได้ซ่อนผ้ากับสิ่งของ ไว้ใต้ก้อนหินเช่นกัน เหตุบังเอิญนี้ทำให้เขาเห็นว่าบางคนนั้นยึดมั่นในความรัก แต่บางคนเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์

3. การเล่าเหตุการณ์ต่างสถานที่สลับกันไปมา

เป็นการลำดับเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่หนึ่งกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสถานที่อื่นที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันสลับกันไปมา คล้ายเทคนิคการตัดภาพในภาพยนตร์ การเสนอเรื่องในลักษณะนี้ แม้ว่าจะกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างสถานที่กัน แต่เรื่องราวในเหตุการณ์ทั้งสองจะต่อเนื่องกัน หรือเป็นเหตุเป็นผลกัน การใช้การลำดับเรื่องในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้อ่านสนใจว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างสถานที่กันนี้จะเกี่ยวข้องกันอย่างไร จากการศึกษาเรื่องสั้นของ ประมุล อุดมรูป พบว่าเขาใช้วิธีการลำดับเรื่องโดยเล่าเหตุการณ์ต่างสถานที่สลับกันไปมา เพียง 2 เรื่อง คือ วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์และชาติกรเจอกัน ดังนี้

จากเรื่อง วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ ประมุล เปิดเรื่องที่เปรม บรรณัท กำลังขับรถด้วยความเร็วเพื่อ ไปยังกะโลที่ชะอำ สถานที่อันเป็นที่นัดหมายของเขาและนางพาง ระหว่างขับรถเขาก็มาถึงครอบครัวและนึกถึงหล่อน แล้วภาพก็ตัดมาที่นางพางซึ่งเปลือยกายอยู่ในห้องหลังอาบน้ำเสร็จ เธอรู้สึกเหมือนมีใครแอบมองเธอ แล้วเลย ไปนึกถึงยัยน้าตาของ เด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งมองดูเธอขณะที่เธอเล่นน้ำในทะเล จากนั้นเธอแต่งตัว แล้วภาพก็ตัดกลับไปที่เปรม ซึ่งกำลังนึกถึงความสัมพันธ์ของเขากับนางพาง และตระหนักว่าควรถึงเวลาสิ้นสุดเสียที ภาพตัดกลับมาที่นางพางที่กำลังครุ่นคิดถึงคำพูดของ เปรมก่อนจะมีความสัมพันธ์กัน และเธอก็ตระหนักว่าคำพูดของเขารอบคอบสำหรับเปิดโอกาสให้สายสัมพันธ์มีวาระสิ้นสุดลงโดยราบรื่น ภาพตัดกลับมาที่เปรม เขาจอดรถและเข้ามาในบ้านของนางพางอยู่ ทั้งสองพูดคุยกันแล้วก็ตกลงแยกกันโดยเปรมเบี้งรดเข้ากรุงเทพฯ ไปหาระเวียนหญิงคนใหม่ ขณะที่นางพางลงไปเล่นน้ำทะเลและพบยัยน้าตาของเด็กหนุ่มคนนั้นดังที่คาดไว้

จากเรื่อง ชาติกรเจอกัน ประมุล เปิดเรื่องที่นางสิ่งหัวหนึ่งพาลูกไปหาอาหาร ใจปรหวัด ไปถึงตัวผู้ที่ตกหลุม ไม่แหลมเสียบอกจนตาย ทำให้นางต้องเลี้ยงลูกตามลำพัง นางเดินล่าเหยื่อไปถึงหนองน้ำก็ได้กลิ่นเนื้อสัตว์ และกลิ่นมนุษย์ ปกติสิงโตจะไม่กินสัตว์ที่คนอื่นฆ่า แต่นางมีลูกเล็กจึงตัดสินใจเดินไปตามกลิ่นเนื้อสัตว์ โดยไม่สนใจกลิ่นมนุษย์ ภาพตัดกลับมาที่เจ้ากาเหว่าซึ่งรู้สึกครึ่งใจเมื่อนึกถึงวันที่มันฆ่าสิงโต เพื่อจะเอาทางไปให้นายบัคเม่งวันโดยบุต

หลุมทาบปัก ทำให้ได้รับคำชมเชยจากนายมากมายว่าเป็นผู้กล้าหาญ แข็งแกร่ง สามารถ
ฆ่าราชสีห์ได้ และได้รับรางวัลเป็นเนื้อแกะฆ่าสด ๆ จากโรงเลี้ยงของเจ้านายภาคใต้
มาทั้งตัว เขาเดินมาถึงหนองน้ำมองดูฝูงสัตว์ที่แตกกระเจิงด้วยความพอใจ คนเก่งอย่างเขา
ไม่ต้องระวังเสียงที่เดิน และเก่งพอที่จะลง ไปดื่มน้ำจากหนองน้ำโดยไม่ต้องกลัวอะไรในโลก
ดังนั้น เขาจึงแบกเนื้อแกะ ไว้บนบ่าขณะที่กำลังดื่มน้ำในหนองน้ำแห่งนั้น แล้วเรื่องก็จบลง

3. ทฤษฎีการสร้างความขัดแย้ง

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (ม.ป.ป. : 200) ให้ความหมายคำว่า ความขัดแย้ง
(Conflict) ว่าเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่ตัวละคร อันเป็นผลให้ตัวละครนั้นไม่สามารถบรรลุผล
ตามความปรารถนา ความขัดแย้งมีความสำคัญในการกำหนดโครงเรื่อง เพราะแม้ว่าจะวางแผน
เรื่องให้ดำเนินไปแล้วก็ตาม แต่ตัวละครประกอบพฤติกรรมใดขึ้นอยู่กับความขัดแย้งอีกทีหนึ่ง ส่วน
ประทีป เหมื่อนนิล (2523 : 30) กล่าวว่าความขัดแย้งคือสิ่งที่ก่อให้เกิดการต่อสู้ ซึ่งอาจ
เป็นการต่อสู้ภายนอก หรือการต่อสู้ภายในใจก็ได้ ความขัดแย้งเป็นจุดสำคัญในการสร้างงาน
ประเภทบันเทิงคดี เพราะความขัดแย้งจะทำให้สองฝ่ายต่างพยายามที่จะเอาชนะซึ่งกันและกัน
จะทำให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างน่าสนใจ และชวนให้ติดตามเพื่อทราบผลในตอนจบ โดยแบ่ง
ความขัดแย้งเป็น 4 ประเภทคือ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man against Man)
2. ความขัดแย้งกับตนเอง (Man against Himself)
3. ความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุภายนอก (Man against Outside)
4. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเห็นไม่ตรงกัน (Idea against Idea)

สุคนธ์ จงตระกูล (2522 : 43) เห็นว่า ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึงการต่อสู้
(Struggle) ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างตัวเอกกับปรปักษ์ ตัวเอกกับชะตากรรมหรือสิ่งแวดล้อม
หรือเป็นการต่อสู้ภายในจิตใจของตัวละครเอง รวมไปถึงการต่อสู้กับระบบค่านิยมในสังคม
อีกด้วย และแบ่งความขัดแย้งเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ชะตากรรม

3. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติต่าง ๆ

4. ความขัดแย้งของบุคคลต่อสังคม

5. ความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร

จากการศึกษาเรื่องสั้น ของประมุล อุดหุบ โดยใช้นาแนวทางข้างต้นในการวิเคราะห์พบว่ามีการใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องด้วยความขัดแย้งเรียงลำดับ ดังนี้

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

2. ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง

3. ความขัดแย้งของมนุษย์ต่อสังคม

4. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ

5. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (Man against Man) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างตัวละครที่เป็นมนุษย์ด้วยกันในด้านต่าง ๆ เช่นความคิดเห็นไม่ตรงกัน การแย่งชิงสิ่งของหรือคนรัก การต่อสู้เพื่อรักษาศักดิ์ศรีของตน เป็นต้น ประมุล อุดหุบ นิยมสร้าง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มากที่สุด โดยปรากฏในเรื่องสั้นของเขาเกือบทุกเรื่อง อาจปรากฏในรูปของความขัดแย้งหลักของเรื่อง หรือปรากฏในรูปความขัดแย้งย่อย ๆ ที่ส่งผลแก่ พฤติกรรมสำคัญของตัวละครก็ได้ ในการศึกษาผู้วิจัยจะแบ่งลักษณะความขัดแย้ง โดยยึดตัวละครที่ขัดแย้งกันเป็นเกณฑ์ โดยจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชาย ประมุล อุดหุบ สร้างให้ตัวละครที่เป็นผู้ชายกับผู้ชายขัดแย้งกันด้วยเหตุสำคัญ 5 ประการ คือ ความขัดแย้งเนื่องจากการแย่งชิงทรัพย์สินหรือคนรัก ความขัดแย้งเนื่องจากการถูกหมิ่นศักดิ์ศรีลูกผู้ชาย ความขัดแย้งเนื่องจากการเข้าใจผิด ความขัดแย้งเนื่องจากการแย่งชิงอำนาจ และ ความขัดแย้งเพื่อรักษาชีวิตของตนเอง โดยมีความขัดแย้งเนื่องจากการแย่งชิงทรัพย์สินหรือคนรักเป็นจำนวนมากที่สุด ประมุล อุดหุบ มักจะสร้างให้ตัวละครชายตัวหนึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือคนรักอยู่ก่อนแล้วให้ตัวละครชายตัวอื่นมาแย่งชิงทรัพย์สินหรือคนรัก ทำให้ตัวละครเกิดพฤติกรรมตามมา

โดยการต่อสู้เพื่อให้ได้ทรัพย์สินหรือคนรักคืนมา หรืออาจเพียงแค่เกิดความคับข้องใจ หรือ
เสียใจต่อการสูญเสีย แต่ไม่มีพฤติกรรมแก้แค้น หรือแย่งชิงทรัพย์สินหรือคนรักคืนมาก็ได้
เช่น

จากเรื่อง ทางสายเปลี่ยว ไชยกับเพื่อนร่วมเคราะห์ผู้ถูกคนร้าย
รูปร่างสูงคนหนึ่ง เตี้ยคนหนึ่งจับได้ตอนไชร่มทางเปลี่ยวตอนกำลังเดินทางกลับบ้าน ไชยเสียเงิน
ไป 400 บาท ส่วนชายเพื่อนร่วมเคราะห์เสียเงินเกือบ 30 บาท ปากกาหมึกซึม และสร้อยคอ
1 เส้น ด้วยความเสียดาทรัพย์สิน เมื่อชายเคราะห์ร้ายรู้ว่าไชยไม่ใช่ผู้ร้ายจึงติดต่อสู้เพื่อชิง
ทรัพย์สินคืน โดยมีไชยร่วมต่อสู้เพื่อชิงทรัพย์สินของตนคืนเช่นกัน

จากเรื่อง ฉาน - นักเลงดี ฉาน อดีตโจรปล้นสำหรับผู้มีสมุนเป็นร้อย และ
มีชื่อเสียงในด้านความเก่งกาจ แต่กลับตัวมาประกอบอาชีพสุจริต ถูกเสือแจ้งเข้าปล้นเกวียน
กวาดต้อนวัวควายและพาภรรยาของฉานไป ทำให้อดีตเสือฉานต้องจับดาบทุกเข้าดงเสือเพื่อ
ไปชิงทรัพย์สินคืน และพาลูกสาวเสือแจ้งกลับมาแทนภรรยาของตนซึ่งกลายเป็นภรรยาของเสือ
ไปแล้ว

จากเรื่อง ผมเข้มนเอง ประมูล อุณหูป สร้างให้ชายคนหนึ่ง
(ไม่ปรากฏชื่อ) มีคู่รักคนหนึ่ง (ไม่ปรากฏชื่อ) ภายหลังมีตัวละครชายอีกตัวชื่อ วิฑูรย์ โสภณ
มาแย่งคู่รักของเขาไป แต่เมื่อได้คู่รักของเขาไปแล้วกลับพาไปข่มขืนโดยพาเพื่อนอีกหลายคน
เปลี่ยนกันเข้าไปร่วมข่มขืนหล่อนด้วย ทำให้เขาโกรธแค้นมากตามฆ่าวิฑูรย์ โสภณ แล้วเข้า
มอบตัวกับตำรวจ

จากเรื่อง ทุกขลาม เจ้าชู้ กับพันเจ้าเอกประเทือง รักผู้หญิงคนเดียวกัน
คือ พยอม เจ้าชู้เป็นอันธพาลที่มีนิสัยเกเร และมีพฤติกรรมหยาบคาย ส่วนพันเจ้าเอก
ประเทืองเป็นคนดี มีน้ำใจ และสุภาพ ทั้งสองขัดแย้งกันเพราะรักผู้หญิงคนเดียวกันหมด
จนวันหนึ่งพันเจ้าเอกประเทืองช่วยพยอมไว้จากการถูกเจ้าชู้ลวนลาม แล้วถือโอกาสขอ
แต่งงานกับพยอม ทำให้เจ้าชู้โกรธแค้นมาก ใช้มีดขยี้ขังเข้ากลางหลังพันเจ้าเอกประเทือง
ถึงแก่ความตาย

ส่วนความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชายเนื่องจากการถูกหมิ่นศักดิ์ศรีนั้น เป็นความขัดแย้งที่พบเฉพาะในตัวละครผู้ชายเท่านั้น ไม่พบในตัวละครผู้ชายกับผู้หญิง หรือ ตัวละครผู้หญิงเลย ประมุข อุดมธูป ใช้ความขัดแย้งเนื่องจากการถูกหมิ่นศักดิ์ศรี โดยให้ ตัวละครชายตัวหนึ่งแสดงพฤติกรรมเหยียดหยามตัวละครชายตัวอื่น เช่น รังแกในฐานะที่เป็น ผู้เข้มแข็งกว่า พูดจาดูหมิ่นเพราะถือว่าอยู่ในฐานะที่เหนือกว่า หรือลวนลามกรรยาต่อหน้า สามมี ทำให้ตัวละครที่ถูกเหยียดหยามเกิดความรู้สึกคับข้องใจ แค้นใจและมีพฤติกรรม คอบกกับการดูหมิ่นอย่างรุนแรง เช่น

จากเรื่อง แต่คนหยาบข้าสารเลว เทอญ อินทิวร ไปซื้อแสมกับจาก เจ้าของร้านขายของร้านหนึ่งซึ่งกำลังตรวจรางวัลสลากกินแบ่งอยู่ เจ้าของร้าน แสดงความไม่พอใจที่เทอญมาขัดจังหวะการตรวจรางวัลและพูดจาข่มขู่เด็กที่มาซื้อของต่อจากเทอญอีกด้วย ทำให้ เทอญโกรธคนขายของมาก จึงฆ่าคนขายของเสีย หรือตอนที่เข้าไปพบแพทย์ในวันหยุด แล้วถูกคน ทำความสะอาดโรงพยาบาลหลอกให้เข้าไปในห้องน้ำบอกว่าหมอยอยู่ในห้องนั้น เมื่อเทอญเดิน เข้าไปถูกกักตัวเพราะเขาจะ เทอญจึงฆ่าคนทำความสะอาด

จากเรื่อง สองเลื้อ สงเป็นกรรมกรยกรางรถไฟคนใหม่ที่เพิ่งเข้ามา ทำงาน โคนหยด กรรมกรเก่าที่วางตัวเป็นนักเลงหมิ่นศักดิ์ศรี ด้วยการดูถูกว่าสงเป็นเต่านา หลงฝูง และแสดงพฤติกรรมทำทาส่งตลอดเวลา จนสงทนไม่ได้จึงต่อสู้กับหยด

จากเรื่อง ของขวัญจากมารคนแค่โสภณ มารค กับขไล ชอบผู้หญิง คนเดียวกันคือโสภณ ขไลมีฐานะดีกว่ามารค และมักแสดงกิริยาดูถูก มารค ในเรื่องความยากจน เสมอทำให้มารครู้สึกคับข้องใจและอยากแก้แค้นขไล แต่ไม่มีโอกาสแสดงพฤติกรรมรุนแรงใด ๆ

จากเรื่อง น้ำผึ้งอีกหยดหนึ่ง ปานเป็นแม่เล้า ทาสาว ๆ มาให้บริการแก่พวกทหารเรือที่ยกพลขึ้นบก วันหนึ่งมีทหารคนหนึ่งลวนลามปาน ต่อหน้า แบน สามมี ของเธอ ทำให้แบนรู้สึกว่าตนเองถูกหมิ่นศักดิ์ศรี และเกิดความคับข้องใจมาก จึงทำทหารเรือ คนนั้นมาต่อสู้กัน จนกลายเป็นศึกยืดเยื้อไม่สิ้นสุด และขยายวงกว้างออกไปเป็นการต่อสู้ระหว่าง ทหารเรือ กับชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นในที่สุด

ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชายเพราะความเข้าใจผิด เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครชายสองตัวโดยตัวละครตัวหนึ่งจะเข้าใจผิดตัวละครอีกตัวหนึ่งเนื่องจากพฤติกรรมของตัวละครนั้น หรือเนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏ ความเข้าใจผิดนี้อาจทำให้ตัวละครผู้เข้าใจผิดเกิดความคับข้องใจ หรืออาจทำให้ตัวละครที่ถูกเข้าใจผิดเกิดความคับข้องใจ จากการศึกษาพบว่ามีปรากฏในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป เพียง 2 เรื่องเท่านั้น ดังนี้

จากเรื่อง เมียเก่า เพื่อนรัก คอนเข้าใจผิดว่า ธาณีเพื่อนของเขากับเขภรรยาของเขา มีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกัน เพราะเพิกเฉยเห็นทั้งสองคนคุยกันอย่างสนิทสนมในขณะที่เขาไม่อยู่ เพิกเฉยพบจดหมายซึ่งมีข้อความชวนสงสัยของธาณีกับเข และพฤติกรรมที่ธาณีอาสาสอนขับรถให้เขในเวลาที่เขาว่าง ตลอดจนพฤติกรรมที่ทั้งสองสนิทสนมกันเพิ่มขึ้นทุกที ทำให้คอนเกิดความคับข้องใจ ไม่พอใจธาณีและเข จนถึงขนาดจะฆ่าทั้งสองทิ้ง แต่เพิกเฉยได้รู้ความจริงก่อนว่าทั้งสองคบคิดกันจัดงานวันเกิดที่นำอัศจรรย์ให้เขา เรื่องจึงจบลงด้วยดี

จากเรื่อง ลาตาย ตัวละครชายตัวหนึ่ง "ผม" ถูกตำรวจเข้าใจผิดว่าเป็นคนร้ายที่สังหารหมู่แล้ว เพราะเขาเพิกเฉยเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ที่ตำรวจกับผู้ร้ายกำลังยิงกัน และเขาเป็นผู้ที่อยู่กับหมู่แล้วในตอนที่ถูกคนร้ายยิง ตำรวจนายอื่น ๆ พบเขาขณะกำลังถือปืนของหมู่แล้วอยู่ จึงจับเขามาในฐานะที่เป็นคนร้ายปล้นทรัพย์ และทำร้ายเจ้าพนักงาน จนถึงแก่ความตาย เขารู้สึกคับข้องใจมาก ที่ไม่สามารถพิสูจน์ตัวเองให้พ้นจากความเข้าใจผิดของตำรวจ และหมกมุ่นตายอยากในชีวิต

ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชายเนื่องจากการแย่งชิงอำนาจ เป็นความขัดแย้งที่ตัวละครชายตัวหนึ่งต้องการแย่งชิงอำนาจจากตัวละครชายอีกตัวหนึ่ง ทำให้ตัวละครทั้งสองต้องต่อสู้กันเพื่อให้ได้ชัยชนะอันหมายถึงอำนาจด้วย ประมุข อุดมธูป ใช้ความขัดแย้งเนื่องจากการแย่งชิงอำนาจเพียงเรื่องเดียว ดังนี้

จากเรื่อง ไอ้หน้าจืด ไอ้เอ็ก อันธพาลคุมขอยรุ่นน้อง ต้องการแย่งชิงอำนาจคุมขอยจาก "ไอ้หน้าจืด" นักเลงอันธพาลรุ่นพี่ จึงลอบทำร้าย "ไอ้หน้าจืด" เกิดการต่อสู้กันขึ้นอย่างรุนแรงไอ้เอ็กใช้ไม้เท้าสามหมายจะตีศีรษะไอ้หน้าจืด แต่พลาดไปโดนไหล่จนไอ้หน้าจืดแขนหัก และก็ได้โดนมีดสปริงของ "ไอ้หน้าจืด" แทะเข้าที่ท้องขาดใจตาย ในที่สุด "ไอ้หน้าจืด" ก็ถูกตำรวจจับ

ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้ชายเพราะต้องการรักษาชีวิต เป็นความขัดแย้งเนื่องจากตัวละครตัวหนึ่งต้องการชีวิตของตัวละครอีกตัวหนึ่ง ทำให้ผู้ถูกหมายชีวิตต้องต่อสู้เพื่อรักษาชีวิตของตนไว้ ประมูล อุณหภูม ใช้ความขัดแย้งในลักษณะนี้เพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง เลือกเป็นผัว ดังนั้น ถนอม ปลัดอำเภอกันใหม่ ถูกนายเคื่อง ลูกชายคนโตของนายคั่ง ประกาศเอาชีวิตทันทีเดินทางเข้ามารับตำแหน่ง เขาจึง ไปพบนายเคื่องผู้หมายชีวิต และได้ต่อสู้ชิงไหวชิงพริบกัน ในที่สุดนายเคื่องก็ฆ่าตัวตาย

1.2 ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ประมูล อุณหภูม สร้างให้ตัวละครผู้ชายกับตัวละครผู้หญิงขัดแย้งกันด้วยสาเหตุสำคัญ 6 ประการคือ ความขัดแย้งเนื่องจากความต้องการไม่ตรงกัน ความขัดแย้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติที่ต้องการ ความขัดแย้งเนื่องจากความเบื่อกความขัดแย้งเนื่องจากความหึงหวง ความขัดแย้งเนื่องจากการถูกทำลายชื่อเสียง และความขัดแย้งเนื่องจากความเข้าใจผิดโดยมีรายละเอียดดังนี้

ความขัดแย้งระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากความต้องการ ไม่ตรงกัน เป็นความขัดแย้งเนื่องจากตัวละครมีจุดมุ่งหมายในการสมาคมกับตัวละครอีกฝ่ายต่างกัน และจุดมุ่งหมายหรือความต้องการที่แต่ละฝ่ายกำหนดไว้ไม่ขัดแย้งกัน ไม่สามารถจะประสานให้เข้ากันได้ เช่น ตัวละครหญิงเกลียดตัวละครชาย แต่ตัวละครชายต้องการแต่งงานกับตัวละครหญิง ตัวละครหญิงอยากแต่งงานกับตัวละครชาย แต่ตัวละครชายต้องการความสัมพันธ์ชั่วคราว ตัวละครหญิงต้องการให้ตัวละครชายแสดงความรักแต่ตัวละครชายต้องการให้ตัวละครหญิงรักษาความบริสุทธิ์ไว้ ตัวละครหญิงอยากเป็นสาวแต่ตัวละครชายอยากให้ตัวละครหญิง เป็นไปตามธรรมชาติ ส่วนอีกเรื่องหนึ่งตัวละครหญิงรักตัวละครชายแต่ตัวละครชายต้องการเพียงวาดภาพตัวละครหญิง เป็นต้น และเมื่อความต้องการของตัวละครเกิดขัดแย้งกัน มักจะมีตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเกิดความคับข้องใจ เสียใจ เช่น

จากเรื่อง ประณมบท เจ้าผ่นตัวละครชายรักม้ายตัวละครหญิง แต่ม้ายเกลียดผ่นมาก ผ่นเกิดความคับข้องใจที่ม้ายเกลียด จึงแสดงออกโดยการจวยโอกาสแต่ต้องม้ายในเวลาที่มีม้ายเปลือยและพูดจาทะโลมม้ายต่าง ๆ นานา ทำให้ม้ายยิ่งเกลียดผ่นมากขึ้น และพยายามระวังตัวปกป้องร่างกายตนเองให้พ้นมือผ่น และคำว่าผ่นอย่างเจ้านแสนทุกครั้งที่เจอกัน

จากเรื่อง สารภีให้ สารภีตัวละครหญิงรักและต้องการแต่งงานกับ สเทิน ตัวละครชาย ส่วนสเทินต้องการความสัมพันธ์แบบชั่วคราว เมื่อทั้งสองรับรู้ความต้องการ ที่สวนทางของกันและกัน สเทินจึงเลิกติดต่อกับสารภี ส่วนสารภีเสียใจมากที่ไม่สามารถบรรลุ ความต้องการของตนเองได้

จากเรื่อง ทางเบี่ยงในแสงดาว เฉลววัลย์ หลงรักและต้องการอยู่ร่วมกับขยศตลอดไป แต่ขยศไม่รักเฉลววัลย์ ต้องการมีชีวิตอยู่ตามลำพัง แม้เฉลววัลย์ จะทำใจยอมรับความต้องการของขยศแต่เธอก็ยังเสียใจที่ขยศไม่อาจรักเธอได้

จากเรื่อง อนทินสาวบ้านนอก "ฉันท"ตัวละครหญิง รักตัวละคร ฝ่ายชายคือคอม ทั้งสองเคยมีความสัมพันธ์อันชั่วสาวกันตั้งแต่พบกันครั้งแรก ต่อมาทั้งสองตกลง แต่งงานกัน เวลาก่อนช่วงแต่งงานกันนั้น ฉันทรู้สึกคับข้องใจเพราะคอมซึ่งเคยแสดงความรักต่อ เธอมาตลอดนั้น กลับมีท่าทางห่างเหินไป เธอต้องการให้คอมแสดงความรักต่อเธอเช่นแต่ก่อน แต่คอมนั้นต้องการให้ฉันทบริสุทธิ์ผุดผ่องในช่วงก่อนแต่งงาน เมื่อความต้องการสวนทางกันเช่นนี้ จึงทำให้ฉันทเสียใจ

จากเรื่อง อรวิณแข่งวัย อรวิณ หญิงเป็นภรรยาของกราวัด อรวิณต้องการ ให้ตนเองคู่สาวและสวยเสมอ จึงพยายามบำรุงโฉมตนเองให้ดูอ่อนวัย และแต่งตัวให้ดูอายุน้อย ส่วนกราวัดสามีมีความต้องการขัดแย้งกัน กราวัดจึงขอแยกทาง กันเพื่อไปแต่งงานใหม่กับคนที่ดูมี อายุมากกว่าอรวิณ ทำให้อรวิณเสียใจมาก

จากเรื่อง โบราณ-จิตรกรวาดภาพไม่สำเร็จ โบราณตัวละครชายพยายาม สร้างความสัมพันธ์กับสุคันธิน เพื่อขอให้เธอมาเป็นนางแบบให้เขาวาดรูป ส่วนสุคันธินนั้นตี ความหมายพฤติกรรมของโบราณว่าเขาไม่รักเธอและต้องการแต่งงานกับเธอ สุคันธินรักและชื่นชม โบราณมากต้องการแต่งงานกับเขา แต่เมื่อภายหลังรู้ความจริงว่าโบราณเพียงแค่ต้องการให้เธอ เป็นนางแบบเท่านั้น เธอจึงเสียใจมาก

ความขัดแย้งของผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากขาดคุณสมบัติที่ต้องการ เป็นความ ขัดแย้งที่เกิดจากตัวละครฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดคุณสมบัติบางประการที่ตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งต้องการ ทำให้ตัวละครฝ่ายที่คาดหวังเกิดความผิดหวัง คุณสมบัติที่ตัวละครมักจะคาดหวังมี 2 ประการคือ หญิงอยากได้ผู้ชายที่มีลักษณะเป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนผู้ชายอยากได้ผู้หญิงสวย ดังตัวอย่าง

จากเรื่อง ฝนตกแดดออก อาพวนตัวละครฝ่ายหญิงแต่งงานกับโรจน์ตัวละครชายตามความต้องการของบิดามารดา เธอต้องการให้โรจน์เป็นพ่อบ้านที่ดี แต่โรจน์นั้นเป็นหนุ่มสังคม ไม่สนใจบ้านและภรรยา และเป็นคนมีกิริยาวาจาหยาบค้าย ทำให้อาพวนเกิดความทุกข์ใจมาก จึงขอแยกทางกับโรจน์

จากเรื่อง ปิ่นม่าน ชลียาแต่งงานกับรุตม์เจอดเพราะเข้าใจว่ารุตม์เจอดเป็นคนดี และจะเป็นสามีที่ดี เป็นพ่อบ้านที่ดีสามารถดูแลรับผิดชอบครอบครัวได้ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ชลียาพบว่ารุตม์เจอดเป็นคนขี้เกียจ หยิ่งยโส อวดมั่งมีทั้งที่ยากจน โทสะร้ายและขาดความรับผิดชอบ ทำให้ชลียาเกิดความคับข้องใจมาก จึงขอแยกทางจากรุตม์เจอด

จากเรื่อง แม่หย่า แม่หย่าตกลงใจอยู่กับแอมโบ้ เพราะต้องการได้ผู้นำที่ดี เป็นคู่คิดในการดำเนินธุรกิจโรงแรมต่อไป แต่แอมโบ้ ไม่สนใจการทำงาน เอาแต่กินเหล้า และเจ้าชู้ ทำให้แม่หย่าเกิดความเสียใจมาก จึงฆ่าแอมโบ้แล้วนำศพไปใส่โถงหลุมโยนทิ้งทะเล

จากเรื่อง รูปโฉมในมหรธ ชัยกับมธมาเป็นคู่รักกัน ชัยรักมธมากเพราะมธเป็นผู้หญิงสวยจนคนเหลียวหลัง ต่อมาทั้งคู่ประสบอุบัติเหตุรถคว่ำ ทำให้มธเสียโฉม แม้จะทำศัลยกรรมตกแต่งแล้วยังดูน่าเกลียดน่ากลัว ชัยคับข้องใจมากที่มธเสียโฉม จึงขอแยกทางกับมธ

จากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ พลับกับโมนแต่งงานกันท่ามกลางการคัดค้านของพ่อแม่ของพลับ เพราะโมนยากจน ทำให้โมนตัดสินใจไปทำงานในกรุงเทพฯ เพื่อหาเงินกลับบ้าน ครั้นเมื่อถึงเวลากลับไปบ้าน โมนพบว่า พลับ ภรรยาของตนซึ่งอดีตเป็นสาวงาม กลับโทรมลงเพราะยากจน ต้องอดมื้อกินมื้อและขาดความสุขเพราะสามีจากไปไกล โมนเห็นสภาพภรรยาต่าง ไปจากแต่ก่อนก็เกิดความอึดอัดใจ หนีภรรยาไปยังกรุงเทพฯ โดยไม่กลับบ้านอีกเลย

ความขัดแย้งของผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากความเบื้อ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อตัวละครฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงได้อยู่ร่วมกันระยะหนึ่ง แล้วเกิดความเบื้อ ต่างฝ่ายต่างต้องการที่จะไปให้พบอีกฝ่ายหนึ่ง ประมุข อุดมพร ใช้ความขัดแย้งนี้ในเรื่องสั้น 2 เรื่องดังนี้

จากเรื่อง วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ เปรม บรรณัทภักตพงศ์ คกลงใจ มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกัน โดยทั้งคู่ได้พบกันที่บ้านพักตากอากาศชายทะเลแห่งหนึ่งทุกวันสุดสัปดาห์ ระยะเวลา ๑ ปี ทั้งสองต่างก็พอใจกันและมีความสุข แต่เมื่อเวลาผ่านไปทั้งสองฝ่ายต่างเบื่อกัน จึงต่างหาเหตุที่จะ ไปจากอีกฝ่ายหนึ่งทั้งสองมีปากเสียงกันและในที่สุดก็แยกทางกันไป

จากเรื่อง ทางกลับ สรริทธิพจน์แม่มาอยู่กับจรีในแหล่งเสื่อมโทรมแห่งหนึ่ง ในระยะสามปีแรกทั้งสองอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่ต่อมาสรริทธิเบื่อจรี และเบื่อสภาพความเป็นอยู่ จึงอยากไปให้พ้นจากจรีและจรีก็เบื่อความเหงาหงอยของสรริทธิ อยากไปให้พ้นจากสรริทธิเช่นเดียวกัน ทั้งสองจึงหาเรื่องทะเลาะกัน และในที่สุดก็แยกทางกันไป

ความขัดแย้งของผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากความหึงหวง เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่ตัวละครตัวหนึ่ง อาจเป็นฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิงก็ได้ เกิดความหึงหวงเมื่อตัวละครอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่มีความรักใหม่ หรือคิดจะมีคนรักใหม่ ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเกิดความคับข้องใจ และแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามมา เช่น ขอแยกทางกัน ไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งไปหาคนอื่น เป็นต้น

จากเรื่อง กระสุนสามนัด ทนง เคชะ กับสรุณิดา อยู่กันมานานด้วยความสุข ต่อมาภิกขารของทนงล้มละลาย สรุณิดาจึงออกไปเป็นพนักงานต้อนรับและขายตัวเป็นครั้งคราว เมื่อทนงรู้เข้าก็หึงหวงสรุณิดามาก และไม่สามารถทนอยู่กับสรุณิดาได้ จึงขอแยกทางไป

จากเรื่อง สามทิง เพราพรหม ภาชัย ภรรยาของอิเหนา ภาชัย สังเกตเห็นว่าสามีของเธอและรักภักดี เพื่อนของเธอ จึงวางแผนให้ทั้งสองแสดงความหึงหวงกันให้ปรากฏ เมื่อเหตุการณ์เป็นไปตามแผนของเธอ เพราพรหมก็ทะเลาะกับสามีอย่างรุนแรงเพราะความหึงหวงสามี ทำให้อิเหนาโกรธมาก จึงแยกทางกับเธอ

จากเรื่อง นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ รอนนิต พบ เล็กดาคนรักเก่าที่เคยทำให้เขาผิดหวังเพราะเธอมีคนที่รักหลายคน เขาได้พูดคุยกับเธอจนเผลอกลับไป เมื่อคืนนั้นเห็นเธอกำลังแต่งตัวจากเขาไป ก็คิดว่าเธอกำลังไปหาชายอื่น จึงเกิดความหึงหวงและถือปืนตามหาเธอ

จากเรื่อง เห็นใจผมบ้าง ผมกินเหล้าเมาอยู่ริมหาดทราย เห็นผู้หญิงคนหนึ่ง เดินขึ้นจากทะเลก็เข้าใจว่าเป็นนางเงือกจึงพูดคุยกันอย่างถูกคอ พอตีฆรรษาของผมนอกมาเห็น เขาก็เกิดความหึงหวงสามจึงเข้าท้าวร้ายร่างกายสามมีขนาดเจ็บ

ความขัดแย้งของผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากถูกทำลายชื่อเสียง ประมุข อุดหนุน ใช้ความขัดแย้งประเภทนี้เพียงครั้งเดียว โดยให้ตัวละครฝ่ายชายทำให้ตัวละครฝ่ายหญิง เลื่อมเลี้ยชื่อเสียงโดยไม่ได้ตั้งใจ ทำให้ตัวละครฝ่ายหญิงโกรธ และมีปากเสียงกับตัวละครชาย คือจากเรื่อง กัทลีมาศกับภาพวาด วิฑู จิตรกรหนุ่มวาดภาพหญิงสาวเปลือยกาย แล้วนำไปตั้งแสดง ต่อสาธารณชน บังเอิญใบหน้าของหญิงสาวเปลือยกายไปเหมือนใบหน้าของกัทลีมาศเข้า มีเพื่อน ๆ ของกัทลีมาศหลายคนได้เห็นภาพนั้นแล้วนำไปพูดกับกัทลีมาศ เธอจึงมาดูภาพเขียน เมื่อเห็นภาพนั้น เป็นภาพเปลือยก็โกรธมาก จึงมีปากเสียงกับวิฑู จิตรกรผู้วาดภาพนั้น

ความขัดแย้งของผู้ชายกับผู้หญิงเนื่องจากความเข้าใจผิด ประมุข อุดหนุน ใช้ความขัดแย้งนี้เพียงครั้งเดียว โดยให้ตัวละครฝ่ายชายเข้าใจตัวละครฝ่ายหญิงผิดทำให้ทั้งสอง ทะเลาะกัน และในที่สุดตัวละครฝ่ายหญิงก็ขอโทษตัวละครฝ่ายชาย คือเรื่อง เธอจะฆ่าฉัน เทอด กับสารก็เป็นสามีภรรยากัน เทอดเข้าใจผิดว่าสารภีคิดจะฆ่าเขา เขาจึงคิดว่าสารภี ทั้งสองจึง ทะเลาะกัน ในที่สุดสารภีเป็นฝ่ายขอโทษในความไม่เรียบร้อยของเธอในเรื่องต่าง ๆ เช่น ไล่สิ่งมีพิษลงในอาหาร ทักกันไต่ลั่น และสัญญาว่าจะไม่ทำอีก

1.3 ความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง ประมุข อุดหนุน ไม่นิยมสร้างให้ ผู้หญิงมีความขัดแย้งกับผู้หญิงโดยตรง จากการศึกษาพบว่า ประมุข อุดหนุน ใช้ความขัดแย้ง ระหว่างผู้หญิงครั้งเดียวคือในเรื่อง แสงแดดในพยับฝน พงา ศิวัตร ภรรยาของ เวค ศิวัตร ขัดแย้งกับอ้อยชั้น ชาติตระกูล เพราะอ้อยชั้นขอร้องให้พงาแยกทางกับเวคเสีย เพราะเวคอยู่กับ พงาแล้ว ไม่มีความสุข เนื่องจากเขารักอ้อยชั้นซึ่งเป็นคนรักเก่าของเวค ทั้งสองได้เถียงกัน แต่ไม่มีพฤติกรรมรุนแรงต่อกัน การพบกันของพงาและอ้อยชั้น ทำให้พงารู้สึกสะเทือนใจมาก

2. ความขัดแย้งกับตัวเอง (Man Against Himself) เป็นความขัดแย้งของ ตัวละครที่เกิดขึ้นกับตัวเอง โดยอาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างความคิดสองอย่างในส่วนทางกัน ของหรือเกิดจากความไม่พึงพอใจในสภาพร่างกายของตน หรือเกิดจากการที่ไม่สามารถ

บังคับตนเองให้กระทำในสิ่งที่ใจคิด ความขัดแย้งกับตัวเองที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมรูป นั้น มีทั้งที่เป็นความขัดแย้งหลักของเรื่อง และที่เป็นความขัดแย้งย่อย ๆ ที่ส่งผลถึง พฤติกรรมของตัวละคร ประมูล อุดมรูป สร้างความขัดแย้งกับตัวเองในตัวละคร 23 ครั้ง โดยจำแนกเป็นกลุ่มดังนี้

2.1 ความขัดแย้งกับตัวเองเนื่องจากความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน เป็นความขัดแย้ง เนื่องจากตัวละครตัวเดียวมีความคิด ความต้องการ ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมากกว่า 1 ประการ ตัวละครตัดสินใจเลือกความคิดหนึ่งความคิดใดไม่ได้ทำให้ตัวละครขัดแย้งกับตนเอง เช่น

จากเรื่อง รักที่ทรมายมา ร้อยโทบูล กฤตย์รักษ์ นัคพบหน้าครั้งแรกกับ กระแส สุขเสถียร มิตรผู้ให้กำลังใจทางจดหมายตลอดช่วงเวลาที่เขารบอยู่ในแนวหน้า เมื่อถึงเวลาที่รอพบเขาเห็นผู้หญิงสองคน คนหนึ่งเป็นหญิงสาวสวยถูกใจเขามาก ส่วนอีกคนเป็นหญิงวัยกลางคน ค่อนข้างเจ้าเนื้อผู้ซึ่งเขาเข้าใจว่าเป็น กระแส สุขเสถียร ร้อยโทบูลเกิดความขัดแย้งในใจขึ้น โดยใจหนึ่งต้องการตามผู้หญิงสาวสวยคนนั้นไป แต่อีกใจหนึ่งก็ไม่สามารถทรยศต่อมิตรภาพอันงดงามนั้นได้

จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน เมื่อพวง ศิวาทรร ภรรยาของเวก ศิวาทรร รับรู้เรื่องราวจากอัฐัน ชาติตระกูลว่าเวกไม่มีความสุขที่แต่งงานอยู่กับเธอ เพราะเวกไม่ได้รักเธอ แต่รักอัฐันซึ่งเป็นคนรักเก่า พวงจึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ คือใจหนึ่งนั้นเธอรักเวก สามีของเธอมาก และเธอไม่ต้องการสูญเสียเขาไป ในขณะที่อีกใจหนึ่งนั้น ก็สงสารสามีที่ไม่มีความสุข จึงต้องการแยกทางกับสามี เพื่อให้สามีได้มีโอกาสไปแต่งงานกับผู้หญิงที่เขารัก เธอไม่สามารถ ตัดสินใจได้ว่าเธอจะเลือกกระทำตามความต้องการในข้อใด จึงทำให้เธอเกิดความทุกข์

จากเรื่อง ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก วอมมีความรักแสนบริสุทธิ์กับวาไร นางในฝันของเขา แต่เขาทำให้เธอมีตกเป็นภรรยาของเขาในโลกแห่งความเป็นจริง วอมเกิดความขัดแย้งในใจ คือ ใจหนึ่งนั้นวอมต้องการรักษาความรักอันบริสุทธิ์ไว้ให้กับวาไร โดยการทอดทิ้งเธอ แต่อีกใจหนึ่งนั้นเขาตระหนักในความรับผิดชอบของคนที่เป็นสามีต่อภรรยา

เขาไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าเขาจะเลือกสิ่งใด ความรักหรือความรับผิดชอบทำให้เขาเกิดความขัดแย้งกับตนเอง

จากเรื่อง พล่อนที่มีน้ำของเขายไป มาลยีนทั้งลูกของตัวเองไปเพื่อค้นหาผู้ชายคนที่สามารถให้ความสุขเชิงชู้สาวแก่พล่อนได้ เมื่อเธอได้พบชายคนหนึ่งผู้มาทำให้ความปรารถนาของเธอเป็นจริงทำให้เธอมีความสุขมากและไม่อยากจากเขายไป แต่เมื่อความรักความคิดถึงลูกเพิ่มมากขึ้น ทำให้เธอเกิดความขัดแย้งในใจว่า เธอจะทิ้งลูกอยู่กับเขา หรือเธอจะทิ้งเขากลับไปหาลูก

จากเรื่อง โบราณ - จิตรกรวาดภาพไม่สำเร็จ โบราณ พยายามสร้างความสนิทสนมกับสุคันธิน เพื่อขอให้เธอมาเป็นนางแบบให้เขาวาด ในขณะที่วาดภาพ โบราณมองเห็นความร้าวรานจากดวงตาของสุคันธิน ที่คิดว่าโบราณไม่ได้รักเธอ ทำให้โบราณสงสารเธอมาก และเกิดความขัดแย้งในใจ คือ ใจหนึ่งอยากจะวาดภาพของสุคันธินให้เสร็จ แต่อีกใจก็อยากเข้าไบบลอประโลมแสดงความรักต่อเธอ เขาตัดสินใจไม่ได้ว่าเขาควรทำอย่างไร

2.2 ความขัดแย้งเนื่องจากความไม่พอใจสภาพร่างกายของตน เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากตัวละครไม่พอใจ หรืออับอายในสภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ได้แก่ การมีอวัยวะบางอย่างในร่างกายผิดปกติ ความชราที่เป็นไปตามวัย และความไม่พึงพอใจในเพศของตนเอง ทำให้ตัวละครเกิดความทุกข์ใจ เช่น

จากเรื่อง เหตุผลของชายงาม มานพชายหนุ่มรูปงาม รักการประกวดชายงามมากจนยอมเป็นลูกมือคนพาลให้ชายงามที่เข้าประกวด หลายคนเห็นว่าเขาเป็นชายที่มีรูปงามหนุ่มงามยิ่งกว่าชายงามที่เคยชนะการประกวดทุกคน แต่เขาก็ไม่เคยขึ้นประกวดเลยแม้แต่ครั้งเดียว เพราะเขาอับอายที่เขาสะคือจุ่น

จากเรื่อง เพศขัดข้อง วรวิธ จึงผู้หญิงมากมายหลายคน โดยที่ไม่ยอมแต่งงานเสียที ทำให้เพื่อน ๆ สงสัย จึงซักถามก็ได้รับความว่า อันที่จริงเขายากแต่งงานใจจะขาด และเขาก็รักแฟนของเขาทุกคน แต่เขาไม่กล้าแต่งงานเพราะเขาอายุที่สะคือจุ่น

จากเรื่อง อรวิณแข่งวัย อรวิณต้องการให้ตนเองคู่สาวเสมอและสวยเสมอ จึงพยายามดูแลรักษาความสวยของตนมาก แต่เมื่อเวลาผ่านไป อรวิณก็ชราลงตามวัย ทำให้อรวิณ กลุ้มใจมากเกี่ยวกับริ้วรอยของความชราบนตัวเธอ

จากเรื่อง ไอ้เอ๋ย พยอม พยอมเป็นผู้ชายที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง ทำให้เขาเกลียดร่างกายของตัวเองมาก พยายามปกปิดโดยการแต่งตัวแบบผู้หญิงและไว้ผมยาว เธอต้องการเปลี่ยนเพศตนเองให้เป็นผู้หญิง และมีชีวิตอยู่อย่างผู้หญิงทั่วไป แต่เธอไม่สามารถทำได้จึงตรอมใจตาย

2.3 ความขัดแย้งเนื่องจากไม่สามารถบังคับตนเองให้กระทำสิ่งที่คิดให้สำเร็จ เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากตัวละครไม่สามารถบังคับพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ใจต้องการได้ ทำให้ตัวละครเกิดความทุกข์ใจ เช่น

จากเรื่อง มือเสีย ขุนฉันทะคิดตนเป็นคนมือเสีย ชอบจับของสงวนของผู้หญิง เช่น หน้าอก บั้นท้าย ฯลฯ โดยที่เจ้าของไม่ได้คิดจะฉวยโอกาส และพยายามควบคุมพฤติกรรมมือเสียของตนเอง แต่ไม่สามารถควบคุมได้จึงเกิดความอับอาย และความคับข้องใจ

จากเรื่อง ผู้หญิง พักัน ผู้ชาย ยุคล ต้องการให้เกยูร จิตรกรสาววาดภาพของตนในท่าทางที่แสดงอารมณ์รักเพื่อนำไปมอบให้แก่คนรัก แต่เขาไม่สามารถแสดงความรักให้ปรากฏทางใบหน้าในขณะที่เกยูรกำลังวาดภาพ ทำให้เขาเดือดร้อนใจเป็นอันมากที่ไม่สามารถบังคับตนเองได้

3. ความขัดแย้งของมนุษย์ต่อสังคม (Man Against Society) ประมวล อุสทุรูป สร้างให้ตัวละครขัดแย้งกับสังคมเนื่องจากปัญหาความยากจน ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของชนบทและเมือง ปัญหาสงคราม ปัญหาความเลวร้ายของคนในสังคม และปัญหาการเมือง แต่ไม่ให้ความสำคัญต่อความขัดแย้งของมนุษย์กับสังคมมากนัก เพราะปรากฏน้อยครั้ง ดังนี้

3.1 ความขัดแย้งเนื่องจากปัญหาความยากจน เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากตัวละครไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ที่อดคึดแร้นแค้น ทำให้ตัวละครเกิดความทุกข์พยายามหาทางดิ้นรนเพื่อให้พ้นจากความยากจนนั้น แต่หากไม่สามารถพ้นความยากจนไปได้ ตัวละครก็จะเกิดความทุกข์ เช่น

จากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ โผนกับพลันแต่งงานกันแล้วต้องแยกมาอยู่ตามลำพัง โผนเป็นคนจน ทรัพย์น้อย จึงไม่สามารถเลี้ยงดูภรรยาให้สุขสบาย โผนเคียดร้อนกับความยากจนของเขามาก และพยายามดิ้นรนให้พ้นความยากจนโดยการจากภรรยาไปทำงานทำในกรุงเทพฯ

จากเรื่อง แต่คนหยาบข้าสารเลว ตัวละครไม่มีชื่อตัวหนึ่งประสบกับความยากจนถึงขนาดไม่มีอาหารจะกิน เขาจึงพยายามดิ้นรนหาอาหารโดยไปซื้อสินค้าเงินเชื่อจากร้านขายของ ทำให้เขาโดนเหยียดหยาม และเกิดความคิดว่าถ้าตนเองมีเงินก็คงไม่ต้องประสบกับเหตุการณ์เช่นนี้

จากเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ เลื่อง ไพรวัลย์ นักมวยหน้าใหม่ ประสบอุบัติเหตุมารดาไม่สบายมากต้องใช้จ่ายเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลสูง แต่เขาเป็นคนยากจน จึงไม่มีเงินรักษามารดา เขาดิ้นรนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนโดยขึ้นชกกับแจก สมิงทอง นักชกฝีมือดีทั้ง ๆ ที่รู้ว่าสู้ไม่ได้

3.2 ความขัดแย้งเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันของสังคมชนบทกับสังคมเมือง เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากตัวละครรู้สึกว่าการที่ตนอาศัยอยู่ไม่มีความเจริญน้อยกว่าสังคมเมือง จึงเกิดความคับข้องใจดิ้นรนไปอยู่ในสังคมเมือง เช่น

จากเรื่อง คนเหงากับคนเบื่อ แสง ทำไร่อยู่ในชนบท ต้องการพักผ่อนหย่อนใจแบบผู้ชายคือ ต้มเหล้า และเที่ยวหาความสำราญในแหล่งเร่ร่อนต่าง ๆ เขาพบว่าชนบทไม่สามารถสนองความต้องการของเขาได้ เนื่องจากขาดความเจริญ เขาจึงเดินทางไปกรุงเทพฯ

จากเรื่อง งานค้าง ลาเป็นลูกชานาฐานะดี เป็นเด็กฉลาดเรียนเก่ง เมื่อโตขึ้นพอที่จะดูแลตัวเองได้พ่อแม่จึงพยายามให้ลาเข้ามาเรียนในเมือง เนื่องจากเห็นว่าในเมืองมีความเจริญสูงกว่าชนบท และมีโรงเรียนที่ดีกว่าโรงเรียนในชนบท จึงยอมให้ลูกอายุ 11 ปี เข้ากรุงเทพฯ ทั้ง ๆ ที่รู้สึกเป็นห่วงลูกมาก

3.3 ความขัดแย้งเนื่องจากสงคราม เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับตัวละครในภาวะสงคราม คือ ตัวละครต้องกระทำพฤติกรรมที่ตนไม่ต้องการกระทำ เช่น การฆ่าคน การจากคนรักเพื่อไปรบ ทำให้ตัวละครเกิดความรู้สึกในทางลบกับสงคราม เช่น

จากเรื่อง เศษแก้ว ๆ ของสงคราม ครอบครัวผู้บังคับบัญชากองทหาร
แนวหน้า จับเชลยศึกญี่ปุ่นได้คนหนึ่งหลังจากการรบอย่างดุเดือด เขารู้ว่าเขาจะต้องฆ่าเชลย
คนนั้นทิ้งเพราะเป็นตัวถ่วงให้เขาเดินทางได้ช้าลง และหากเขาปล่อยเชลยจะกลับมากท้าวร้ายเขา
ครอบครัวไม่ต้องการฆ่าคน และคิดว่าหากไม่มีสงครามเขาคงไม่ต้องทำในสิ่งที่เขาไม่อยากทำเช่นนั้น

จากเรื่อง ถูกรื้อถอนแล้ว นิโครธ กับวิลาวัณย์ รักกันมากและสัญญาว่า
จะแต่งงานกัน แต่บังเอิญเกิดสงครามขึ้นก่อน นิโครธถูกเกณฑ์ไปรบ และเมื่อสงครามสิ้นสุดลง
วิลาวัณย์ก็หายสาบสูญไปนิโครธเสียใจมาก และเกลียดสงครามมากที่สุดในชีวิต

3.4 ความขัดแย้งเนื่องจากความเลวร้ายของคนในสังคม เป็นความขัดแย้งที่
เกิดขึ้นเนื่องจากตัวละครต้องพบเห็นพฤติกรรมเลวร้ายของคนในสังคมบ่อย ๆ ทำให้ตัวละครเกิด
ความคับแค้นในและพยายามกำจัดคนชั่วร้ายให้หมดไปจากสังคม ความขัดแย้งนี้ปรากฏเพียงครั้ง
เดียวคือ จากเรื่อง แค่คนหยาบชั่วสารเลว เทอญ อินทิวร พบเห็นพฤติกรรมเลวร้ายของคน
ในสังคม เช่น การเหยียดหยาม ข่มขู่ที่อ่อนแอกว่า หรือการเห็นความเดือดร้อนของคนอื่นเป็น
เรื่องตลก เขารู้สึกคับข้องใจจึงพยายามกำจัดคนเหล่านั้นให้หมดไปจากสังคมโดยการฆ่าทิ้ง

3.5 ความขัดแย้งเนื่องจากปัญหาการเมือง เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจาก
ตัวละครขาดความศรัทธาเลือกตั้ง และกลไกเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ความขัดแย้งนี้ปรากฏเพียงครั้ง
เดียวคือ ปรากฏในเรื่อง บ่าข้าในร้านเหล้า ตัวละครแสดงความไม่พอใจกลไกเลือกตั้ง และ
ขาดศรัทธาในการเลือกตั้ง ดังข้อความ

"คราวนี้คุณไปเลือกตั้งด้วยหรือเปล่า?"

ผมลั่นหน้า แล้วอะไรก็ไม่ทราบทำให้ผมโผล่ออกไปเป็นครั้งแรก

"บ้านผมหายไปทั้งบ้าน"

"ก็ดีแล้ว"

"ดียังไง" ผมชักไม่พอใจ

"ดีที่คุณก็เสียใจพอใจกับคนไทยธรรมดา ๆ ทั้งหลายแต่ไม่เบื่องานส่วน ส่วนขาดส่วน

เกินไปลงบัตรให้มันเข้าใจหนักเข้าไปอีก ผมอดส่ายไป กว่าจะได้ลงบัตรก็แทบกระอัก เสร็จแล้วก็ได้ไอคนที่ผมไม่ได้เลือกสักหน่อย"

บ้ำข้าในร้านเหล้า : ดวงยิหวา : 116

4. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Man against Supernature) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ได้แก่ ภูติผีปีศาจ วิญญาณ อำนาจลึกลับ อำนาจทางไสยศาสตร์ อำนาจเหนือธรรมชาติที่ผู้เขียนใช้คือ

4.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอมนุษย์ อมนุษย์ในที่นี้หมายถึงวิญญาณ ภูติผี ภูตคนรัก ประมูล อุดหนุน สร้างตัวละครที่เป็นมนุษย์ขัดแย้งกับตัวละครที่เป็นอมนุษย์ รวม 6 เรื่อง โดยจำแนกเป็นความขัดแย้ง กับวิญญาณเนื่องจากความเค้นในอดีต ความขัดแย้งกับวิญญาณเนื่องจากความลุ่มหลง ความขัดแย้งเนื่องจากการไม่เชื่อว่ามีจริง ความขัดแย้งเนื่องจากถูกผีหลอก และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับภูตคนรัก ดังนี้

ความขัดแย้งกับวิญญาณเนื่องจากความพยายาม จากเรื่อง แม่หย่า แม่หย่าได้สังหาร แอมโบ สามีของตนเองเนื่องจากเป็นคนขี้เมา และเจ้าชู้ โดยการจับแอมโบในขณะที่เขาไม่ได้สติ ยัดใส่โอ่งมังกรที่มีเหล้าโรงอยู่เต็ม แล้วไปโยนทิ้งทะเล จากนั้นย้ายที่อยู่จากนราธิวาส มาอยู่กรุงเทพฯ วิญญาณแอมโบติดตามหาแม่หย่าด้วยความพยายามจนพบและฆ่าแม่หย่าตายตามคนไป

จากเรื่อง เล่าเรื่องผี ในเรื่องมีผี 2 คนเล่าเรื่องสื่อกันฟัง ผู้คนแรกเล่าว่าชายคนหนึ่งสังหารชายอีกคนหนึ่ง โดยใช้ดาบฟันคอจนขาด แล้วหลบหนีกฎหมายไปอยู่ที่อื่น วิญญาณผู้ตายถือดาบตามหาคนสังหารตนจนพบ และใช้ดาบนั้นฟันคอคนร้ายขาดกระเด็นสิ้นใจตายตามคนไปด้วยวิธีเดียวกัน

ส่วนผีอีกคนหนึ่งก็เล่าว่า ชายคนหนึ่งสังหารภรรยาตนเองด้วยการบีบคอจนภรรยาขาดใจตาย แล้วหลบหนีกฎหมายไปอยู่ที่อื่น วิญญาณภรรยาติดตามหาสามีเมื่อพบแล้วก็บีบคอสามีจนขาดใจตายตามคนไปด้วยวิธีเดียวกัน

ความขัดแย้งกับวิญญาณอันเนื่องมาจากความลุ่มหลง จากเรื่อง ภาพนคือหล่อน วิญญาณผู้หญิงคนหนึ่งเข้าสิงรูปของตน รูปนี้ตกไปเป็นสมบัติของมนุษย์ผู้ชายหลายคน แต่ละคนที่มีโอกาสได้ครอบครองภาพนี้ จะเสียชีวิตหลังจากครอบครองภาพนี้ไม่นาน เนื่องจากลุ่มหลงภาพนี้จนไม่กินไม่นอน

ความขัดแย้งเนื่องจากการไม่เชื่อว่ามีผีจริง ตัวละครที่เป็นมนุษย์ไม่เชื่อว่าผีมีจริงแม้เมื่อเผชิญหน้ากับผี เกิดการโต้เถียงกันเนื่องจากมนุษย์ไม่เชื่อว่าเป็นผี จนต้องพิสูจน์ความจริงกัน คือ จากเรื่อง คอกรัก ภริมา ทองโสม เศรษฐีหนุ่มไม่เชื่อว่าผีมีจริง จึงท้าทายว่าหากใครทำให้เขาเจอผีได้เขาจะสมนาคุณให้อย่างงาม มีเพื่อนคนหนึ่งแนะนำให้ไปยังบ้านร้างหลังหนึ่ง เมื่อเขาไปถึงพบกับผี คอกรัก แต่ภริมาก็ไม่เชื่อว่าคอกรักเป็นผี ทั้งสองโต้เถียงกันจนคอกรักอ่อนใจ และพยายามหาวิธีทำให้ภริมา เชื่อว่าเธอเป็นผีจริง ๆ

ความขัดแย้งเนื่องจากภูติหลอก จากเรื่อง ไอ้เอ๋ย พยอม นิลเสนา เข้าบ้านหลังหนึ่งอยู่ ที่บ้านหลังนั้นเอง เขาได้พบกับวิญญาณเขาครีกของพยอม ซึ่งปรากฏกายให้เห็นในรูปหญิงสาว นิลเสนาสงสารพยอมมากจึงเอ่ยปากบอกกรีกพยอมเพื่อให้ได้ไปเกิดใหม่ แต่ต่อมาเมื่อเขาทราบความจริงว่า พยอมเป็นวิญญาณผู้ชายที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง ทำให้เขาโกรธมาก จึงย้ายบ้านหนีไป

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับทูตนรก จากเรื่อง หวิดนรก ครุฑ ส่าตัว ตายพบทูตนรกนำวิญญาณเขาไปนรก ระหว่างเดินทางครุฑเปลี่ยนใจไม่อยากตาย ใช้เล่ห์กลหลอกทูตนรกเพื่อหลบหนี ทำให้ทูตนรกโกรธมาก เมื่อตามหาครุฑพบ จึงควบคุมอย่างรัดกุมมากขึ้น แต่ในที่สุด ครุฑก็ใช้เล่ห์กลหนีทูตนรกกลับเข้าร่างได้ดังเดิม

4.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจไสยศาสตร์ ประมูล อุณหูป สร้างเรื่องให้มนุษย์ขัดแย้งกับอำนาจไสยศาสตร์เพียงเรื่องเดียว โดยสร้างให้ตัวละครตัวหนึ่งมีอำนาจลึกลับสามารถบังคับใช้มือของผู้อื่นให้ทำสิ่งผิดกฎหมาย โดยที่เจ้าของมือ ไม่สามารถบังคับตนเองได้

จากเรื่อง มือใคร มาโนช วรวิ ถูกบันทึกเรื่องราวของตนเอง ไว้ใช้อำนาจลึกลับบังคับใช้มือของเขากระทำการต่าง ๆ เพื่อความคึกของเข เช่น เข็นเข็นโคลม ขับรถ

ชนคน ยกปืนเล็งไปยังภรรยาตนเอง เป็นต้น มาโนช พยายามขัดขวางการกระทำของมือตนเอง แต่ไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้มาโนชคับข้องใจมาก จึงหาทางตัดมือของตัวเองทิ้งเสีย

5. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ (Man Against Nature) เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับสภาพธรรมชาติ ประมูล อุณหูป สร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเพียงเรื่องเดียวและเป็นความขัดแย้งย่อยในเรื่อง โดยให้ตัวละครที่เป็นชาวนาต้องประสบกับภาวะฝนไม่ตก ทำให้ทานาไม่ไคผล คือ จากเรื่อง ราคาของความหวัง ชาวนาคนหนึ่งเข้ามาสั่งอาหารกินในร้านแห่งหนึ่ง เมื่อกินเสร็จแล้ว ไม่มีเงินชำระค่าอาหาร เขาให้เหตุผลว่าเขาไม่มีเงินจ่ายค่าอาหารเพราะเขายากจน ไม่มีเงินติดตัวเลย และที่เขายากจนก็เพราะฝนไม่ตกทำให้เขาทานาไม่ไคผล

จากการศึกษาเรื่องสั้นของประมูล อุณหูป ผู้วิจัยยังพบว่า ยังมีเรื่องสั้น จำนวน 15 เรื่อง ที่ไม่มีความขัดแย้ง ลักษณะของเรื่องสั้นที่ไม่มีความขัดแย้งนี้จะเป็นเรื่องสั้น ๆ ที่เล่าเรื่องราวของตัวละครที่ผ่านเหตุการณ์ หรืออยู่ในเหตุการณ์ที่ไม่มีอุปสรรคใด ๆ เลย เนื่องจากเรื่องสั้นทั้ง 15 เรื่อง มีลักษณะใกล้เคียงกันดังนั้นจึงขอยกตัวอย่างเพียง 3 เรื่อง ดังนี้

จากเรื่อง ราตรีประดับดาว สายใจหญิงสาวหนึ่งพลอดรักกับคู่หมั้นหนุ่มชื่อ ดาว ซึ่งกำลังจะแต่งงานกันได้อีก 4 วันข้างหน้า ศาสนนาของทั้งสองก็เป็นการแสดงความรักในกันและกัน ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง

จากเรื่อง แล้วเราจะไม่พบกันอีก ทอง ชายหนุ่มได้พบหญิงสาวชื่อ ฉวย ในสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง ทั้งคู่ทักทาย และสนทนาถึงชีวิตของตนเอง จนถึงเวลาเย็นทั้งสองก็แยกทางกันกลับที่พัก

จากการศึกษาเรื่องกลวิธีการสร้างความขัดแย้งในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป พบว่า ประมูล อุณหูป สร้างความขัดแย้งในเรื่องสั้นของเขา 5 วิธีคือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง ความขัดแย้งของมนุษย์กับสังคม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ความขัดแย้งที่ปรากฏมากที่สุดในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป คือความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในเรื่องการชิงรักหักสวาท และเป็นความขัดแย้งระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย มากกว่าเพศชายกับเพศชาย และความขัดแย้งระหว่างเพศหญิงกับเพศหญิง

ความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละคร ส่วนใหญ่จะเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่ตัวละครไม่สามารถตัดสินใจในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ทำให้เกิดความทุกข์ใจ และการค้นคว้าทางออกให้แก่ตนเอง นอกจากนี้ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครในบางเรื่องยังเป็นการขัดแย้งทางจิตวิทยาด้วย

ส่วนความขัดแย้งของมนุษย์กับสังคมนั้น แม้จะปรากฏในเรื่องสั้นเพียง 7 เรื่อง แต่ก็แสดงลักษณะบางประการที่ซ้ำ ๆ กันในเรื่องความยากจน เรื่องผลร้ายของสงคราม เรื่องการแย่งชิงอำนาจ อันแสดงให้เห็นทรรศนะของผู้เขียนที่ต้องการแก้ไขปัญหาคือความยากจน ต่อต้านสงครามและการแย่งชิงอำนาจ และข้อนำสังเกตประการหนึ่งคือปัญหาสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ยังคงเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องและส่งผลมาถึงปัจจุบัน

การปิดเรื่อง คือ ตอนที่ปัญหาในเรื่องได้รับการคลี่คลาย และได้รับการแก้ไขแล้ว สีเทา พินิจภูตล (2515 : 37 - 39) กล่าวถึงการจบเรื่องว่ามีหลายลักษณะ คือ

1. จบแบบทิ้งมุกท้าย (Surprise ending)
2. จบแบบเศร้า (tragic ending)
3. จบแบบหวานชื่น (Happy ending หรือ Sweet ending)

ส่วนภูตล มัลลิกะมาส (2518 : 90) กล่าวว่าวิธีการปิดเรื่องกระทำได้หลายวิธี คือ

1. จบแบบขมวดหรือทิ้งท้าย (Surprise ending)
2. จบอย่างเศร้า (Tragic ending)
3. จบอย่างหวานชื่น (Happy ending)
4. จบแบบเป็นจริงในชีวิต (Realistic ending)

การศึกษาการปิดเรื่องในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป ผู้วิจัยได้ใช้คำกล่าวข้างต้นมาเป็นแนวทาง พบว่า ประมุข อุดมธูป ใช้วิธีการปิดเรื่องเรียงตามลำดับความถี่ที่ปรากฏดังนี้

1. ปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย จำนวน 80 เรื่อง
2. ปิดเรื่องแบบทิ้งมุกท้าย จำนวน 39 เรื่อง
3. ปิดเรื่องเป็นจริงในชีวิต จำนวน 34 เรื่อง
4. ปิดเรื่องแบบสุขสมหวัง จำนวน 11 เรื่อง
5. ปิดเรื่องแบบเศร้า จำนวน 7 เรื่อง

1. ปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย เป็นการปิดเรื่องโดยกำหนดให้จุดจบของเรื่องไม่เป็นไปตามความคาดหมายของผู้อ่าน กล่าวคือ ผู้เขียนจะสร้างความสนใจแก่ผู้อ่านตั้งแต่ต้นเรื่อง เสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านคาดเดาเนื้อเรื่องมาตลอดตั้งแต่ต้น แต่เมื่อถึงจุดปิดเรื่อง จะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกผิดคาดอย่างฉับไวแล้วจบเรื่องลงทันที เรื่องสั้นที่ใช้การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายนี้จะกำหนดจุดสุดยอด (Climax) ของเรื่องไว้ที่จุดจบของเรื่อง เช่น จากเรื่อง โธ่เอ๊ย พยอมน! นิลเสข ตัวละครเอกฝ่ายชาย เข้าบ้านใหม่ริมน้ำหลังหนึ่งอยู่ตามลำพัง เมื่อเขาเข้าไปอยู่ในบ้านหลังนั้น เขารู้สึกว่าเพื่อนบ้านมองเขาด้วยสายตาประหลาด จนคืนที่สองเขาจึงได้พบกับ "พยอม" วิทยุแดงเจ้าของบ้านหลังนั้น มาปรากฏกายเป็นสาวงาม นิลเสขไม่กลัวพยอมและพูดคุยกันถึงสาเหตุที่พยอมไม่ยอมไปเกิดใหม่ ได้ทราบว่าเขารอให้มีผู้ชายสักคนมารัก นิลเสขเกิดความสงสารวิทยุแดงของพยอมจึงเอ่ยปากบอกรักไป วิทยุแดงพยอมนิ่งยอมนิ่งไปเกิด ต่อมานิลเสขเกิดความสงสัยว่าวิทยุแดงของพยอมซึ่งตนบอกรักไปนั้นมีความเป็นมาอย่างไร จึงสอบถามชาวบ้านดู ก็ได้รู้ว่าพยอมนั้นเป็นผู้ชายที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง ไม่ใช่ผู้หญิงแท้ ๆ ประมวล ปิดเรื่องนี้ด้วยบทสนทนาสั้น ๆ ที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน ดังตัวอย่าง

"มือย่งที่ไหน...รปให้ป้าหัวผัวให้ แล้วแกจะไปหาที่ไหนมาให้ได้"

"ทำไม...ขี้ริ้วนักริ" นิลเสขเริ่มสงสัยอะไรสับสนอยู่ในใจ

"ขี้ริ้วนะ ไม่ใช่ริ้วหรือคุณ แต่ตัวยังงี้ผู้หญิงเองก็สู้ไม่ได้"

"หา!" นิลเสขตะโกนอีกครั้ง

"จริง ๆ ครับคุณ ยิ่งจริงจะกำนังงี้แม่สาว ๆ แกวนี่แพ้ราบไปเลย ไม่รู้คุณนาย

แกเลี้ยงหลานชายยังงี้ ไตบั้นกลายเป็นผู้หญิงไปได้ เป็นผู้หญิงกว่าผู้หญิงซะอีก"

โธ่เอ๊ย...พยอมน! : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 46 - 47

จากเรื่อง รูปโฉมไมนพรรณ ชัช พามณฑาเข้าไปในร้านอาหารแห่งหนึ่ง
ผู้ชายในร้านอาหารนั้นตะลึงในรูปร่างที่สวยงามได้ส่วนของมณฑา ทั้งสองสิ่งอาหารมารับประทาน
แล้วชัชกล่าวก็ขอแยกทางกับมณฑา เพราะไม่สามารถทนเห็นหน้าตาของมณฑาที่เสียโฉมเนื่องจาก

อุบัติเหตุรถคว่ำในตอนที่ยั๊กกับมณฑาไปเที่ยวด้วยกัน อุบัติเหตุคราวนั้น ทำให้ซัซและมณฑาต้องนอนโรงพยาบาลเป็นเดือนและทำให้ซัซซึ่งเคยรักมณฑามากเปลี่ยนไป เขาไม่อาจทนเป็นสุภาพบุรุษแห่งความรัก โดยการแต่งงานกับมณฑาผู้เสียใจนั้นได้ มณฑาพยายามอ่อนน้อมซัซให้นึกถึงอดีตรักและความฝัน ความหวังที่เคยวาดร่วมกัน แต่ยิ่งเธอพูดมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ซัซโกรธมากเท่านั้น จนในที่สุดถึงกับไล่มณฑา มณฑาเสียใจมากจึงออกจากร้านไป จากนั้นประมุข ก็จบเรื่องโดยพลิกความคาดหมายของผู้อ่านโดยบอกว่าแท้จริงแล้วซัซเองก็เสียใจเหมือนกัน โดยบรรยายภาพของซัซในตอนจบดังตัวอย่าง

เมื่อออกไปข้างนอกร้าน แดคร่มจากถนนและหลังคาตึกแถวตรงข้ามหมดแล้ว
เขา (ซัซ) ล้วงหยิบแว่นกันแดดออกสวมเข้ากับคิ้วจุกซึ่งหักคด หนูน้อยลูกสาวเจ๊กคนหนึ่ง
ที่นั่งเล่นควมอมแหมอยู่กับภาวีที่ข้างร้านนั้น เงยหน้าแลเห็นใบหน้าอันดูบุ๋บเบี้ยวเพยเก
น่าเกลียดน่ากลัวของเขาเข้า ก็รีบหันหนีและทำท่าจะร้องให้ออกมาเสียให้ได้

รูปโฉมโฉมพรรณ : จะเรีครมยศ : 28

จากเรื่อง เสือปืนผิด หนอมได้รับตำแหน่งปลัดอำเภอบ้านป่าแทนปลัดคนเก่าซึ่ง
ถูกนายคั่งลอบยิงด้วยความโกรธแค้นที่ปลัดคนเก่าขัดขวางการตัดไม้มาทำเล้าไก่ เมื่อปลัดคนเก่า
ตายไป นายคั่งก็ถูกตัดสินจากศาลอาญา ทำให้นายคั่งต้องสูญเสียคนโตของนายคั่งโกรธแค้นมาก
ประกาศล้างแค้นชดใช้ชีวิตพ่อของตนที่เหมือนกับตายทั้งเป็นอยู่ในคุก โดยเลือกชีวิตหนอมนายอำเภอ
คนใหม่มาชดใช้ เมื่อหนอมเดินทางไปถึงอำเภอบ้านป่า เขาก็ได้ข่าวว่านายคั่งมารอเอาชีวิต
เขาอยู่ที่ร้านเหล้าตำรวจตั้งใจจะไปจัดการกับนายคั่ง แต่หนอมห้ามไว้ ให้เหตุผลว่า ถึงแม้
ตำรวจจะไปจัดการกับนายคั่งวันนี้ทำให้เขาไม่ถูกฆ่า แต่สักวันหนึ่งนายคั่งก็ต้องกลับมาลอบ
ฆ่าเขาอยู่ดี ดังนั้นเขาจึงขอไปจัดการกับนายคั่งเอง เมื่อไปถึงร้านเหล้า หนอมพบนายคั่งก็
กล่าวทำให้นายคั่งฆ่าตนเสีย นายคั่งบ้ายเบี่ยงจึงถูกหนอมตบหน้าพร้อมกับสับประมาทที่
นายคั่งไม่กล้ายิงเขานี้ก็เพราะเป็นการต่อสู้ซึ่งหน้า และเขาก็มีปืน นายคั่งชอบพาทัน
ข้างหลัง ชอบลอบยิง เป็นคนขี้ลาด แล้วหนอมก็หันหลังให้นายคั่งราวกับจะเดินออกจากร้าน

แต่เมื่อเดินไปได้สองก้าว เขาก็หันหน้ากลับไปหานายเตียง ก็พบภาพซึ่งได้คาดหมายไว้แล้ว คือ นายเตียงชักป็นออกมาจากเฮอและเมื่อเห็นถนนมยงมอง เขาก็ลั่นเป็นเข้าที่หน้าอกตัวเอง ชาติใจตาย ทั้ง ๆ ที่เป็นของถนนมยงไม่พ้นของ และที่พลิกความคาดหมายกว่านั้น คือ ถนนมยงเป็น ไม่เป็น ประมูลปิดเรื่องนี้โดยพลิกความคาดหมายของผู้อ่านถึงสองครั้ง คือ การตายของ นายเตียง และการที่ถนนมยงเป็นไม่เป็นดังตัวอย่าง

ถนนมยงหน้าซึ่งปราศจากเงาแวความรู้สึกชั่วจิตใจ แล้วเขาก็หันหลังให้และเดิน ออกมา แต่เขาเดินออกมาเพียงก้าวครึ่งเท่านั้นก็หันตัวกลับไปโดยฉับพลัน... และก็พบกับภาพซึ่งได้คาดคะเนไว้ นายเตียงชักป็นออกมาแล้ว โดยที่ปากกระบอกเพลิงจะพ้นจาก ผ้าเคียนพุง ส่วนมือขวาของถนนมยงเพลิงจะแตะและกด้ามปืนเท่านั้น นัยน์ตาของคนทั้งสอง สบกันเข้าอย่างจัง และขณะที่ถนนมยงชักป็นขึ้นจากของ นายเตียงก็ยกปืนขึ้นโดยรวดเร็ว และ โดยจะนึกขวยอะไรขึ้นมาไม่ทราบ เขาได้ลั่นปืนใส่หน้าอกตรงหัวใจของเขาเอง แล้วล้มลง ชาติใจตาย

ปืนในมือของถนนมยงไม่ทันจะพ้นของเลย

กรณีจองเวรของตระกูลนายดั่งเป็นอันราบคาบลงโดยสิ้นเชิง "เตียงมันบ้า...มันยิง ตัวของมันเอง" น้อง ๆ ทั้งสามคนของเขาพากันว่าดังนี้ และชาวเมืองนั้นก็พากันคร่ำ เกรงถนนมยงทั้ง ๆ ที่เขาไม่เคยพกปืนอีกเลย...และจะมีใครรู้หรือเปล่าก็ไม่ทราบ ว่าถนนมยงเป็นไม่เป็น

เลือนเป็นผิด : แม่ศรีเอ๋ย : 53

จากเรื่อง ยาคี ประเวศกัณวลใจกับอาการป่วยของเวฬุริยามาก พยายาม พาทางช่วยเหลือให้อาการของเธอรุเลาลง นายแพทย์ผู้ดูแลแนะนำยานอกตำรับให้ประเวศ ด้วยที่ทำอีกเธอก็ไม่สบายใจ และบอกประเวศว่ายานี้เมื่อให้คนไข้กินแล้ว จะต้องเอาใจใส่ คอยดูอาการอย่างใกล้ชิดมาก ๆ คนไข้จะมีอาการกระหายน้ำ ต้องคอยหาน้ำให้ และต้อง คอยดูแลหมั่นนำให้มดขิดเสมอ รวมถึงต้องจัดหาอาหารน้ำเบา ๆ บรุงพิเศษให้คนไข้ทุก ๆ

2 ชั่วโมงด้วย หากทำไม่ได้ยาอาจจะไม่ไฉไล ประเวศก็รับยานี้มา และคอยดูแลภรรยาตาม หมอสั่ง อาการของภรรยาก็ดีขึ้นจนหายสนิท ประเวศดีใจมากจึง ไปขอบคุณนายแพทย์ผู้รักษาก็ได้ทราบว่ายาดีนอกตำรับที่หมอสั่งนั้นก็คือเกลือป่นนี่เอง ประมูล ปิดเรื่อง ยาดี แบบพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน โดยใช้การสนทนาสั้น ๆ ระหว่างนายแพทย์กับประเวศ ดังตัวอย่าง

นายแพทย์เดาะลิ้นแล้วว่า "ยาที่ผมให้เนี่ยไม่ใช่ของใหม่อะไรเลย...เก่าบรมสมกับพอ ๆ กับอายุขัยของมนุษยชาตินี้แหละ แล้วก็แค่เพียงส่วนประกอบในการรักษาเท่านั้น"

"อะไรกัน...คุณหลวง!" ประเวศหน้าตาตื่น

"เกลือป่น...เกลือป่นเราดี ๆ นี่เองเอามาอัดให้เป็นเม็ดเข้า ผมเรียกของผมว่ายากนอมพอกด้วยใจรัก...ตัวอย่างง่าย ๆ อย่างนี้แหละบางทีก็ได้ผลชะงัดนัก"

ยาดี : แม่ศรีเอย : 182

จากเรื่อง ยายเอี่ยมอุ้มส้ม ยายเอี่ยมมีอาชีพรับจ้างทำงานบ้านอยู่ในตรอกตรอกหนึ่ง แกสนิทสนมกับมณฑา พยาบาลผดุงครรภ์ อายุ 32 ปี ผู้มีหน้าตาดี และเงียบขี้นมตั้งแต่วัยรุ่น ทำให้ไม่มีผู้ชายคนใดกล้าจีบเธอ เธอจึงอยู่เป็นโสดมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่ตัวเธอเองก็ไม่มีรู้สึกร้อนใจ แต่คนที่รู้สึกร้อนใจคือยายเอี่ยม แกถึงกับยอมทำบาปที่ไม่เคยทำมาเลยในชีวิต โดยทำให้ผู้ชายที่ยังไม่มีลูกทั้งตรอกเล็กกับเมียตัวเอง แล้วหันมาสนใจคุณมณฑา และแกก็ทำได้ตามแผนด้วย คือเพียงไม่ถึงเดือน ผู้ชายที่ยังไม่มีลูกในตรอกนั้นก็เลิกกับเมียตัวเองมาสนใจคุณมณฑาทั้งนั้น แต่ประมูลกลับปิดเรื่องโดยพลิกความคาดหมายของผู้อ่านโดยให้คุณมณฑาย้ายบ้านไปเสียจากตรอกนั้นเพราะทนผู้ชายรุมขอความรักไม่ไหว ดังตัวอย่าง

ตามแบบของแกนั้น แกตั้งใจจะให้ผู้ชายที่ยังไม่มีลูกตลอดทั้งตรอกเล็กกับเมียของตัวเองเสีย แล้วจะได้หันไปสนใจคุณมณฑาซึ่งเป็นต้นตอ ซึ่งก็ได้ผลตามแผนของแกเหมือนกัน แต่ทว่ามันได้ไม่ตลอดแผน!

...คุณมณฑาย้ายบ้านไปจากตรอกนี้เสียแล้ว เพราะทนผู้ชายรุมขอความรักไม่ไหว

ยายเอี่ยมอุ้มส้ม : ดวงยิหาวา : 22

จากเรื่อง ผู้มาจากความหลัง เดือนฉายเดินทางกลับหอพักที่สามเสน ระหว่างทางเธอรู้สึกว่ามีคนตามเธอมาตั้งแต่หน้าโรงหนัง เป็นผู้ชายสวมเสื้อผืนสีอ่อนและหมวกเข้ม เธอรีบขึ้นรถประจำทางเพื่อกลับที่พักรักเห็นเขาขึ้นรถประจำทางคันเดียวกับเธอ เธอได้ที่นั่งตอนหน้ารถ ส่วนเขายืนอยู่หลังรถ เดือนฉายสับสนว่าผู้ชายใจมากกว่าเขาตามหล่อนมาทำไม เขาต้องการอะไรเธอพยายามนึกว่าเธอเคยรู้จักเขามาก่อนหรือไม่ แล้วเธอก็นึกไปถึงผู้ชายคนหนึ่งที่เธอเคยปฏิเสธรักไปตั้งแต่เธออายุ 17 ปี เพราะเธอไม่ได้รักเขาในตอนนั้น ทำให้เขาหายสาบสูญไป และจนบัดนี้เธอก็ยังไม่ได้แต่งงานและรู้สึกเจ็บปวดทรมานว่าเหตุไฉนอยู่ในเมืองหลวงตามลำพัง เธอจึงคิดว่าเป็นการดีหากเขากลับมา และเธอเข้าใจว่าเขากลับมาแล้วและตามเธอมาตั้งแต่หน้าโรงหนัง จนถึงบนรถประจำทาง เธอจึงตัดสินใจแน่นอนที่จะพบกับเขา เมื่อถึงที่หมายที่จะลงเธอจึงเดินไปลงที่ประตูหลังรถ แล้วเธอก็รู้สึกผิดหวังเพราะผู้ชายคนนั้นไม่ได้ตามเธอมาอย่างที่เธอเข้าใจ เพราะเขาลงรถไปแล้ว ประมูลปิดเรื่องโดยพลิกความคาดหมายของผู้อ่านด้วยข้อความสั้น ๆ ดังตัวอย่าง

ถ้าหากว่าใช่ "เขา" ละ และบัดนี้เขาก็ติดตามกลับมา หล่อนจะทำอย่างไร จันจะพบกับเขาเอง... หล่อนตอบตัวเองอย่างมั่นใจ

พอรถจอดตรงป้ายที่หมายของหล่อน เดือนฉายเดินไปทางบันไดหลัง และเมื่อก้าวลงจากรถ หล่อนรู้สึกเหนื่อยอ่อนเหมือนจะเป็นลม จะต้องเกาะเสาป้ายไว้เพื่อประคองตัว... เขาลงไปเสียก่อนแล้วตั้งแต่เมื่อไหร่ก็ไม่รู้

ผู้มาจากความหลัง : ดอกรัก : 176

2. ปิดเรื่องแบบทิ้งปมท้าย เป็นการปิดเรื่องโดยทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอาเอง กล่าวคือ เสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องให้แก่ผู้อ่านได้รับทราบ เสนอปัญหาหรือความขัดแย้งต่าง ๆ ในเรื่องแต่ไม่คลี่คลายปัญหาหรือความขัดแย้งนั้นให้กระจ่างก่อนปิดเรื่อง จะทิ้งปัญหานั้นไว้ให้ผู้อ่านคิดหาคำตอบเอาเอง การปิดเรื่องแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านสร้างเรื่องต่อไปเองจนจบ เช่น จากเรื่อง เนื้อคู่ เกรียงไกรได้รับจดหมายจากอรัญญาหญิงที่เขาไม่

เคยรู้จักด้วยความประหลาดใจ เนื้อหาในจดหมายของอรรถย์ กล่าวว่า เธอไปคุมหมอดูมา หมอดูทายว่าเนื้อคู่ของเธอเป็นคนที่เคยทำบุญร่วมกันมาหลายชาติ เป็นคน ผิวนขาว คิ้วคด ตามคม จมูกโด่ง มีขนที่หน้าอก มีปานเขียวที่ชายโครง มีไฟแดงเหนือเข้าข้างขวา ยังเป็นโสด ไม่เคยออกหัก และอยู่ทางทิศเหนือ เมื่อเธอมองหาแล้วก็พบว่าเกรียง ไกร เป็นผู้มีลักษณะใกล้เคียงกับเนื้อคู่ของเธอมากที่สุด ถ้าหากเกรียง ไกร เชื่อคำทำนายของหมอดูก็ให้ไปพบกับเธอตามเวลาและสถานที่นัดพบในการจดหมาย เมื่อถึงเวลานัดเกรียง ไกร ก็ไปตามนัดและได้พบอรรถย์ เขารู้สึกชอบพออรรถย์เป็นอันมาก ทั้งสองพูดคุยกันถึงการแต่งงาน และเรื่องก็จบลงตรงที่เกรียง ไกร บอกกับอรรถย์ว่าเขาไม่มีไฟแดงเหนือเข้า ไม่มีปานเขียว และไม่มีขนหน้าอก ซึ่งเป็นลักษณะของเนื้อคู่ของอรรถย์ อรรถย์ก็บอกว่าไม่เป็นไร เอาไว้ชาติหน้าก็ได้ ดังตัวอย่าง

"อ้อ ... เราจะหมั้นกันก่อนหรือจะแต่งงานกันเลย ?"

"คุณคิดว่าไงล่ะคะ?"

"ผมเป็นคนออกจะใจร้อนอยู่สักหน่อย"

"คิดจันท์เหมือนกันค่ะ" พล่อนแอนใจอย่างโล่งอกและเปิดเผย

"แต่..."

"อะไรหรือคะ?" สีหน้าชักตระหนกอีก และก็นำรักอีกนะแหละ

"ผมไม่มีไฟแดงที่เหนือเข้าหรือ ปานเขียวก็ไม่มี ขนหน้าอกก็ไม่มี..."

"อ้อ... จะเป็นไรไปคะ" อรรถย์ว่า "เอาไว้ชาติหน้าก็ได้ค่ะ แล้วก็.. เกิดอีกหรือ"

เนื้อคู่ : แม่ศรีเอย : 130 - 131

จากเรื่อง ทางสายเปลี่ยว โยเดินกลับบ้านกลางดึกเพราะต้องทำงานล่วงเวลา พนทางกลับบ้านของโยเป็นทางเปลี่ยว ประกอบกับวันนี้โยเบิกเงินจากเจ้านายมากถึง 400 บาท ทำให้โยยังรู้สึกหวาดกลัวการถูกจับผิดมากขึ้น เขาจึงวิ่งเดินถึงวังมาได้ครึ่งทางก็รู้สึกเหนื่อยจึงหยุดพักตรงโคนต้นไผ่และเขาก็โดนปล้นโดยผู้ร้าย 2 คน คนหนึ่งสูง

คนหนึ่งเตี้ย ผู้ร้ายเอาเงิน 400 บาทจากกระเป๋าเขาไป แต่ก่อนที่ผู้ร้ายจะจัดการกับเขาต่อไป เผอิญชายเคราะห์ร้ายอีกคนเดินมา ผู้ร้ายทั้งสองจึงปล้นชายคนนั้นอีกได้เงินไปไม่ถึง 30 บาท และได้ปากกา นาฬิกา สร้อยคอไปด้วย ชายหนุ่มเคราะห์ร้ายไม่ได้สนใจผู้ร้าย แต่มองดูโซยด้วยสายตาด้วยความสงสัย โซยจึงบอกเขาว่าตนเองไม่ใช่ผู้ร้าย แต่เพิ่งโดนปล้นเงินไป ชายคนนั้นจึงต้อนหน้าชายเตี้ยจนกระเด็น เจ้าตัวสูงกลับเข้าช่วย โซยได้โอกาสจึงเตะฝ่าหมากผู้ร้ายตัวสูงเต็มแรง แล้วโซยกับชายเคราะห์ร้ายจึงล้วงเอาเงินและของของตนจากคนร้าย พอดีตำรวจสายตรวจก็ผ่านมาพอดี ผู้ร้ายตัวเตี้ยลุกขึ้นแจ้งความกับตำรวจว่า โซยและชายเคราะห์ร้ายช่วยกันจี้เขาและเพื่อน พร้อมแจ้งของกลางคือเงินสี่ร้อยเกือบสามสิบบาท ปากกา นาฬิกา และสร้อยคอ ตำรวจค้นพบของกลางได้ที่โซยและชายเคราะห์ร้าย แล้วประมุขก็ปิดเรื่องโดยให้ตำรวจพาทั้งสองไปสอบสวนที่สถานีตำรวจ โดยไม่บอกผู้อ่านต่อไปว่าเหตุการณ์จะเป็นเช่นไร โซยกับชายเคราะห์ร้ายจะได้ของคืนหรือกลับกลายเป็นผู้ผิด เขาปล่อยให้ผู้อ่านคิดต่อเอาเองว่าตอนจบของเรื่องจะเป็นเช่นไร ดังตัวอย่าง

แต่ก่อนที่จะจัดแจงอย่างไรต่อไป แสงไฟแรงจากรถตำรวจจับนั่งอยู่ที่ตรงนั้น พร้อมกับมีเสียงกร้าว ๆ สาทับว่า "อย่าหนีนะ... นี่ตำรวจ" และแสงนั้นเป็นแสงโคมไฟรถตำรวจ เจ้าเตี้ยลุกขึ้นแจ้งว่า "ไอ้สองคนนี่มันจี้ผมกับเพื่อนครับ...เงิน สี่ร้อยเกือบสามสิบ ปากกาหมึกซึม แล้วยังสายสร้อยอีกเส้น"

"จริง ๆ ครับ" เจ้าสูงกระโดดลงจากเบาะรถเข้ามาสมทบ "มันเตะผมแทบตาย"

ตำรวจค้นได้ของกลางจากโซยกับเพื่อนร่วมเคราะห์สี่สมตามคำแจ้งของเจ้าเตี้ย แล้วเอาตัวขึ้นรถไปหมดทั้งสองคน

"ไปว่ากันโรงพัก" ตำรวจว่า

ทางสายเปลี่ยน : ดวงยิหวา : 111 - 112

จากเรื่อง แค้นหยาบข้าสารเลว เทอญ อินทิวร รับทราบจากนายแพทย์ว่า เขามีชีวิตอยู่ได้อีกเพียงสี่เดือนทำให้เขาเกิดความสับสนว่า เขาจะใช้เวลาที่เหลืออยู่

เพียงน้อยนิดนี้ทำอะไร เขาเดินครุ่นคิดเรื่อยเปื่อยไปถึงถนนเปลี่ยวสายหนึ่ง รู้สึกกระหายน้ำจึงเข้าไปนั่งดื่มน้ำในร้านข้างทาง ที่ร้านนั้นเขาเห็นชายอันธพาลคนหนึ่งหยามหน้าชายอีกคนหนึ่งซึ่งมากับลูกสาวโดยให้กราบเท้าแลกเหล้า เทอญเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ต่ำช้าให้อภัยไม่ได้ จึงช่วยเหลือชายคนนั้นกับลูกสาวให้เงินไปใช้หนี้ และอีกส่วนเก็บไว้ใช้จ่าย แล้วกลับไปเอาเป็นที่บ้านมายิงชายอันธพาลคนนั้น ตายบนถนนห่างจากร้านค้าไม่มากนัก เมื่อยิงเสร็จเขาก็รอให้ผู้คนมาเห็น แต่รออยู่นานก็ไม่มีใครผ่านมา จึงเขียนบันทึกไว้ว่าผู้ชายคนนี้พยายามฆ่าสมควรตาย แล้วลงชื่อย่อ ท.อ.บนกระดาษบันทึก สอดไว้ในกระเป๋าค้นศพ จากนั้นตั้งใจนั่งรถเล่น จึงขึ้นรถประจำทางสายชานเมืองเขาก็พบคนขับรถ และพนักงานเก็บค่าโดยสาร แก่ล้งผู้โดยสารหญิงโดยการขู่ตะคอก และเมื่อเธอจะลงจากรถก็ทำทีว่ารถจะออกเพื่อให้เธอตกใจจนเกือบตกรถ แต่เมื่อเธอลงถึงพื้นถนน กลับหยุดรถหัวเราะเยาะเธอ เทอญรู้สึกเกลียดคนขับรถ และพนักงานเก็บค่าโดยสารบนรถคันนั้นมาก แต่เขาก็ให้โอกาสพนักงานเก็บค่าโดยสารเพราะเห็นว่ายังเป็นเด็กอยู่ ส่วนคนขับนั้นเขาตามไปสั่งสอนแล้วยิงทิ้งและทิ้งบันทึกสอดไว้ในกระเป๋าค้นศพ เขานั่งรอคนมาพบอีก แต่ก็ไม่มีใครมาพบ เขาจึงกลับบ้านนอน รุ่งเช้าเขาตั้งใจจะไปมอบตัวกับตำรวจ แต่เมื่อนึกไต่ไต่แล้วยังค้างเงินต้นคณพยานคนหนึ่งอยู่ 300 บาท จึงนำเงินใส่ซองจดหมายแต่ไม่มีแสตมป์ จึงเดินออกไปซื้อที่ร้านค้าแห่งหนึ่ง ก็เห็นเจ้าของร้านข่มเหงเด็กคนหนึ่งที่เคยมาซื้อขนม เขาจึงฆ่าเจ้าของร้านนั้นเสีย แล้วทิ้งบันทึกไว้เช่นทุกราย และหลังจากเกิดเรื่องนี้เขาจึงเปลี่ยนความคิดที่จะไปมอบตัวกับตำรวจเป็นการกำจัดคนพยายามฆ่าให้หมดไปจากสังคม เขาทำงานของเขาวันแล้ววันเล่า รายแล้วรายเล่า เท่าที่เขา निकออก จนเรื่องของเขาเป็นข่าวไปทั่วเมือง และผู้คนเริ่มระมัดระวังกิริยามารยาทกันมากขึ้นเพราะกลัวถูกฆ่า ทำให้เขาพอใจมากที่เขาทำให้สังคมน่าอยู่ขึ้น วันหนึ่งเทอญเห็นชายคนหนึ่งฆ่าตำรวจตาย เพราะตำรวจเหยียดหยามแม่ของเขา และใช้วิธีเดียวกับเทอญ คือเขียนบันทึกลงชื่อย่อทิ้งไว้ที่ศพ เทอญเห็นใจเขามาก และเกิดความคิดใหม่คือ คิดว่าการกำจัดเฉพาะคนพยายามฆารอบ ๆ ตัวเขายังไม่พอ เขาจะต้องสอดส่องหาคนพยายามฆาในวงกว้างขึ้น แล้วประมวล ก็ปิดเรื่องลงโดยที่ไม่บอกเรื่องราวต่อไป ปลอมยี่ห้ออ่านติดต่อเอาเองว่าจะเกิดอะไรกับตัวละคร จะเกิดอะไรกับสังคมดังตัวอย่าง

คืนนั้นเองผมก็ได้ความคิดใหม่... มันแคบเกินไปที่ผมวาดล้างคนหยาบซ้ำสารเลว
 แต่เฉพาะที่อยู่ในละแวกชีวิตของผม ผมลงมือเขียนและจดลงในสมุดพก ...
 สถานที่ที่ผมจะเที่ยวสวดล่องดู... ที่ทำการอำเภอ
 ที่ทำการเทศบาล
 โรงพยาบาล
 สโมสร ฯลฯ

แต่คนหยาบซ้ำสารเลว : พรอว์ถึงนรกแลสวรรค์ : 95

จากเรื่อง ภาพนั้นคือหล่อน ขุนพิทักษ์บุราณสรรค์ เป็นพ่อค้าขายของเก่าที่มีของ
 โบราณไว้ในครอบครองเป็นจำนวนมาก และในบรรดาของเก่าทั้งหลายนั้นมีภาพผู้หญิงอยู่ภาพหนึ่ง
 ในกรอบไม้สลักอย่างดี เป็นภาพที่ขุนพิทักษ์บุราณสรรค์ได้มาในคืนวันหนึ่งจากชายไม่ทราบชื่อ นาม
 ขายให้ในราคาถูก ท่าทางของชายคนนั้นเป็นคนมีเงิน และรักภาพนั้นมาก แต่ก็จำใจขายโดยให้
 เหตุผลเพียงว่า "ทนเอาไว้ไม่ได้" ขุนพิทักษ์ฯ จึงซื้อไว้ ต่อมานายบุณธรรมก็ซื้อภาพนั้นไป
 หลังจากนั้นไม่นานนายบุณธรรมก็ตาย คุณหญิงแม่ภานายบุณธรรมนำภาพนั้นมาขายคืน และบอกว่าภาพ
 นั้นเป็นภาสีบ้าน ทำให้ลูกชายตาย จากนั้นหลวงประภาสไมตรีก็เป็นผู้ซื้อไปอีก และตายในเวลา
 ต่อมาด้วยโรคหัวใจพิการ รูปนั้นจึงกลับมาอยู่ที่ขุนพิทักษ์ฯ อีกครั้งหนึ่ง และในตอนจบ ธนีย์ จิตรกร
 คนหนึ่งมาพบภาพนั้นและพอใจซื้อภาพจากหลวงพิทักษ์ฯ ไป ประมูล อุณหูบ ไม่ได้คลี่คลายปัญหา
 ที่เกิดขึ้นให้กระจ่าง ผู้อ่านจะไม่ทราบว่าภาพนี้ทำให้คนตายได้อย่างไร และจะไม่ทราบชะตากรรม
 ของนายธนีย์ ผู้ซื้อภาพคนหลังสุดว่าจะเป็นเช่นไร เขาปล่อยให้ผู้อ่านคิดต่อเอง โดยปิดเรื่องดังนี้

"ผู้หญิงลักษณะนี้ผมหามานานแล้ว" เขากล่าวต่อไป "ผมเนืกวาดเอาเองได้คร่าว ๆ
 เท่านั้นไม่ชัดเจนพอที่จะวาดได้โดยผู้กัน ผมพยายามเท่าไรก็ไม่เคยวาดได้สมบูรณ์ดังใจสักที
 ครั้งนี้ แผละครับท่านขุน" สีหน้าของเขาเบิกบาน และถ้อยคำของเขาเหมือนเพื่อเจ้ออยู่
 ในความฝัน "ภาพที่ผมปรารถนาจะสมบูรณ์ ผมเกือบจะทอดอาลัยเสียแล้วว่าจะไม่มีหล่อน
 อยู่ในโลก แต่เดี๋ยวนี้ผมพบแล้ว อา - ท่านขุน ความฝันของผมเป็นจริงดังครั้งก่อนแล้ว"

เขาหัวเราะอย่างคลั่งไคล้และทะยานใจ

"ความฝันของผมเป็นจริงดังครึ่งค่อนแล้ว ส่วนที่เหลือจะสมบูรณ์ด้วยฝีมือผมแหละ"

นาธานี่เป็นจิตรกร และเป็นโดยฝีมืออันเยี่ยม

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 66

จากเรื่อง นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ รอนนิตเสียใจแทบน้ำคั่งเมื่อรู้ว่าผู้หญิงที่เขารัก และแสดงที่ท้าวว่ารักเขานั้น ยังมีผู้ชายอื่น ๆ อีกหลายคน เขาจึงหนีไปจากพระนคร เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือน เขาก็กลับเข้ามาพักอยู่ที่โรงแรมแห่งหนึ่ง ขณะที่เดินลงบันไดโรงแรมก็พบกับ เล็กดาผู้หญิงที่เคยทำให้เขาเสียใจ ทั้งสองได้พูดคุยกัน เล็กดาปฏิเสธว่าเธอไม่เคยมีชายอื่น เธอรัก รอนนิตคนเดียว รอนนิตสงสัยว่าเล็กดาฆ่าใครที่โรงแรมนี้ เล็กดาก็บอกว่ามาหารอนนิต รอนนิต ไม่เชื่อ เขามั่นใจว่าเล็กดาต้องมาหาคนอื่น ทั้งสองเข้าไปคุยกันในห้องของรอนนิต และหลับไปด้วยกัน กลางดึกรอนนิตตื่นขึ้นเห็นเล็กดากำลังแต่งตัวออกไปข้างนอก จึงแกล้งหลับ เมื่อเล็กดาออกไปแล้ว เขาจึงหยิบปืนวิ่งตามออกไป เขาวิ่งลงมาบันไดแล้วค้นหาตามทางเดินทุกชั้นก็ไม่พบ เล็กดา จึงลงไปหาพนักงานโรงแรมขอตรวจสอบชื่อบรรดาผู้ชายคนอื่น ๆ ที่เข้ามาอยู่เกี่ยวกับ เล็กดา พนักงานโรงแรมช่วยหาเท่าไรก็ไม่เจอ เขาจึงขอดูรายชื่อเอง และในที่สุดก็พบชื่อเล็กดา มากับผู้ชายที่เขาไม่เคยรู้จัก พักอยู่ชั้นบนถัดจากชั้นของเขาไปชั้นเดียว ประมุข อุณหภูมิ ปิดเรื่อง ลงที่รอนนิตพบชื่อเล็กดากับชายคนอื่น แต่ไม่บอกถึงการคลั่งคลายปัญหา ว่ารอนนิตจะจัดการกับ เล็กดาอย่างไร เขาปล่อยให้ผู้อ่านคิดเรื่องต่อไปเอง โดยปิดเรื่องดังนี้

รอนนิตยืนอ้าอึ้งอยู่ที่หน้าเคาน์เตอร์สักครู่ก็หันไปไล่เสียงอีกว่า "ถ้าฉันมีใครที่ชื่อไล่ หรือ สุนทร หรือนาท หรือว่าธนีเข้าอยู่ที่นี่บ้างไหม?"

เสมียนใจดีช่วยตรวจทะเบียนแล้วตอบว่า "ไม่มีเลยครับ" รอนนิตไม่เชื่อ ขอดูสมุด ทะเบียนเอง ดูได้ไม่ทันไรก็พบชื่อนายอะไรคนหนึ่งกับเล็กดา ซึ่งมีนามสกุลเดียวกัน และ อยู่เหนือเขาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งของโรงแรม

นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 102 - 103

3. การเปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต เป็นการปิดเรื่องที่สะท้อนให้เห็นความจริงอันเป็นแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์ เรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺธรูป ที่ปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตมักจบเรื่องราวของตัวละครในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยความคิดและพฤติกรรมของตัวละครที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตจริงของมนุษย์ ตัวละครจะสะท้อนภาพชีวิตมนุษย์ว่าเมื่อมนุษย์เผชิญกับปัญหาใดปัญหาหนึ่ง มนุษย์รู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร และกระทำอย่างไรกับปัญหานั้น เช่น จากเรื่อง ราคาของความหวัง "ข้าพเจ้า" พบชาวนาคนหนึ่งในร้านอาหารแถบชานเมือง ชาวนาคนนั้นขอจ่ายค่าอาหารด้วยสลากกินแบ่งรัฐบาล แต่เจ้าของร้านไม่ยอมรับ "ข้าพเจ้า" จึงขอจ่ายค่าอาหารแทนชาวนา ประมูล อุดฺธรูป ปิดเรื่องด้วยคำสนทนาที่สะท้อนให้เห็น ความคิดของชาวนา อันเป็นความคิดเดียวกับความคิดของมนุษย์ทั่วไป ดังนี้

"ผมไม่ได้เอามาแลกหรือเอามาซื้อเหล้าซื้อกับนี่ หวยเบอร์มันเหมือนกันไปเสียทุกใบเมื่อไหร่เล่า ที่ถูกก็มี ไอ้ที่ไม่ถูกก็มี ไอ้ใบที่ยังไม่มีใครซื้อ มันก็ไม่ประสิทธิภาพเท่ากับใบที่มีคนซื้อไปแล้ว เพราะเขาซื้อไปเขาก็เอาไปหวังเฝ้าแลกเป่าภาวนาช่วยให้เขา มั่งมีศรีสุข อยากมีอะไรก็ได้ อยากกินอะไรก็กินได้ --อย่างผมนี้เป็นต้น สำคัญที่ผมหวังมันแล้วก็ยอมยกให้ทั้ง ๆ ที่ ผมยังหวังมันอยู่--- แต่เมื่อผมให้เข้าไปเสียแล้วผมก็หวังอะไรต่ออีกไม่ได้ อะไร ๆ ที่ผมหวังไว้เขาอาจจะได้ไปทั้งหมดก็ได้ อย่างนี้แล้วคุณคิดว่าเขาจะเสียเปรียบเที่ยวรี ?"

เขามองนัยน์ตาข้าพเจ้า นัยน์ตาของเขาบอกถึงความเจ็บปวดและขมขื่น...

วันนั้นข้าพเจ้าไปถึงสำนักงานก่อนจะทันมืด และ ไปทันรถรางเที่ยวสุดท้าย พอรุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ลิ้มสลากกินแบ่งฉบับนั้นเสียสนิทจนเลยกำหนดออกสลากไปตั้งหลายวันข้าพเจ้าจึงนึกขึ้นได้

...อ้อ ! ไม่ถูกหรอกท่าน แม้แต่เจียด

ราคาของความหวัง : เพียงประจักษ์แหล่งหล้า บารนี : 14 - 15

จากเรื่อง ยอดคงต้องลม ฉายแต่งงานอยู่กับเป้า จนมีลูกหลายคน ทั้งสองมักมีปากเสียงกันเป็นประจำ เพราะฉายนั่นกินเหล้าเมาทุกวัน ส่วนเป้านั้นปากร้ายไม่ให้เกียรติสามี มักก่อนขอฉายเสมอเรื่องความขี้เมา และความซ้าของฉาย วันหนึ่งขณะเดินทางกลับบ้านฉายได้พบกับจันทร์ ซึ่งเป็นคู่รักเก่าของฉาย การพบกันครั้งนี้ทำให้ฉายมีความสุข และมีความหวังที่อาจจะกลับไปรักกับจันทร์ใหม่ แต่เมื่อคุยกันต่อไป ฉายจึงรู้ว่าความหวังของเขาไม่มีทางเป็นจริง เพราะเขามีลูกเมียอยู่แล้ว และจันทร์ก็กำลังจะแต่งงานใหม่ ทั้งสองแยกจากกัน ฉายกลับไปพบบรรยากาศเก่า ๆ ที่บ้านตามปกติ ประมูล อุดหนุน ปิดเรื่องดังนี้

"ว่าก็ว่าเถอะนะ" เขาพูดขึ้น ๆ "ไหน ๆ เราก็เคยรู้จักกันชมนอบกันมานานแล้ว ฉันทนอดเป็นห่วงไม่ได้ แม่จันทร์หรือก็ได้ชื่อว่าสองหม้ายแล้ว ถ้าคิดจะมีเหย้าเรือนอีกละก็ ครั้นนี้แหละสำคัญที่สุด ขอให้แม่จันทร์ซึ่งใจใคร่ครองเสียให้ดี ๆ

แม่จันทร์หัวเราะอย่างถูกใจ "อ้อ ! ฉันเลือกไว้ดีแล้วล่ะคราวนี้
คืออย่าง ไม่มีไหนเทียมทีเดียว...เขาเป็นพ่อค้าไม้ เป็นโสดอยู่จนอายุบั้นนี้แล้ว"

คืนนั้น ฉายกลับถึงบ้านเร็วกว่าปกติเกือบครึ่งชั่วโมง ทั้งที่ผ่าน "สถานี"
ประจำต่าง ๆ จนครบ แต่พอรุ่งเช้า ... ทั้งที่เขาไม่ได้ฝันอะไรและไม่ได้ละเมอ
เปะปะแต่อย่างใดเลย เขาก็ยังคงโดนเมียเอ็ดอึ้งตามหลังออกมาจากมุ้งอยู่นั่นเอง

ยอดคงต้องลม : อุจจะเรีกรมยศ : 52 - 53

จากเรื่อง พิรุณเจ้าเอ๋ย วรุณกับ สายหยุด บังเอิญมาติดพันด้วยกันเป็นเวลานาน ทั้งคู่สนทนากันเรื่องของการงานและกัน จึงได้รู้ว่าฝ่ายชายชื่อวรุณ บ้านอยู่มหานาค ทำสวนผลไม้ ส่วนฝ่ายหญิงชื่อสายหยุด บ้านอยู่ถนนตก กำลังจะไปเก็บดอกเบ๊ญ วรุณอาสาเป็นผู้คุ้มครองสายหยุด ก็พอดีมีรถสามล้อพาผู้ชายคนหนึ่งมาส่ง ผู้ชายคนนั้นนัดไว้กับสายหยุด เมื่อวรุณรู้ดังนั้นจึงจากไป ส่วนสายหยุดก็เจรจาทักผ่อนพ่อนั้นกับชายผู้มาใหม่ แล้วเรื่องก็จบลง เรื่องนี้แสดงให้เห็นความเป็นจริงในชีวิต คือ แสดงเหตุการณ์ที่หญิงชายคู่สนทนากันเพื่อหาเวลาที่ต้องยินยอมผ่อนอยู่ แสดงลักษณะพฤติกรรมของผู้ชายที่มักเกี้ยวพาราสีผู้หญิงแม้เพียงรู้จัก และแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มนุษย์ต้องสร้างภาพตนเอง

ให้ดูคืนในสายตาของคนอื่น แม้ความจริงจะตรงข้ามกับสิ่งที่พูด ประมูล อุณหูป บิด เรื่องดังนี้

"ฉันจะไปเก็บดอกเบญจหรือคุณ พุดจาให้มันดี ๆ หน่อย"

"แหม ! งั้นก็เริ่ม ผมขออาสาเป็นองครักษ์คุ้มกันความปลอดภัยให้"

"ขอบใจ ... แค่อ้อย... คุณเหมือนจะมานั่งแล้วละ"

สามล้อเครื่องคันหนึ่งกำลังแล่นตะบึงผ่าฝนมา และค่อยชะลอลง จนเข้าเทียบสนิทกับบาทวิถีพัง ๆ ใต้ชายคาฯ ๆ แล้วก็มีบุรุษหนึ่งปลดผ้ากันฝนออกก้าวลงมา ร่างนั้นใหญ่ กายาและตาเหมือนเขก

"แหม ! ปลอ่ยให้รอเสียนาน ผิดนัดไปตั้งชั่วโมง รู้ไหม ค่ะแต่ได้คุณนี่แก่เป็นเพื่อนคุยด้วย ... อ้าว! หายไปไหนแล้ว?"....

"ผิดนัดไปตั้งชั่วโมง นึกว่าเธอจะไม่รอเสียอีก แต่ก็เห็นจะเป็นเพราะติดฝนมากกว่า" ลุ่มเสี่ยงที่พูดนั้นกระเดียดไปข้างแฉกด้วยเหมือนกัน

"ไอ้ ! นายห้างเอาอะไรมาว่าได้ ฉันเองก็กำลังร้อนใจที่ต้องเสียสัญญากับนายห้างอีกแล้ว อยากจะบอกให้รู้เสียเร็ว ๆ ออกจะตายไป... มันขัดจริง ๆ ... งวดหน้าฉันจะให้ให้ครบเชียว..."

พิรุณเจ้าเอย : คอรัก : 130 - 131

จากเรื่อง อะไรเอ่ยความรัก "ข้าพเจ้า" ไปงานราตรีที่บ้านเพื่อนได้พบผู้หญิงคนหนึ่งชื่อคารี ทั้งสองพูดคุยถูกคอกันจึงนัดกันไปนั่งรถเล่นต่อ คารีขอตัวกลับเข้าไปในงานสักครู่ และให้ "ข้าพเจ้า" ยืนรอข้างนอก ระหว่างที่ "ข้าพเจ้า" รอคารี ได้สนทนากับเดโช เดโชพูดถึงชีวิตครอบครัวของคารี แต่เมื่อคารีเดินออกมา เดโชกลับชวนคารีไปเดินรา และคารีก็ไปกับเดโช โดยไม่กล่าวถึงนัดหมายระหว่างคารีกับข้าพเจ้าเลย ประมูล อุณหูป แสดงภาพความเป็นจริงในชีวิตที่บางครั้งคำพูดกับการกระทำของมนุษย์ไม่สอดคล้องกัน เขาปิดเรื่องดังนี้

ทันใดนั้นก็มียังเสียงแจ้วทักมาว่า "อ้าว"! นั่นเคโซหรือหรือ ?"

เราหมุนตัวกลับพร้อมกัน ข้าพเจ้าไม่ได้ซื้อเคโซ หล่อนก็นั้นพูดกับเขา

"ทำไมเพิ่งมาล่ะคะ ?"

"แย่น้อยจ๊ะ โดนเข้าสองงานพร้อมกัน กินเหล้ากินข้าวทางโน้นแล้ว

ก็มากินเหล้าและเต็นท์ที่นี่..." แล้วหล่อนกับเขาก็หัวเราะกันขึ้นบาน

ข้าพเจ้าเป็นเตี้ยม ๆ เขาชวนหล่อนเต็นท์

หล่อนหันมาขอตัวกับข้าพเจ้า นัยน์ตาหล่อนฉอเลาะ แล้วควงแขน

ออกไปกับนายเคโซ ผู้นั้นพาหล่อนอยู่หยก ๆ

ข้าพเจ้าก็บานใจ หล่อนไม่ได้เอ่ยถึงเรื่องนัดหมายที่ตั้งใจไว้ออกมากับข้าพเจ้า
เมื่อใกล้

อะไรเอ่ยความรัก : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 69

จากเรื่อง คิมหันต์หนึ่งนานมาแล้ว "ข้าพเจ้า" ไปพักอยู่ที่หัวหิน ได้พบกับ
อัมพิกา ทั้งสองถูกใจซึ่งกันและกัน จึงสนิทสนมกันอย่างรวดเร็ว ในเวลาไม่นานทั้งคู่กับ
ประพาศิตัวต่อกันในฐานะคู่รัก ช่วงเวลาที่อยู่หัวหินจึงเป็นช่วงเวลาที่ดีทั้งสองมีความสุขมาก
แต่เมื่อสิ้นฤดูร้อนทั้งสองต้องเดินทางกลับกรุงเทพฯ และกลับมาใช้ชีวิตกับคู่หูนั้น และภรรยา
ของตน ประมุข อุดมรูป แสดงให้เห็นความเป็นจริงในชีวิตที่มนุษย์แสวงหาความรักทุกเมื่อ
ที่มีโอกาส แม้ว่าจะมีคนรักที่แน่นอนอยู่แล้ว เขาปิดเรื่องดังนี้

"เกือบถึงแล้วนะคะ" อัมพิกาเอ่ยขึ้น "การเดินทางของเราใกล้จะสิ้นสุดลง"

"ไม่ใช่หรืออัม เรากำลังยืนอยู่ตรงธรณีประตูใหม่ต่างหาก"

ขบวนเล่นเข้าสู่สถานีกรุงเทพฯ เรายืนอยู่ที่หน้าต่างรถช่องเดียวกับมองดูฝูงชนที่
มาคอยรับใครต่อใครบนชานชาลา

"อ้อ ! นั่นแหละ - คุณพ่อคุณแม่อัม"

"แล้วพ่อหนุ่มที่ยืนอยู่ข้าง ๆ นั้นล่ะ? ข้าพเจ้าถาม "พี่ชายคุณกระมัง ผมเดาไม่ผิดแน่"

"ไม่ใช่หรอกค่ะ นั่น .. เอ้อ... คุณหมอนั้ ! แน่ะใครโบกมือให้คุณ ที่แต่งชุด
เขียวโอลิฟนั้นนะ ?

"จ้ ! ข้าพเจ้าตอบ "เมียผมเอง"

คิมหันต์ที่งั้นนานมาแล้ว : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 58

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตคือ การปิดเรื่อง
แบบนี้มักเกิดร่วมกับการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย ทำให้ผู้อ่านได้รับข้อคิดจากเรื่องไป
พร้อมกับความสนุกสนาน เช่น จากเรื่อง คิมหันต์ที่งั้นนานมาแล้ว ประมูล อุณหภูม ปิดเรื่อง
แบบเป็นจริงในชีวิต ควบไปกับการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย ผู้อ่านจะได้ข้อคิดถึงความ
เป็นมนุษย์ที่แสวงหาความรักทุกเมื่อที่มีโอกาส และจะรู้สึกสนุกสนานที่เข้าใจผิดมาตลอดว่า
ตัวละครทั้งคู่ยังไม่มีคนรัก แต่เมื่อมาถึงตอนปิดเรื่อง จึงทราบว่าทั้งคู่มีคู่รักของตนเองอยู่แล้ว
เป็นต้น

4. ปิดเรื่องแบบสุขสมหวัง เป็นการปิดเรื่อง ด้วยความสุขสมหวัง ความสำเร็จของ
ตัวละคร หรือความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของตัวละคร เป็นการปิดเรื่องโดยคลี่คลายปัญหา
หรือความขัดแย้งในเรื่องให้จบลงด้วยดี เช่น จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน พงา ศีวาท
ภรรยาของ เวค ศีวาท ได้พบกับอัฒัน ชาตตระกูล คู่รักเก่าของสามีเธอที่บ้านของเธอเอง
อัฒันมาหาพงาเพื่อขอร้องให้พงา แยกทางกับเวคเสีย เพราะเวคไม่ได้อัฒัน แต่รักอัฒัน
และตั้งแต่เวคแต่งงานกับพงาแล้วเวคไม่มีความสุขเลย พงารับรู้เรื่องราวจากอัฒันรู้สึกเสียใจ
มาก เพราะเธอรักเวคสามีของเธอสุดชีวิต และรู้ตัวดีว่าเธอจะอยู่โดยขาดเขาไม่ได้ แต่ด้วย
ความรักในตัวเวค เธอจึงไม่อาจเห็นแก่ตัว โดยปล่อยให้เวคต้องทนทุกข์ทรมาน ไม่มีความสุข
เพราะต้องอยู่กับเธอ ดังนั้นเมื่อเวคกลับมาถึงบ้าน เธอจึงเล่าเรื่องที่อัฒันมาพบเธอให้เวคฟัง
และขอร้องให้เวคกลับไปหาอัฒันเพื่อชีวิตของเวคจะได้มีความสุข แต่เมื่อเวคออกไปหาอัฒัน
พงากลับยังรู้สึกปวดร้าว และทุกข์ทรมานเพราะต้องสูญเสียสามีไป เธอจึงให้เจ้าหน้าที่มาเตือนจะ

เป็นสายเลือด แต่ในที่สุดเขาก็กลับมาหาหงา ทำให้หงารู้สึกดีใจอย่างหาที่เปรียบมิได้ ประมุขอุษทรูป บิดเรื่องนี้ด้วยความรู้สึกสุขใจของหงา อันทำให้หงารู้สึกมีความสุข และยินดีกับหงาด้วย ดังนี้

ครั้นแล้ว ก่อนรู้สึกตัว หงาก็มองเห็นเขาเดินเข้ามาในห้องชัดเจนยิ่งกว่าคราวใด เวลกลับมาแล้ว เขาเปลื้องเสื้อผ้าซึ่งเปียกโชกโชนออกพาดพนักเก้าอี้ แต่มั่นหล่นกองบนพื้นห้องโดยไม่ถูกแยแส แล้วเขายืนอยู่เฉยๆหน้าและเสมือนจะพิจารณาให้ตระหนักแน่เสียก่อนจะบอกเล่าสิ่งใดออกมา ขณะที่เงยขึ้นมารับเขา สมองของหงาเลอะเลือนและหวาดไหวเหมือนตกอยู่ในความฝัน พยายามยั้งเพื่อเอาใจเขามิให้วิตกกังวลในถ้อยคำที่จะหลุดออกมา แต่ข้างในมีเรี่ยวแรงเสียเลยแม้แต่จะเอ่ยเอื้อนคำที่ทักทายหมดกำลังใจที่จะกลืนน้ำคำไว้มิให้เอ่อขึ้นได้ ...ภาพของเวศพร้าพราว หงา รู้สึกว่าอากาศธาตุรอบตัวสูญหายไปหมด และกำลังจะสิ้นลมหายใจในเวลาต่อไปอีกเพียงเล็กน้อยที่เวศยังคงยืนนิ่งอยู่อย่างนั้น

แต่แล้ว สวรรค์เอ๋ย ! ร่างของเวศทรุดฮวบลงโอบสะเอวเมียของเขาไว้และชนหน้ากับทรวงอกที่สะท้อนไหวโดยแรงหายใจด้วยความตื่นตันหาที่เปรียบมิได้ หงากอดแนบศีรษะของเขาไว้แน่นหนากับทรวงอก เวศห่มพาไม่ได้ศัพท์ แต่จับใจหงาจุ๋มจิ๋มทุกส่วนเนืองหงาสะอั้นและน้ำตาไหลพราก จวบจนและหน้าตาของเขาแล้วกลับกอดไว้แน่น

แสงแดดในพยับฝน : ฤจะเรีตรมเยศ : 45 - 46

จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว ขยเศเดินทางมาหาเฉลววัลย์ตามคำเชิญของเธอ เพื่อครองคู่อยู่กับเธอเพียงข้ามคืน ขยเศรู้ดีว่าเฉลววัลย์รักเขามาก และยินดีมอบทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาต้องการให้แก่เขาโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน ส่วนขยเศนั้นไม่เคยนิกรักเฉลววัลย์ถึงขนาดจะแต่งงานอยู่ด้วยกันตลอดไป แต่ที่เขามาหาเฉลววัลย์เพราะเขาต้องการตัวเธอ เฉลววัลย์เป็นหญิง

สาวที่สวยงามแต่เธอก็ไม่มีผู้ชายคนใดในใจ นอกจากชเยศ เมื่อชเยศมาถึง เดอวัลย์รับรองเขา เป็นอันดีด้วยความรักที่มีต่อเขา ทั้งสองนั่งคุยกันจนถึงเที่ยงคืน เดอวัลย์จึงพาชเยศไปพักยังห้องนอน ที่เธอจัดไว้ให้เขา แล้วตัวเธอก็แยกไปนอนยังห้องของเธอ ชเยศนอนไม่หลับจึงเดินมาที่ห้องของ เดอวัลย์ ก็พบเดอวัลย์ร้องไห้สะอื้นอยู่ เขารู้สึกสะเทือนใจและรู้ตัวว่าเขารักเดอวัลย์จน ไม่อาจไปจากเธอได้ ดังนั้นเมื่อเดอวัลย์มาปลุกเขาในตอนเช้าเพื่อให้เขากลับ เขาจึงขอยุ่กับเธอต่อไป ประมูล อุดหนุน ปิดเรื่องนี้ด้วยบทสนทนาที่แสดงให้เห็นว่าตัวละครเข้าใจกัน และความรักของ เดอวัลย์จบลงด้วยความสุขสมหวัง ดังนี้

ข้าพเจ้าผละลามไปเปิดประตู และยืนเผชิญหน้ากับหล่อน หล่อนผิตาคาที่แลเห็นข้าพเจ้า เห็นถึงแทนที่จะยังหลับอยู่ หล่อนพิศวงจนถึงแก่อ้าอึ้งไป

"เดอวัลย์" ข้าพเจ้าพูดพลางรวบมือหล่อนไว้ "อย่ารีบร้อน เลือกใส่ให้ผมไปเลย ผมยังไม่กลับหรอกเข้าวันนี้"

"แต่ ชเยศ เมื่อคืนคุณว่า..."

"เมื่อคืนผมบอกว่าจะกลับแต่ข้ามีคั้งที่ไม่รู้เลยว่าปากพูดพล่อยอะไรออกไป เดอวัลย์- ผมยังไม่กลับหรอก จนกว่าจะมีคุณไปด้วย แต่ก่อนอื่น -- คุณช่วยเป็นเพื่อนผมไปเดินเล่น ตามทางนั้นเถิดเกิดผมอยากแลเห็นดอกไม้ใบหญ้า แลเห็นนก ริมแม่น้ำกว้างที่มีลมพัดขึ้นใจ"

ทางเปลี่ยวในแสงดาว : เสพสมบิลสม : 37

จากเรื่อง ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก รมณี สาวสวยมาช่วยวอมนักเขียนหนุ่ม จัดพิมพ์ต้นฉบับนวนิยายโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ นอกจากความสบายใจที่ได้อยู่กับคนที่เธอรัก รมณีรักและบูชาวอมมาก วอมเปรียบเสมือนเทพบุตรของเธอ แต่สำหรับวอมแล้วเขา ไม่ได้รักรมณี เขามีความรักที่แสนบริสุทธิ์ให้แก่ วาไร นางในฝันที่ไม่มีตัวตนในโลกแห่งความจริง รมณีเอง ก็ตระหนักดีว่าวอมไม่ได้รักเธอ แต่รักวาไร และเธอไม่ได้รับรู้อย่างจริงจังว่าวอมรักวาไรมาก เพียงใด ในวันที่วอมเขียนนวนิยายของเขาเสร็จ เขามีความคิดของตัวเอง รมณีสู้สึกอิจฉา ทั้งสองจึงมีปากเสียงกัน ในที่สุดวอมก็รู้ว่ารมณีรักเขาถึงขนาดที่ยอมพลีร่างกายเป็นของเขา

วอมพยายามระงับใจจากบรรยากาศที่โหดร้าย แต่ในที่สุดเขาก็พ่ายแพ้แก่รณดี เขาได้รณดี เป็นภรรยาท่ามกลางบรรยากาศเคลิ้มฝัน รุ่งเช้ารณดีหายไป ทั้งไว้เพียงชุดชั้นใน วอมเก็บชุดชั้นในของรณดี กับภาพของวาไรตี้ที่เขาคว่ำไถ่หายไปจากบ้านเกือบเดือน จึงกลับมาหา รณดี ประมูล อุดหนุน ปิดเรื่องนี้ได้ประทับใจผู้อ่าน โดยให้ตัวละครทั้งสองเข้าใจกัน ดังนี้

ฉันคิดได้แล้วว่าในโลกของมโนคติ ฉันได้ทำลายวิฤตธรรมวิสัยของใครคนหนึ่ง ด้วยความรัก และในโลกของความเป็นจริง ฉันได้ทำลายความบริสุทธิ์กายของใครอีกคนหนึ่ง แต่ชีวิตฉันหายใจอยู่ในโลกของความเป็นจริง - โลกเดียวกับที่ฉันได้ก่อกรรม ขึ้นนั้น ชีวิตของฉันจึงควรที่จะใช้หนี้กรรมที่มีส่วนพัวพันอยู่ในภาพนี้ -- โลกของความเป็นจริง"

ด้วยนิรันดร์ที่มีหยาดน้ำตาคลอคลอ รณดีมองเขาด้วยความรู้สึกของคนบาป-- มันเป็นมารยาทของมนุษยธรรมเช่นเดียวกัน

"แล้วความรักของเธอเล่าคะ? หล่อนถามเสียงแผ่วเบาด้วยการกลั่นกรองอย่างดีที่สุด แล้วกลับไถ่เขาไปกอดแขนและชนหน้ากับไหล่ของเขาด้วยอาการเล้าโลมใจ และสั่นตัวเมื่อแลเห็นความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัสของเขา อย่างที่หล่อนไม่เคยได้ประสบมาก่อนเลย หล่อนเข้าใจเขาดีแล้ว เขากอดสะเอวหล่อนแล้วพากันเดินเข้าไปในเขตสวนของบ้าน

ทั้งสองแต่งงานกันเมื่อนวนิยายของเขาเล่มนั้นวางตลาดแล้ว สามเดือน และนวนิยายเรื่องต่อไปของเขามี "ชีวิตมนุษย์อยู่ในภาพของมโนคติหรือความเป็นจริง" เป็นข้อเขียน

ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก : ฤๅจะเรีครมเยศ : 110 - 111

5. ปิดเรื่องแบบเศร้า เป็นการปิดเรื่อง ด้วยความรู้สึกผิดหวัง ความสูญเสีย การพลัดพราก หรือความตายของตัวละครสำคัญ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสาร เห็นใจตัวละครที่ประสบ ความผิดหวัง ความสูญเสีย การพลัดพรากหรือความตายนั้น หรืออาจรู้สึกสงสารตัวละคร ที่เกี่ยวข้องก็ได้ เช่น จากเรื่อง ทุกขลาม พยอม เด็กสาวทำงานประจำร้านอาหารแห่งหนึ่ง เป็นที่หมายปองจากชายหนุ่มโดยทั่วไป ในบรรดาผู้ชายที่มาขอพบเธอนั้น มีพันเจ้าเอกประเทือง นายทหารเรือคนหนึ่งแวะเวียนมาเป็นลูกค้าขาประจำของร้านอย่างสม่ำเสมอ แม้จะต้อง เดินทางมาไกลก็ตาม และทุกครั้งที่มาก็มักจะมีของฝากติดมือมาเป็นประจำ และผู้ชายอีกคนที่ มาแวะเวียนพร้อมกิริยาหยาบช้ำเสมออีกคือเจ้าขุย วันหนึ่งเจ้าขุยมาที่ร้านของพยอม เห็น เป็นช่วงปลอดคนจึงลวนลามพยอม พอดีพันเจ้าเอกประเทือง เข้ามาเห็นเหตุการณ์ จึงเข้าต่อสู้ กับเจ้าขุย ต่อเจ้าขุยจนพบกับพื้น พยอมวิ่งเข้ามาขอพบพันเจ้าเอกประเทืองด้วยความตกใจและ ขอบคุน พันเจ้าเอกประเทืองจึงขอพยอมแต่งงาน พยอมรู้สึกยินดีมากที่จะได้แต่งงาน แต่เจ้าขุย ซึ่งเพิ่งได้สติฟื้นขึ้นกลับมาก็มีดขยี้ตรงเข้าที่กลางหลังพันเจ้าเอกประเทืองจนถึงแก่ความตาย ทำให้ พยอมเสียใจมาก และทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสารตัวละครเอกคือพันเจ้าเอกประเทืองที่เป็นคนดีแต่ กลับถูกฆ่าตาย สงสารพยอมที่กำลังจะมีความสุขได้แต่งงานกับคนดี ก็ต้องพลัดพรากจากกันไป ก่อน ประมูล อุณหธูป ปิดเรื่องดังนี้

"ฉันจะเป็นเมียที่ดีที่สุดของคุณ ฉันจะรักจะซื่อตรงต่อคุณจนกว่าชีวิตจะหาไม่
ไธ - คุณพระคุณเจ้า ฉันขอกราบไหว้ที่กรุณาให้คุณมารักฉัน"

"พยอม" เขาพูดเบา ๆ จากหัวใจ "ฉันจะรักเธอจนตาย"

พูดขาดคำเขาก็หงะ และส่งเสียงออกมาเหมือนสะอึกอย่างแรง มีดขยี้ตรงไปที่ กลางหลังของเขาจนมีดค้ำม โดยนั้นมือของเจ้าขุยซึ่งวิ่งหนีหายไปในความมืด

พยอมลงนอนกายเข้านอนครัดกับอกใจพลางวิงวอน

"ไธ - คุณเทือง - ไธคุณพระคุณเจ้า ขออย่าให้เขาตายเลย"

แต่พันเจ้าเอกประเทืองได้ขาดใจตายเสียแล้ว

จากเรื่อง กระสุนสามนัด ทนง เคชะ เข้ามอบตัวกับตำรวจ พร้อมทั้งเล่าเรื่องการตายของสรุณิดาว่า เขาพบกับสรุณิดาที่คาบาเร่ต์ของเขา และเชิดชูเธอให้เป็นนางพญาคาบาเร่ต์ในฐานะเพื่อนกึ่งน้องสาวของเขา โดยที่เขาไม่เคยล่วงเกินเธอเลย จึงทำให้เธอรักและบูชาเขามาก จนในที่สุดเธอก็ยอมเป็นภรรยาเขา ต่อมากิจการของเขาล้มสลายลง เพื่อนฝูงหันหน้าหมด คงมีแต่สรุณิดาเท่านั้นที่รักและอยู่เคียงข้างเขา เธอออกไปทำงานในบาร์เต็นรำ โดยสัญญากับทนงว่าเธอจะเต็นรำเท่านั้น แต่ต่อมาทนงเริ่มรู้ว่าเธอเริ่มขายตัว เขาทนไม่ได้จึงหนีไป แต่ไปได้ไม่นานเขาก็คิดถึงเธอจึงกลับมาหาเธออีก เขาไป ๆ มา ๆ เช่นนี้บ่อยครั้ง จนวันหนึ่งเขาตัดสินใจเด็ดขาดที่จะไปจากเธอ เพราะทนเห็นเธอเป็นของคนอื่นไม่ได้ เขาจึงรอฟุดกับเธอ เมื่อเธอรู้ว่าเขาจะไปเธอเสียใจมากพยายามเหนี่ยวรั้งเขาไว้แต่ไม่สำเร็จ ในที่สุดเขาก็จากไป แต่ก่อนไปเขาส่งปืนให้เธอพร้อมกับกระสุนสามนัดแล้วบอกเธอว่า หากเธอไม่อาจอยู่ได้โดยไม่มีเขา ให้เธอใช้ปืนนี้ แต่ถ้าอยู่ได้ก็เก็บมันไว้ สรุณิดาใช้ปืนนั้นยิงตัวตาย เมื่อทนงรู้เข้าก็เสียใจมากที่ตัวเองเป็นสาเหตุแห่งการตายของสรุณิดา จึงเข้ามอบตัวกับตำรวจ เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟังพร้อมเสียงคร่ำครวญด้วยความเสียใจ การตายของสรุณิดาทำให้ผู้อ่านสงสารทนง ที่สับสนผิดใจ ประมุข บิดเรื่องด้วยการคร่ำครวญของทนงดังนี้

แล้วเธอก็อยู่โดยไม่มีผมไม่ได้จริง ๆ ผมเพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่า
เธอแบ่งรักออกจากกายไว้ให้ผมได้ เช่นเดียวกับที่เธอแบ่งกายให้คนอื่นได้
"ผมแท้ ๆ ที่ฆ่าเธอ... ประหารชีวิตผมเสียเถิด" เขาคร่ำครวญ
ในที่สุด

กระสุนสามนัด : มาลีกับแมลง : 23 - 24

จากเรื่อง ขวานากับงูเห่าและเมียรัก ขวานาคณหนึ่งเดินไปธุระนอกบ้าน พบชายคนหนึ่งนอนแน่นิ่งอยู่บนคันนา ก็ส่งสารจึงนวดพันจนได้สติ ก็สอบถามได้ความว่าเขามีเรื่องร้อนจึงหนีมา ขวานาส่งสารจึงพาเขามารักษาตัวที่บ้านของขวานา โดยให้ภรรยาดูแลอย่างใกล้ชิด

ด้วยความใจดี เมื่อชายคนนั้นแข็งแรงก็กลับเป็นชู้กับภรรยาของชานา และลอบไปมีความสัมพันธ์กันหลังกอสนริมห้วยในขณะที่ชานาไม่อยู่บ้าน วันหนึ่งชานากลับถึงบ้านเร็วกว่าปกติไม่พบใคร นอกจากหมาเฝ้าบ้าน ซึ่งพยายามพาชานาไปหลังบ้านหลังคงโสณ ชานาจึงย่องตามไปก็พบภาพบาดใจ ทำให้เขาเสียใจมาก และด้วยเหตุที่บริเวณที่ชานาย่ำเข้าไปนั้นเป็นที่รก ทำให้เขาถูกงูเห่ากัดตาย ประมูล อุณฺหรูป บิดเรื่องที่ความเสียใจ และความตายของชานา ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสะเทือนใจที่คนดีต้องประสบกับความเสียใจ และเคราะห์ร้ายถึงชีวิต เขาปิดเรื่องดังนี้

ภาพที่เขาแหวกคงโสณแลเห็นนั้น ทั้ง ๆ ที่มันก็ตรงกับความนึกเอา ก็ยังทำเอาตะลึงตะโลใจหายวับไปจนได้ เขารู้สึกราวกับว่าเลือดได้แห้งหายไปโดยจับปล้น ในวาระนั้นเองเขาก็มีอาการสะอื้นสุดตัว เขาเหลือบลงมองดูที่เข่าข้างหนึ่งและแลตามหลังอันคามะเมื่อมของงูเห่าซึ่งเลื้อยปราด ๆ หายไป... เขาแลตามหลังมันไปอย่างเงี้ยวซาโดยมิได้ตระหนัก โดยมิได้กังวลอย่างคนที่ปลงตกแล้วโดยสิ้นเชิง

พิษร้ายเล่นตีมาเข้าขาไปโดยรวดเร็วในไม่กี่ชั่วโมงนอนตายอยู่ในที่นั้นเอง แต่เมื่อจะขาดใจ ชานาผู้ซึ่งร้องขึ้นว่า เรานี้ตายเพราะงูเห่าจนได้หนอ"

ชานากับงูเห่าและเมียรัก : สเริงระบาครู : 20 - 21

จากการศึกษาวิธีการปิดเรื่องในเรื่องสั้นของประมูล อุณฺหรูป พบว่า ประมูล อุณฺหรูป นิยมปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายมากที่สุด คือปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ถึง 80 เรื่อง วิธีการที่ใช้ในการปิดเรื่อง แบบพลิกความคาดหมายนี้ ประมูล อุณฺหรูป กระทำโดยสร้างความรู้สึกผิดคาดอย่างฉับไว แล้วจบเรื่องลงทันที การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายนี้ จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนุกกับเรื่องราวและการจบเรื่องที่แตกต่างไปจากความที่คิดของผู้อ่านโดยสิ้นเชิง บางครั้งผู้อ่านจะรู้สึกเหมือนถูกหลอก แต่ก็สนุกกับการจบที่มักแฝงอารมณ์ขันของผู้เขียน วิธีการที่ประมูล อุณฺหรูป ใช้ปิดเรื่องรองลงมาคือปิดเรื่องแบบทิ้งเบ้าท้าย ปรากฏในเรื่องสั้น จำนวน 39 เรื่อง ผู้เขียนจะเสนอปัญหาหรือความขัดแย้งในเรื่องให้ผู้อ่านรับทราบ แต่จะไม่คลี่คลายปัญหาหรือความขัดแย้ง

นั้นเขาจะปล่อยให้ผู้อ่านสร้างเรื่องตอนจบตัวเอง การปิดเรื่องโดยทิ้งปมท้ายของ ประมูล อุณหธูป จะแตกต่างจากนักเขียนอื่น ๆ ที่มักจะทิ้งคำถามที่มีทางเลือกดีกับเลวให้เห็นชัดเจน การทิ้งปัญหาจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านยังคิด และเลือกทำในสิ่งที่ถูก แต่การปิดเรื่องโดยการทิ้งปมท้ายของประมูล อุณหธูปนั้น มักจะเป็นการเร่งเร้าให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการสร้างเรื่องต่อจากเรื่องที่เขาให้ไว้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการปิดเรื่องแบบทิ้งปมท้ายของประมูล อุณหธูป เป็นการปิดเรื่องที่เน้นการสร้างจินตนาการของผู้อ่าน มากกว่าย้าความคิด และทางเลือกผิดถูกให้แก่ผู้อ่าน

วิธีการที่ผู้เขียนใช้ปิดเรื่องในอันดับถัดไป คือการปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตปรากฏในเรื่องสั้น 46 เรื่อง เป็นการปิดเรื่องโดยสะท้อนให้เห็นความจริงอันเป็นแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อมนุษย์ประสบเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง มนุษย์คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และมีพฤติกรรมตอบสนองเหตุการณ์นั้นอย่างไร การปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตมักเกิดร่วมกับการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย วิธีการปิดเรื่องที่ประมูล อุณหธูป ใช้ปิดเรื่องของเขาเป็นอันดับสี่คือการปิดเรื่องอย่างหวานชื่น ปรากฏในเรื่องสั้นจำนวน 11 เรื่อง เป็นการปิดเรื่องโดยคลี่คลายปมปัญหาหรือความขัดแย้งในเรื่องให้จบลงด้วยดี อาจจะจบด้วยความสุขสมหวัง ความเข้าใจกันหรือความสำเร็จของตัวละคร เป็นที่น่าสังเกตว่าตัวละครที่พบกับความสมหวังมักจะเป็นคนดีและก่อนที่ตัวละครจะพบกับความสุขนั้นตัวละครมักตกอยู่ในความทุกข์เป็นเวลายาวนานส่วนการปิดเรื่องที่พบน้อยที่สุดในเรื่องสั้นของประมูล อุณหธูป คือ การปิดเรื่องอย่างเศร้าปรากฏเพียง 7 เรื่องเท่านั้น ประมูล อุณหธูป จะปิดเรื่องอย่างเศร้า ด้วยความผิดหวัง การพลัดพราก และการตายของตัวละครที่เป็นคนดี ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสะเทือนใจไปกับตัวละครซึ่งก็เป็นวิธีการที่สามารถสร้างความรู้สึกร่วมระหว่างตัวละครและผู้อ่านได้ดีวิธีหนึ่ง

ตัวละคร (Characters)

คือผู้มีบทบาทในเรื่อง อาจจะเป็นมนุษย์หรือเทียบเท่ามนุษย์ก็ได้ ซึ่งผู้อ่านจะรู้จักตัวละครได้จากรูปร่างหน้าตา การสนทนา ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละคร

พิศมัย ศรีอนุพันธ์ (2526 : 36) กล่าวว่า ตัวละครหมายถึง ผู้ประกอบพฤติกรรมตาม เหตุการณ์ในเรื่อง หรือเป็นผู้รับผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ตัวละครที่ดีต้องมีชีวิตจิตใจแสดงบทบาท พูด คิด และมีปฏิริยาเช่นเดียวกับคนจริง ๆ ส่วนลักษณะและอุปนิสัยของ ตัวละครนั้นผู้เขียนอาจนำมาจากบุคคลจริง ๆ หรือจากจินตนาการ แต่ต้องพรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นรูปร่างลักษณะและเข้าใจอุปนิสัยของตัวละครที่สร้างขึ้นอย่างชัดเจนและสมจริง

ในการศึกษาตัวละครในเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นคือ ศึกษาประเภทของตัวละคร และวิธีการเสนอตัวละคร โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประเภทของตัวละคร เรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป ส่วนใหญ่จะมีจำนวนตัวละคร ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปทั้งสิ้น ไม่มีเรื่องสั้นเรื่องใดที่มีตัวละครเพียงตัวเดียว ประมวลสร้างตัวละคร ให้มีลักษณะต่าง ๆ กันแบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

1.1 ตัวละครที่เป็นมนุษย์

1.2 ตัวละครที่เทียบเท่ามนุษย์

1.3 ตัวละครที่เป็นสัตว์

1.1 ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ตัวละครในเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป ส่วนใหญ่จะเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นของเขามุ่งเน้นเสนอลักษณะที่เป็นจริงของชีวิตมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ในการศึกษาตัวละครที่เป็นมนุษย์ จะพิจารณา 2 ประการคือ

1.1.1 ลักษณะทางกายภาพ ภิญโญ กองทอง (2528 : 257) กล่าวว่า ลักษณะทางกายภาพเป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เพศ วัย รูปร่างหน้าตา การแต่งกายและฐานะทางสังคม ตัวละครของ ประมวล อุดมธูป มีลักษณะทางกายภาพที่เห็นได้ชัดเจน คือ ตัวละครเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง คือจากเรื่องสั้น 157 เรื่อง มีตัวละครสำคัญ 382 ตัว เป็นเพศชาย 228 ตัว เพศหญิง 153 ตัว และมีตัวละครชายที่มีพฤติกรรมทางเพศเบี่ยงเบน 1 ตัวจำนวน ตัวละครที่จำแนกตามเพศนี้ สอดคล้องกับแนวเรื่องที่เป็นแบบชังรักหักสวาท ระหว่างหญิงหนึ่งชายสอง และเรื่องที่มีการต่อสู้ระหว่างตัวละครชาย เรื่องสั้นบางเรื่องมีแต่ตัวละครชาย เช่น เรื่อง คืบทะเล หมัดเจ้าเสน่ห์ ทางสายเปลี่ยว เศษเก่า ๆ ข่องสงคราม ล้างไอเสีย เป็นต้น เรื่องสั้นลักษณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่เน้นการต่อสู้ ของตัวละครชาย กับชาย ส่วนเรื่องสั้นที่มีตัวละคร เป็นหญิงล้วนนั้นไม่ปรากฏในเรื่องสั้นของประมวล อุดมธูป

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับบทบาทของตัวละครในเรื่อง เรื่องสั้นเกือบทั้งหมดของ ประมูล อุดหนุน มีตัวละครเพศชายเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในเรื่อง และจะมีบางเรื่องบทบาทของตัวละครชายกับตัวละครหญิงจะสำคัญเท่าเทียมกัน ส่วนเรื่องสั้นที่ตัวละครหญิงมีบทบาทสำคัญกว่าตัวละครชาย มีเพียง 2 เรื่อง คือ ผู้มาจาก ความหวัง และ อนทินสาวบ้านนอก ซึ่งทั้ง 2 เรื่อง แสดงความคิดเห็นของตัวละครเพศหญิงที่มีต่อความรักและคู่รักในอดีต ลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นของ ประมูล อุดหนุน ให้ความสำคัญแก่ตัวละครชายมากกว่าตัวละครหญิง

อายุของตัวละครจะเริ่มตั้งแต่วัยรุ่น ไปจนถึงวัยกลางคน ตัวละครเกือบทั้งหมดมีอายุระหว่าง 28 - 50 ปี ไม่ปรากฏตัวละครสำคัญที่เป็นเด็กหรือคนชรา ซึ่งก็สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่มุ่งแสดงแนวคิดในเรื่องความรัก และการต่อสู้

ตัวละครวัยรุ่นปรากฏในเรื่องสั้นเพียง 8 เรื่อง คือ ก่อนจะ กลายเป็นความหลัง ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม ทางกลับ เรื่องของม้วย ตง และแผด รักคนบ้าแล้วเต็มเปา กาคัดโลกีย์ วสันต์สงกรานต์ และ อนทินสาวบ้านนอก

ประมูล อุดหนุน มีกระบวนสภาพทางการสมรสของตัวละครให้ผู้อ่านทราบ ตัวละครส่วนใหญ่เป็นโสด และสมรสแล้วแต่มีปัญหาครอบครัว การบอกสภาพทางการสมรสปรากฏในเรื่องที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักมากกว่าเรื่องที่เน้นการต่อสู้ของตัวละครชาย

ด้านอาชีพและตัวละคร ผู้เขียนไม่นิยมระบุอาชีพของตัวละครให้ผู้อ่านทราบมากนัก อาชีพที่พบในเรื่องมีความหลากหลาย เช่น สถาปนิก จิตรกร นักธุรกิจ นักประพันธ์ นักมวย เกษตรกร นักแสดง เป็นต้น อาชีพเป็นเพียงข้อมูลเสริมให้ทราบลักษณะของตัวละคร และเป็นเหตุพื้นฐานให้ตัวละครพบกัน ตัวละครเกือบทั้งหมดจะพอใจ

ในอาชีพของตน ไม่ว่าอาชีพนั้นจะมีสถานภาพทางสังคมสูงหรือต่ำ ทารายได้ให้มากหรือน้อยก็ตาม

ตัวละครส่วนใหญ่ จะมีชื่อระบุไว้อย่างชัดเจน ชื่อของตัวละครส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับฉาก คือตัวละครที่อยู่ในกรุงเทพฯ จะมีชื่อไพเราะกว่าตัวละครในชนบท ชื่อตัวละครในกรุงเทพฯ มักมีหลายพยางค์ เช่น ชลียา กัทลีมาศ อีเบนทร์ นัทริน เป็นต้น ส่วนชื่อของตัวละครในชนบท มักเป็นชื่อพยางค์เดียว เช่น บ้าน ข้วย ลอม กลั่น ทอง เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า ชื่อของตัวละครบางชื่อ จะเป็นชื่อที่ปรากฏเฉพาะในเรื่องสั้น ของ ประมุข อุดมธูป เช่น อาพวน อุลิส รุศม์เจอด วริก เฉอวัลย์ เป็นต้น ส่วนตัวละครที่ไม่มีชื่อ อาจใช้สรรพนามแทนตัวในกรณีที่ผู้เล่าเรื่อง หรือมีฉายาแทนชื่อ เช่น ไอ้หน้าจืด ขุนโจรสล่องนัค หรือเรียกอาชีพแทนชื่อตัว เช่น คนขับรถ ตำรวจ แพทย์ เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการแสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป คือ ผู้เขียน จะไม่แสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครอย่างละเอียดชัดเจนทุกตัว แต่จะให้รายละเอียดก็ต่อเมื่อจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องมากขึ้น หรือมีส่วนช่วยให้เรื่องดำเนินต่อไปราบรื่นขึ้น

1.1.2 ลักษณะทางพฤติกรรม คือ การกระทำต่าง ๆ ที่ตัวละครแสดงออกมาในเรื่อง การกระทำของตัวละครแต่ละตัวจะแตกต่างกันไป เนื่องจากตัวละครเหล่านั้นมีลักษณะทางกายภาพต่างกันลักษณะพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องสั้นของ ประมุข อุดมธูป ที่เห็นได้ชัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.2.1 ตัวละครที่เป็นตัวของตัวเอง เป็นตัวละครที่สามารถพึ่งตนเอง สามารถตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร หรือไม่ต้องให้ใครตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ แทนตน ตัวละครที่มีลักษณะเช่นนี้ ส่วนใหญ่เป็นตัวละครชาย เช่น ตัวละครชื่อ แจก สมิงทอง นักมวยในเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ ซึ่งเป็นนักมวยที่เก่งกาจไม่เคยชกแพ้ใคร ตัดสินใจล้มมวยเพื่อให้ เลื่อง ไพรวิน นักมวยรุ่นน้องที่ต่อมวยเพื่อเอาเงินไปรักษาแม่ที่นอนป่วยอยู่โรงพยาบาลเป็นฝ่ายชนะ เขาตัดสินใจและกระทำการทุกอย่างโดยไม่มีใครรู้แม้แต่เพื่อนสนิท สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเขาเป็นตัวละครที่เป็นตัวของตัวเองสูง

ตัวละครชื่อ งามอม จากเรื่อง เสือปืนผิด เป็นปลัด

อาเภอย้ายไปอยู่ในอำเภอแห่งหนึ่ง ถูกทำหายจาก เตื่อง นักเลงในถิ่นนั้นเพราะต้องการแก้แค้น
อย่างไร้เหตุผล ผนอมไปประจันหน้ากับเตื่องท่ามกลางการคัดค้านของตัวละครอื่น ๆ ดังนี้

พอดกเย็นนั้นเองก็มีข่าวแพร่สะพัดไปทั้งเมืองว่านายเตื่องมารอปล้นอำเภออยู่ที่
ร้านเหล้า ทางฝ่ายตำรวจตกลงใจจะไปกราบไว้ก่อน แต่ผนอมเองเป็นคนห้ามไว้..
ขอร้องไว้เห็นจะถูกกว่า เพราะเขาอ้างว่าถึงจะระงับได้ในวันนี้ แต่มันก็ไม่ช่วยให้
เรื่องราวสงบลงไปได้ตลอดรอด สักวันหนึ่ง นายเตื่องก็คงจะลอบยิงเขาจนได้...
เขายี้เกียจระวังตัว เพราะฉะนั้นเขาจึงขอไว้ธุระให้เขาไปจัดการเอง ท่ามกลาง
เสียงคัดค้านของคนอื่น ๆ

เลือนินนิค : แม่ศรีเอ๋ย : 50 - 51

พฤติกรรมของผนอมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็น
ตัวของตัวเอง ได้ชัดเจน

ตัวละครชื่อ พ่อพนอม จากเรื่อง ผู้บำเพ็ญ เป็น
ตัวละครตัวหนึ่งที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เขาปฏิเสธที่จะรับมรดกจำนวนมหาศาลหลังจากบิดา
เสียชีวิต และหนีไปอยู่ในที่สันโดษ ดังข้อความต่อไป

เมื่อตอนแบ่งมรดกจากมรดกกรรมของธนาบดีผู้พ่อฉัน พ่อพนอมไม่ยอมรับส่วนแบ่ง
เขาบอกให้แบ่งออกเป็นสองส่วนสำหรับพี่กับน้องเกิด ตัวเขาเองไม่ต้องการเลย เท่าที่
เป็นอยู่นั้นก็สบาย ๆ ดีแล้ว ไม่อยากเอาความร่ำรวยมาสมทวิให้ใครอื่น... พ่อพ่อตาย
ก็ออกไปตั้งตัวหาความสันโดษอยู่นอกชุมชน ออกไปอยู่เสียลึกในเขตเบ็ญยบลอดผู้คน
นอกเมือง

ผู้บำเพ็ญ : ดวงยิหวา : 77 - 78

ตัวละครชายส่วนใหญ่ในเรื่องสั้นของ ประมวล

อุณหภูม มีความเป็นตัวของตัวเองสูง สามารถพึ่งตัวเองได้ ตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของ
คนได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร และไม่พึ่งพาทัศนคติของใครในเรื่องที่ตัดสินใจแล้ว ส่วนตัว
ละครหญิงนั้นไม่ค่อยแสดงพฤติกรรมอันซ้ำได้ซ้ำว่าเป็นตัวของตัวเอง จะมีเพียงบางตัวเช่น ชลียา
จากเรื่อง ปิดม่าน ที่มีพฤติกรรมในบางตอนที่แสดงให้เห็นว่าเธอสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้
เช่น ตอนที่เธอขอแยกทางกับรุตม์ เจอด เพราะทนพฤติกรรมไม่ดีของรุตม์ เจอดไม่ได้ ความ
เคียดแค้นเป็นตัวของตัวเองของชลียาปรากฏในบทสนทนา ดังนี้

"อุณของเธอ - รุตม์ เป็นอันว่าเราแยกกันเสียที อย่ามาทรมานให้ฉันหลงใหลอยู่
อีกเลย มันผิดฝาผิดตัวเสียแล้วล่ะ รุตม์ ผัวเมียอย่างเรา ฉันไม่คิดว่าฉันน่าจะรักเธอ
ได้เลย ฉันหลงรักตัวละครที่เธอแสดงต่างหาก งมงายไปพักหนึ่งว่าเป็นตัวของเธอจริง ๆ
พอตาสว่างแล้วฉันก็โง่ะ ไม่มีใครทนละครอยู่ได้ชั่วนาตาปีหรือรุตม์ ฉันได้งานแล้ว
ที่เก่าแก่แหละ ไม่ต้องเป็นห่วง เพราะหัตถ์ที่เราไม่ได้จดทะเบียนสมรส ไม่นั่นคงต้อง
ยุ่งอะ ไรกันอีกจบกันที"

ปิดม่าน : เสพสมณนิล : 107

1.1.2.2 ตัวละครที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง เป็นตัวละครที่

ไม่สามารถพึ่งตนเองไม่สามารถตัดสินใจต่าง ๆ ในชีวิตของตนเอง ต้องพึ่งผู้อื่น เชื่อฟัง
ยอมรับปฏิบัติตามความต้องการของผู้อื่น และไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขตามลำพัง ได้
ตัวละครที่มีพฤติกรรมที่ไม่สามารถพึ่งตนเอง ขาดความเป็นตัวของตัวเองในเรื่องสั้นของ ประมูล
อุณหภูม มักเป็นตัวละครฝ่ายหญิง พฤติกรรมของตัวละครเหล่านั้นแสดงให้เห็นการต้องพึ่งพาอาศัย
คนอื่น การไม่สามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ในชีวิตด้วยตนเอง เช่น แต่งงานด้วยความเห็นชอบ
ของพ่อแม่ โดยตนเองไม่มีความรักในตัวสามีของตนมาก่อน การไม่รู้ว่าตนเองจะมีชีวิตได้อย่างไร
ถ้าขาดสามีไป การไม่สามารถขัดใจ ขัดความประสงค์ของตัวละครอื่นทั้งที่ตนเองขมขื่น การมีชีวิต
อยู่อย่างลำบากเพื่อให้ตัวละครอื่นพอใจ และความรู้สึกเจ็บปวด อ้างว้าง ว่าเหว ขาดความสุข
ที่ต้องอยู่ตามลำพัง เช่น อาพวน จากเรื่อง ฝนตก แดดออก พงาในเรื่อง แสงแดดในพยับฝน
มัทนา ในเรื่อง สามหึง ตัวละครทั้งสามนี้ต้องแต่งงานตามความประสงค์ของบิดามารดา โดยที่
เจ้าตัวไม่มีความรักในคู่แต่งงานของตนมาก่อน ดังข้อความต่อไปนี้

"การหมั้นระหว่างเขากับฉันครั้งนั้นเกิดขึ้นโดยเราต่างไม่รู้ตัวกันเสียด้วยซ้ำว่าเราต่างมีความรู้สึกต่อกันอย่างไร ฉันเข้าใจว่าเป็นความพอใจของเขาและเขาเองก็เข้าใจว่าฉันเต็มใจเพราะไม่ขัดแย้ง แต่เขาก็ไม่รู้จนตายว่าฉันไม่มีโอกาสได้ตัดสินใจเรื่องนี้ด้วยตนเองเลย"

แสงแดดในพยับฝน : ฤๅจะเรีครมเยศ : 40

มีหนานับปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้ใหญ่ และตามแบบฉบับลูกผู้หญิงของหล่อน เพราะหัตถ์ที่อยู่กันมาได้เพียงสักสองปี เขาก็ตาย มิฉะนั้นหล่อนก็คงจะต้องอมทุกข์เรื่อยมาโดยไม่ปรียากจนบัดนี้

สามหึง : ฤๅจะเรีครมเยศ : 114

พลับ จากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ เป็นตัวละครที่ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ ความไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ ปรากฏในบทสนทนาตอนที่พลับพบกับโมนสามี่ของเธอ ดังนี้

"ขึ้นจมอยู่แต่ที่นั่นก็แสนเบื่อไปทั้งชาติ" เขาให้เหตุผลในตอนหนึ่ง

"พี่ก็เอาฉันไปด้วยซี"

"จะไปด้วยกันยัง ใจได้ ลำพังตัวฉันเองก็เต็มแออยู่แล้ว ที่ในกรุงมันไม่เหมือนบ้านเราหรอก"

"แล้วฉันจะอยู่กับใคร?" แม่พลับเริ่มร้องไห้ "ฉันไม่เคยอยู่คนเดียว"

ผู้กลับจากนิราศ : พรุควังถึงนรกแลสวรรค : 111

และเหตุการณ์เมื่อ โมนจากไปแล้วก็ยังทำให้เห็นความไม่สามารถพึ่งตนเองได้ของพลับ เพราะเธอตกอยู่ในความทุกข์ทรมานทั้งกายและใจ มีสภาพร่างกายทรุดโทรม และผ่ายผอม ฝัรอรากกลับของโมนทุกลมหายใจ

1.1.2.3 ตัวละครที่ยอมรับความจริง เป็นตัวละครที่เข้าใจ

ตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นใคร มีความต้องการอะไร อยู่ในสถานภาพอย่างไร ไม่หลอกตัวเอง และไม่พยายามฝันความเป็นจริง ตัวละครที่ยอมรับความจริงนี้ทั้งตัวละครหญิง และตัวละครชาย เช่น

ตัวละครชื่อ เทอญ อินทิวร ในเรื่อง แค่คนหยาบเข้า

สารเลว เขาเป็นโรคร้ายซึ่งจะต้องเสียชีวิตอย่างแน่นอนในระยะสั้น เขารู้สึกตกใจและงุนงงในตอนแรก แต่ต่อมาเขาก็เข้าใจที่ยอมรับความจริงได้และตัดสินใจที่จะขจัดคนหยาบเข้าให้หมด แล้วเข้ามาบอกรักกับเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนตาย

ตัวละครชื่อ รมณี ในเรื่อง ความรักที่ไม่มีอยู่บน

ผิวโลก หลงรักนักเขียนที่เธออาสาช่วยทำงาน เธอตระหนักดีถึงความรักของเธอที่มีต่อเขา และเข้าใจความต้องการของตนเองที่จะได้อยู่ใกล้ ๆ คนที่เธอรัก และมั่นใจที่จะมอบร่างกายให้แก่ชายที่เธอรัก จึงบอสนทนาที่เธอพูดกับคนรักของเธอต่อไปนี้

ความรักของฉันทปรารถนาแค่เพียงบทบาทของผิวเมียเท่านั้น เพื่อความเป็นจริงอะไรสักอย่างของชีวิตโดยไม่มีการผูกมัด เหมือนอย่างที่คุณคล้ายจะเป็นลูกจ้างของเธอกราย ๆ ขณะนี้ โดยเสนาห์ และคุณเหมือนเธอจะเป็นนายจ้างที่ดีของฉันเช่นเดียวกัน เราต่างได้สิ่งตอบแทนในด้านของตนเองเป็นอย่างดี เธอได้งาน ส่วนฉันก็มีความสุข ความสุขที่ได้ใกล้ชิดเธอ

ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก : ฤจะเรีครมยศ : 105

ตัวละครชื่อ พิมพา ในเรื่อง อรวิณห์วัย

เป็นตัวละครวัย 30 ปี เธอยอมรับความจริงว่าเธอเริ่มมีอายุมากขึ้น ไม่เกิดความรู้สึกเป็นทุกข์กับความสูงวัย และความเปลี่ยนแปลงของเรือนกายอันเป็นผลเนื่องมาจากวัย เธอสามารถทำให้ใจให้ยอมรับความจริง และมีความสุขในชีวิตได้

1.1.2.4 ตัวละครที่ไม่ยอมรับความจริง เป็นตัวละครที่ไม่ยอมรับตัวเอง ไม่ยอมรับความเป็นจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง พยายามหลอกตัวเอง สร้างโลกแห่งความฝันให้ตนเอง และดิ้นรนเพื่อหลีกเลี่ยงความเป็นจริง ตัวละครลักษณะนี้มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย เช่น

ตัวละครชื่อ พยอม ในเรื่อง ไอ้เอ๋ย พยอม เป็นตัวละครเพศชาย ที่มีจิตใจเป็นผู้หญิง พยอมไม่สามารถทำให้ยอมรับได้ว่าตนเป็นผู้ชาย แต่กลับสร้างโลกในความฝันของตนโดยกระทำตัวเยี่ยงผู้หญิงทั้งหลาย ทั้งการแต่งกาย กิริยาท่าทางต่าง ๆ ไปจนถึงความต้องการที่จะแต่งงานกับผู้ชายสักคน เธอขอให้ป้าสร้างเรือนหอไว้ให้เธอ และชายที่รักเธอ และรอคอยผู้ชายที่จะมารักและแต่งงานกับเธอ แต่ก็ไม่มีชายคนใดคิดจะมาอยู่กับเธอ เธอจึงเสียใจมากและตรอมใจตาย

ตัวละครชื่อ อรวิน ในเรื่อง อรวินแข่งวัย เป็นตัวละครหญิงวัย 30 ปี เธอไม่สามารถทำให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เป็นไปตามวัย แต่กลับฝืนธรรมชาติโดยพยายามบำรุงความงามอย่างเต็มที่ ดังข้อความต่อไปนี้

ภายหลังรอบปีที่สี่ของการแต่งงาน วัยของหล่อนก็เริ่มจะไม่ปราณีแก่ใจของหล่อนอย่างแต่ก่อน แต่อรวินก็ต่อต้านธรรมชาติเต็มที่ เวลากลางวันของหล่อนเป็นของกราวด์ แต่เวลากลางวันหล่อนสงวนไว้เป็นของตนโดยเฉพาะ ทุกเช้าหล่อนยังคงอ้อยอิ่งอยู่บนเตียงจนสาย มีครีมประเทืองผิวพอกตั้งแต่หน้าผากถึงลำคอ ตอนบ่ายหล่อนอุทิศเวลาให้แก่ห้องสำอาง ใจตรงตามกำหนดเวลา เนื้อหนังอันหย่อนคล้อยของหล่อนต้องพึ่งพาการนวดเท้าและบำรุงโดยวิธีทันสมัยอย่างเข้มงวด

อรวินแข่งวัย : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 51

ตัวละครชื่อ รุத்ม์ เจอค ในเรื่อง ปิศาจ เป็นพระเอกละครที่ไม่สามารถแยกชีวิตจริงออกจากการแสดงบนเวที เขาคิดว่าตัวเขาเป็นพระเอกอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเขาจึงต้องรักษาความหยิ่งทงและเกียรติยศของเขาไว้ เขาใช้ชีวิตที่หรูหราเหมือนในละครในขณะที่ไม่มีเงินในกระเป๋า

เขาปฏิเสธที่จะทำงานที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นพระเอกของเขา แม้งานนั้นจะเป็นงานสุจริต และทารายได้ให้แก่เขา เขามีพฤติกรรมต่าง ๆ ในชีวิตจริง เช่น กิริยาท่าทาง คาพูด น้ำเสียง สีหน้า เช่นเดียวกับชีวิตบนเวทีละคร เขาคิดว่าเหตุการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของเขาเป็นฉากละคร เมื่อปิดฉากลงเขาต้องได้รับการปรบมือจากคนดูอย่างกึกก้อง แต่เวทีชีวิตแตกต่างจากเวทีละครผู้เฒ่าจึงต้องปิดฉากชีวิตของตนเองด้วยการฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาหนี้สินที่เขาเองเป็นผู้ก่อขึ้น

1.1.2.5 ตัวละครที่มักมากในกามารมณ์ เป็นตัวละครที่

แสวงหาความสุขทางกามารมณ์อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้จะมีครอบครัวแล้วหรือยัง ไม่มีก็ตาม ตัวละครเหล่านี้มีนิสัยเจ้าชู้เปลี่ยนคู่ไปเรื่อย ๆ มีทั้งที่เป็นตัวละครหญิงและตัวละครชาย เช่น

ตัวละครชายแปลกหน้าและภรรยาของชานา

ในเรื่อง ชานากับบุพเพ และเมียรัก ชายแปลกหน้าที่ตายมานานอนสลบที่คันทนา ชานาช่วยให้รอดตาย แต่เมื่อหายเป็นปกติแล้ว กลับเป็นชู้กับภรรยาของชานาโดยไม่นึกถึงบุญคุณของชานาที่ช่วยชีวิตไว้ ส่วนภรรยาของชานา ทั้งที่ตนเองมีสามีแล้วยังมักมากในกามารมณ์ ด้วยการบงกชการหายป่วยของคนแปลกหน้า ไม่บอกชานาทั้งที่ตนรู้ว่าจะต้องมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้น เพราะต้องการเสพยาความสุขทางกามารมณ์กับชายแปลกหน้าโดยไม่นึกถึงความดีของสามีของตนเอง

ตัวละครชื่อ เปรมและนางพาง ในเรื่อง วาระสุดท้าย

ของสายสัมพันธ์ ทั้งคู่ต่างก็มีภรรยาและสามีอยู่แล้ว แต่กลับนัดกันมาที่บังกาลีชายทะเลทุกวัน สดลัปดาห์โดยไม่ให้ครอบครัวรู้ เพื่อมาเสพยาสุขในทางกามารมณ์ร่วมกันโดยไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ เมื่อต่างคนต่างเบื่อและพบคนใหม่ ก็แยกทางกันไปแสวงหาความสุขตามหนทางของตน

ตัวละครชื่อ มलयิน ในเรื่อง หล่อนขี้เมาของเขาไป

เป็นตัวละครหญิงที่แต่งงานแล้วและมีลูกแล้ว แต่เธอไม่ได้รับความสุขทางกามารมณ์จากสามีเท่าที่ใจปรารถนา เธอจึงตัดสินใจทิ้งลูก ที่บ้านเพื่อเข้าไปแสวงหาความสุขทางกามารมณ์ในกรุงเทพฯ ความมักมากในกามารมณ์ของมलयิน แสดงชัดเจนในข้อความต่อไปนี้

มาลีนได้แต่รำพึงว่าในหีบเขายังคงมารวกับเสกสรรค์และอั่งว้างนี้ สุดท้ายจะไผ่ผันถึง เทพบุตรได้เสียแล้ว มีแต่ผู้ชายล้าสันโดยไม่มีแวว นอกจากสกปรก พยาบและขี้ริ้ว แล้วยัง เชื้อเอามากมายอีกด้วย หากเป็นที่กรุงเทพฯ หลิงไคคงไม่ต้องเปล่าเปลี่ยวอยู่นานปานนี้ เลย ครั้นแล้วหล่อนก็เริ่มไผ่ผันถึงพระนครที่เรีสร้างมาเป็นแรมปี รวมทั้งถ่านไฟเก่าที่ หมกแมกอยู่ที่นั่นด้วย มันคุ้ยขึ้นมาอย่างเสียคสึและน่าอัปอาย

หล่อนขี้ม้าของเขาไป : เพียงประคั้นเหล่งหล้า บารนี้ : 22

ตัวละครชื่อ ลี ในเรื่อง สาวลี มีสามีอยู่แล้ว แต่เมื่อหนาค วิทูหลงทางในป่าและเผอิญพบหล่อน หล่อนกลับใช้เสน่ห์เล่ห์กล หลอกล่อให้เขาตาม หล่อนไปบ้านของหล่อนและให้ความสุขทางการมรรณแก่หล่อน โดยไม่สนใจการห้ามปรามของชาย ขราผู้เป็นบิดาเลยเมื่อโดนบิดาคุดว่ากล่าว หล่อนกลับให้เหตุผลว่า ที่หล่อนต้องทำเช่นนั้นเพราะ สามีของหล่อนจากไปทำงาน นาน ๆ จึงจะกลับบ้านสักครั้ง หล่อนต้องการความสุขในเรื่อง การมรรณหล่อนจึงประพฤติดังนั้น

ตัวละครชื่อ บุชิต ในเรื่อง สารถิ และตัวละคร ชื่อสเทิน ในเรื่อง สารถิให้ ทั้งสองมีภรรยาอยู่แล้ว แต่ยังใช้เสน่ห์ และคารมของตนหลอกล่อ แสวงหาความสุขทางการมรรณจากหญิงอื่นโดยไม่คิดจริงจังกับหญิงเหล่านั้น พวังเพียงความสุข ชั่วเล่นแล้วก็จากไปหาผู้หญิงอื่นอีกต่อไป

1.1.2.6 ตัวละครที่ชอบข่มเหงผู้ที่ด้อยกว่า เป็นตัวละครที่มี คุณสมบัติบางประการเหนือกว่าตัวละครตัวอื่น เช่น มีเงินมากกว่า มีพลังกำลังเหนือกว่า มีอาวุธ อยู่ในมือ มีพรรคพวกมากกว่า มีอายุมากกว่า หรืออยู่ในฐานะที่ได้เปรียบแล้วใช้ความได้เปรียบนั้น ทำร้ายผู้อื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตัวละครที่มีลักษณะเช่นนี้มักเป็นตัวละครชาย เช่น

ตัวละครชื่อ ชโล ในเรื่อง ของขวัญจากมารคแด่ ไสภ และตัวละครชื่อวิฑูรย์ ไสภจากเรื่อง ผมสามันเอง เป็นตัวละครที่มีฐานะดี จึงใช้เงินทอง ข่มเหงจิตใจตัวละครอื่น เพื่อแย่งชิงคนรักของเขา ชโลนั้นชื่อของแพง ๆ มากันลแค่ไสภ และแสดงกิริยาเหยียดหยามมารคที่จนกว่า ทำให้มารคเจ็บใจมาก ส่วนวิฑูรย์ ไสภ ใช้ความ

ร่ำรวยผูกมัดจิตใจตัวละครหญิงที่เคยเป็นคู่รักของตัวละคร "ข้าพเจ้า" เขาเหยียดหยาม "ข้าพเจ้า" และเมื่อได้ผู้หญิงคนนั้นไปแล้ว ก็ใช้กำลังข่มขืนเธอ และให้เพื่อนรุมข่มขืนเธอด้วย ทำให้ "ข้าพเจ้า" เสียุดแค้นและตามล้างล้างจนถึงแก่ความตาย

ตัวละครชื่อ ธัญ จากเรื่อง ทัตกรรม และตัวละครที่เป็นโจร 2 คน ในเรื่อง ทางสายเปลี่ยว ใช้โอกาสที่มีอาวุธอยู่ในมือในขณะที่ตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีอาวุธ ข่มเหงเขา โดยจากเรื่อง ทัตกรรม ธัญให้ ผกา หลอกล่อเปลวไปที่บ้านร้างหลังหนึ่ง เขาแอบข่มขืนเปลวโดยไม่รู้ตัว เปลวจึงถูกกระสุนปืนล้มลง ธัญออกมาจากที่ซ่อนกล่าวคำพูดเหยียดหยามเปลว แล้วใช้ปืนยิงซ้ำ ส่วนเรื่อง ทางสายเปลี่ยว โจรสองคนมีอาวุธในมือ อาศัยอาวุธนั้นเป็นเครื่องมือปล้น คนที่เดินผ่านทาง และใช้คำพูดเหยียดหยามผู้ที่ถูกปล้นให้เจ็บแค้น

ตัวละครชื่อ หยด ในเรื่อง สองเสือ อาศัยความมีพลังกำลังที่เหนือกว่า และมีพรรคพวกมากกว่า กล่าววาจาและแสดงกิริยาหยาบคาย ข่มเหง ส่งกรรมกรรมใหม่ ทำให้เกิดความแค้น เจ็บช้ำหัวใจ จึงหาหนทางแก้แค้น

ตัวละครอันธพาลในเรื่อง แค่คนหยาบเข้าสารเลว ใช้ความมั่งมีของตนเหยียดหยามตัวละครที่ยากจนกว่า โดยให้ตาสอนกราบทำตนเพื่อแลกเหล้า ดึงข้อความจากบทสนทนาต่อไปนี้

"แกหยามหน้าหน้าเขาเล่นเป็นของสนุก"

"หยามหน้าหน้า? ก็บอกแล้วไงล่ะ งานคือเงิน เงินคืองาน... เหล้ามันของต้องซื้อหาของมันก็必须有แลกกันมั่ง อะอีกแค่กราบคืนแลกเหล้ากินไม่เห็นหนักหนาอะไรจะคนอย่างไอ้ตาสอน"

"แกก็หน้าเขาต่อหน้าต่อตาลูกของเขา..."

"เออละวะขี้เกียจหังเต็มทีแล้ว เอาเป็นว่าข้าขอให้มีคนมากราบคืนแลกเหล้ากินก็แล้วกัน มันทำให้ข้าสนุกสบายใจดีวะ เมื่อรู้แล้วก็ไปเสียทีลี อย่าให้ข้าต้องมึนน้ำไห"

แค่คนหยาบเข้าสารเลว : พรุควังถึงนรกเสวยวรรค์ : 62 - 63

1.1.2.7 ตัวละครที่รักศักดิ์ศรีของตน เป็นตัวละครที่ไม่ยอมให้ใครมาข่มเหงรังแก ไม่ยอมให้ใครมาเหยียดหยามทำลายศักดิ์ศรีของตน ตัวละครที่มีลักษณะเช่นนี้มักเป็นตัวละครฝ่ายชาย เช่น

ตัวละครนายอำเภอหน้าจิต ในเรื่อง ไอ้หน้าจิต
เป็นนักเลงใหญ่ และรักศักดิ์ศรีความเป็นนักเลงใหญ่ของตน ดังแสดงให้เห็นในข้อความต่อไปนี้

แต่ที่มันทำให้ยิ่งเจ็บใจก็ตรงที่มันวางหมากเป็นเชิงลศักดาของผมนั่นแหละ ไอ้หน้าจิต
นักเลงสวะพั้นนั้น มาด่าทำขำขึ้นถึงผม...ถึงอำเภอหน้าจิต! คนที่จะทำผมได้มีอยู่คนเดียว
เท่านั้น คือ ไอ้ปากหัวหน้าของมัน...นั่นแหละว่า ไม่ถูก ผมจึงยอมไม่ได้

ไอ้หน้าจิต : คอกรัก : 79 - 80

ตัวละครชื่อ ฉานในเรื่อง ฉาน นักเลงใหญ่ เป็นอดีต
เสือร้ายที่กลับตัวเป็นคนดี แต่ถูกโจรบุกเข้าปล้นและจับตัวกรรยาของเขาไป ด้วยความรักศักดิ์ศรี
และความแค้นใจที่ถูกรังแก เขาจึงบุกเดี่ยวเข้าไปในรังโจรเพื่อเอาทรัพย์สินสมบัติของตนเองกลับคืน
และนำลูกสาวขุนโจรมาขอคืนกรรยาของเขาที่ตกเป็นกรรยาของขุนโจร

ตัวละครชื่อ สง ในเรื่อง สองเสือ ถูกตัวละคร
ชื่อหยดรังแกต่อหน้าคนจำนวนมาก เพราะสงเพิ่งมาทำงานใหม่ ยังไม่มีพรรคพวก และยัง
เคยชินกับงานหนักแต่ด้วยความรักศักดิ์ศรีเขาพยายามหาหนทางต่อสู้กับหยด จนในที่สุดสามารถ
เอาชนะหยดได้

ตัวละครชื่อ เขียง ในเรื่อง นักเลงพิลึก เพิ่งมา
ทำงานในเมืองแร่ และเข้าใจว่าโฉมกรรมกรเก่ากลั่นแกล้งตน จึงเกิดการต่อสู้กันขึ้น เขียงสู้
ไม่ได้จึงใช้อาวุธ ทำให้เพื่อนกรรมกรเหยียดหยามว่าเขาเป็นคนไม่มีศักดิ์ศรี เขาจึงเปลี่ยนวิธีใหม่
โดยแข่งขันกับโฉมในด้านอื่น ๆ เช่น การแต่งกาย การมีทรัพย์สินสมบัติให้เท่ากับโฉม และสุดท้าย
ทำต่อยกับโฉมโดยไม่ใช้อาวุธ และเขาก็สามารถเอาชนะโฉมได้ เขาจึงดีใจมากที่สามารถกู้
ศักดิ์ศรีคืนมาได้

1.1.2.8 ตัวละครที่ชอบใช้อารมณ์ เป็นตัวละครที่ปล่อยให้
อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ และมักจะนำผลร้ายมาสู่ตัว เช่น
ตัวละคร "ข้าพเจ้า" ในเรื่อง แดงเลือดกับแดง
ลิปสติก เขาเป็นชายชู้ของ จี๊เพ็ดสาวสวยคนหนึ่งโดยไม่รู้ตัวว่าจี๊เพ็ดมีสามีอยู่แล้ว เขาโกรธ
มากจึงไปต่อว่าจี๊เพ็ดที่มีสามีแล้ว ไม่บอกเขา จี๊เพ็ดพยายามแสดงเหตุผลว่าเธอคิดว่าเขารู้แล้ว
เหมือนเช่นที่เธอก็รู้ว่าเขาก็มีภรรยาแล้ว และเธอก็ไม่เคยถือโกรธเขา แต่ "ข้าพเจ้า" ก็ไม่ฟัง
เกิดโทสะและเข้าปลุกปล้ำจี๊เพ็ด เพื่อจบลงเป็นครั้งสุดท้าย แต่จี๊เพ็ดไม่ยอม เขาจึงใช้กำลัง
ฆ่าจี๊เพ็ดแก่ความตาย และในที่สุดเขาก็ถูกจับ

ตัวละคร "ข้าพเจ้า" ในเรื่อง แรงคัง กลับบ้าน
และพบว่าละออย ภรรยาของเขาถูกข่มขืนจนเสียสติ เขาเกิดความรู้สึกโกรธแค้นมากจึง
พาภรรยาเข้าไปตามหาผู้ร้ายในป่า ไปพบชายตัดฟันคนหนึ่งนั่งผิงไฟอยู่ ภรรยาซึ่งเสียสติอยู่
บอกเขาว่าชายคนนั้นเป็นผู้ร้าย ด้วยแรงโทสะทำให้เขาเข้าไปสังหารชายตัดฟันโดยไม่ชักถามก่อน
และเมื่อเขาเดินทางออกจากป่า เขาพบชายตัดฟันอีกคนหนึ่งนั่งผิงไฟอยู่ ภรรยาของเขาก็บอกเขา
อีกว่าชายตัดฟันเป็นคนที่ข่มขืนเธอ ทำให้เขาตกใจและเสียใจที่ฆ่าชายตัดฟันคนแรกไปด้วย
โทสะ และลืมไปว่าภรรยาของเสียสติ

ตัวละครชื่อ ทนง เตชะในเรื่อง กระสุนสามนัด
โกรธสรุณิศาภรรยาของเขากลับไปเป็นโสเภณี จึงทิ้งไปพร้อมกับกระสุนสามนัดไว้ให้สรุณิศา แล้วบอก
ให้สรุณิศาฆ่าตัวตายเสียถ้าอยู่โดยไม่มีเขาไม่ได้โดยไม่มีถึงความดี และเหตุผลว่าที่สรุณิศาไปเป็น
โสเภณีก็เพื่อหาเงินมาให้เขาใช้จ่าย เมื่อสรุณิศาตายไปแล้ว ทนงก็เสียใจมากที่ตนเองเป็นต้นเหตุ
ให้สรุณิศาตายเพราะอารมณ์โกรธของตน

ตัวละครชื่อ กัทลีมาศ ในเรื่อง กัทลีมาศกับภาพวาด
ไปพบภาพผู้หญิงที่มีหน้าตาเหมือนตนเองเปลือยกายอยู่ ก็รู้สึกอับอายและโกรธผู้วาดภาพนั้นมาก
จึงไปต่อว่าจิตรกรด้วยอารมณ์โกรธของตน เป็นผลให้เกิดความอับอายมากขึ้นเมื่อจิตรกรชี้แจง
ว่าภาพนั้นเขาไม่ได้วาดจากแบบจริง และภาพนั้นก็เหมือนกัทลีมาศเฉพาะใบหน้าเท่านั้น ส่วน
ร่างกายนางในภาพนั้น ไม่ได้อ้วนหมักหมก และส้นมือค้อมเหมือนกัทลีมาศสักนิด

1.1.2.9 ตัวละครที่โลเล เปลี่ยนความคั่งง่าย เป็นตัวละคร
ที่มีความคิดและความต้องการที่ไม่แน่นอน ไม่คงที่แต่จะเปลี่ยนแปลง ไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีสาเหตุ
เช่น

ตัวละครชื่อ พู่ใจ ในเรื่อง ผู้หญิงของพู่ใจ สร้างภาพ
ผู้หญิงในอุดมคติของตนไว้ และตั้งใจจะแต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นแบบผู้หญิงในอุดมคติของเขา แต่เมื่อ
เวลาผ่านไป พู่ใจได้พบผู้หญิงหลายคน และแต่ละครั้งที่เขาพบผู้หญิงคนใหม่ ภาพนางในอุดมคติของ
เขาก็จะเปลี่ยนแปลง ไปให้สอดคล้องกับผู้หญิงที่เขาพบ

ตัวละครชื่อ ครุย ในเรื่อง หิวคนรัก เกิดความรู้สึก
เบื่อโลก จึงวางแผนฆ่าตัวตาย เขาไปเข้าโรงแรมหรู และหาความสุขให้ตัวเอง ตลอดจนจัด
เตรียมการตายไว้อย่างเรียบร้อย เมื่อถึงเวลาเขาก็กินยา และตายลงตามความต้องการ เขาได้
พบยมทูตนำตัวเขาไปนรก เขาเกิดความรู้สึกไม่อยากไปจึงใช้กลอุบายหลอกล่อยมทูตต่าง ๆ นานา
จนหนีกลับเข้าร่างของตนเองได้ และรู้สึกดีใจที่ไม่ตายไปจริง ๆ

ตัวละครชื่อ ลุงแหว ในเรื่อง แค้นเล้ง รู้สึกโกรธ
ที่มีผู้ชายแปลกหน้าเข้ามาจับผู้หญิงที่แกพามาจากทางรถไฟ จึงหยิบปืนตั้งใจจะยิงผู้ชายคนนั้นทิ้ง
แต่เมื่อเดินไปได้ครึ่งทางก็เปลี่ยนใจกลับไปนอน และจะไม่เอาเรื่องชายแปลกหน้านั้น
แต่เมื่อกลับไปถึงบ้านก็กลับนึกในใจอีก แต่ขี้เกียจเดินไป จึงสั่งให้ลูกน้องไปดูไว้ ถ้าชายแปลก
หน้าจะกลับเมื่อไรให้มาปลุกแก

ตัวละครชื่อ นวล ในเรื่อง สองเกลอ ถูกกักขัง
และบังคับให้เล่นละครอยู่ในคณะละครคณะหนึ่ง วันหนึ่งชายชื่อทุมไปช่วยเธอออกมาจากคณะละคร
นั้น และนำเธอมาฝากไว้ที่บ้านญาติคนหนึ่ง แล้วขอกลับไปพบชัยเพื่อนสนิทเพื่อบอกให้ชัยรับรู้
ตามสัญญาที่เคยให้ไว้แก่กัน นวลขอให้ทุมมารับเธอเร็ว ๆ และตกลงแต่งงานกับทุมแต่เมื่อทุม
ไปพบชัย ทุมเกิดไม่สบาย จึงขอให้ชัยไปรับนวลแทนตน ชัยก็ไปตามคำขอร้องของทุม เมื่อชัย
พบนวลก็รู้สึกชอบนวลจึงขอนวลแต่งงาน นวลก็ยินดีแต่งงานกับชัย แต่ชัยขอกลับไปตกลงกับทุมก่อน
ว่าใครควรจะได้แต่งงานกับนวล ชัยจึงนำนวลไปฝากไว้ที่บ้านญาติ และยังไม่ทันที่ชัยกับทุมจะตกลง
กันได้ นวลก็ตัดสินใจแต่งงานอยู่กับญาติของชัยไปแล้ว

1.1.2.10 ตัวละครที่มีความโลภ เป็นตัวละครที่อยากได้สมบัติของผู้อื่นจึงวางแผนทำร้ายผู้อื่นเพื่อให้ได้สมบัติมา และมักได้รับผลกระทบตอบสนอง พบตัวละครเพียงสองตัวที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวละครชื่อ อุตรา ในเรื่อง อันความกรุณา อยากได้ทรัพย์สินสมบัติของลุงแท้ ๆ ซึ่งก็ตั้งใจจะมอบทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดแก่อุตรา แต่คุณลุงยังแข็งแรง อุตราจึงไม่ได้ครอบครองสมบัติเสียที่เขาจึงวางแผนให้ลุงตกบันไดลงมาแล้วให้คู่รักเข้าไปดูแลให้คุณลุงเห็นความดี และส่งสารอุทราขายอมยกสมบัติให้ แต่ในที่สุดคุณลุงกลับยกสมบัติให้คู่รักของเขาทั้งหมด และคู่รักของเขาก็กเลือกแต่งงานกับคนอื่น ทาให้อุตราเสียสติไป

ตัวละครชื่อ บันลือ ในเรื่อง มือใคร อยากได้ทรัพย์สินสมบัติของน้องสาวและน้องเขย จึงกระทำให้ไสยเวทย์บังคับมือน้องเขยให้น้องสาวตนเอง แต่เผอิญโชคดีเป็นไมล้น น้องสาวของ บันลือ จึงไม่ตาย ต่อมาน้องเขยรู้ว่าตนเองบังคับมือไม่ได้ จึงตัดมือทิ้งเสีย เป็นผลให้มือของ บันลือ ขาดไปด้วย เพราะอำนาจของไสยเวทย์

นอกจากพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจนนี้อีก 10 ประการดังกล่าวแล้ว ตัวละครบางตัวยังมีพฤติกรรมอื่น ๆ เช่น หวาดระแวง ได้แก่ ตัวละคร "ฉันท" ในเรื่อง เธอจะฆ่าฉันท ขี้ลาดแต่บ้านได้แก่ สิบโทกรี่ ในเรื่อง ไม่แคล้วจนได้ รักคุณธรรมแต่เป็นโจร ได้แก่ เสือกริง ในเรื่อง กริ่งมือปืน มีอำนาจแต่อ่อนเร่ ได้แก่ แวกในเรื่อง แวกผู้ยิ่งใหญ่ เชื้อคนง่าย ได้แก่ ลุงเทิ้ม ในเรื่อง เพื่อนของลุงเทิ้ม เป็นนักเลงแต่ขี้ลาด ได้แก่ เลบ ในเรื่อง คนล้นเป็น เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้มักปรากฏกับตัวละครในเรื่องสั้น ๆ และปรากฏเพียงเรื่องเดียว

จะเห็นว่าลักษณะนิสัยของตัวละครในเรื่องสั้นของ ประมุข อุษะรูป จะมี ความหลากหลาย ซึ่งเป็นการจำลองภาพมนุษย์ในสังคม นอกจากนี้ลักษณะของตัวละครจะเป็นแบบตัวละครที่ซับซ้อนมีหลายความคิด หลายอารมณ์ และหลากหลายความต้องการในตัวละครตัวเดียวกัน การสร้างลักษณะตัวละครเช่นนี้ ช่วยส่งเสริมแนวคิดของเรื่องที่ต้องการให้เห็นลักษณะอันเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน

1.2 ตัวละครที่เทียบเท่ามนุษย์ เป็นตัวละครที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์ กุติผีปีศาจ ฯลฯ แต่มีความรู้สึก ความคิด และการกระทำที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวละครเทียบเท่ามนุษย์ในเรื่องสั้นของ ประมุข อุษะรูป แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

1.2.1 กุดีปีศาจ กุดีปีศาจทุกคนในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดทรูป จะเป็นตัวละครที่มีพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนมนุษย์ มีความรัก มีความแค้น เหมือนมนุษย์ เช่น ตัวละครชื่อ แอมโบ้ ในเรื่อง แม่หย่า เป็นวิญญาณแค้นที่ถูกแม่หย่า ภรรยาของตนฆ่าแล้วจับยัดลงตุ่มฝังกรที่บรรจุเหล้าโรงไว้นั้นเต็ม จึงตามมาสังหารแม่หย่าเสีย เพื่อล้างแค้น

ตัวละครชื่อ ดีศาจ ในเรื่อง หวदनรก เป็นยมทูตมารับวิญญาณ ของครูย แต่เป็นยมทูตที่นิสัยเหมือนมนุษย์คือ อยากรู้อยากเห็น และอยากลอง จึงถูกครูย หลอก ให้ออกไปหาเงินมาแล้วหลบหนีจากการควบคุมไป

1.2.2 สัตว์ ตัวละครเทียบเท่ามนุษย์ที่เป็นสัตว์ คือสัตว์ทุกตัวในเรื่อง นิทาน เช่น เสือที่ต้องการหาปฏิตีคือมาจากสิงโต สิงโตที่ไม่ยอมสูญเสียแก้อัจฉาป่าที่ตน นั่งอยู่ ตลอดจนสัตว์อื่น ๆ ที่เข้ามาสมัครเป็นลูกน้องของเสือและสิงโต แล้วสัตว์ทั้งหมดก็ยกทัพ เข้าต่อสู้กันจนเสียชีวิตไปทั้งป่า พฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ปฏิวัติ รักษาแก้อัจฉา สมัครเป็นลูกน้อง ยกทัพเข้าต่อสู้กัน ในเรื่องนี้เป็นพฤติกรรมของมนุษย์มิใช่พฤติกรรมของสัตว์

1.3 ตัวละครที่เป็นสัตว์ ตัวละครที่เป็นสัตว์ในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดทรูป ปรากฏเพียง 3 ตัว ในเนื้อหาที่ต่างกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตัวละครชื่อ ดวง ในเรื่อง เรื่องของไอ้ดวง - หมาตัวหนึ่ง ตัวละครตัวนี้เป็นสุนัขที่คอยเดินตรงสนามหน้าบ้านทุกวัน

ตัวละครชื่อ มาลากา ในเรื่อง ไอ้มาลากา เป็นสุนัขที่ใจร้ายเลี้ยงไว้เป็น ผู้ช่วยไล่ดูแลเชลย แต่ภายหลังเชลยรู้ใจ ไอ้มาลากามากกว่า จึงเปลี่ยนใจ ไอ้มาลากาให้มาเป็น พวกของตน และฆ่าเจ้าของเดิมตาย

ตัวละครชื่อ ดรรชนีเม ในเรื่อง ดรรชนีเม เป็นลิงที่มนุษย์นำมาเลี้ยง แต่เล็ก มีนิสัยซุกซน และมักก่อปัญหาให้คนเลี้ยงเสมอเพราะความซุกซนนี้ วันหนึ่งมันเผาไฟไหม้ บ้านขณะที่เจ้าของถูกแผ่นเหล็กทับอยู่ในห้องน้ำออกมาไม่ได้ เขาคิดว่าเขาคงโดนไฟครอกตาย แต่โชคดีที่ดรรชนีเมเป็นห่วงเขามาก จึงเข้ามาช่วยเขาในห้องน้ำ อุ้มเขาออกไปพ้นบ้าน แต่ตัวมัน ตายเพราะทนความร้อนไม่ไหว

ตัวละครที่เป็นสัตว์ในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูป แสดงให้เห็นถึงความน่ารักของสัตว์และความผูกพันของมนุษย์กับสัตว์ แต่ไม่เน้นเสนอเรื่องในแนวนี้นัก ตัวละครที่เป็นสัตว์จะมีจำนวนน้อย และมีบทบาทในเรื่องไม่มากนัก

2. วิธีการเสนอตัวละคร ประมูล อุดมธูป จะเสนอตัวละครโดยใช้วิธีการทั้ง 2 แบบ ผสมกันไปในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง คือ ใช้ทั้งแบบเล่าเรื่อง และแบบให้เห็นจากการกระทำของตัวละครเอง ดังนี้

2.1 การเสนอตัวละครแบบเล่าเรื่อง อาจเป็นการเสนอตัวละครโดยให้ผู้แต่งเป็นผู้บรรยาย หรืออาจให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้บรรยายถึงลักษณะภายนอก เช่น เพศ วัย รูปร่างหน้าตา หรือเล่าถึงลักษณะนิสัยของตัวละครก็ได้ การเสนอตัวละครแบบเล่าเรื่อง นิยมใช้ในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูปมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากเรื่อง สารภีให้ ผู้เขียนบรรยายลักษณะของสเทิน เทาโกร ตัวละครชายคนหนึ่ง ดังนี้

สเทิน เทาโกร เดินทางจากกรุงเทพฯ มาที่นี่เป็นการชั่วคราว เพื่อจัดการดูแลงานก่อสร้างโรงแรมใหม่ เขาเป็นสถานีนักผู้เชี่ยวชาญประจำบริษัทก่อสร้างโยธเนรมิตร่างของเขาสูงกายอย่างสง่า ตัดผมเกรียนเหนือหู ใบหน้าอันคมสันนั้นกร้านแดดจนตกรัศ แต่ทว่าเคราโกนเกลี้ยงเสมอ ขอบส้อมเสื้อหนังขามัวเป็นประจำ

สารภีให้ : เสพสมณิสม : 17 -18

จากเรื่อง รักที่พ่ายมา ผู้เขียนบรรยายลักษณะของตัวละครหญิงสองตัว ดังนี้

หญิงสาวผู้หนึ่งเดินตรงมาทางเขา ในหน้าหล่อนยาวเรียว ผมสีน้ำตาลไหม้ของหล่อน ห้อยเป็นหลอดลงปรกใบหู นัยน์ตาก็อย่างของผู้ชายที่เรียกว่าสีเหล็ก ริมปากและคางดู เต็ดเต๋ยวอย่างอ่อนโยน ภายในชุดสีเขียวย่นดูหล่อนเสมือนหลังมาคังฝนอันชื่นใจ จาก ฟากฟ้าสราลัยสู่แดนดิน

รักที่หมายมา : เสพสมบนิสม : 49 - 50

หล่อนเป็นหญิงอายุเลย 40 แล้ว ผมของหล่อนเริ่มมีสีดอกเลาแซม รูปร่างเฟละผละ เกินกว่าจะเรียกได้ว่าท้วมเสียอีก ข้อเท้าใหญ่ของหล่อนอัดอยู่กับรองเท้าส้นเตี้ย แต่หล่อน มีกลิ่นสบุนสีแดงเล็ก ๆ บักที่อกเสื้อเก่าคร่ำ

รักที่หมายมา : เสพสมบนิสม : 50

จากเรื่อง ผู้หญิงของพ่อใจ ผู้เขียนบรรยายลักษณะของตัวละครหญิงตัวหนึ่ง
ดังนี้

ล่วงมาอีกปีเขาจึงได้พบเข้าอีกคนหนึ่งชื่อ อับสร ผิวบาง ร่วงระหง ผมหยาบลับ เรียบและยาว และมีเสื้อผ้าสีเขียวย่นดูหนึ่งตัว แม้จะไม่ใช่สีกำมะสีก็ตาม อายุแก่กว่า เขาเล็กน้อย แต่นั่นก็ไม่ใช่ข้อคิดที่พึงคำนึงถึงแต่อย่างใดเลย หล่อนเป็นโสเภณี

ผู้หญิงของพ่อใจ : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 38

จากเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ ผู้เขียนบรรยายลักษณะของนักมวยคนหนึ่ง ดังนี้

แม้จะเป็นนักมวยค่อนข้างหน้าใหม่ แต่ชื่อเสียงก็กำลังติดปากจิตใจพระเดชพระคุณ ทั้งที่เป็นแควนคู่และแควนพัน พูดยังแต่เพียงทรวงตรงและหน้าตาของเขาก็จัดว่าเป็น นักมวยที่มีเสน่ห์คนหนึ่ง ช่วงขาวร่ากับน้ำ ช่วงแขนร่ากับงู ผิวสีทองแดง ผมหยักศก นัยน์ตาโตก ยิ้มเศร้า เท่านั้นที่พอกระมังสำหรับความเป็นนักมวยเจ้าเสน่ห์ ชื่อจริง ๆ ของเขามีเสียงดังคล้ายชื่อแรกของแหมเป็นอันเลือนลางของโลก หัวหน้าคณะ ส้มทองซึ่งมี

รกรากอยู่ในละแวกนั้น จึงตกลงใช้ชื่อจริงของเขาเป็นมงคลนามในสังเวียน แจก
สมิงทอง อันเป็นนามมหาประลัยแก่คู่ต่อสู้ของเขาไม่ว่าคนไหนคนนั้น

หมัดเจ้าเสน่ห์ : คอกรัก : 49 - 50

จากตัวอย่างทั้งห้าตัวอย่างข้างต้น แสดงวิธีการเสนอตัวละครของ ประมวล
อุณหภูม โดยให้ผู้เขียนเป็นผู้บรรยายลักษณะของตัวละคร ในด้านต่าง ๆ เช่น ชื่อของตัวละคร
อายุของตัวละคร เพศ รูปร่างหน้าตา และอาชีพของตัวละครอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ผู้เขียนเป็นผู้บรรยายลักษณะของตัวละครแล้ว ประมวล อุณหภูม
ยังนิยมให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้บรรยายตัวละครในเรื่องอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากเรื่อง แค่คนหยาบเข้าสารเลว ตัวละครตัวหนึ่งบรรยายภาพตัวละคร
พ่อลูกคู่หนึ่งที่เดินเข้ามาในร้านในขณะที่เขานั่งดื่มไวน์อยู่ ดังนี้

ผมนั่งจิบเบียร์ไปได้ไม่ถึงครึ่งขวดก็มีคนเข้ามาในร้านใหม่อีกสองคนเป็นผู้ใหญ่กับเด็ก
ทั้งคู่เข้ามาที่โต๊ะกลางซึ่งว่างอยู่โต๊ะเดียว คนผู้ใหญ่แต่งชุดสีก็ทักขุด คือทั้งเสื้อกางเกง
และรองเท้าผ้าใบ แลดูซ่อมซ่อไปหมด ทั้งเนื้อตัวขูดขีดไปหมดทั้งเนื้อหนังและสีหน้าสีตา
อายุอาณามก็เหลือที่จะกะเนได้ เพราะดูไม่ออกกว่าเป็นคนแก่วัด หรือแก่ชีวิตหรือแก่สุรา
หรือด้วยกันทั้งนั้น ส่วนเด็กนั้นเป็นเด็กหญิงวัยประถมศึกษาประถมศึกษา ตัวสูงไม่เกินสาม
ศอกกำม่อมเหมือนแม่เขม่าถาวรจับอยู่ทั้งเนื้อทั้งตัว เสื้อผ้าชุดนักเรียนและถุงเท้า
รองเท้า ซึ่งกลายเป็นรองเท้าแตะไปได้อย่างน่าอัศจรรย์และกระเป๋านักเรียนทั้งหมด
นี้เหมือนได้ลากมาจากกองขยะ

แค่คนหยาบเข้าสารเลว : พรอว์ถึงนรกแลสวรรค์ : 56 - 58

จากเรื่อง ราคาของความหวัง ตัวละครตัวหนึ่งบรรยายลักษณะตัวละครชานา

ดังนี้

ข้าพเจ้าชอบฟังน้ำเสียงที่เรียกนั้น มันแกร่งกร้าวอย่างเสียงขานนาที่บูชาควายของ
เขาจนเคยชิน มันมีกระแสบั่นเมาม้าจับต้องอยู่ด้วยก็จริง แต่ข้าพเจ้าชอบฟังถึงวาน
เสียงอันบ่งถึงความไวตัวอย่างเรียบ ๆ และบ่งถึงความสบอารมณ์ต่อสิ่งแวดล้อมเหมือน
เศรษฐีเจ้าสำราญ ยิ่งไปกว่าอะไรทั้งหมดที่ชวนให้ข้าพเจ้าสนใจฟัง ก็ตรงที่ข้าพเจ้า
จำได้จากที่เห็นเมื่อแรกเข้ามาในร้านว่าเขาเป็นชานวณวัยลีบร่างเล็ก แกร่ง และ
ขอมม่อข้อ กำลังนั่งสำราญอยู่คนเดียวกับสุราอาหารเกือบเต็มโต๊ะ

ราคาของความหวัง : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารมี : 2 - 3

จากเรื่อง ประณมบท ตัวละครหญิงตัวหนึ่งบรรยายลักษณะของตัวละครชาย
ดังนี้

เขาไม่ใช่คนแกล้งแน่นอนเท่าที่แลเห็นเขาผาด ๆ มาหลายวันแล้ว แต่งเนื้อแต่งตัวดี
ดูสะอาดและสบาย คงจะออกเดินเล่นมาตามถนนกวาดอันสงบเจียนและเรียงรายด้วย
ทิวต้นมะฮ็อกกานี้ไปไกลสุดลูกหูลูกตาสายนั้น หน้าตาสลักเสลาดีกว่าเด็กหนุ่ม ๆ ทำทาง
ก็ถนัดคนคงใจตัวทุกอิริยาบถ ไม่ส่อตัวเองแก่ใคร

ประณมบท : เสพสมภิมิสม : 123

จากตัวอย่างการให้ตัวละครในเรื่องบรรยายลักษณะตัวละครตัวอื่นข้างต้น
จะเห็นว่าการเสนอลักษณะตัวละครจะไม่ชัดเจนเหมือนการให้ผู้เขียนบรรยาย

2.2 การเสนอตัวละครแบบให้เห็นจากการกระทำของตัวละครเอง การเสนอ
ตัวละครแบบนี้ผู้เขียนจะไม่บอกถึงลักษณะของตัวละครตรง ๆ แต่จะให้ตัวละครแสดงพฤติกรรม
ที่แสดงลักษณะของตัวละครนั้น เช่น

จากเรื่อง แค่คนหยาบเข้าสารเลว พฤติกรรมของ เทอญ อินทิวร ที่รู้ว่า
ตนเองจะต้องตายภายในเวลาไม่นาน แต่สามารถทำใจให้ยอมรับสภาพของตนเองได้ แสดงให้
เห็นว่าเขาเป็นคนยอมรับความจริงในชีวิต

จากเรื่อง บิณม่าน พฤติกรรมของรูปมัจจุราญ ที่มีกิริยาท่าทาง วาจา และการใช้ชีวิตแบบชีวิตพระเอกละครเวทีอยู่ตลอดเวลา แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนไม่ยอมรับความจริง

จากเรื่อง วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ พฤติกรรมของเปรม บรรณทัต และนางพาง ที่นัดหมายกันมาแสวงหาความสุขทางกามารมณ์ทั้งที่มีครอบครัวอยู่แล้ว และเมื่อถึงเวลาที่เกิดความเบื่อ ก็แยกทางกันไปแสวงหาความสุขทางกามารมณ์กับคนอื่นต่อไป แสดงให้เห็นว่าตัวละครทั้งสองมักมากในกามารมณ์

การเสนอตัวละครแบบให้เห็นจากการกระทำของตัวละครเองนี้จะแทรกอยู่ในเรื่องทุกเรื่องที่มีพฤติกรรมของตัวละคร

บทสนทนา (Dialogue)

คือ ถ้อยคำที่ใช้พูดจาโต้ตอบกันของตัวละครในเรื่อง ตั้งแต่สองตัวขึ้นไปโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้ กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 89) เสนอไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยดำเนินเรื่องแทนการบรรยายของผู้แต่ง
2. เพื่อช่วยให้รู้จักตัวละครในเรื่อง ทั้งรูปร่างลักษณะหน้าตาและนิสัยใจคอ โดยที่ผู้แต่ง ไม่ต้องชี้แจงโดยตรง
3. เพื่อช่วยให้มีวิธีการไม่ซ้ำซาก คือเปลี่ยนเป็นบทสนทนาบ้าง เป็นการบรรยายบ้าง
4. เพื่อสร้างความสมจริง คำพูดที่ผู้แต่งสมมติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง
5. เพื่อทำให้บทประพันธ์น่าอ่าน น่าสนใจและมีชีวิตชีวขึ้น โดยเฉพาะบทสนทนาที่คมคาย มีอารมณ์ขัน หรือพูดได้ถูกต้องตามฐานะของตัวละคร และสมกับบทบาทในตอนนั้น ๆ

เจือ สตะเวทิน (2517 : 81 - 82) กล่าวถึงลักษณะของบทสนทนาที่ดีว่าต้องง่าย เหมาะสมกับตัวละคร และไม่ควรรยาวมากนักเพราะบทสนทนาดังนั้น ๆ จะเข้าใจง่ายและน่าอ่านกว่าบทสนทนาที่ยาว

จะเห็นว่าบทสนทนามีความสำคัญทำให้เรื่องสมจริงและน่าสนใจมากขึ้น ประมุข อุณหรูป
ใช้บทสนทนาในเรื่องสั้นของเขามาก คือ จากเรื่องสั้น 157 เรื่อง มีเรื่องสั้นเพียง 5 เรื่อง
เท่านั้นที่ไม่มีบทสนทนา คือเรื่อง สองเกลอ ไอ้หน้าจืด โจทย์รักสามเส้า เรื่องของไอ้ดวง -
หมาตัวหนึ่ง และ อนทินสาวบ้านนอก ซึ่งทั้ง 5 เรื่องนี้ผู้เขียนจะเสนอเรื่องโดยเล่าแก่ผู้อ่านเอง
จำนวน 3 เรื่อง คือเรื่อง สองเกลอ โจทย์รักสามเส้า และเรื่องของไอ้ดวง - หมาตัวหนึ่ง
และให้ตัวละครเองเป็นผู้เล่า จำนวน 2 เรื่อง คือเรื่อง ไอ้หน้าจืด และ อนทินสาวบ้านนอก
และแม้ว่าจะไม่มีบทสนทนาโดยตรง แต่ผู้เขียนก็เสนอการพูดจากันของตัวละครในลักษณะ
ความคิดคำนึง เช่น จากเรื่อง อนทินสาวบ้านนอก ล้ำความนึกถึงคําสนทนาของเธอกับคอม
ในวันที่อยู่กันสองต่อสองก่อนการแต่งงาน แทนบทสนทนาในเรื่อง ดังนี้

แต่แล้วพีกก็ลักออกไปเสียจากฉัน ทาหน้าตาเหมือนคนอมทุกข์ เอะอะออกมาว่า
อย่าเลยอย่าอย่า เขียวณาเอาไว้ให้เราแต่งงานกันเสียก่อนดีกว่า ไธมันออกยั้งงั้นแล้วฉันก็
เลยซักจะลืมเสียอีกแล้ว เรื่องผิดชอบชั่วดีทั้งหลายแหล่เอาแต่เถียงทำเดี๋ยวว่าจะเป็น
อะไรไปนะ ข้างพีกแหงนเอาว่าเป็นไรซีทำไมจะไม่เป็นไร เธอจะได้บริสุทธิ์เมื่อถึงวันที่
เราแต่งงานกันไงละ ฉันเลยเข้าใจอะไรไม่ถูกพูดอะไรไม่ออก ข้างพีกพูดจ้อ ๆ ว่าพี่
ไม่ยอมมีเมียที่ไม่บริสุทธิ์ดอกถึงแม้ว่าพี่เองที่เป็นตัวการทำให้ไม่บริสุทธิ์ก็ตาม

อนทินสาวบ้านนอก : สเร้งระบาศารุ : 171 - 172

และจากเรื่องสั้นที่มีบทสนทนา 152 เรื่อง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์บทสนทนา 2 ประการคือ

1. หน้าที่ของบทสนทนา
2. ความสมจริงของบทสนทนา

1. หน้าที่ของบทสนทนา ผู้วิจัยจะวิเคราะห์หน้าที่ของบทสนทนาโดยอาศัยแนวคิด
ของ กุหลาบ มลลิกะมาส โดยผู้วิจัยแบ่งบทสนทนาในเรื่องสั้นของ ประมุข อุณหรูปออกเป็น
3 ประเภทคือ

- 1.1 บทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง
- 1.2 บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอตัวละคร
- 1.3 บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิด

1.1 บทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง เป็นบทสนทนาที่คู่สนทนาเจรจากันเพื่อบอกที่มาของปัญหาในเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจที่มาของเรื่องมากขึ้น และทำให้ผู้เขียนสามารถดำเนินเรื่องต่อไปได้โดยไม่สร้างความงุนงงในใจของผู้อ่าน หรือเจรจากันเพื่อเสนอเหตุการณ์ที่เป็นไปแทนการบรรยายของผู้เขียน หรือเจรจากันเพื่อนำไปสู่การปิดเรื่อง เรื่องสั้นของ ประมุข อุตฺตรูป ทั้ง 152 เรื่องปรากฏบทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่องทั้งสิ้น สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1.1.1 บทสนทนาเพื่อบอกที่มาของปัญหาในเรื่อง เป็นบทสนทนาที่ช่วยให้ผู้อ่านทราบที่มาของปัญหาสำคัญในเรื่องแทนการดำเนินเรื่องที่ดึงผู้ใช้เวลานาน เช่น จากเรื่อง ภาพฝันคือหลอน บทสนทนายาระหว่างขุนพิทักษ์บุราณสรพ์ กับ หลวงประภาสโมตรี ทำให้ผู้อ่านทราบที่มาของภาพอันเป็นปัญหาของเรื่องว่าขุนพิทักษ์บุราณสรพ์ได้ภาพนั้นมา โดยมีผู้ขายคนหนึ่งนำมาขายให้ และเสนอเงื่อนไขความอาถรรพณ์ของภาพนั้นว่าทำให้ผู้ซื้อไปถึงแก่ความตาย ดังนี้

"ผมได้ภาพมาอย่างประหลาดมาก" แล้วเขากล่าวต่อไป น้ำเสียงต่ำและแผ่วลง
 "คืนนั้นเวลาสักยามเศษ - ผมยังจำได้ - ผมกำลังตกฤดูที่แล้วมานี้เอง คนใช้ที่กำลังปิดประตูร้านขึ้นไปบอกผมว่ามีสุภาพบุรุษต้องการพบผม เขาไม่ยอมบอกชื่อ นามบัตรก็ไม่ให้ ขณะที่ลงมาต้อนรับเขา ผมคิดว่าคงเป็นพ่อค้า แต่ผิดทั้งนั้น เขาบอกขายของให้ผม
 ทำทางเห็นดเห็น้อยเหมือนคนมันร้าย เขาพร่ำแต่ว่า "ผมทนเอาไว้มิได้" แล้วไปเรียกคนรถให้เอารูปนี้เข้ามา มีพร้อมทั้งกรอบและขาหยั่งเรียบร้อย"

"ลาพักรูปร่างเองก็ไม่ตั้งใจจะซื้อไว้หรอก" เขากล่าวต่อไป "มันเก่าจนน้ำยาออกสีจางอย่างนี้แล้ว แต่ผมเห็นว่ากรอบมันดี แกะทั้งตัวนะ - คุณหลวง ไม่ใช้ต่อ แล้วมีมือดีเสียด้วย"

"แล้วอย่างไร" เขาถาม แล้วลูบคลำตามรอยสลักของกรอบ

"พอได้ไว้สักเดือนคุณบุญธรรมมาเห็นเข้าก็ซื้อเอาไป" เขาว่าต่อไป "พอแก่ตาย คุณหญิงมารดา ก็เอามาขายคืนผม ท่านว่าเป็นเชิงว่าเป็นกาลีบ้านที่ทำให้ลูกชายตาย"

หลวงประภาสนั่งมองภาพนั้นต่อไปสักครู่ก็เอ่ยว่า "ผมเชื่อว่าผู้หญิงคนนี้ยังมีชีวิตอยู่"

ขุนพิทักษ์มองดูผู้พูดด้วยสีหน้าประหลาดใจ

"แต่ผมเชื่อว่าตายแล้ว" เขายืนยัน "และคงเป็นรูปตั้งหน้าศพผมว่า เมื่อตอนแรก ๆ ผมเคยได้กลิ่นรูป"

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกลศยังโลศเกลิง : 61 - 62

จากเรื่อง ฝนตก แดดออก บทสนทนาระหว่างนายวรเนศที่นายความประจำบ้านกับ โทเมน วานิช ทายาทเศรษฐี ทำให้ผู้อ่านทราบที่มาของความจำเป็นที่คู่บุญต้องเขียนพินัยกรรม โดยมีเงื่อนไขว่าโทเมนจะต้องแต่งงานจึงจะมีสิทธิ์รับมรดก ซึ่งเงื่อนไขนี้เป็นปัญหาสำคัญของเรื่อง บทสนทนาจะแสดงเหตุผลของเงื่อนไขที่คู่บุญกำหนดไว้แต่โทเมนไม่เข้าใจจึงพูดกับนายความว่า

"ผมมองไม่เห็นเลยว่าปู่ท่านมีเหตุผลอะไรจึงทำพินัยกรรมเจ้ากรรมไว้อย่างนั้น ลูกหลานกำลังจะตายไปโดยท่านช่วยเหลืออะไรไม่ได้เลย ในเมื่อมันกลายเป็นข้อขัดข้องขึ้นเท่านั้น"

"ท่านเป็นห่วงอนาคตของเธอหรือ - โทเมน! เขาเริ่มและต่อไปว่า เพราะเมื่อเริ่มหนุ่มตอนนั้นเธอกำลังใจแตก และทำท่าจะแหกคอกใช้เงินเป็นเบี้ย ท่านจึงตั้งใจว่าถ้าหากเธอจะผลาญสมบัติที่ได้รับจากบิดาอวตวายเป็นแล้วก็หมายจะให้ส่วนของท่านยังเหลืออยู่เป็นจำนวนสุดท้ายในโลก เงื่อนไขที่บ่งเป็นข้อแม้ไว้นั้นเป็นด้วยท่านเชื่อใจว่า ถึงเธอจะเหลวไหลไปแล้วเพียงใด เชื่อใจตระกูลท่านคงมีมนุษยธรรมพอจะนึกถึงลูกเมีย"

"ความจริงเป็นเช่นนั้น ท่านทำไปด้วยความเป็นห่วง แต่น่าเสียใจที่ท่านด่วนจากไป เสียก่อนจะทันเห็นหลานคนเดียวของท่านกลับตัวได้รวดเร็ว และกำลังอัศจรรย์อยู่ด้วย เหตุผลของการค้าอย่างสุจริตวิสัยอยู่บัดนี้"

"แล้วถ้าผมไม่แต่งงานจนอายุพอสมควรก็จะเป็นอันชวดกัน?" เขาถามอย่างไม่สู้สนใจนัก

"เข้าโรงพยาบาลหมด" ทนายเน้นเสียงหนักแน่น

ผนวก แด่ดอก : เสปสมบมสม : 54

1.1.2 บทสนทนาเพื่อเสนอเหตุการณ์ในเรื่อง เป็นบทสนทนาที่มุ่งเสนอ เหตุการณ์ที่ดำเนินไปในเรื่องแทนการบรรยายของผู้เขียน เช่น จากเรื่อง แม่หย่า บทสนทนา ระหว่างลุง โทะ กับ ศร ช่วยดำเนินเรื่อง ตอนที่ศร ไปอยู่โรงแรมแม่หย่ากับลุงโทะอย่าง ชัดเจนโดยผู้เขียนไม่ต้องบรรยาย ดังนี้

"มาทำงานอะไรทำ"

"งานเรือนะลุง...งานเรือ" ข้าพเจ้าตอบโดยไม่อำพรางความรู้สึก

"ลุงมานั่งเข้าชื้อถาม...ถาม...ถาม...ถามไปทำไมกัน? มีเรือให้ผมทำ ยังงั้นเรอะ?"

"เรือลุงไม่มี แต่ลุงมีงานจะให้ทำ" แกตอบเสียงแข็งขึ้น แต่นัยน์ตาแจ่มด้วยอารมณ์ อันดี ถ้าจะทำก็เอา เงินเดือนนิดหน่อย แต่ที่อยู่ก็กินสบายพร้อม งานก็ไม่มีอะไรหนัก

"งาน...งานอะไร? งานอะไรนะลุง?"

แกหัวเราะในคอแล้วตีหมาแฟสองอีก

"ไม่ใช่งานเรือ แต่ก็คล้ายงานเรือเหมือนกัน" แกบอก "งานโรงแรมอยู่ใน ตรอกนี้เอง"

แม่หย่า : อุจจะเรีกรมเยศ : 60

จากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ บทสนทนาระหว่างไม้น กับ พลับ ช่วยบอกผู้อ่าน
เกี่ยวกับการตัดสินใจไปหางานทำในกรุงเทพฯ เพื่อคืนหนี้ให้พ้นจากความแร้นแค้น แทนการเล่า
เรื่องของผู้เขียนดังนี้

"ขึ้นจมนอนอยู่ที่นั่นกับแสนเข็ญไปทั้งชาติ" เขาให้เหตุผลในตอนหนึ่ง

"ก็พี่เอาฉันไปด้วยซี"

"จะไปด้วยกันยังงั้นได้ ลาพังตัวฉันเองก็เต็มแอ่งอยู่แล้ว... ที่ในกรุงมันไม่เหมือนบ้าน

เราหรอก

"แล้วฉันจะอยู่กับใคร? " แม่พลับเริ่มร้องไห้ "ฉันไม่เคยอยู่คนเดียว"

ผู้กลับจากนิราศ : พรุควังถึงนรกแลสวรรค : 111

1.1.3 บทสนทนาเพื่อการปิดเรื่อง เป็นบทสนทนาที่ใช้ในเรื่องสั้นที่
ปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย เช่น จากเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ บทสนทนาระหว่างแจก กับ
ยงยุทธเพื่อนสนิทคนหนึ่งเกี่ยวกับความพ่ายแพ้บนสังเวียนของแจก ช่วยให้ผู้เขียนคลี่คลายเรื่องไป
สู่จุดจบอย่างพลิกการคาดเดาของผู้อ่าน ที่เข้าใจว่าแจกแพ้เพราะประมาท ดังนี้

"ข้าสู้เขาไม่ได้" แจกบอก

"ข้าไม่อยากเชื่อ เอ็งไม่สู้มันนะสิ" ยงยุทธคำราม

แจกยิ้มหน้าขึ้น นัยน์ตาใสคู่นั้นเป็นประกายเหมือนได้รับความภูมิใจ

"จริง ๆ ข้าสู้เขาไม่ได้ สู้เขาไม่ไหว"

"ก็นั่นนะสิ เอ็งบ๊อด เพราะเอ็งไม่พิศ แล้วยังเอาแต่เที่ยวกลางคืนจนดึกดื่น

เอ็งไม่เคยอย่างนี้เลยจริงไหม? มันเรื่องอะไรกันหา?"

"ถ้าไม่มันข้าก็สู้เขาไม่ไหวนะซี" แจกพูดยิ้ม ๆ

"หา! นี่เอ็งตั้งใจให้แพ้?"

แจกพยักหน้า "เลื่องเขาแม่ไม่สบาย เงินรางวัลข้างแพ้นะ ไม่พอค่ารักษาหรือ
เป็นหนี้โรงพยาบาลเข้าไปทำอะไรแล้วก็ไม่รู้"

หมัดเจ้าเสน่ห์ : คอกรัก : 54

จากเรื่อง รักที่หมายมา บทสนทนาของร้อยโทบูล กฤตย์รักษ์ กับหญิงชุดเขียวที่
เข้าใจว่าเป็นกระแส สุษเสถียร ที่นัดพบกันโดยไม่เคยเห็นหน้ามาก่อน ช่วยให้ผู้อ่านคลี่คลาย
เรื่อง ไปสู่จุดจบที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน ดังนี้

"ผมร้อยโทบูล กฤตย์รักษ์ และคุณ...ผมหวังว่าคงจะใช้คุณกระแส สุษเสถียร
ผมยินดีเหลือเกินที่คุณอุตส่าห์มาพบกับผม ผมขอเชิญ...เชิญไปรับประทานอาหาร
กลางวันด้วยกัน"

หญิงนั้นยิ้มออกมาอย่างสุดกลั้น

"ดิฉันไม่ทราบว่าจะมันไปยัง ใมายัง ใกันหรือคะ - คุณ" หล่อนว่า

"คุณผู้หญิงสาว ๆ ที่แต่งสีเขียวคนนั้นหรือคะ ขอให้ดิฉันบอกคุณที่เสื้อ
แถบบอกว่าถ้าคุณเชิญดิฉันให้ไปไหนด้วยก็ให้ดิฉันบอกคุณว่า แถบล้างรถคุณอยู่ในร้านอาหาร
ฟากข้างโน้นหน้าสถานี แถวจะพิสูจน์อะไรก็ไม่รู้คะ"

รักที่หมายมา : เสพสมบัตินิยม : 51

1.2 บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอตัวละคร เป็นบทสนทนาที่คู่สนทนาเจรจา
เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครทั้งด้านบุคลิกและอุปนิสัยของตัวละคร เช่น จากเรื่อง รักคุณเข้าแล้ว
เต็มเปา บทสนทนายาระหว่างคารูกับแจรง ทำให้ผู้อ่านเห็นบุคลิกของตัวละครแทนการบรรยาย
ของผู้เขียนดังนี้

"ไอ้โฮ! คารุ - เธอโตขึ้นเป็นกอง" แกรงทาดาคี "อายุเท่าไรแล้วนะ?"

คารูก้มลงมองตัวเองอย่างจะพลอยแปลกไปด้วย

"สืบทแล้วครับ" เขาตอบ

"ก็เมื่อมาพบกันที่นคราวก่อนเธอยังสืบทำนั้นนี่"

คารูยังพ่น "นั่นมันหกเดือนมาแล้วนี่...อาแรง"

"สูงเท่าไรแล้วนะ?"

"ผมเล่นฟุตบอลรุ่นกลางไม่ได้แล้วละ"

"ก็รุ่นใหญ่แล้วซี?"

"รุ่นใหญ่ก็เลิกไปหน่อย"

"น้ำหนักล่ะ...เท่าไร?"

"หกลีบโลกับเศษอีกเท่าไรจำไม่ได้"

รักคุณเข้าแล้วเต็มเปา : คอกรัก : 44 - 45

จากเรื่อง ยอดตองตองลม บทสนทนาระหว่างจันทร์กับฉาย ทำให้ทราบอายุของตัวละคร และทราบถึงนิสัยของฉายที่เจ้าชู้ และจันทร์ที่ไว้ตัว ตลอดจนสถานภาพทางการสมรสของฉาย ดังนี้

"เออ - แม่จันทร์อายุเท่าไรแล้วนะ?"

"ช่างถามได้" หล่อนขวยเขิน "ก็อ่อนกว่าพ่อฉายสี่ปีไงเล่า สัมเสียแล้ว"

"จริงซึ่" เขานับนิ้ว "สามสิบแปด...สามสิบแปดเท่านั้นเอง เออเนาะกำลังสวยทีเดียว! เขาพิศด้วยแววตาเช่นนั้นอีก "แก่กว่ายายเป๋าดั่งสามปี แต่ยังออกแซ่กวัน!"

"ถ้าเรามาเริ่มต้นกันใหม่ก็เห็นจะดีเป็นแน่ทีเดียว" ฉายพูดออกมาอย่างตั้งใจ

"ถึงว่าซึ่" แม่จันทร์พูดยิ้ม ๆ ถ้าไม่ติดพ่อฉายมีลูกมีเมียเสียแล้วล่ะก็ ไอ้ฉันนี่ก็เผอิญไม่ชอบเป็นเมียซ้อนกับใครเขาเสียด้วย"

ยอดตองตองลม : ฤจะเรีกรมยศ : 52

จากเรื่อง รูปโฉมโฉมพรรณ บทสนทนาระหว่างชัช กับ มณฑา ทำให้ทราบว่ามณฑา มีใบหน้าที่น่าเกลียดหลังประสบอุบัติเหตุ และทำให้ทราบนิสัยของชัชที่รักคนอื่นที่รูปร่าง ไม่รักษา หน้าใจของคนอื่น จุนเจียว และหยาบคาย ดังนี้

"มณฑา - แต่ก่อนนั้นฉันสาบานได้ว่าฉันรักเธอสุดหัวใจ แต่ - เคี้ยวฉันรักเธอ อย่างเก่าไม่เป็นเสียแล้ว มันยังงี้ก็ไม่รู้ เหมือนไม่มีหัวใจ"

"แต่มณฑาของเธอก็ยังมียุติสารพัดครบถ้วนเหมือนเมื่อก่อนรกว่านั้น ทุกสิ่งยังมี อยู่บริบูรณ์" หล่อนยิ้ม "นอกจากหน้าเท่านั้น"

"เธอน่าจะสักได้แล้วนี่นา ว่าฉันรักเธอไม่ได้ต่อไปอีกแล้ว" เขาว่า "อย่ามัว เข้าใจฉันอยู่เลย - เสียเวลา" เขาจับหล่อนแล้วตีมืออีกใหญ่

"ที่รัก ทำไมจึงเปลี่ยนใจเสียเช่นนั้น มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปรี?" สัมเสียง อันอ่อนหวานน่ารักของหล่อนลั่นพร่าง

"ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปหรอก" เขาว่า พยายามแลดูสิ่งต่าง ๆ ไปทั่วร้าน เว้นแต่ แห่งเดียวตรงที่หล่อนนั่งอยู่ "ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย นอกจาก..."

"ชัช" เสียงหล่อนพิลาป "เธอหมดเยื่อใยฉันเพราะทนเลเห็นหน้าตาน่าเกลียด ของฉันไม่ไหวใช่ไหมล่ะ?"

"ก็มันจะอะไรเสียอีกล่ะ! บ้าจริงไม่รู้จะเข้ารีไปหาวิมานอะไรกัน" เขาพูดอย่าง จุนเจียว "ก็หน้าของเธอเนะแหละงามบรรลีย์เลย รู้จักส่องกระจกดูหน้าตัวเอง เสียบ้างซิ!"

รูปโฉมโฉมพรรณ : ฤๅจะเรีตรมเยศ : 27

1.3 บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิด เป็นบทสนทนาที่มุ่งให้ข้อคิดในทรรศนะต่าง ๆ โดยตรง เพื่อเป็นข้อเตือนใจ คำสั่งสอน ข้อแนะนำ ที่กระตุ้นความคิดของผู้อ่านภายหลังการอ่าน เป็นบทสนทนาที่มีขนาดยาว ประมวล อุคตรูป ใช้บทสนทนาที่มุ่งเสนอแนวคิดเพียง

14 เรื่อง คือเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว ก่อนจะกลายเป็นความหลัง ฝนตกแดดออก ข้าวโพดคั่วกับ ไอศกรีม แสงแดดในพยับฝน ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก สารถั อันความกรุณา ไฉ่เอ๋ย พยอ คิมหันต์ที่งนามาแล้ว ยาพิษ อุปมาเรื่องรัก ๆ ราคาของความหวัง และ เราจะไม่พบกันอีก บทสนทนาที่ใช้เสนอแนวคิดทั้งหมดแสดงทรรศนะเกี่ยวกับชีวิตและความรัก ในแง่มุมต่าง ๆ เช่น จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน บทสนทนาของเวค และพงา ช่วยให้ผู้อ่านเขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักได้ชัดเจนว่า ความรักกับคนที่เรารักแยกกันได้ และความรักเป็นสิ่งที่ไม่มีอำนาจทำลายได้ ดังนี้

"ความรักกับคนที่เรารักนั้นแยกกันได้ละ และมันมักจะต้องแยกกันเสมอ แม้มีอำนาจลึกลับยึดเหนี่ยวกันไว้แน่นหนาเพียงไรก็ตาม และไม่เฉพาะแต่ความตายเท่านั้นที่กล้าทำได้ลงคอ ถึงจะมีชีวิตอยู่พบหากันได้ก็ตาม ใครก็อะไรสักอย่างจำเป็นต้องมีอำนาจเข้าแทรกแซงจนได้"

สายตาของเขาลดจากระดับเดิม และสีหน้าสัมผัสความเศร้าสลดเห็นได้ชัดเจน
ปลาบใจพงา

แต่ก็ไม่เห็นมีอำนาจใดเคยเอาชนะได้ แม้แต่ความตาย ความทรمان
แม้สัทสสารจรจำนใด ก็ไม่วายเป็นรางวัลอันหอมหวานของคนรัก - เป็นความสุข
ยิ่งยากอย่างเร้นลับของเขา ความทุกข์ที่เขายู่ที่เขาไม่อาจสละลืมนเสียได้ - แม้
ความคิดของเขาจะเป็นใจด้วยก็ตาม เขายังพยายามเพียงใด เขาก็มุ่งทำลายตนเอง
ยิ่งขึ้นเท่านั้นเหมือนพยายามสลัดเงาออกจากเท้าของตนเอง...

"นี่แหละความรัก บางทีก็ทรمانด้วยความสุขและความหวัง บางทีก็ด้วยความทุกข์
ระทมขมขื่น แต่ละลั้วนที่เป็นความชื่นใจของเขาอย่างที่สุดก็แผ่ร่าช้นก็ไม่อาจหยิบยื่นให้
ได้ทั้งที่มันทรمانไม่มีที่สิ้นสุด ติดตามไปทุกหนทุกแห่งเหมือนเงาตามตัว แม้กระทั่งใน
ความมืดลึกซึ้งที่สุด...เอ้อ...เป็นเงาสีขาวในความมืดลึกลับ เป็นญาติในยามวิกาล"

แสงแดดในพยับฝน : ฤจะเรีตรมยศ : 37 - 38

หรือจากเรื่อง ฝนตก แดดออก บทสนทนาของโกเมน วานิช กับนายความ
ประจำบ้าน ช่วยถ่ายทอดแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการงาน และการแต่งงานที่มีต่อชีวิตมนุษย์
ดังนี้

"อันที่จริงผมก็ไม่ปฏิเสธการแต่งงาน เป็นแต่ผมไม่เชื่อว่าการแต่งงานโดยขาดความ
หมายของจิตใจจะมีผลราบรื่นพอเป็นที่หวังได้ เหมือนกับการแต่งงานที่มีความรักเป็นทุน
รอนมาก่อน หากขณะนั้นรักอยู่กับใครมันก็ไม่มีปัญหา แต่มานึกถึงเหตุผลทางการงาน มันก็
มีความสำคัญต่อชีวิตผมไม่น้อยเหมือนกัน จิตใจเป็นแก่นทรงชีวิตทุกด้าน แต่การงานก็เป็น
ทางดำเนินแก่ชีวิตทั้งมวล ถูกอย่างคุณหลวงว่า...อนาคตของผมขึ้นอยู่กับปัจจุบันตอนนี้
คือขึ้นกับชีวิตของงานเป็นสำคัญ ฉะนั้นชีวิตทั้งในด้านจิตใจและการงานจึงหมายถึง
ความเป็นความตายของผมไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน"

ฝนตก แดดออก : เสฟสมภมิมสม : 57

และบทสนทนาของโกเมน วานิช กับนายยังแสดงแนวคิดเกี่ยวกับการ
แต่งงานว่าการแต่งงานต้องมีความรักเป็นพื้นฐาน จึงจะทำให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไป
อย่างราบรื่น ดังนี้

แต่ผมขอสารภาพอีกครั้งว่า จากตัวอย่างคู่สมรสที่ต้องประสบความผิดพลาดและจน
ถึงเร่ร้างกันเท่าที่เห็นมามาก สาเหตุส่วนมากของตัวอย่างเหล่านี้ทำให้ผมไม่กล้าหวัง
ผลจากการแต่งงานชนิดหลับหูหลับตา ไม่ได้มีจิตใจต่อกันมาก่อน จริงอยู่ที่เขาหลับตาแต่ง
แล้วก็อยู่ดีมีสุขกันมาได้ก็มี แต่นั่นไม่ใช่หลักประกันความหวังและความรับผิดชอบแก่คู่สมรส
อย่างแน่นอนเสมอไป เหตุนี้ผมจึงไม่อาจจะตัดสินใจอย่างไรได้ด้วยใจตนเอง เพราะมัน
ไม่หวังเอาเสียเลย

ฝนตก แดดออก : เสฟสมภมิมสม : 57

จากเรื่อง ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก บทสนทนาของวอมกับบรัมมีแสดงแนวคิดของการมีชีวิตและความรักอยู่สองด้าน คือชีวิตและความรักในโลกแห่งความคิดฝันและชีวิตและความรักในโลกแห่งความจริง ดังนี้

"เป็นต้นว่าในระหว่างเธอกับฉัน ชีวิตของเธอถือมโนคติเป็นสำคัญ เธออาจอยู่ได้โดยมโนคติ ซึ่งมันอาจเป็นทั้งค่าและลมหายใจของเธอ แต่สำหรับฉันความคิดฝันทางใจเป็นเพียงส่วนประกอบของความหวังเท่านั้น มโนภาพเป็นเพียงรูปของความหวัง ทรายใดที่ฉันยังมีหวัง ฉันก็อยู่ได้โดยมโนคติเช่นเธอ แต่ในลักษณะที่เหนียวแน่น ซึ่งถ้าเมื่อใดฉันต้องกลับเป็นทาสของมัน... เมื่อมโนคติมีแต่ลatchingตัวมันเอง โดยปราศจากความหวัง มันก็จะมีความทรمانอย่างร้ายกาจโดยไม่รีรอค่าคงตัวแต่อย่างใดเลยสำหรับฉัน และนั่นต้องไม่ใช่ชีวิตของฉันเป็นแน่... ฉันจะอยู่โดยมโนคติอย่างเดียวไม่ได้"

"แล้วเธอจะทำอย่างไรในเมื่อหมดหวัง" เขาถามเรียบ ๆ รู้สึกตึงตัวว่าเป็นตัวประกอบเล็กน้อยในนวนิยายเรื่องใด เรื่องหนึ่ง

"อย่างเรื่องรักของฉันเป็นต้นใช้ไหม?" หล่อนย้อนถามแล้วหัวเราะเสียงเหมือนคลัง เธอคงคิดถึงอัตวินิบาตกรรม เปลา! ฉันรู้ว่าฉันจะมุ่งหวังในความรักของเธอไม่ได้ แต่ฉันรักเธอ และเป็นคนชนิดที่อยู่โดยมโนคติทางเดียว ไม่ได้้อย่างเธอ ความรักของฉันจึงปรารถนาแต่ความเป็นจริงอะไรสักอย่างแก่ชีวิต ความเป็นจริงที่จะเชื่อมชีวิตของฉันกับบุคคลที่ฉันรักให้ใกล้ชิดที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เท่านั้น

ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก : ฤๅจะเรีครมเยศ : 104

จากการศึกษาบทสนทนาในเรื่องสั้นของ ประมุล อุษธรูป พบว่าประมุลนิยมใช้บทสนทนาในเรื่องสั้นของเขา คือมีจำนวนถึง 152 เรื่องที่ใช้บทสนทนา แบ่งเป็นบทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอตัวละคร และบทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิด โดยพบว่าบทสนทนาส่วนใหญ่จะช่วยดำเนินเรื่อง และเสนอตัวละคร ส่วนบทสนทนาที่เสนอแนวคิด

นั้นจะมีจำนวนน้อยคือพบเพียง 14 เรื่องเท่านั้น ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นส่วนใหญ่ของประมุข อุดทฤษฎีจะเป็นเรื่องสั้นที่เน้นการเสนอโครงเรื่องที่สนุกสนาน และพลิกความคาดหมาย เรื่องจึงดำเนินไปค่อนข้างเร็ว ในขณะที่เมื่อเขาเน้นการเสนอแนวคิด การดำเนินเรื่องจะเป็นไปอย่างเชื่องช้า ความสนุกสนานในเรื่องจะลดลง และมักจะไม่นับเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือเมื่อผู้เขียนใช้บทสนทนาเพื่อดำเนินเรื่อง หรือเสนอตัวละคร บทสนทนานั้นจะสั้น ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว และเป็นส่วนประกอบของเรื่องส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่เมื่อใช้บทสนทนาเพื่อเสนอแนวคิด บทสนทนาจะยาว ดำเนินไปอย่างเชื่องช้า และมักเป็นส่วนสำคัญของเรื่อง คือตัวละครมักไม่มีบทบาท ไม่ค่อยแสดงพฤติกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากการพูดเพื่อแสดงแนวคิดมากนัก ในขณะที่เมื่อเป็นการดำเนินเรื่อง หรือเสนอตัวละคร บทบาทของตัวละครจะค่อนข้างโดดเด่น และมีพฤติกรรมหลากหลายกว่า

2. ความจริงของบทสนทนา ความสมจริงของบทสนทนาเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ผู้เขียนต้องคำนึงถึงเมื่อสร้างบทสนทนา ความสมจริงจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เขียนสร้างบทสนทนาให้เหมาะสมกับตัวละคร ดังที่บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517 : 75) กล่าวว่า "คำพูดของตัวละครในเรื่อง ต้องเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของตัวละครนั้น ๆ กล่าวรวมถึงเป็นคำพูดที่เหมาะสมแก่สภาพแวดล้อมของตัวละคร" ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการสร้างบทสนทนาส่วนใหญ่ของประมุข อุดทฤษฎี มีลักษณะสมจริงสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตัวละคร และลักษณะของตัวละคร คือ ตัวละครที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี จะสนทนาด้วยลักษณะสุภาพ มีเหตุผล เช่น สารภี เฉลียวีย์ กระแส อาภาพน ชลียา เกียรติ ยุคล เวศ วอม รมณี ธิเบนท์ มัทนา เป็นต้น ตัวละครเหล่านี้มักจะมีสภาพทางสังคมค่อนข้างสูง ซึ่งอาจจะเนื่องด้วยการศึกษา อาชีพ หรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดี ในขณะที่ตัวละครที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่ำกว่าจะสนทนาด้วยภาษาไม่สุภาพ ใช้อารมณ์เป็นหลัก และไม่เกรงใจใคร เช่น ม้าย ผัน ฉาย ดอกไม้ สวย อันธพาล คนขับรถ ภารโรงโรงพยาบาล เอ็ก บ้าน ขุย ใจร ลุงแถว ลอม กลั่น เป็นต้น ตัวละครเหล่านี้มักจะมีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำกว่ากลุ่มแรก คือ อาจเป็นคนที่ไม่ได้รับการศึกษา มีอาชีพหาเช้ากินค่ำ หรือมีอาชีพไม่แน่นอน ไม่สุจริต และมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ บทสนทนาในเรื่องสั้นของประมุข อุดทฤษฎี สามารถรองรับลักษณะของตัวละครได้ตาม

สภาพแวดล้อมของตัวละครอย่างสมจริง เช่น จากเรื่อง ผู้หญิง พักัน ผู้ขาย บทสนทนาของยุคล นักธุรกิจหนุ่มผู้มีฐานะดี กับ เกยูร จิตรกรสาวสังกัดบริษัทใหญ่ ผู้เขียนสามารถสร้างบทสนทนาให้เหมาะแก่ตัวละครคือใช้ภาษาสุภาพเหมาะกับสถานภาพของเขา ดังนี้

"เมื่อคืนเห็นราตรีก็ไปหน่อย กลัวจะซีดใจล่ะ เลยต้องนอนให้มาก ๆ นี่หน้าผมยังดู เป็นไก่อุ้มขำอยู่อีกหรือเปล่า แล้วก็ชั้ดกับพุงกันของคุณไหม"

"ไม่เห็นมีอะไรผิดไปนี่คะ หน้าคุณอย่างนี้เอง"

"อย่างไร? ไก่อุ้มหรือ?"

"เปล่า คงง่วงนอน...ปรี๊ด"

"อ้อ! นั้นภาษาศิลปะเขาบรรยายว่า สีหน้าเลื่อนลอย เคลิบเคลิ้มหรืออะไรพวกนั้น ไม่ใช่หรือ ก็เหมาะกับรูปแล้วนี่นะ"

ผู้หญิง พักัน ผู้ขาย : จะเรีบรมเยศ : 15

ในขณะที่จากเรื่อง คิบทะเล บทสนทนาของลอม กับกลั่น ลูกเรือประมง ซึ่ง ไม่ได้ รับประทานอาหาร จะไม่สุภาพ สอดคล้องกับสถานภาพของตัวละคร ดังนี้

"ไอ้ลอม!"

"เออ - กู!" เขาก้าวออกไปจากงามีคอย่างระมัดระวัง

"มาสองหรือวะ?" เขาพูดเมื่อเข้าไปเผชิญหน้ากับปรบักซ์

"เออ! มึงล่ะ?" กลั่นกระชอกกลับ

"คนเดียว"

"ไอ้โกทก!" กลั่นเสยะ

"ไอ้สัตว์!" ลอมคำสวน "ให้ไอ้เจียมคันดู"

คิบทะเล : สเรีงระบาจารย์ : 102 - 103

ด้านความสมจริงที่สอดคล้องกับลักษณะตัวละคร พบว่า ประมูล อุดหนุน สร้างบทสนทนาส่วนใหญ่ให้เหมาะสมกับตัวละคร ทั้งด้านบุคลิกและอุปนิสัย เช่น ด้านบุคลิกตัวละครชายจะมีบทบาทที่เหมาะสมกับเพศ คือ บทสนทนาส่วนใหญ่จะแสดงความเข้มแข็ง มีเหตุผล พักแน่น ในขณะที่บทสนทนาของตัวละครหญิงจะอ่อนโยน นุ่มนวล และแสดงความอ่อนไหวทางอารมณ์มากกว่า หรือบทสนทนาของตัวละครสูงวัยจะแสดงถึงความสุขุม รอบคอบ ประสบการณ์สูง ในขณะที่บทสนทนาของเด็กจะแสดงโลกทรรศน์ที่อยู่ในวงจำกัดมากกว่า หรือด้านอุปนิสัยของตัวละครตัวละครที่ใจเย็น จะมีบทสนทนาที่เยือกเย็น สุขุม อ่อนโยน ในขณะที่บทสนทนาของตัวละครที่ใจร้อน ไม่โหดุนเฉียว จะแสดงให้เห็นถึงความทุนหันพลันแล่น เป็นต้น ดังตัวอย่างจากเรื่อง เรือนกข่องกู่ บทสนทนาของลูกกับหลาน แสดงให้เห็นความสมจริงในเรื่องวัย ที่ผู้ใหญ่จะมีโลกทรรศน์ที่กว้างกว่า สุขุม และมีเหตุผลมากกว่าบทสนทนาของเด็ก ดังนี้

"ขี้จ้อ...ขี้โกง...ขี้ตุ้"

"อะไรของเอ็งวะ - มะคัน ของไม่เห็นทั้งนั้นที่เอ็งว่านั่น แต่เอ็งก็ไม่ควรเอามาว่าใครมันของไม่ดียิ่งกว่าของเข้มนเสียอีก"

"หิมะเหงกครับ หิมะเหงกแย่งเบาะผมไปนั่ง ผมนั่งของผมนั่งก่อนลุกขึ้นไปเปลี่ยนจาน ไ้อ้หวิสแพ็บเดียว จวยเอาไปนั่งกินฝรั่งดองเหยอเขียว ทวงก็ไม่ให้...ขี้โกงซะมัดเลย"

"อ้อ พี่เขายากนั่งสบาย ๆ บ้างก็ให้เขาเถอะ เราเป็นลูกผู้ชายจะเป็นสุภาพบุรุษก็ต้องหัด ๆ เอาไว้ อีกหน่อยเอ็งจะต้องลุกขึ้นให้ผู้หญิงที่ไม่ใช่แม่แต่พี่ของเอ็งนั่งบนรถเมล์ไม่รู้ทำอะไรต่อทำอะไร แล้วก็อยู่บนบ้านนี้มันสบายกว่าบนรถเมล์ตั้งกองสองกอง อยู่บ้านไปเลยวะ"

"ผมเป็นลูกผู้ชาย จะเป็นสุภาพบุรุษก็ต้องหัดให้ผู้หญิงนั่ง หิมะเหงกเป็นผู้หญิงจะเป็นสุภาพสตรีคือ ไปก็เลยหัดแย่งที่ผู้ชายเอาไว้ ว่า - โตขึ้นผมเป็นคนขับรถเมล์ดีกว่า ไม่ต้องลุกให้ใครนั่ง"

เรือนกข่องกู่ : แม่ศรีเอย : 255

จากเรื่อง กัทลีมาศกับภพवाद บทสนทนาของกัทลีมาศกับจิตรกรวิทู แสดงให้เห็น
ความใจร้อน ไม่โง่จนเฉียว อันเป็นอุปนิสัยของกัทลีมาศได้ชัดเจน ดังนี้

"คุ - คุณ...ธ - เธอ...เป็น...เกี่ยวข้องกับรูปพวกนี้ใช้ไหม?" หล่อนถาม
"อ้อ - ใช่สิครับ" เขายังพันคอ
"มัวไปอยู่เสียที่ไหน ปล่อยให้คนยืนคอย" หล่อนต่อว่า
"ผมไปหาข้าวผัดกิน" เขายังพันอีก "แหม...แถวนี้หาของกินยากจังเลย ผมต้อง
เดินไปถึงสี่พระยา...เอ้อ! คุณทำจะสนใจเรื่องภาพ เชิญนั่งทางนี้ก่อนครับ"
"ภาพไหนครับ?"
หล่อนชี้ไปทางภาพเปลือยนั้นโดยไม่มอง แต่จ้องหน้าเขาเขม่น
"แหม เด็ด! เขาร้องโดยไม่มองหน้าหล่อน" ขอโทษครับ" เขาว่า
"โปรดรอกนามและที่อยู่สำหรับจะได้จัดภาพส่งไปให้หลังจากเปิดแสดงเสร็จแล้ว"
"ฉันไม่ต้องการชื่อ" หล่อนพูดเสียงเบียว "ฉันต้องการพบคนเขียน"
"ออ...! เขาร้องแล้วเกาหัวแกรก" ทำไมหรือครับ?"
"ฉันต้องการพบคนเขียน" หล่อนย้ำ
"ผมเองแหละครับ" เขาบอก "ผมชื่อวิทู"
"ตาย!!" หล่อนร้องบ้าง แล้วหน้าแดงก่ำ
"ไม่เป็นไรครับ" เขาพูดอย่างจริงจัง "มีอะไรหรือครับ?"
"คุณ..คุณทำไมเอาดิฉันมาเขียนอย่างนั้น?"

กัทลีมาศกับภพवाद : คอกรัก : 74 - 75

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบทสนทนาส่วนใหญ่ในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป จะมี
ความสมจริงเหมาะสมกับตัวละครดังที่กล่าวมาแล้ว แต่จากการศึกษาบทสนทนาพบว่ามีบทสนทนา
จำนวนหนึ่งของผู้เขียนขาดความสมจริงคือบทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิด โดยผู้เขียนจะใช้
ภาษาเขียนสร้างบทสนทนาอันเป็นสิ่งที่ขัดกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวันที่ควรใช้ภาษาพูดเมื่อพูด

และใช้ภาษาเขียนเมื่อเขียน ดังนั้นจึงทำให้บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิดเหมือนบทสนทนาที่ใช้เล่นละคร และไม่เป็นธรรมชาติ บทสนทนาที่ขาดความจริงที่ปรากฏในเรื่องสั้นจำนวน 18 เรื่อง คือ ทางเปลี่ยวในแสงดาว ก่อนจะกลายเป็นความหลัง ฝนตกแดดออก ข้าวโพดคู่กับไอศกรีม แสงแดดในพยับฝน ความรักที่ไม่ได้อยู่บนผิวโลก สารภี อันความกรุณา ไอ้เอ๋ย พยอม คิมหันต์หนึ่งนานมาแล้ว ยาพิษ อุโมงค์เรื่องรัก ๆ ราคาของความหวัง เราจะไม่พบกันอีก ดังตัวอย่าง จากเรื่อง ไอ้เอ๋ย พยอม บทสนทนายาระหว่างนิลเสกกับพยอม ขาดความจริงและดูเป็นบทละครมากกว่าถ้อยคำที่ใช้สนทนากัน ดังนี้

"คุณอย่ามาสมมุติอะไรกับความตายเลย..ความรักเกิดกับชีวิต โอกาสของดิฉันหลุดมือไปนานแล้ว..."

"ไม่ใช่" เขาโบกมือเร่า "ฟังผมก่อน สมมุติมีคนที่เขาารู้เรื่องราวของคุณภายหลังอย่างผมนี้...เขาเห็นใจจนเกิดสงสารคุณสุดซึ้ง และอันความสงสารนั้นเขาว่าเป็นหนึ่งของความรักไม่ใช่หรือ?"

"ดิฉันมองไม่เห็นว่าเขาจะรักไปทำไม" หล่อนนั่งบิคมืออย่างทรมานใจ

"นั่นแหละมันก็เหมือนอย่างที่คุณรอมาจนบัดนี้ แล้วเพิ่งพบคุณจะทำอย่างไร?"

"มันจะเป็นผลอะไรกับคุณ?"

"ดิฉันเข้าใจแล้ว" หล่อนรีบพูด สองมือยกขึ้นประสานทรวงอก "เพียงเท่านั้นก็เป็นบุญวาสนาอย่างมหัศจรรย์ที่จะช่วยให้ดิฉันกลับคืนมาในความตายได้แล้ว...เพียงแต่รักค่าเดียวที่ดิฉันจะได้รับ ก็ช่วยให้ความตายของดิฉันมีความหมายในตัวของมันแน่นอนเสียที่ได้แล้ว เช่นนี้ดิฉันยังจะมุ่งหวังอะไรกว่านั้นเล่า?"

ไอ้เอ๋ย พยอม : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 47 - 48

ทั้งนี้การสร้างบทสนทนาที่ไม่สมจริงดังตัวอย่างข้างต้น เป็นไปโดยความตั้งใจของผู้เขียน เพื่อให้ผู้อ่านใช้เวลาพินิจพิเคราะห์บทสนทนาอย่างละเอียดละออ และได้รับแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการเสนออย่างสมบูรณ์นั่นเอง

จากการศึกษาเรื่องความจริงของบทสนทนาในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป พบว่า ประมูล อุณหูป พิจารณากับการสร้างบทสนทนาให้มีความสมจริง คือพบว่าประมูลจะสร้างถ้อยคำที่ตัวละครใช้สนทนากัน โดยให้ความสำคัญแก่ความเหมาะสมของถ้อยคำทั้งกับเรื่อง และตัวละคร กล่าวคือเขาจะสร้างบทสนทนาได้เหมาะสมกับลักษณะของตัวละครทั้งในด้านบุคลิกภายนอก ตลอดจนอุปนิสัย อารมณ์และความรู้สึกของตัวละคร อีกทั้งยังคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของตัวละครอีกด้วย ดังนั้นบทสนทนาในเรื่องสั้นของ เขาถึงดูสมจริง และทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกับเรื่อง และนอกจากนั้นในเรื่องสั้นบางเรื่อง ประมูล อุณหูป ยังเน้นความสำคัญของแนวคิดด้วย บทสนทนาที่ใช้ภาษาการประพันธ์ที่ลึกซึ้ง กินใจ ทำให้ผู้อ่านสะอึกใจ และประทับใจแม้จะขาดความสมจริง ไปบ้างก็ตาม

ฉาก (Setting)

คือเวลาและสถานที่เกิดเหตุการณ์ของตัวละครหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง ฉากทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง ได้ดีขึ้น และช่วยสร้างบรรยากาศในเรื่องให้สมจริงมากขึ้น

สุพรรณี วราทร (2528 : 135) เสนอว่า จากเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง บอกให้รู้ว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นที่ใด เรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องให้รายละเอียดของสถานที่มากนักและการใช้ฉากที่มีจริง เป็นที่รู้จักทำให้เรื่องมีความสมจริงมากขึ้น

กุลลาบ มัลลิกะมาส (2518 : 35) เห็นว่าการประเมินค่าของฉากต้องคำนึงถึงความถูกต้องระหว่างเหตุการณ์และฉากอันเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความประณีตในการแต่งของผู้เขียน และจะต้องสนใจความถูกต้องชัดเจน ตลอดจนวิธีใช้ฉากในการดำเนินเรื่องประกอบกัน

ฐิติพย์ นาฏ (2520 : 41) กล่าวว่า จากมีความสำคัญในการบอกผู้อ่านว่าเรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ใด เมื่อใด จากไม่ได้หมายถึงเพียงสถานที่เกิดเรื่องเท่านั้น แต่หมายรวมถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องดีขึ้น ได้แก่ การสร้างอารมณ์ (Mood) บรรยากาศ (Atmosphere) การเปลี่ยนแปลงหรือการแนะนำตัวละครซึ่งมีส่วนพัวพันไปถึงเนื้อเรื่อง และแก่นเรื่องด้วย นักประพันธ์ที่มีความสามารถย่อมทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตาม และเกิดความนึกคิดหลังจากอ่านเรื่องจบแล้ว

จากในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุรูป ส่วนใหญ่เป็นฉากในกรุงเทพฯ ลักษณะฉากเป็น การจำลองสถานที่จริง แสดงถึงสถานที่สำคัญในกรุงเทพฯ เช่น หัวลำโพง สะพานพุทธ ถนนต่าง ๆ เป็นต้น รองลงมาเป็นฉากในชนบท ผู้เขียนไม่ระบุชัดเจนว่าเป็นที่ใด แต่แสดงภาพ บ่าเขา ริมทะเล หมู่บ้านในชนบท หรือท้องนา นอกจากนั้นประมูลยังใช้ฉากสมมุติฐานหรือฉากใน จินตนาการ เป็นเมืองสมมุติและดาวดวงอื่นโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพในกรุงเทพฯ ปรากฏในเรื่องสั้น 93 เรื่อง
 2. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพชนบท ปรากฏในเรื่องสั้น 71 เรื่อง
 3. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพในจินตนาการ ปรากฏในเรื่องสั้น 3 เรื่อง
- ทั้งนี้เรื่องสั้นบางเรื่องมีฉากมากกว่าหนึ่งฉาก จากต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพในกรุงเทพฯ

เป็นฉากที่ผู้เขียนเสนอให้เห็นภาพของกรุงเทพฯ ที่มีความสะดวกสบาย มีแหล่ง บันเทิงเรีงรมย์ มีสาธารณูปโภคครบครัน มีสถานที่สำคัญต่าง ๆ หลายแห่ง จากกรุงเทพฯ ในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุรูป เป็นฉากเมืองหลวงที่น่าอยู่ ซึ่งต่างจากเรื่องสั้นของนักเขียน คนอื่น ๆ ที่มักเสนอภาพความแออัด ความเร่งรีบ ตลอดจนปัญหามลภาวะต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะ กรุงเทพฯ เมื่อประมาณปี 2500 ยังมีสภาพน่าอยู่ ซึ่งแตกต่างจากสภาพปัจจุบัน ฉากและ บรรยากาศที่แสดงภาพกรุงเทพฯ นี้สามารถจำแนกย่อยได้ดังนี้

1.1 บ้าน จากบ้านในกรุงเทพฯ ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุรูปนั้นมี ทั้งที่เป็นบ้านส่วนตัว ตึกแถวริมถนน บ้านเช่า ไปจนถึงบ้านร้าง ลักษณะบ้านจะขึ้นอยู่กับฐานะของ ตัวละครในแต่ละเรื่อง มีทั้งบ้านที่เป็นคฤหาสน์เศรษฐี บ้านคนมีฐานะดี บ้านคนฐานะปานกลาง และบ้านคนจนในเมืองหลวง บ้านส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นสัดส่วน คือ มีห้องนอน ห้องรับแขก เป็นต้น และมักเป็นบ้านสองชั้น และมีต้นไม้ในบริเวณบ้าน ทำให้บ้านร่มรื่น เช่น จากเรื่อง ถ้วยปากของรัก จากในเรื่องเป็นบ้านเศรษฐี มีตึกสามชั้นอยู่ในบริเวณกว้าง มีส่วนอยู่ในอาณาเขตบ้าน ดังที่ผู้ เขียนบรรยายดังนี้

พอนเดินลัดเลาะบริเวณสวนไปในความมืดด้วยไฟทำอันั่นคงและเจนนูทางสุนัขตัว
 ล้วนแต่เป็นเพื่อนที่ดีกับเขา จึงล่องไปจนถึงตัวตึกโดยปลอดภัยประการทั้งปวง หน้าต่างบน
 ชั้นที่สามด้านใกล้กับมุมตึกเปิดร่ายอยู่ทั้งสองบาน...เขาเป็นชอบตึกขึ้นไปยังคาน้ำ สวรรค์
 ความมั่นคงของมันอีกครั้ง...ขอบใจผู้สร้างตึกหลังนี้มากที่ใช้รางเหล็ก ความแข็งแรงของ
 มันทนทานคึก เขาใช้กำลังข้อและไหล่สำรวจทางคาน้ำขึ้นไปยังคาน้ำ ๖ โดยให้ท้ายชอบตึก
 บ้างเล็กน้อยจนขึ้นไปถึงชอบตึกชั้นที่สอง...แต่พอเขาหยิบข้อจะไต่ต่อไป ก็รู้สึกว่าเห็นเงา
 ไหววบุเข้าไปในมุมชั้นสอง พอนใจหายวาบ

ด้วยปีกของรัก : ดอกรัก : 75 - 76

จากเรื่อง ความรักที่ไม่อยู่บนผิวโลก จากเป็นห้องทำงานในบ้านส่วนตัว
 ของตัวละครที่เป็นนักเขียนมีต้นไม้รอบ ๆ บ้าน บรรยากาศสงบร่มรื่น ดังที่บรรยายไว้ตอนที่
 ตัวละครยืนชมจันทร์ ดังนี้

เขาเปิดหน้าต่างออก แสงจันทร์สาดโหลงเข้ามาจับต้องน่าตื่นใจ โลกภายนอกสว่างไสว
 จนแทบจะรับได้ถึงความเขียวจีของสุมทุมพุ่มไม้ซึ่งตะแตมด้วยวงแสงพร่าพร้อยไปหมด
 เขาหอบอากาศบริสุทธิ์ที่หายใจเข้าไว้เต็มทรวงบริสุทธิ์จนรู้สึกราวกับว่าลมหายใจรั่วด้วยกลิ่น
 ดอกไม้กลางคืน...สายตาของเขาทอดฝ่าผอเขาบางของร่มแขซึ่งประกบประวงจันทร์แล้ว
 ข้ามไปเหนือทิวแมกไม้ ความคิดคำนึงพาความสับสนทั้งมวลบรรดาที่เก็บเกี่ยวได้ขณะนั้น
 ระเบิดเล็ดลอดไปภายใต้กลีบเมฆซึ่งต็มแสงขาวโพลน ผ่านลั่วไปเหนือเรือสวนและ
 ลากสองคตเคี้ยวข้ามลานน้ำเจ้าพระยา ไปไกล

ความรักที่ไม่อยู่บนผิวโลก : ฤๅจะเรีตรมเยศ : 94

จากบ้านในกรุงเทพฯ ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุรูป ทั้งสิ้น
 จำนวน 28 เรื่อง ส่วนใหญ่ผู้เขียนจะไม่บรรยายสภาพจากละเอียดนัก จะบอกแต่เพียงคร่าว ๆ
 ว่าเหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ใดแต่จะไม่แสดงส่วนประกอบอื่น ๆ ของฉาก เช่น จากเรื่อง

โจทยรักสามเส้า ผู้อ่านจะทราบเพียงว่าเรื่องเกิดขึ้นในห้องนอนของบ้านหลังหนึ่ง แต่จะไม่ทราบว่าบ้านหลังนั้นเป็นอย่างไร หรือห้องนอนนั้นมีสภาพอย่างไรเพราะผู้เขียนไม่ได้แสดงไว้ จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน จากเป็นห้องรับแขกในบ้านตัวละครฐานะดีครอบครัวหนึ่ง ผู้อ่านจะไม่เห็นภาพบ้านหลังนี้ และไม่เห็นองค์ประกอบของห้องรับแขก เพราะผู้เขียนไม่ได้แสดงไว้แต่หากเรื่องใดมีการกล่าวถึงลักษณะของฉากอย่างชัดเจนแล้วก็มีลักษณะร่วมกันมาอยู่ทั้งสิ้น

1.2 สถานที่ราชการ จากสถานที่ราชการที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมวล อุณหภูม มี 2 แห่ง คือ สถานีตำรวจ และโรงพยาบาล จากสถานีตำรวจปรากฏ 5 เรื่อง คือเรื่อง แดงเลือดกับแดงลิปสติก ผมฆ่ามันเอง ลาตาย กระสุนสามนัด และ มือใคร ลักษณะฉากที่บรรยายในแต่ละเรื่องไม่ชัดเจน และมีรายละเอียดน้อย แต่มองเห็นภาพรวมว่าสถานีตำรวจจะตั้งอยู่ตามท้องที่ที่รับผิดชอบ หากเกิดคดีในท้องที่ที่จะต้องไปสถานีตำรวจในท้องที่นั้น บทที่ทำการจะสว่างไสว มีนายสิบตำรวจคอยรับแจ้งความ ดังปรากฏในเรื่อง แดงเลือดกับแดงลิปสติก ดังนี้

บนโรงพัก ข้าพเจ้าก้าวเข้าสู่แสงสว่างอีกครั้งหนึ่ง รู้สึกว่ามันสว่างยิ่งกว่ากลางวัน ที่แรกนายสิบคนนั้นก็ดูจะไม่ค่อยสนใจอะไร พอข้าพเจ้าถามหาสารวัตรเท่านั้นเขาก็มองหน้าข้าพเจ้าเขม่น

แดงเลือดกับแดงลิปสติก : ส.เรวัตร : 57

และในที่ทำการจะมีห้องขังไว้สำหรับขังผู้กระทำความผิดกฎหมายในระหว่างการสอบสวน ห้องขังนี้สามารถมองออกไปยังท้องถนนได้ ดังปรากฏในเรื่อง ลาตาย ดังนี้

แล้วนายสิบคนนั้นก็พาผมไปพักผ่อนในกรง ผมนั่งรออยู่ในกรงจนสว่าง... นั่งรอ? ถูกแล้วรอ แต่ก็จับตัวเองไม่ได้ว่ารออะไร... บางทีอาจเป็นอาชญากรรมของผมในคุกหรือที่ทะเลาะแถง หรืออาจจะเป็นเทวดาอะไรสักองค์ที่มาช่วยผู้บริสุทธิ์ไว้... และเมื่อตอนสว่างนั้นเอง ขณะที่แลเห็นผู้คนและรถราเริ่มสัญจรบนถนนหน้าสถานีตำรวจผมจึงได้แน่ใจ

ว่าที่ผมรอนั้นผมเห็นจะรอวิญญาณอยู่แล้ว... พอสว่างขึ้นอีกนิดหน่อยสืบทารวจคนหนึ่งก็มา
ไขกุญแจกรงขัง แล้วเรียกชื่อผม

ลาตาย : ลีเกลศยังไลดเกลิง : 120 - 121

ภาพของสถานีตำรวจในเรื่องสั้นของ ประมูล อุตฺตฺรฐ จะไม่แสดงภาพ
ความแออัด หรือความลำบากของตัวละครขณะอยู่ในสถานที่ทำการ ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างจาก
ฉากของนักเขียนคนอื่น ๆ ที่มักจะสร้างภาพสถานีตำรวจที่พลุกพล่าน แออัด และแสดงภาพความ
ลำบากทางกายของตัวละครขณะที่รอการสอบสวน

ส่วนฉากโรงพยาบาล ปรากฏครั้งเดียวในเรื่อง แด่คนหยาบเข้าสารเลว
เป็นฉากของโรงพยาบาลในวันหยุดราชการ สภาพของโรงพยาบาลจะเป็นตึกหลายหลัง แยกตาม
ลักษณะโรคที่รักษา บนตึกจะมีห้องทำงานของแพทย์และห้องอื่น ๆ ที่ห้องโถงใหญ่ มีม้านั่งสำหรับ
คนไข้รอพบแพทย์ที่เจ็ลียงทางเดิน บรรยากาศของโรงพยาบาลในวันหยุดราชการเงียบสงบ
ดังปรากฏในเรื่อง ดังนี้

วันนั้นเป็นวันหยุดราชการซึ่งไม่ใช่วันเสาร์วันอาทิตย์ และผมมีนัดพิเศษกับนายแพทย์
โจอาร์คนหนึ่งเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัยอาการของผม ผมนั่งรอพบนายแพทย์อยู่ที่ม้ายาว
บนเจ็ลียงทางเดินที่ชั้นสองของตึกทำการเฉพาะอย่างของโรงพยาบาลแห่งนั้น บนชั้นมี
ห้องทำงานหนังสือ ซึ่งเป็นห้อง โถงใหญ่และห้องพักประจำตัวของนายแพทย์ต่าง ๆ และ
ห้องอะไรที่ผมไม่รู้อีกหลายต่อหลายห้องด้วยกัน และโดยที่เป็นวันหยุดจึงเปลี่ยวและ
เงียบเชียบไปหมด นอกจากผมคนหนึ่งแล้ว บนชั้นนั้นดูเหมือนจะมีอยู่อีกคนเดียว
เป็น... เป็นอะไรผมก็พูด ไม่ถูก พนักงาน หรือนักการหรือ... ก็จำพวกพลเท้าพลเปส
พลเป็นอะไรก็เอากันแหละ เห็นแต่ว่าแต่งตัวคล้าย ๆ กัน คือสีากก็ล้วน ๆ เขาเกร่กราย
ให้เห็นอยู่แถวนั้นเป็นครั้งคราว

แด่คนหยาบเข้าสารเลว : พรูว์งั้งนรกละสวรรค์ : 84

1.3 ร้านค้า จากร้านค้าที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหทัย แบ่งเป็นร้านค้า 3 ประเภทคือ ร้านอาหาร ร้านขายของชำ และร้านขายของเก่า แต่ละร้านจะมีสภาพแตกต่างกันไป ดังนี้

ร้านอาหาร ภาพของร้านขายอาหารที่ปรากฏในเรื่องมีทั้งร้านอาหารประเภทคาเฟ่ที่มีความหรูหราไปจนถึงร้านอาหารข้างถนน ในร้านอาหารหรูหรมีบรรยากาศมีดสลัว ขายอาหารแบบตะวันตก และมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างดีไว้บริการ โต๊ะที่จัดไว้บริการลูกค้าเป็นสัดส่วน และมีการตกแต่งร้านเป็นมุม ๆ ให้ลูกค้าเลือกใช้บริการตามชอบใจ จากร้านอาหารหรูหราบปรากฏในเรื่อง รูปโฉมในมหรรรณ ดังนี้

แต่ฉันสูงจากพื้นถนนมากแล้ว เมื่อหนุ่มสาวคู่นี้ก้าวเข้าไปในร้านก็ซื้อที่นั่งนั้น และเลือกที่นั่งตรงมุมสลัวๆ ที่ของร้าน คอสุราขาประจำสองคนซึ่งมานั่งจุ่มอยู่ก่อนถึงแก่เหลียวตามเป็นตาเดียวกัน... กระทั่งหล่อนลับตาเข้าไปเบื้องหลังแผงพิงของที่นั่งตรงกันร้าน... โดยไม่ต้องเรียกต้องสั่งเด็กเดินโต๊ะซึ่งเป็นลูกชายคนโตของเจ้าเก่าแก่เจ้าของร้านก็ยกถาดเครื่องดื่มไปประเคน มีเบียร์สเตาท์กับน้ำขิงขาว คอผู้คักกับโซดาอย่างดีและจานออเดิร์ฟ

รูปโฉมในมหรรรณ : กจะเรีกรมยศ : 22

จากร้านอาหารที่มีความหรูหรารองลงมาเป็นร้านอาหารริมถนนมีบริการหึ่งคอยบริการ และมีอาหารตามสั่ง อาหารที่ขายเป็นอาหารที่ค่อนข้างดี จากและบรรยากาศร้านอาหารแบบนี้ปรากฏในเรื่องหลายเรื่อง เช่น จากเรื่อง แต่คนหยาบข้าสารแล้ว แสดงภาพของร้านอาหารแบบนี้ไว้ว่า

เมื่อผมกลับออกมาจากโรงพยาบาลเพราะกิจนั้นแล้ว ผมก็แวะเข้าไปในร้านอาหาร
แห่งหนึ่ง ผมสั่งข้าวราดหน้าไก่และเนื้อตุ๋น ข้าวราดหน้าเป็นแบบน้ำข้นโรยกุนเชียงอย่าง
ผมชอบ พอถึงกาแฟผมเผื่อเรอทำช้อนหล่นลงกับพื้น ผมหยิบมันขึ้นมาแล้วบอกสาวเดินโต๊ะ
วัยปลายทศวรรษคนที่เร่อยู่ใกล้ที่สุด "ช่วยเปลี่ยนช้อนใหม่ให้ทีเถอะ"

แต่คนหยาบข้าสารเลว : พรควังถึงนรกแลสวรรค : 88

จากร้านอาหารข้างถนนที่ไม่หรูหรา จะมีสภาพที่ไม่น่าดูนัก มีโต๊ะตั้งสำหรับบริการลูกค้า แต่โต๊ะนั้น
ไม่ค่อยแข็งแรง และไม่สะอาด บรรยากาศเป็นแบบชาวบ้านคือมีลูกค้ามานั่งดื่มเหล้า ส่งเสียง
เอะอะ จากร้านอาหารแบบนี้ปรากฏในเรื่อง แต่คนหยาบข้าสารเลว ดังนี้

ผมสั่งเบียร์ไม่เอาหลอดดูด ผมร้องเกียจหลอดดูดตามร้านมานานแล้ว แล้วนั่งลงที่โต๊ะ
งอแงเงี้ยวหนึ่งซึ่งดูเหมือนจะไม่เคยแห้งสะอาดมาก่อนเลยตั้งแต่ผมมาอยู่ที่นี่ เลยโต๊ะ
ว่างตรงกลาง ไปอีกโต๊ะหนึ่งมีชาวบ้านในพื้นถิ่นนั่งเสพสุราสรวลเสกกันอยู่สองสามคน
แล้วก็ไม่มีโต๊ะอื่นอีกเลย เจ้าของร้านเป็นผัวเมียคนจีนและไทยอย่างละไม่เท่ากันทั้ง
สองคน

แต่คนหยาบข้าสารเลว : พรควังถึงนรกแลสวรรค : 55

ร้านขายของชำ ภาพร้านของของชำเป็นร้านที่ตั้งอยู่ริมทาง ขายของเบ็ดเตล็ดหลายอย่าง
สภาพร้านไม่หรูหราเป็นห้องแถวเก่า ดังปรากฏในเรื่อง แต่คนหยาบข้าสารเลว ดังนี้

มีร้านขายของเบ็ดเตล็ดเล็ก ๆ ริมทางร้านหนึ่ง รูปทรงเป็นเหมือนอย่างห้องแถวไม้
ชั้นเดียวที่ห้องข้างเคียงทั้งสองข้างโดนรื้อเหี้ยนเตียนไปหมด จึงเหลืออยู่ห้องเดียวไกล ๆ
กลางพื้นที่ว่าง เป็นร้านขายของกระจุกกระจิกแต่ก็ไม่กระจุกงอกง่อย หน้าร้านมีแผง
หนังสือพิมพ์และชั้นวางขวดโหลใส่ขนมสำหรับเด็กและผู้หญิง ตู้บุหรี่และไม้ขีดไฟ ข้างในมี

ตู้กระจกยาวเข้าไปถึงกันร้าน ในนั้นเอนกอนันต์ไปด้วยของใช้เบ็ดเตล็ด ข้างซ้ายเป็น
ตู้สูงชิดฝาซึ่งเรียงเป็นตบอยู่ด้วยหนังสืออ่านเล่นสำหรับให้เช่า

แต่คนทยาบเข้าสารเลว : พรูว์ถึงงนรกแลสวรรค์ : 77

ร้านขายของเก่า เป็นฉากที่ปรากฏเพียงครั้งเดียวจากเรื่องภาพนั้นคือหล่อน ลักษณะของฉากเป็น
ร้านตึกแถว มีรถแล่นผ่าน หน้าร้านเป็นประตูกระจกเก่า ๆ ภายในร้านมีโบราณวัตถุจัดไว้จำหน่าย
ดังนี้

เป็นเวลาค่ำ ความมืดสลัวซึ่งคลุมแผ่นดินราวกับเฝ้าอ่อนละเอียดยลึงอยู่ทั่วทุกทิศทาง
บัดนั้นกลับเคลื่อนมั่วกระชั้นเข้าอีกด้วยพยับฝน อากาศเย็นชานและมีคุณภาพ ต่อมาอีก
ครู่เดียวฝนก็เทลงท่าใหญ่ ส่งเสียงกราดเกรี้ยว ภาพภายนอกที่มองผ่านออกไปทางประตู
กระจกหน้าร้านโบราณวัตถุ ซึ่งมีผ้าความเก่าจับเป็นคราบอยู่ บัดนั้นยิ่งแลเห็นขมุกขมอม
ขึ้นอีกไซ้ บางครั้งมีแสงโคมหน้ายวดยานซึ่งแล่นเลี้ยวลงสะพานเหนือร้านนี้เล็กน้อยส่อง
กราดตึกแถวฟากตรงข้าม สว่างวาบหนึ่งแล้วหายไป...

"ก็คงเหมือน ๆ กับพวกเหล่านี้แหละครับ" เขากวาดนิ้วชี้คร่าว ๆ ลงไปในหมู่วัตถุ
อันสูงค่าและราคาในความเก่าของมัน "โบราณวัตถุมันก็โบราณคดียันแหละ"

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกลศยังไลดเกลิง : 59 - 60

จากร้านค้าทั้งหมดที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป เป็นร้านค้าที่
อยู่ริมถนน ส่วนใหญ่จะเป็นห้องแถว แต่จะมีความทรูทรากต่างกัน ไปขึ้นอยู่กับชนิดของสินค้าที่ขาย
และการจัดร้าน สาเหตุที่ร้านค้าทั้งหมดตั้งอยู่ริมถนนเพราะเป็นเส้นทางสัญจร มีผู้คนผ่านไปมามาก
และเป็นการจำลองสภาพความเป็นจริงที่ร้านค้ามักจะอยู่ชิดเส้นทางสัญจร

1.4 แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ จากแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ในเรื่องสั้นของ ประมูล
อุณหูป มีเป็นจำนวนมาก ทั้งแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ของชนชั้นเศรษฐี เช่น เวทีลีลาศ สโมสร
และแหล่งอบายมุข คือบ่อนการพนัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

เวทีลีลาศ จากเวทีลีลาศปรากฏในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น อรวิณแข่งวัย ก่อนจะกลายเป็น ความหลัง ผนตก แดคคอก วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ อะไรร้อยความรัก บัวเคลียว - โทลา เป็นต้น จากเวทีลีลาศมักปรากฏในเรื่องสั้นที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรัก และมักเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์ของตัวละคร ผู้เขียนแสดงภาพจากเวทีลีลาศไม่ละเอียดนักในเรื่องของเขา มักบอกเพียงว่าเรื่องเกิดขึ้นในเวทีลีลาศ ยกเว้นเรื่อง ผนตก แดคคอก ผู้เขียนได้บรรยายจากความทรงจำของเวทีลีลาศไว้ชัดเจน ดังนี้

๗ เวลาที่ตรงที่ "วิมาณรมณี" อาคารถนนราชดำเนิน โถงโถงหนึ่งแต่ลำพังภายในห้องโถงพื้นชั้นแรก ภายในห้องสว่างไสวด้วยแสงนวล ซึ่งจับตัวเป็นราศีแก่ทุกคนในที่นั้น รวมทั้งเด็กรับใช้ซึ่งเพ่นพ่านไปตามโต๊ะ เสียงดนตรีแซมซ้ำและไพเราะครีมนุ่มนวลอยู่ท่ามกลางอากาศค่า กังวานอันอ่อนระโหยของมันช่วยกล่อมเกลาคความสดชื่นของปากฟ้า ยามราตรีที่ฉาบผนังห้องไว้ให้ลึกลับซึ้ง และยิ่งขึ้นอีกด้วยประกายดาวดวงเล็กดวงน้อย วอบแววอยู่ประปราย... รวากันมองออกไปจากสวรรค์วิมานอันหรูหราและครึกครื้น... เทพบุตร เทพธิดา และดนตรี ควันบุหรื กรุ่นเชื่องขึ้นเป็นแห่ง ๆ โถงเมฆยกแก้ววิล็กี่ ผสมขึ้นจิบพลางมองตรงออกไป เพลายังหัวค่ำอยู่ นางฟ้าซึ่งราชีอยู่แน่นิ่งตรงทางเข้า จึงมักจะ ได้ต้อนรับแต่เหล่าเหล่าซึ่งช่วยขึ้นเข้ามาเป็นครั้งคราว ข้างนอกมืดและเปียกโชกฝนคงหายแล้วและอากาศคงกำลังขึ้นฉ่ำเหมือนกระแสนลมที่มาสัมผัส ส่วนความสว่างไสวภายในกำลังอบอุ่นด้วยรสคิม และขึ้นบานด้วยเสียงดนตรี

ผนตก แดคคอก : เสพสมบิมิสม : 64

สไมสร เป็นฉากที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมวล อุณหภูม เป็นจำนวนมาก แต่ไม่บรรยายสภาพฉากอย่างชัดเจน ภาพสไมสรจะเป็นสถานที่ที่ผู้คนเป็นจำนวนมากมาหาความสุขด้วยการดื่มเหล้า ฟังเพลง และจับกลุ่มสนทนากัน จึงเป็นสถานที่ที่ตัวละครจะเล่าเรื่องของตนเองแก่ผู้อ่าน เช่น จากเรื่อง เรื่องจากคอย สไมสรเป็นฉากที่ตัวละครเอกมาเล่าประสบการณ์ระหว่างไปพักผ่อนตากอากาศในภาคเหนือ ผู้อ่านจึงได้ทราบเรื่องราวของตัวละคร หรือจากสไมสรเป็น

ฉากที่ตัวละครพบกันเป็นครั้งแรก และนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นขึ้น ในเวลาต่อมา เช่น จากเรื่อง ทัชชกรณ ตัวละครเอกสองตัวพบกันในสโมสร การพบกันทำให้เรื่องดำเนินต่อไปจนจบ หรือสโมสรอาจเป็นฉากที่นำไปสู่เรื่อง เช่น จากเรื่อง ดอกกรัก สโมสรเป็นจุดเริ่มต้นของการท้าทายเพื่อพิสูจน์ว่าผีจริงหรือไม่ ทำให้กรม ตัวเอกของเรื่อง ได้พบกับวิญญาณของดอกกรัก ลักษณะสภาพของสโมสรที่ถูกกล่าวถึงในเรื่อง ดอกกรัก ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสโมสร ดังนี้

ทุกคนที่อยู่ในห้องบาร์ของสโมสรรู้ว่าเพราะอะไร คนที่อยู่ในห้องเล่นไพ่ และในห้อง บิลเลียดบ้าง ๆ นั้นก็รู้ ใคร ๆ ก็รู้กันทั้งนั้นว่าเพราะอะไร รู้เท่า ๆ กับที่รู้กันดีทั้งสโมสร ว่าพอกรม ทองสโมสร คิมวีสก็เข้าไปได้ก็ก็ต้องพูดเรื่องนี้ทุกที

ดอกกรัก : ดอกกรัก : 13

บ่อนการพนัน จากบ่อนการพนันปรากฏเพียงครั้งเดียวในเรื่อง ความฝันของจันทร์เจ้า เป็นฉากบ้านหลังหนึ่งที่ตั้งเป็นบ่อนการพนัน มีผู้คนจำนวนมากมาเล่นไพ่กัน ประมุขไม่บรรยายลักษณะของฉากเพียงบอกให้รู้ว่าเป็นบ่อนการพนันเท่านั้น ดังนี้

คำวันเสาร์ที่บ้านนาคาเหิรเป็นที่ล่องสุมเพื่อนฝูงด้วยการเป็นบ่อนย่อย ๆ สำหรับความบันเทิงสุดสัปดาห์ บ่อน! จะอะไรเสียอีกเล่า... สองในสี่ของอบายมุขอันเลืงา ซึ่งบังเอิญรสชาติมันมาต้องรสนิยมของเราเข้าเลยกลายเป็นความสราญอันวิเศษ... สุรากับก็ฟ้าบัตร์... ไปเกอร์กับสแตงกาห์!

ความฝันของจันทร์เจ้า : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บาร์นี่ : 88

โรงภาพยนตร์และโรงละคร เป็นแหล่งบันเทิงอีกประเภทหนึ่งที่เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ในเรื่องฉากโรงภาพยนตร์คือหน้าโรงภาพยนตร์เฉลิมกรุง มีลานกว้างและห้องขายตั๋ว ดังปรากฏในเรื่อง วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ ดังนี้

ครั้งนี้แล้วณิพนพรก็ไปปรากฏโฉมที่หน้าเจลิมกรุง เวลาประมาณสองทุ่ม นัยน์ดา
สลดส่าย เหมือนกำลังค้นหาใครสักคนหนึ่งบนบาน แดงห้องขายตัว

วาระสุดท้ายของณิพนพร : สี่เร้งระบาครู : 38

จากโรงละครคือศาลาเจลิมกรุงเช่นกัน ประมุขบรรยายสภาพภายในโรงละครว่ามีที่นั่งคนดูเป็น
แถว ๆ มีม่านปิดเวทีไว้ เมื่อละครแสดงก็จะเปิดม่าน และใช้แสงไฟและเสียงดนตรีประกอบตาม
เนื้อหาที่แสดงในแต่ละฉาก ดังปรากฏในเรื่อง ปิดม่าน ดังนี้

ครั้งหนึ่งดูเหมือนนานมาแล้ว เมื่อรุตม์เจอดอกโรงแสดงที่ศาลาเจลิมกรุง
หล่อนั่งทำราวบ็อกซ์ด้านข้างขึ้นบนจ้องเวทีด้วยนัยน์ตาตื่นโหลง และคอยฟังดนตรีที่จะ
นำรุตม์เจอดอกมาสู่เวที

... คณะของคุณบำได้นั่งแถวที่สามข้างหน้า ม่านกั้นหยาบสีสดของเวทีหึงชายสนิทนั่ง
อยู่ตรงหน้า... ทันใดนั้นแสงไฟร่ามในโรงก็สลับลงพร้อมกับเสียงดนตรีก็กระหิมขึ้น
และเสียงจ๊อกแจกส่งบลง ม่านกั้นหยาบสีสดนั้นเผยออก แล้วละครก็เริ่มแสดง...
เสียงคนดูหัวเราะครื้นเครงไปทั้งโรงตามที่ไฉ่มุ่งมาหาความสำราญบานใจผสานกับ
เสียงดนตรีประกอบฉาก

ปิดม่าน : เสพลสมมิสม : 111

สวนสาธารณะและสวนสัตว์ เป็นจากสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่ในสวนสัตว์เขาดินวนา เป็นจาก
ริมฝั่งน้ำใต้ร่มไม้ในตอนบ่าย ดังปรากฏในเรื่อง เราจะไม่พบกันอีก ดังนี้

เหตุเกิดในเงาไม้ร่มรื่นริมฝั่งน้ำที่เขาดินวนาตอนบ่ายหนึ่ง ตรงนั้นเป็นจุดที่สงบและ
สบายที่สุดของเขาดิน

ทองกลันมายังเก้าอี้ผ้าใบตัวเดิมของเขา พร้อมด้วยเหล้าขวดเล็กกับไซดาสามขวด
ซึ่งเขาไปหยิบเอามาจากบาร์บนเขาเพราะทนรอเด็กอยู่ไม่ไหว พอเขากลับมาถึงที่เดิมก็

พบว่าที่ตรงนั้นเมื่อเข้าไปเพิ่มเข้ามาอีกตัวหนึ่ง ตั้งอยู่ห่างอีกช่องกอไผ่ซึ่งมีอยู่อีกเพียง
ช่องเดียวและห่างจากตัวของเขาสักวาเห็นจะได้

เราจะไม่พบกันอีก : มาลีกับแมลง : 69

จากแหล่งบันเทิงเริงรมย์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมวล อุดรหุส มีหลาย
ประเภททั้งเวทีเต้นรำ สโมสร บ่อนการพนัน อันเป็นที่แสวงหาความสุขทางอบายมุข เช่น
ดื่มเหล้า เล่นการพนัน หรือโรงภาพยนตร์ โรงละครที่คนจะแสวงหาความบันเทิงจากการแสดง
รวมถึงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแบบสุขสงบในสวนสาธารณะ ซึ่งล้วนแต่แสดงภาพกรุงเก่า ในอีก
มุมหนึ่งให้เห็นทั้งสิ้น

1.5 โรงแรม จากโรงแรมปรากฏในเรื่องสั้น 4 เรื่อง คือ แม่หย่า นกที่บิน
กลับรังเมื่อค่ำ หวิดคนรัก และ พรแก่ล้ากับบอลิศ

สภาพโรงแรมในเรื่อง แม่หย่า เป็นบ้านสามชั้นที่จัดเป็นห้องพักสำหรับ
ชาวเรือ ตั้งอยู่แถบถนนตก สภาพโรงแรมซ่อมแซม มีห้องพักเพียง 7 ห้อง ดังนี้

ต้นแสงหุบน้ำพุในตรอกนั้นอยู่ที่ดวงไฟเหนือประตูโรงแรมนั่นเอง เป็นประตูสูงแบบ
เก่าแก่ซึ่งกำลังทำจะพังเค ได้ดวงไฟนั้นป้ายทำเองบอกชื่อ "โรงแรมชาวเรือ"
ด้วยอักษรเหมือนเด็กหัดคัดลายมือ ถัดลงมาป้ายทำเองอีกแผ่นหนึ่งติดอยู่ในระดับสายตา
บอกกล่าวว่า "เชิญชาวเรือพักกลางวัน 3 บาท พักทั้งกลางวันกลางคืน 5 บาท เหล้าไม่มี
พาผู้หญิงมา ไม่รับ"

พอพ้นจากประตูรั้วก็แทบชนบันไดบ้านซึ่งมีอยู่สามชั้น มีแสงไฟทึม ๆ ส่องออกมาจาก
ห้องกลางถึงระเบียง ลุงไซะพาข้าพเจ้าเข้าสู่แสงไฟ ในห้องกลางสว่างขึ้นอีกหน่อยแต่
ก็ยังคงดูเหลือ ๆ ทึม ๆ อยู่อย่างเดิม ทางด้านขวาใกล้กับ "คอกเสมียน" มีบันไดขึ้นไป
ชั้นบน... คอกนั้นเดิมคงเป็นคอกขายเหล้าตามร้านสับรังเคที่ไหนดมาก่อนเป็นแน่...
มีรูหยอดสดางค์ มีร่องรอยของลูกกรงกันเหล้า... ห้องสำหรับให้เข้าพักอยู่ชั้นบน...
ชั้นสองห้าห้องกับชั้นล่างอีกสองห้อง

แม่หย่า : อุจจะเรีกรมเยศ : 63 - 67

โรงแรมในเรื่อง นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ มีสภาพดีกว่าโรงแรมในเรื่อง แม่หย้า คือเป็นตึกหลายชั้นอยู่ติดถนน มีลิฟต์ขึ้นอยู่หน้าเคาน์เตอร์ชั้นล่าง ห้องพักเป็นห้องติดกัน มีหลายชั้นและทั่วตึกสะอาด ดังนี้

รอนซิดเปิดประตูห้องพักโรงแรม แล้วนั่งอยู่บนทางแคบ ๆ ซึ่งผ่านหน้าห้องต่าง ๆ ถัดไป ไฟฟ้าเหนือหัวคูทรีปรีอ เขาเดินไปตามทางแคบ ๆ นั้น มันเรียบเป็นมันและปราศจากผู้คน
นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 99

ข้างนอกเจียบกริบ ไฟฟ้าสว่างหัว เขาลงบันไดที่ละสองสามขั้น กลาออกไปนอก ประตูโรงแรม... ถนนโล่ง สว่างเป็นหย่อม ไม่มีผู้คนและยวดยานทั้งใกล้ไกล... ไม่มีวีแววหล่อนเลย เขากลับไปถามคนเฝ้าประตู ได้รับคำบอกเล่าว่าไม่มีใครผ่านออกมาเลย รอนซิดสับถั่มปราศเข้า ไปถามเสมียนที่หลังเคาน์เตอร์

นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ : ลีเกลศยังโลกเกลิง : 102

ส่วนโรงแรมในเรื่อง หวิดนรก พรเกล้ากับอลิส เป็นโรงแรมทรูหรา ดังข้อความในเรื่อง หวิดนรก และ พรเกล้ากับอลิส ดังนี้

เขาไปเข้าห้องทรูอยู่ที่โรงแรม "มหาดิลก" จ้างบ่าวชั่วคราวไว้วิ่งเต้นใช้สอยสองคน สำหรับเฝ้าหาสุรานารีอย่างคิมาปรนเปรอ ช่วงชีวิตของเขาในระยะนี้รับรองได้ว่าทั้งทรูหรา และฟุ่มเฟือยอย่างมีรสนิยม และมีเรื่องที่จะต้องอาละกันร้อยแปด

หวิดนรก : พुरुควังถึงนรกแลสวรค์ : 11

"กันจะเตร ไปที่เอราวัง ให้เหมือนบังเอิญไปเจอกัน เข้าเอาอย่างนั้นแล้วกัน"
สองท่มคินมันพรเกล้าก็ไปแกร่วอยู่ที่บาร์ในโรงแรมจนสามท่มก็ไม่มีวีแววของหล่อน
เขาเตรไปทีคลับ - ไม่เจอ คำนั่นเขาอยู่กินอาหารเย็นที่นั่น จานแล้วจนรอกก็ไม่เจอหล่อน

วันรุ่งขึ้น ที่ลานโถงของโรงแรมใหญ่ที่สุด ใหม่ที่สุด และโอ้อวดที่สุดของเมืองไทย
ขณะที่พรเกล้าก้าวสวบ ๆ กลับออกมาเขาก็ได้ยินเสียงทักเจื้อยแจ้ว... อุลิศ ไพณา -
เพื่อนเก่าแก่ที่เขาตั้งใจมาหาที่นั่นเอง

พรเกล้ากับอุลิศ : พรคว้งถึงนรกแลสวรรค : 103

จากโรงแรมในเรื่องสั้นของ ประมูล อุณหูป ก็เช่นเดียวกับจากอื่น ๆ
ในกรุงเทพฯ ที่ได้กล่าวมาแล้วคือมีหลายสภาพ ตั้งแต่โรงแรมขอมช่อ จนถึงโรงแรมพรุหรา
ผู้เขียนนิมิตระบุดานที่ดัง และชื่อของโรงแรมไว้ด้วย การสร้างจากโรงแรมในแต่ละเรื่องขึ้น
อยู่กับเนื้อหา และลักษณะของตัวละคร กล่าวคือ เรื่อง แม่หย้า เป็นเรื่องที่มีบรรยากาศลึกลับ
สยองขวัญ อันเกิดขึ้นกับตัวละครที่ยากจน จากที่ใช้จึงเป็นจากขอมช่อและลึกลับ ส่วนเรื่อง
นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ หวัดนรก และ พรเกล้ากับอุลิศ นั้น ทั้งสามเรื่องมีตัวละครที่เป็นคนร่ำรวย
ดังนั้นโรงแรมที่ตัวละครมาพักอาศัยจึงพรุหราใหญ่โตสมฐานะของตัวละคร

1.6 ขนยานพาหนะ จากขนยานพาหนะในกรุงเทพฯ ในเรื่องสั้นของ ประมูล
อุณหูป มี 3 ประเภท คือ รถเมล์ รถราง และรถแท็กซี่ ดังนี้
รถเมล์ จากขนรถเมล์ ปรากฏในเรื่องสั้น 2 เรื่อง คือเรื่องผู้มาจากความหลัง และ แค่คน
หยาบข้าสารเลว สภาพรถเมล์ทั้งสองเรื่องนั้นกว้างขวาง มีที่ว่างมากมาย ดังนี้

หล่อนก้าวขึ้นรถประจำทางทางตอนหน้า และขณะเดินไปยังที่นั่งว่างอยู่นั้นเอง หล่อนก็
แลเห็นแวบหนึ่งว่าเขาขึ้นมายืนตะค่อมอยู่ทางท้ายรถอีกแล้ว หล่อนอดสะท้อนใจไม่ได้ขณะที่ลงนั่ง
ตัวนั่งแข็ง ม้าที่นั่งเป็นที่นั่งคู่ หล่อนนั่งขีตริมิใน ภายในรถอับเพราะผ้าใบปิดกันฝนทึบหมด

ผู้มาจากความหลัง : ดอกรัก : 133

ผมรู้สึกผิดหวัง การมานั่งรถประจำทางตากลมเล่น กลับเป็นเหตุให้อาหารชั้นดีที่บริโภคเข้าไปทำาจะไม่ย่อย ผมหันออกไปนอกรถ เป็นคืนเดือนมืดแต่อากาศก็ปลอดโปร่งและแจ่มขึ้นดี ผมพยายามตัดจริตอารมณ์ของตัวเองให้เลิกละเลิงแลแต่ในแง่ที่ดี และแง่ดีที่มีอยู่ประการเดียวในรถประจำทางก็คือ คนไม่แน่น เพราะเป็นรถที่วิ่งในสายนอกเมือง

แต่คนหยาบเข้าสารเลว : พรศวังถึงนรกแลสวรรค : 70

นอกจากนี้ในเรื่อง แต่คนหยาบเข้าสารเลว ผู้เขียนยังแสดงภาพฉากในลักษณะอื่น ๆ คือ สภาพอาคารตึกทรุดโทรมของรถ และมารยาทที่เลวทรามของพนักงาน ดังนี้

รถประจำทางคันที่ผมเลือกใช้เป็นรถในบริษัทซึ่งเชื่องขึ้นมาโดยทางลัด เป็นบริษัทรถประจำทาง ซึ่งได้ชื่อเสียว่ามีรถรกอยู่ในบริษัทมากที่สุด... เป็นตัวการในอุบัติเหตุร้ายแรงบนถนนมากที่สุด มีคนขับรถและเด็กกระเป๋าสื่อมทราวมมากที่สุด สภาพของรถส่วนใหญ่ในบริษัทใหม่ที่สุดก็แต่สีที่แสดงสังกัดกับสกรูเกลียวอีกไม่กี่ตัวเท่านั้น อื่น ๆ นอกนั้นล้วนแต่อยู่ในเกณฑ์ผืนสังขารเสียเป็นส่วนใหญ่... คนขับเป็นคนที่มีสติอารมณ์หล่งพล่านเหลือร้าย เด็กกระเป๋าสื่อมอยู่คนเดียวนั้นทั้งจงทองพองพองและสามทาว และทั้งสองคนปรบักขกับผู้โดยสารทุกผู้ทุกนามทั้งที่บนรถมีอักษรเตือนใจไว้ให้เอื้อเฟื้อแก่คนชรา เด็กและสตรี

แต่คนหยาบเข้าสารเลว : พรศวังถึงนรกแลสวรรค : 68 - 69

รถราง ฉากและบรรยากาศบนรถรางในเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธุป ปรากฏเพียงครั้งเดียวในเรื่อง ของขวัญจากมารคแต่โสภณ ซึ่งมีสภาพแออัดยัดเยียดด้วยบุคคลหลายประเภท ดังนี้

ข้าพเจ้าคิดว่ารถรางซึ่งเราจำเป็นต้องโดยสารเพื่อความสะดวกสบายนั่งรถสามล้อหรือรถจักรยานหรือจี่อยู่ทุกเมื่อเชิ่วันนั้นดู ๆ ก็คล้ายกับโรงละครสัตว์ที่เข้าได้เปล่า แต่ต้องซื้อตั๋วออก เพราะบนนั้นท่านจะพบเห็นบุคคลและบุคลิกร้อยแปดที่มั่วสุมอยู่กับท่านไปตามทาง

นับแต่สภาพสตรีโงมงามกว่าที่ท่านจะนึกฝันว่ามีอยู่ในโลกจนถึงแม่ปลาร้า นับแต่
สภาพบุรุษกลีบงาม จนถึงนกขี้ขี้กระเป๋ามีมือเขาราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น เพื่อนโดยสาร
ของท่านบางคน อาจเดินทางไกล ๆ ขนาด พระตะบอง สุโขทัย ไกลไกล หรือชั่วเวลา
มาเบียดเสียดกับท่านอยู่บนนั้นกลิ่นหอมกับกลิ่นเหม็นปะปนกัน รวาก็จะสร้างธาตุใหม่ให้
พิลึกเล่นในบรรยากาศ

ของวัตถุจากมารคแต่โสภณ : มาลีกับแมลง : 27 - 28

รถแท็กซี่ จากบรรณเท็กซี่ปรากฏครั้งเดียวในเรื่อง สารถิ เป็นรถเก๋งสี่ล้อ มีที่นั่งตอนหน้ากับ
ตอนหลัง และในแต่ละตอนนั่งได้สองคน บรรยากาศบรรณมีความเป็นส่วนตัวสูง คนขับรถจะเพียง
แต่รับรู้ และมีหน้าที่ขับรถไปยังจุดหมายปลายทางเท่านั้น จะเห็นได้ในเรื่อง ที่ผู้โดยสารทั้งสอง
ที่มาทะเลาะกัน หรือเคล้าเคลียกัน คนขับรถก็จะไม่แทรกตนเองลงไปในบรรยากาศของ
ผู้โดยสาร จะทำหน้าที่ขับรถให้ถึงจุดหมายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

จากและบรรยากาศบนพาหนะที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดมธูป นั้น
แสดงสภาพที่ต่างกันคือ บรรณประจำทางจะมีที่นั่ง แต่อาจเจอบรรยากาศไม่ดีจากพฤติกรรมของ
พนักงานประจำรถ ส่วนรถรางนั้นแออัดมาก เพราะคนในกรุงเทพฯ นิยมขึ้นมากที่สถานีและบรรยากาศ
บรรณเท็กซี่จะมีความเป็นส่วนตัวสูง จากที่แสดงพาหนะขนส่งที่มีให้เลือกหลายประเภทนี้ แสดงให้
เห็นถึงความสะดวกสบายในการคมนาคมในกรุงเทพฯ ได้ดี

1.7 ถนนหนทางและย่านชุมชน ประมูล อุดมธูป นิยมกล่าวถึงสถานที่ และถนน
หนทางในกรุงเทพฯ โดยไม่บรรยายจากและบรรยากาศว่าเป็นอย่างไร ทั้งนี้โดยอ้างชื่อถนนและ
แหล่งชุมชนอันเป็นที่รู้จักดี เพื่อความสมจริงของเรื่องเท่านั้น ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในเรื่องสั้น
จำนวนมาก เช่น จากเรื่อง ผู้มาจากความหลัง เขาระบุชื่อ สามเสนเป็นจุดหมายปลายทางของ
ตัวละครเอก จากเรื่อง ผู้มาจากความหลัง ตัวละครกล่าวอ้างถึงมหานาค มหาพฤฒารามอันเป็น
บ้านเกิดของเขา จากเรื่อง สารถิ ผู้โดยสารบรรณให้คนขับไปส่งที่ราชประสงค์ สาร
และพระ โขนง จากเรื่อง ยอดคงต้องลม ตัวละครเดินกลับบ้าน ผ่านวัดเลียบ สะพาน

พระพุทธรูปยอคำ แล้วชวนกันไปนั่งเล่นที่ลานพระบรมรูป จากเรื่อง ปิณปาน เมื่อตัวละครคู่ละครจบแล้วได้ไปทานอาหารกันแถวราชวงศ์ เป็นต้น การเอ่ยอ้างเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านนึกถึงสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ตามไปในขณะอ่านเรื่องจึงรู้สึกสมจริงมากขึ้น

2. ฉากและบรรยากาศที่เป็นสภาพในชนบท เป็นฉากที่แสดงให้เห็นถึงสภาพธรรมชาติที่สวยงามของชนบท เช่น ป่า ภูเขา และทะเล เป็นต้น และแสดงให้เห็นถึงหมู่บ้านของชาวชนบทที่มีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ ดังนี้

2.1 ฉากที่แสดงสภาพธรรมชาติที่สวยงาม เป็นฉากที่แสดงให้เห็นถึงความสวยงามร่มรื่นตามธรรมชาติของสถานที่ต่าง ๆ เช่น ป่า ภูเขา ห้วย ลำธาร และชายทะเล ดังนี้

ป่า จากป่าแสดงให้เห็นถึงความสวยงาม และความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ ปรากฏในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น แรงคัง หล่อนี่ม้าของเขายาย ผู้บำเพ็ญ สาวลีนี จำวป่า เป็นต้น ทุกเรื่องจะแสดงสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ เช่น จากเรื่อง แรงคัง กล่าวถึงป่าไม้ในเรื่องว่า

ป่าแม่พุงมีบริเวณกว้างขวางมาก ไม่ที่บิณฑมิอะไรนัก แต่ตามทางจากเมืองก่อนจะถึงแม่พุงจะต้องผ่านป่าโปร่งก่อน

แรงคัง : พรวังถึงนรกแลสวรรค์ : 30

จากเรื่อง จำวป่า แสดงให้เห็นถึงป่าที่อุดมสมบูรณ์ และมีสัตว์นานาชนิดอยู่อาศัยในป่านั้น และจากเรื่อง สาวลีนี แสดงให้เห็นความสวยงามของป่าเขาตามธรรมชาติ ดังนี้

เขากำลังตกอยู่ในสภาพภูมิอันเป็นทุ่งแกมป่า และมีภูเขาเป็นฉากหลังอยู่เบื้องหน้า ตะวันกำลังคล้อย ไปข้างหลังต่ำลง ไบทุกที่ อากาศกำลังแปรแสงสีเล่นกับฟ้า เมฆ ภูเขา ป่าและทุ่งทางเบื้องหน้าอยู่อย่างวิจิตรพิสดาร

สาวลีนี : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี : 138

ภูเขา จากภูเขาทั้งดงม มองเห็นทัศนียภาพงดงาม และมีลมพัดผ่านเย็นสดชื่น ปรากฏใน
เรื่องสั้น 3 เรื่อง คือ ฤดูร้อนสิ้นแล้ว เรื่องจากคอย และ ดอกไม้ริมเขา เช่น จากเรื่อง
ฤดูร้อนสิ้นแล้ว แสดงภาพความสงบสวยงามบนภูเขาริมทะเลไว้ ดังนี้

เขาจุฬาลงกรณโผล่ลงหักพังอยู่กับผาแดงแผ่นนั้น ดอกประทัดแดงพริ้งและพริ้วลม
ถัดไกลลงไปเบื้องล่าง ทะเลสงบอยู่ในอ้อมหาดทางโน้น หัวหินทอดอยู่ตรงหน้า จะเป็น
เพราะอ่อนใจหรือด้วยอากาศอันกว้างใหญ่ไพศาลของภาพตรงหน้าก็ตาม หล่อนกับเขา
พากันเหม่อลงไป แคดสายกล้ำขึ้นแต่ด้วยลมโชย หล่อนกำลังอิงศีรษะอยู่กับต้นแขน
ของเขา

ฤดูร้อนสิ้นแล้ว : สเริงระบาจารย์ : 83

จากเรื่อง เรื่องจากคอย แสดงภาพภูเขาที่นำเที่ยวผ่านตัวละครที่มีความสุข ความสดชื่น ที่ได้รับ
จากการเดินทางขึ้นภูเขา ดังนี้

ผมอยากจะลองดูว่าขึ้นไปอยู่บนคอยสูงเยือกอย่างนั้นคนเดียวสักวันมันจะเป็นไบบ้าง
จากตีนคอยผมเดินชมจนชมไม่ขึ้นไปตามสบาย เหนื่อยนักก็หยุดพักเสียที หายแล้วก็ออก
เดินขึ้นต่อไป มันช่างสดชื่นรื่นเริงเสียจริง ๆ ที่บนนั้นมันช่างสบายออกสบายใจราวกับเดิน
อยู่คนเดียวในโลก ผมหยุดพักได้สักสามหน อ้อ... ลีซี่... ต้องนับตอนที่ผมไปหยุดพัก
ลงมองดูรุ่งกินน้ำอยู่ข้างล่างเพลินไปตั้งพักใหญ่นั่นด้วย

เรื่องจากคอย : คอกรัก : 58

ทะเล ภาพความงดงามของทะเลปรากฏในเรื่อง คืนทะเล ฤดูร้อนสิ้นแล้ว วาระสุดท้ายของ
สายสัมพันธ์ พรเกล้ากับอุลิส และ คืนหนึ่งนานมาแล้ว ดังเช่น

ภาพของหัวหินที่เลเห็นขณะนั้น ทะเลเรียบราวหินอ่อนอยู่ใต้เกล็ดเมฆขาว "ทะเลมันกำลังหลับ" เขารู้สึกเหมือนแว่วเสียงกระซิบกระซาบลงมาจากที่ใดที่หนึ่งถัดขึ้นไป... เขารู้สึกเช่นนั้นเมื่อเห็นทะเลพลิกกละลอกขาวฟ่องเป็นตะแบบขึ้นบนพื้นเขียวเข้มและสดนั้นเป็นครั้งคราว

ฤดูร้อนสิ้นแล้ว : สเริงระบาครู : 76

ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นพระจันทร์งามเหมือนคืนวันนี้เลย ขึ้นเต็มดวงสว่างไสวอยู่เหนือแผ่นทะเล ราตรีในความมหัศจรรย์นี้ดูจาเพาะจะบันดาลแก่ข้าพเจ้าคนเดียวเท่านั้น

คิมหันต์หึ่งนานมาแล้ว : ลีเกลศยงโลดเกลิง : 53

นอกจากนี้ในเรื่องอื่น ๆ ที่มิได้แสดงภาพความงดงามของธรรมชาติไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อได้ประมวลจากเรื่องแล้วก็จะมองเห็นสภาพของธรรมชาติเหล่านี้ว่ามีความงดงามและอุดมสมบูรณ์ เช่น ฉานักเลงดี ตัวละครต้องบุกเข้าป่าที่อุดมสมบูรณ์เพื่อไปนำทรัพย์สินของตนเองที่ถูกปล้นไปคืนมา เรื่อง เสือหวิด โถมลากา เกิดขึ้นในป่าที่อุดมสมบูรณ์ และหมู่บ้านที่อยู่ในชนบทมักอยู่ท่ามกลางป่าเขาอันอุดมสมบูรณ์ เช่น บ้านในเรื่อง สาวสินี สะพานข้ามแควจ้อย ผู้ร้ายปล้น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ช่วยเสริมให้เห็นถึงสภาพความสวยงามของธรรมชาติ และความอุดมสมบูรณ์ของชนบททั้งสิ้น

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบรรยายความงามของธรรมชาติโดยตรงอย่างชัดเจนนั้น ส่วนใหญ่ตัวละครที่เกี่ยวข้องกับการเสนอฉากมักเป็นคนจากกรุงเทพฯ ที่ไปท่องเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจในชนบททั้งสิ้น เช่น เรื่อง สาวสินี ตัวละครที่มองเห็นความงามของป่าคือ จิตรกรจากกรุงเทพฯ เรื่อง ฤดูร้อนสิ้นแล้ว และ เรื่องจากดอย ผู้ที่รู้สึกเพลิดเพลินกับความสวยงามของภูเขาที่มาจากกรุงเทพฯ และจากเรื่อง คิมหันต์หึ่งนานมาแล้ว ผู้ที่เห็นความงดงามของทะเลก็เป็นตัวละครที่มาจากกรุงเทพฯ เช่นกัน

2.2 จากและบรรยากาศที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ของคนในชนบท เป็นฉากที่แวดล้อมชีวิตของตัวละครที่อาศัยอยู่ในชนบท แบ่งเป็น สถานที่อยู่อาศัย สถานที่ทำกิน สถานที่ราชการ และสถานที่บันเทิงเริงรมย์ ดังนี้

2.2.1 สถานที่อยู่อาศัย จากสถานที่อยู่อาศัยในชนบท ส่วนใหญ่เป็นบ้านเล็ก ๆ หรือกระท่อบ กระท่อม อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน และมีบ้านหรือกระท่อมบางหลังที่อยู่แยกกลุ่มออกไป ลักษณะบ้านและหมู่บ้านส่วนใหญ่ยากจน เช่น หมู่บ้านกุสะเทินในเรื่อง ฉาน - นักเลงดี ที่มีสภาพยากจน ดังนี้

เขากุสะเทินอยู่ลึกเข้าไปในป่า แต่نامกรก็เป็นชื่อดินแดนออกมาจนถึงละแวกทุ่งนาที่ชายป่า นั้น ซึ่งมีหมู่บ้านอยู่ห้อมหนึ่ง ชาวบ้านกุสะเทินหมู่บ้านยากจนเสียจนเกิดสันติสุขอันปลอดจากโจรผู้ร้ายที่ช่องสู้อยู่ในป่านั้นไปเอง ชีวิตของพวกเขาเป็นระเบียบเรียบร้อยตามตารางที่ธรรมชาติและความจำเป็นจัดวางไว้ให้ ไม่มีอะไรเก่าเกินไปไปกว่าความจำเป็นของเขาจะทนได้ สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ไม่เคยได้มีอะไรพัดพาไปถึงที่นั่นมานานแล้ว

ฉาน - นักเลงดี : ไม่มีอะไรในกอไผ่ : 194

จากลักษณะบ้านในเรื่อง ผู้ร้ายปล้น ก็เป็นกระท่อมเก่า ๆ ของชาวบ้านผู้ยากจน ดังนี้

ภายในกระท่อมหลังนั้น... และโดยเฉพาะภายในมุ้งหลังเดียวในกระท่อมหลังนั้น ผัวหนุ่มใหญ่กับเมียสาวใหญ่กำลังนอนอยู่ด้วยกัน... ตะเกียงหลอดจุดแสงเรือง ๆ อยู่ตรงหัวนอน... เสียงควายสองตัวในคอกข้างกระท่อมขยับตัวกุกกัก... ผัวกระแอมให้เสียงแก่เมีย แล้วลุกขึ้นออกจากมุ้ง โยตะเกียงให้สว่างขึ้นแล้วเดินไปตักน้ำกินที่ข้างฝา

ผู้ร้ายปล้น : ไม่มีอะไรในกอไผ่ : 188 - 189

และนอกจากบ้านที่มีลักษณะยากจน บ้านบางหลังในชนบทก็มีสภาพดี ไม่แร้นแค้น เช่น ลักษณะบ้านในเรื่อง ชวานากับงูเห่าและเมียรัก มีสภาพดีขึ้นกว่ากระท่อมในเรื่อง ผู้ร้ายปล้น แต่ก็ยังคงสภาพความยากจน และความคับแคบไว้บ้าง ดังนี้

ตัวบ้านนั้นเป็นโรงนาขนาดใหญ่และแข็งแรง ด้านหนึ่งของบริเวณสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง ๆ นั้นเป็นแดนครัวไฟ ที่หน้าต่างกว้าง ๆ ของผาขัดตะ ด้านตรงข้ามแลเห็นคอกควายสองคอกซึ่งยังยืนเคี้ยวเอื้องอยู่ไม่รู้จักจนภายในคอกของมันตั้งขนบอยู่ข้างหลังผาด้านนั้น ที่หลังนอนของชวานากับเมียอยู่บนยกพื้นปากหนึ่ง และที่ยกพื้นปากเอียงกันตรงข้ามซึ่งพอจะเจียดที่ว่างจากบรรดาข้าวของสัพเพเหระได้บ้างนั่นเอง หญิงสาวซึ่งเป็นของชวานาใจดีกำลังก้มหน้าก้มตาจัดแจงที่หลังนอนขึ้นใหม่อีกที่หนึ่ง

ชวานากับงูเห่าและเมียรัก : สำเร็จระบาจารย์ : 7

สภาพบ้านที่ดีที่สุดในชนบทที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมุข อุตฺตรูป เป็นบ้านของสินี ซึ่งอยู่ในป่าลึกเพียงหลังเดียว ลักษณะบ้านเป็นดังนี้

บ้านซึ่งแลเห็นอยู่ในระยะที่ยังห่างมากนั้น เป็นบ้านทรงเตี้ยประกอบด้วยปีกไม้เป็นส่วนใหญ่ หลังคามุงกระเบื้องไม้ มีรั้วรอบเป็นลานไม้ไผ่ผูกต่อกันสองแนว ลานบ้านและตัวบ้านอยู่ภายใต้หย่อมไม้สูงใหญ่สี่ห้าต้น... สภาพภายในบ้านยังยิ่งกว่าลาดเลาภายนอกที่เขานึกถึงอยู่ในใจเสียอีก พื้นเป็นไม้เข้าลิ้นแน่นหนาราวกับคอนกรีต เครื่องเรือนล้วนแต่เป็นไม้อย่างดีกวาววโปทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็น ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ตั้ง เก้าอี้นอน ที่ข้างฝาได้หิ้วกวางหัวหมี่มา มีภาพเปลือยวาดสีซึ่งเป็นรีไฟต์ส์จากฝีมืออันเคร่งขรึมของ บอลเกลวอกซ์ติดกรอบโตทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าประดับอยู่ และมีเปียยาวกระบอกหนึ่งพาดอยู่เหนือกรอบประตูชั้นใน

สาวสินี : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี : 146

2.2.2 สถานที่ทำกิน อาชีพของชาวชนบทในเรื่องสั้นของ ประมูล

อุษุธรูป คือ คำขาย ทานา ทาสวน ทาไร่ และรับจ้างทั่วไป เช่น เป็นกรรมกรเหมืองแร่ เป็นกรรมกรสร้างทางรถไฟ เป็นต้น ดังนั้น สถานที่ทำกินของชาวชนบท จึงมีร้านค้า เรือกสวน ไร่นาและสถานที่ที่ไปรับจ้าง ดังนี้

ร้านค้า สภาพร้านค้าในชนบทเก่าชอมช่อและสกปรก มีทั้งร้านขายอาหารและร้านค้าเบ็ดเตล็ด ร้านค้ามักตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน และเป็นที่ที่ชาวบ้านในละแวกนั้นชุมนุมกันอย่างไม่เป็นทางการและมักเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์สำคัญตลอดเรื่อง ภาพความเก่า สกปรก เห็นได้ชัดที่สุดจากรูปภาพร้านอาหารในเรื่อง ราคาของความหวัง ซึ่งบรรยายไว้ ดังนี้

แสงแดดภายนอกขายคาคลาดยังไม่ได้ลดแรงเลย แต่ข้างในร้านแสงจะมีคึมมัว
ผาและหลังคาด้านในแลดูคร่ำคร่า คาคเป็นแห่ง ๆ ด้วยกระดากหนังสีอิฐเมื่อ
4 - 5 ปีก่อน พักไยรุ่งรุ่ง พ้อยย้อยและไหวพะเยิบพะยาบเป็นครั่งคราวเมื่อต้องลม
ซึ่งแสงจะอัดคึด ที่ข้างฝาตรงที่ตั้งเตาตากกับมือกมันกระดากต่าง ไอ้น้ำลอยกรุ่นเป็น
ทางย้วยขึ้นจากหม้อทองเหลือง บรรยาการในร้านคลุมเครืออยู่ด้วยสีแห่ง เกรียม

ราคาของความหวัง : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 1

ร้านค้าบางแห่งจะอยู่ในแหล่งชุมชน และอยู่รวมกันเป็นกลุ่มร้านค้า แต่สภาพก็ยังเป็นร้านค้าใหญ่ในที่ที่ขาดการพัฒนาให้มีสภาพดี และสะดวกสบาย ดังกลุ่มร้านค้าในเรื่อง น้ำผึ้งอีกหยด ดังนี้

จากทางหลวงมีสะพานไม้เก่า ๆ ทอดข้ามคูเล็กและกว้างไปสู่ถนนดิน ดินนั้นเป็นโคลน
หมาด ๆ ซึ่งคงท่วมตมูกมูกหากขึ้นย่ำลงไป... คงจะมีใครคิดอย่างนี้สักคนหนึ่งหรือหลายคน
จึงได้มีแผ่นกระดานเก่า ๆ เหลือใช้หรือใช้ไม่ได้แล้วมาปูต่อ ๆ กันเป็นบาทวิถีอีกเยื้องไป
ตลอดริมด้านนั้น ซึ่งเป็นดินแข็งหนอย บาทวิถีไม้กระดานนั้นยกเยื้องผ่านห้องแถวตึกหนึ่ง
มีอยู่สามสี่ห้องและถัดไปอีกสักสิบสามก้าวก็ถึงตลาดซึ่งยกพื้นที่ตีกระดานตลอดหัวตรอกท้าย

ตรอก ทั้งสองฝากเป็นร้านขายอาหารทั้งสดและชำ มีร้านอาหาร สุรา โรงยา
ร้านบิลเลียด และวิกียี่เก

น้ำผึ้งอีกหยด : ไม่มีอะไรในกอไผ่ : 169

แต่ก็มีร้านค้าบางร้านในบางพื้นที่ ที่พยายามพัฒนาร้านให้ทันสมัย เช่น ร้านค้าในอ่าวมะนาวที่พัฒนา
ร้านให้ทันสมัยเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว... และเมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวก็ค้าขายกับคนในชุมชน ดังนี้

อ่าวมะนาวเป็นตำบลชายทะเลฝั่งตะวันออก กำลังเจริญไปสู่ความเป็นสถานที่
ตากอากาศอันแพร่หลายอย่างกะทันหัน... และกะทันหันเสียจนยังไม่ค่อยจะมีใคร
เยี่ยมกรายไปถึง แต่ถึงอย่างไรก็ได้มีร้านสุรและอาหารทันสมัยที่สุดสำหรับที่นั้นผุดขึ้น
แล้วหลังหนึ่ง เป็นตึกแบบตึกแถวสองชั้นสามชั้นที่กำลังระบดอยู่ในพระนครเป็นแต่ว่าเป็น
คุหาเดียวและมีชั้นเดียว... คาเนินกิจการอันหงอยเหงาโดยสองตายายซึ่งเป็นคนเก่าแก่
ในพื้นที่นั้น กับหญิงรับใช้อีกคนเป็นเด็กสาวและเป็นคนพื้นที่นั้นเช่นกัน... และในกรณีที่ยัง
ไม่ค่อยจะมีนักตากอากาศมาเยี่ยมกรายสักเท่าไรนักนั่นเอง ร้านนี้จึงกลายเป็นที่พึ่งพาใน
เรื่องสุราทุก ๆ และข้าวราดแกงสำหรับชาวไร่และชาวเรือในละแวกนั้นเป็นการล้าลอง
ไปพลางก่อน

ทุกขลาภ : ดวงยิหวา : 47 - 48

เรือสวนไร่นา สภาพเรือสวนไร่นาสวนใหญ่แห่งแล้ง ทำการเพาะปลูกไม่ค่อยได้ผล
จากเรือสวนไร่นาปรากฏในหลายเรื่องเช่น แดดแล้ง ชวานากับงูเห่าและเมียรัก งานค้าง
ราคาของความหวัง เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่จะไม่บรรยายสภาพของเรือสวนไร่นาว่ามีสภาพ
อย่างไร มีเพียงบางเรื่องที่แสดงภาพท้องถิ่นไว้ เช่น ราคาของความหวัง ตัวละครกล่าวถึง
ท้องถิ่นและเพื่อนชวานาของเขา ดังนี้

ข้าวปลาสองปีมานี้ ปีกลายนี้ท่วม มาปีก่อนก็งามเสียจนมีแต่ใบเต็มท้องทุ่ง โอ้ที่พอจะ
เกี่ยวได้ก็ต้องขายเสียตั้งแต่ราคายังกะแกลบ มาปีนี้โดนควายตายเข้าอีก... คายเหี้ยน
ไปเลย ไม่ใช่แค่ของฉันท่านพรอก มันตายเป็นแถบ ๆ ไปเลย จะซื้อใหม่ยังงัใจไหว

เดี๋ยวนี้ลูกแห่งตัวหนึ่งราคาเท่ากับพ่อแม่ของมันแต่ก่อนตั้งสองสามตัว นามันก็ร้างไป
เป็นธรรมดา แต่ว่าแม่พระธรณีของฉัน... แม่เจ้าประคองเอ๋ย! ถึงในนาฉันจะไม่มีข้าว
ก็ยังมิหวั่น ในน้ำก็ยังมิปลา ชีวิตของฉันกับเพื่อน ๆ อีกมากมายอยู่มาได้ก็ด้วยลงปลา
เกี่ยวหญ้าขาย

ราคาของความหวัง : เพียงประคองแหล่งหล้า บาร์นี : 4 - 5

เรื่อง อนทิสาวบ้านนอก แสดงสภาพท้องถิ่นในป่าแล้ง ทำให้ทำนาไม่ได้ผล ดังนี้

ทำนาปีนั้นแล้งทำให้พืชพันธุ์ธัญญาเสียหายไปหมดแล้วหน้าแล้งก็วนมาถึงอีก ในปีนี้
เร็วกว่าเคยเพราะในนามันมีแต่ซากข้าวซึ่งจะตายไปเสียทั้งนั้นแล้วก่อนเกี่ยว ใคร ๆ
ที่ทำนาก็ทำท่าจะขาดใจไปเสียทั้งนั้น

อนทิสาวบ้านนอก : สโรจระบาจารย์ : 169

ในเรื่อง งานค้าง มีข้อความหลายตอนแสดงให้เห็นภาพท้องถิ่นในอีกแง่มุมหนึ่งที่แตกต่างไป
คือมีภาพของนาที่มีความอุดมสมบูรณ์ และชาวนาที่มีฐานะดี ดังนี้

ล้าเป็นเด็กบ้านนอก เป็นลูกชาวนาฐานะดีในจังหวัดภาคกลาง... พ่อแม่ของเขา
แม้ปีหนึ่งจะทำนายนับร้อยไร่ ก็ยังออกไปคลุกคลีกับแดดลม ฝนและโคลนตม ถึงตัวเขาเอง
ขณะนั้นก็พอใจติดตามไปด้วย เพราะเมื่อถึงหน้านา ส่วนมากในเวลากลางวันมีแต่คนแก่
ทารก และสุนัข

... แต่หน้าน่ายังไม่ทันสิ้น คันน่ายังเป็นเทือก สีสัน ส่วนมากยังเขียวชะอุ่ม ชีวิต
ของเขาก็เริ่มการเปลี่ยนแปลงเสียแล้ว

งานค้าง : คอรัก : 119 - 120

สถานที่รับจ้าง อาชีพรับจ้างของตัวละครในชนบทมี 3 ประการ คือรับจ้างเป็นกรรมกรเหมืองแร่ ปรากฏในเรื่อง นักเลงพิลึก รับจ้างเป็นกรรมกรสร้างทางรถไฟ ปรากฏในเรื่อง สองเสือ และรับจ้างในเรือประมง ปรากฏในเรื่อง คืบทะเล ดังนี้

เหมืองแร่ จากเหมืองแร่ในเรื่องบอกเพียงว่าอยู่ในภาคใต้ และมีคนงานมาจากทุกสารทิศเพื่อมา เป็นกรรมกรที่นี้ ภายในเหมืองมีเศษหินแร่ที่เครื่องเจาะแร่เจาะไว้ และเครื่องเก็บแร่เก็บไม่หมด กรรมกรจะโกยหินใส่กระบะแล้วช่วยกันหิ้วไปกระบะละสองคน

ทางรถไฟ จากทางรถไฟในเรื่องเป็นทางรถไฟที่กำลังสร้างทางใหม่ไปบนคันดิน ภาพของทางรถไฟที่เป็นแหล่งทากินนี้ปรากฏ ดังนี้

คันดินแข็งด้วยอิฐหินนั้นทอดโค้งคดไปหว่างภูเขาและลำเนาไพร รางเหล็กเล่นได้ ตามไปบนไม้ท่อนโดย ไม่มีวันที่จะเอาชนะ ได้จนกว่าจะถึงปลายทาง กรรมกรวางรางรถไฟ ย่ำเยี้ยเรียรายอยู่บนคันดินราวกับฝูงมดปลวก เสียงคนเสียงเหล็ก ดังเคล้าระงมอยู่ไม่ สร้างจนกระทั่งระงมหยุดพักเที่ยงเร็วแทรกขึ้น

สองเสือ : ดวงยิหวา : 158

เรือประมง จากเรือประมงในเรื่องแสดงเพียงภาพเรือที่ถูกคลื่นลูกใหญ่โยนเรือในทะเล และภาพไฟที่ลุกโชนในเตา ซึ่งใช้เป็นแหล่งพลังงานของเรือ ที่เตาไฟนี้มีกรรมกรคอยโยนฟืนลง ไป โดยไม่สิ้นสุดหยุดหย่อน

ภาพฉากที่เป็นสถานที่รับจ้างของชาวชนบทปรากฏไม่ชัดเจนนัก ผู้เขียนไม่แสดงภาพ ความลำบากเหนื่อยยาก หรือการเสี่ยงอันตรายของตัวละคร จากจะปรากฏเพื่อเป็น สิ่งเสริมให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องเกิดที่ใดหรือบอกว่าตัวละครมีอาชีพใดเท่านั้น

2.2.3 สถานที่ราชการ จากสถานที่ราชการในเรื่องสั้นของ ประมวล

อุณหภูม มีเพียง 2 แห่ง คือ สถานีตำรวจ และสถานพยาบาล ดังมีรายละเอียดดังนี้

สถานีตำรวจ เป็นสถานีตำรวจภูธรเล็ก ๆ ปรากฏเพียงครั้งเดียวในเรื่อง ลายไฉ่เสือ สภาพสถานีตำรวจถูกบรรยายไว้ ดังนี้

สถานที่ตำรวจแห่งนั้นเล็กนิดเดียวและทรุดโทรม ดูไม่น่าเชื่อว่าเป็นสถานที่ตำรวจเลย ดีแต่ว่ามีป้ายบอกยืนยันไว้อย่างแน่นอนหา อาชญากรทั้งนอกและในสภาระบบจึงค่อยรู้สึกครั่นคร้ามขึ้นมาบ้างตามสมควรขณะที่สัญจรผ่านไปมาทั้งในเวลาปกติและเวลาวิกาล และแม้กระทั่งในยามที่จู่ ๆ จิตก็กระหวัคถึงขึ้นมา แต่สำหรับสายตาและความรู้สึกของสาธุชนคนสุจริตแล้ว สถานที่ตำรวจแห่งนี้ดูจะเป็นศาลเจ้าร้าง ๆ ลักแห่งหนึ่งนั่นเอง

ลายไฉ่เสื่อ : โน้มีอะไรในกอไผ่ : 135

สถานพยาบาล กล่าวถึงเพียงครั้งเดียวในเรื่อง สารภีให้ เป็นสถานที่ราชการซึ่งตั้งอยู่ในชุมชนที่มีความเจริญพอสมควร เพราะในละแวกนั้นมีโครงการสร้างโรงแรมใหญ่อยู่ สภาพของสถานพยาบาลเป็นอาคารเฉพาะอยู่ติดถนน รกยนต์ผ่านไปได้ บนอาคารมีห้องสำหรับบริการผู้ป่วยประมุข อุณหูบ ไม่ได้บรรยายสภาพของสถานพยาบาลว่าเป็นเช่นใดอย่างละเอียด แต่ใช้เป็นฉากให้ตัวละครพบกัน และบอกอาชีพของสารภีว่าเป็นนางพยาบาลเท่านั้น

2.2.4 แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ สถานที่บันเทิงเรีงรมย์ในชนบท

ประกอบด้วย สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ร้านเหล้า และสถานบริการทางเพศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ แม้ว่าในชนบทจะมีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงามมากมาย ดังที่กล่าวไว้ในข้อ 2.1 จากที่แสดงสภาพธรรมชาติที่สวยงาม แต่ชาวชนบทก็ไม่นิยมไปท่องเที่ยวตามสถานที่เหล่านั้น จะมีเพียงแต่ชาวกรุงเทพฯ เท่านั้นที่ไปพักผ่อน สถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ที่แสดงภาพชีวิตของชาวชนบทที่มีการพักผ่อนหย่อนใจในสถานที่ดังกล่าว ปรากฏเพียงครั้งเดียวในเรื่อง สารภีให้ โดยตัวละคร ไปปรึกษากันที่ห้วยเชิงน้ำตก และผู้เขียนก็ได้บรรยายจากให้เห็นถึงความสวยงามของธรรมชาติ เพียงแต่บอกว่า เป็นสถานที่ใดเท่านั้น ร้านเหล้า จากร้านเหล้าปรากฏหลายครั้งในเรื่องสั้นของ ประมุข อุณหูบ เช่นเรื่อง ล้างไฉ่เสื่อ เสื่อเป็นผืน กริ่งมือเป็น จุดเดือดใต้เข็มขัด คนเหงากับคนเบื้อ ปาข้าวในร้านเหล้า เป็นต้น โรงเหล้าในชนบทจะเป็นที่ชุมนุมของชายฉกรรจ์ และมักเป็นฉากสำคัญในเรื่องที่มีการใช้

กำลังต่อสู้กัน เป็นสถานที่ที่คนในพื้นที่รู้จักดี เช่น ในเรื่อง เสือปืนผิด นักเลงประจำท้องถิ่นนัดวลปืนกับปลัดคนใหม่ที่ร้านเหล้า เรื่อง กริ่งมือปืน ร้านเหล้าเป็นสภาพที่นัดพบของบรรดานักเลง ในเรื่องแต่ ประมูล อุดหนุน ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดของร้านเหล้าชัดเจนว่ามีสภาพเป็นอย่างไร ที่ชัดเจนที่สุดปรากฏในเรื่อง ล้างไอเสือ ดังนี้

ภายในละแวกบ้านนั้นมีทางเดินสายเดียวแล่นไปตลอดบ้านช่องสองฟากทางปิดเงียบไปหมด... เขาเดินเนิบ ๆ ไปจนกระทั่งถึงจุดสำคัญของหมู่บ้าน นั่นก็คือโรงเหล้า ที่นั่นจะเป็นจุดเดียวที่มีชีวิตสำหรับละแวกบ้านนี้ มีชายฉกรรจ์หน้าเหลี่ยมนั่งรายกันอยู่ตามโต๊ะในโรงนั้น โต๊ะละคน สองคนบ้าง สามคนบ้าง รวมแล้วก็ราวแปดเก้าคน แจกขายเหล้า นั่งอยู่ในคอกเหล้า และมีอาการดั่งจะพยายามแผ่ตัวเร้นเข้าไปในอากาศเปล่า ๆ ให้จงได้แต่ไม่สำเร็จ

ล้างไอเสือ : ไม่มีอะไรในกอไผ่ : 244 - 245

สถานบริการทางเพศ จากสถานบริการทางเพศ ปรากฏ 4 เรื่องคือ คู่ทาสาย คืบทะเล น้ำผึ้งอีกหยดหนึ่งและสองเสือ เป็นสถานที่ที่อยู่ในแหล่งชุมชน มักขายสุรา และมีบ่อนการพนันตั้งอยู่ด้วย สภาพของสถานบริการทางเพศบรรยายไว้ชัดเจนในเรื่อง คืบทะเล ดังนี้

สายตาระด้าง ๆ ของเขาแทงกวาดไปในแสงขมุกขมอมโดยรวดเร็ว และความเข้าไปจนถึงกันร้าน แสงไฟที่ลอดผ่านสีแดงจากประตูห้องเล่นไพ่จำอยู่แห่งเดียว และมีเสียงขานไฟลอดออกมาดังอ่อย ๆ และกระชั้นอยู่ตลอดเวลา

เขาทำวาทอนเบนกายทั้งคู่ลงกับคอกเหล้า เหลียวข้ามไหล่ไปกวาดตาในแสงขมุกขมอมนั้นอีก มีผู้หญิงสี่ห้าคนรายอยู่ตามโต๊ะเหล้า มีสองคนที่ให้ตาเขา คนหนึ่งร่างใหญ่ ออกสลับ คอเสื้อแพรสีเขียวคว้านอวดทรงกว่าค่อน และที่เหลือน้อยก็ดูเหมือนจะมีอีกกว่า

ค่อนข้างเหมือนกัน ผิวขาวราวกับแจ็ก อีกคนหนึ่งร่างเพรียวแต่อกก็สลับง ไม้ค่อย เลื้อยทางแดง
ตัวนี้เปิดทรวงหมดแต่คว้านกว้างที่รักแร้ ผิวคล้ำ หน้าเข้ม เขาไม่เคยเห็นทั้งสองคน

คืบทะเล : สเร้งระบาครู : 90 - 93

จากเรื่อง น้ำผึ้งอีกหยดหนึ่ง สภาพสถานบริการทางเพศเป็นตึกแถว ดังบรรยายว่า

ที่ห้องแถวสามสี่ห้องต้นนี้ยังอุทิศสำหรับอยู่ห้องหนึ่งเป็นห้องผู้หญิงเท่านั้น อย่างว่า มีตัวนาง
ผลิตเปลี่ยนเวียนกันมาประจำอยู่สองสามคนเสมอ บางครั้งบางครั้งก็มียืนโยงเดี่ยว
อยู่คนเดียว ซึ่งก็เป็นตัวยืนเสมอมาอยู่แล้ว ไม่ว่าใครจะผลิตเปลี่ยนเวียนกันไปมา
คนเดียวที่วันนี้เป็นหลานของยายปานหัวหน้าห้อง

น้ำผึ้งอีกหยดหนึ่ง : ดวงยิหว่า : 91

3. จากและบรรยากาศที่เป็นสภาพในจินตนาการ เป็นฉากที่เกิดจากความคิดฝันของ
ผู้เขียนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากสิ่งที่ได้รับรู้มา ผู้เขียนและผู้อ่านไม่ได้สัมผัสกับฉากนั้นในชีวิตจริง
จากในจินตนาการ ปรากฏในเรื่องสั้น 3 เรื่อง คือเรื่อง พระไชยสุริยง ส่งเดชไปในอวกาศ
และ ทัศนคาราวจร โดยจำแนกลักษณะจากเป็น 2 ประเภท คือ จากต่างดาว และเมืองสมมุติ
ดังนี้

3.1 จากต่างดาว ปรากฏในเรื่อง ส่งเดชไปในอวกาศ และ ทัศนคาราวจร
โดยทั้งสองเรื่องตัวละครจะโดยสารจรวดไปนอกโลก ดาวที่ไปสำรวจนั้นคือ ดวงจันทร์
ดาวอังคาร และดาวดวงใหม่ที่เพิ่งค้นพบ ประมุข อุณหภูมิ สร้างจากในจินตนาการในเรื่อง
ดังนี้

ผมขึ้นมาอยู่บนโลกพระจันทร์ได้สามวันแล้ว... พื้นโลกที่นี่มีลักษณะเหมือนฟองน้ำ
อากาศเป็นสีฟ้าบาง ๆ มีไอสีเขียวลอยกรุ่นอยู่ตลอดเวลา

ส่งเดชไปในอวกาศ : ดวงยิหว่า : 150

ดาวอังคารที่อ้าวไปมา ต้นไม้ใบหญ้า เป็นสีเหลืองสีแดงพื้ไปหมดเลย

ทัศนดาราจร : ดวงยิหฺวา : 155

จุดหมายปลายทางครั้งนี้เป็นดาวดวงใหม่ที่เพิ่งค้นพบ และยังไม่มีใครเคยมา แต่จนกระทั่งเป็นที่รู้กันอยู่แล้วว่าจรวดของเราใกล้จะถึงที่หมายแล้ว ผมก็ยังไม่เห็นอะไรเบื้องต้น กับต้นอธิบายนว่าดาวดวงนี้เป็นความมืด ไม่มีกล้องยักษ์กล้องมารชนิดไหนจะส่องเห็นหรอก ที่ค้นพบได้ก็ด้วยเรดาร์ และก็ด้วยเรดาร์อีกเหมือนกัน เขาจึงได้รู้ว่าใกล้เข้าไปแค่นั้นเพียงใดแล้ว และพร้อมกันนั้น เราก็เริ่มรู้สึกกันได้ถึงอำนาจความดึงดูด ตอนจะลงจอด เขาใช้ไอพ่นเป็นแรงดันเพื่อกันกระแทกกระทั้น แต่ถึงกระนั้นก็ยังทำเอาพวกเรากระเด็นกันระเนระนาดและพากันไปตาม ๆ กันอยู่นั่นเอง พอจอดเสร็จสรรพคดีแล้ว พวกเราก็ไปมุงดูกันที่หน้าต่าง แต่ก็ไม่ว่าจะแลเห็นอะไรได้อู้นั่นเอง ไฟฉายแรงสูงของเราก็ดวง ๆ ก็ไม่สามารถแทงทะลุความมืดข้างนอกได้ มันดันไปหมดเหมือนกับมีกำแพงสีดำวางอยู่โดยรอบยังงั้นแหละ ลองแสงอินฟราเรดดูก็แล้ว อุลตราไวโอเล็ตก็แล้ว ตลอดจนรังสีแคทชินกันอันใหม่เอี่ยมเริ่มเร้าของเราดูก็แล้ว ไม่ได้ผลทั้งนั้น

ทัศนดาราจร : ดวงยิหฺวา : 156 - 157

จะเห็นได้ว่าจากต่างดาวในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺทุบ เป็นฉากที่แตกต่างจากสภาพจากในโลก และเป็นฉากที่แตกต่างจากความเป็นจริง การสร้างฉากนี้น่าจะได้แรงบันดาลใจจากข่าวการเดินทางไปสำรวจอวกาศในระยะนั้น

3.2 จากเมืองสมมติ ปรากฏในเรื่อง พระไชยสุริยง โดยใช้ชื่อเมืองเป็นอักษรย่อว่า "เมือง ศ" กับ "เมือง พ" ทั้งสองเมืองมีผู้ปกครองเป็นพี่น้องกัน แต่ที่ตั้งของเมืองทั้งสองมี "เมืองแขกจาม" คั่นอยู่ตรงกลาง ประมูล อุดฺทุบ ไม่บรรยายสภาพเมืองทั้งสามไว้ การสร้างเมืองสมมติในเรื่อง พระไชยสุริยง น่าจะได้รับอิทธิพลจากนิทานพื้นบ้านของไทยที่เกี่ยวข้องกับจักร ๆ วงศ์ ๆ

จากที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุป จานเนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือจากในกรุงเทพฯ จากในชนบท และจากในจินตนาการ ประมูลนิยมสร้างจากในกรุงเทพฯ มากที่สุด โดยมักจะระบุชื่อของสถานที่ต่าง ๆ ไว้ในเรื่องด้วย จากในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงความโอ้อ่าหรูหราสะดวกสบายเป็นส่วนใหญ่ เช่น ที่อยู่อาศัยที่สะดวกสบาย หูหระ ร้านอาหาร สถานบริการที่ทันสมัยและมีอยู่โดยทั่วไป รวมไปถึงสถานที่ราชการ และสวนสาธารณะที่มีสภาพดี ถนนหนทางที่มีอยู่หลายสาย ยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งที่เข้าถึงทุกจุดของเมือง เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความเจริญของกรุงเทพฯ ทั้งสิ้น

จากในชนบทเป็นจากที่ ประมูล อุดธุป นิยมเขียนถึงรองลงมา จากในชนบทแสดงให้เห็นถึงความสวยงามของธรรมชาติในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ป่าเขาเลาเนาไพร ห้วยลาธาร ทะเล และแสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทที่แตกต่างจากชีวิตคนในกรุงเทพฯ คือมีความลำบากยากจน และประสบปัญหาเรื่องการทวงหาหนี้ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวละครมักจะมีทางออกของตนต่อปัญหาเหล่านั้น เช่น ปลุกข้าวไม่ได้ก็เกี่ยวหญ้า หาบปลาขาย หรือชินชากับสภาพของตนและ ไม่คิดรนเพื่อ ไปให้พ้นจากสภาพนั้น หรือแก้ไขสภาพนั้นให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามจากในชนบทก็ยังแสดงถึงแหล่งบันเทิงเรีงรมย์แบบชนบท คือร้านขายสุรา และสถานบริการทางเพศ ซึ่งมีสภาพเช่นเดียวกับสถานที่อื่น ๆ คือเก่า และขาดความเป็นระเบียบและความสะดวกสบาย ไม่มีความหรูหราโอ้อ่า เช่นในกรุงเทพฯ สถานที่ราชการก็มีน้อยและมีสภาพทรุดโทรม ไม่สามารถเป็นที่พึ่งของชาวบ้านได้

ส่วนจากในจินตนาการนั้น ปรากฏน้อยครั้งในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุป เท่าที่ปรากฏก็มีจากต่างดาว ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากข่าว และจากเมืองสมมุติ ซึ่งน่าจะได้รับแรงบันดาลใจจากนิทานพื้นบ้านแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ

หากพิจารณาในด้านความสำคัญของจากต่อเรื่อง จากในเรื่องสั้นของประมูล เป็นเพียงส่วนประกอบที่ช่วยให้รู้ว่าเรื่องราวเกิดขึ้นที่ใด หรือช่วยให้ทราบภูมิหลังของตัวละครว่าเป็นใคร อยู่ที่ไหน มีอาชีพอะไร ประมูลมักเสนอจากพร้อม ๆ กับเสนอพฤติกรรมของตัวละคร แต่อย่างไรก็ตาม จากในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดธุป จะไม่ก่อความขัดแย้งที่เป็นความขัดแย้ง

หลักอันนี้เพื่อให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดต่อสภาพที่เป็นอยู่ ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นของเขาเน้นที่โครงเรื่อง และตัวละครมากกว่า หากเปลี่ยนจากในเรื่องไปปรากฏที่จากอื่น เรื่องสั้นส่วนใหญ่ก็ยังคงดำเนินเรื่องไปได้

ด้านความจริงของฉาก หากพิจารณาโดยเทียบกับสภาพสถานที่ที่มีอยู่จริงแล้ว จะเห็นว่าผู้เขียนพิถีพิถันกับการสร้างความสมจริงในฉากกรุงเทพฯ มากกว่าฉากในชนบท โดยมักจะบอกชื่อสถานที่ที่มีอยู่จริง และจำลองสภาพกรุงเทพฯ ลงไปในเรื่องสั้นของเขาเกือบทุกแห่งทุกมุม ส่วนฉากในชนบทนั้น ไม่ค่อยมีรายละเอียด และในบางฉากดูไม่จำเป็นจริง เช่น ฉากร้านเหล้า ในเรื่อง ลายไธเสื้อ ที่เป็นร้านเหล้าในชนบท ในร้านนั้นมีใจผู้ร้ายอยู่มากมายนั่งดื่มเหล้ากันอยู่ ฉากนี้คล้ายกับฉากในภาพยนตร์ควายบอยในต่างประเทศ หรือจากบ้านของสินี ในเรื่อง สาวสินี ที่อยู่กลางป่าแต่มีสภาพทรูหรา ดูไม่ค่อยสมจริงนัก หากพิจารณาความเหมาะสมของฉากกับตัวละครแล้ว ส่วนใหญ่จะเหมาะสมกันดี คือตัวละครผู้ร้ายก็อยู่ในสภาพที่โอ้อ่า ตัวละครในชนบทก็อยู่กับสภาพที่ไม่ค่อยทันสมัย ไม่สะดวกสบายด้วยประการทั้งปวง

แก่นเรื่อง (Theme)

คือแนวคิดหรือจุดสำคัญของเรื่อง เป็นแกนกลางของเรื่องทั้งหมดตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องทั้งหมดเข้าด้วยกัน มีศัพท์สำหรับเรียกแก่นเรื่องหลายคำ เช่น แนวคิด สารัตถะ แก่นเรื่อง

กุหลาบ มลลิกะมาส (2518 : 84) กล่าวว่าสารัตถะของเรื่องสั้นก็คือ ลักษณะอันเป็นวิสัยธรรมดา เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ผู้เขียนมองเห็น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2519 : 11) ที่ว่าแก่นหรือสาระของเรื่องหมายถึงการแถลงความจริงเกี่ยวกับชีวิตหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นแก่นเรื่องจึงเป็นสารที่ผู้เขียนสื่อมายังผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจว่าสิ่งที่ปรากฏในเรื่อง คือ ความจริงอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง

เฮมาเลี่ยน และคาร์ล (Leo Hamalian and Ferderick R. Karl. 1975 : 323 - 325) เห็นว่าเรื่องสั้นทุกเรื่องต้องมีแนวคิด ผู้เขียนจะเสนอแนวคิดผ่านทางองค์ประกอบ

อื่น ๆ เช่น ตัวละคร จาก โครงเรื่อง และกลวิธี ผู้อ่านจะต้องประมวลหาแก่นเรื่องจาก องค์ประกอบต่าง ๆ การพิจารณาแนวคิดอาจจะดูว่า ผู้เขียนเสนอแนวคิดได้ชัดเจนหรือไม่ หรือพิจารณาว่าแนวคิดนั้นเกี่ยวกับเรื่องใด เช่น สังคม ศีลธรรม ตัวบุคคล การเมือง เป็นต้น หรือพิจารณาว่าผู้เขียนใช้วิธีใดเสนอแนวคิด เช่น ใช้สัญลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ประชดประชัน หรือยั่วล้อ และพิจารณาว่าแนวคิดนั้นมีคุณค่าต่อผู้อ่าน หรือมีความหมายเฉพาะตัวผู้แต่ง รวมถึง การพิจารณาว่าส่วนประกอบอื่น ๆ ของเรื่องสนับสนุนแนวคิดได้ดีเพียงใด

ลอเรนซ์ เพอร์ไรน์ (Laurence Perrine. 1969 : 117 - 123)

เสนอความคิดขัดแย้งกับเฮมาเลียน และคาร์ล คือ เห็นว่าเรื่องสั้นไม่จำเป็นต้องมีแก่นเรื่อง เสมอไป ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้แต่งว่าเขาต้องการเสนออะไรในเรื่อง นวนิยายหรือเรื่องสั้น จะมีสาระต่อก็คือต่อเมื่อผู้เขียนมุ่งเสนอเรื่องเกี่ยวกับชีวิตอย่างจริงจัง หรือนาฏกฏเกี่ยวกับชีวิต เข้ามาเป็นกลไกในการเปิดเผยความจริงของชีวิต

จากคำอธิบายข้างต้นประมวลได้ว่า เรื่องสั้นอาจจะมีแก่นเรื่องหรือไม่ก็ได้ หากมี แก่นเรื่องจะแสดงแนวคิดในด้านต่าง ๆ เช่น สังคม ศีลธรรม ตัวบุคคล การเมือง แต่หากไม่มี แก่นเรื่องก็ต้องดูที่จุดมุ่งหมายของผู้แต่งว่าเขาต้องการเสนออะไรในเรื่อง เรื่องสั้นของประมุล อุดมธูป มุ่งเสนอปัญหาของปัจเจกชน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และอารมณ์ของ ปัจเจกชนมากกว่าการแสดงความคิดเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนั้นผู้วิจัยจะ จำแนกแก่นเรื่องจากเรื่องสั้นของประมุล อุดมธูปเป็น 4 กลุ่ม คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก แก่นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว แก่นเรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์ และแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของมนุษย์ ในสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก ประมุล อุดมธูปเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักว่า ความรักเป็นประดุจดาบสองคม คือในด้านหนึ่งนั้น ความรักจะเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาเพราะ ความรักจะนำมาซึ่งความสุข ความหวังอันเป็นพลังที่จะนำชีวิตไปสู่ความก้าวหน้าและความ สำเร็จส่วนในอีกด้านหนึ่งนั้น เขาเสนอว่าผู้ที่จริงจังกับความรักมากเกินไปมักประสบความผิดหวัง เพราะความรักเป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืนและการมีความรักมาก ๆ นั้นเป็นสิ่งที่จะนำความวิบัติมาสู่ตน และนอกจากนี้เขายัง เสนอเงื่อนไขเกี่ยวกับคุณสมบัติของคู่รัก ว่าจะต้องมีความพึงพอใจกันใน เรื่อง

รูปร่างความสวยความงาม วย ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และความใกล้ชิดของคู่รัก สิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของความรักทั้งสิ้น แนวคิดเกี่ยวกับความรักมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความรักทำให้ชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่อง วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ กระสุนสามนัด ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก ทางเปลี่ยวในแสงดาว และ ผู้มาจากความหลัง ประมุข อุดมธูป เสนอภาพมนุษย์ที่แสวงหาความรักเพื่อความสุขสมบูรณ์ของชีวิตตนเอง การแสวงหาความรักเพื่อความอบอุ่น เพื่อจัดความเจ็บปวดทรมาน การได้รับความรักตอบสนองจากคนที่เรารัก เพื่อยืนยันว่ามนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ได้หากปราศจากความรัก ดังนี้

จากเรื่อง วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ และ ผู้มาจากความหลัง เสนอภาพมนุษย์สองคนที่มีสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตครบถ้วน แต่ทั้งสองคนขาดความรักที่จะคอยเป็นเพื่อน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทำให้ตัวละครทั้งสองรู้สึกอ้างว้าง ว่างเปล่า และขาดความสุขในชีวิต ดังข้อความต่อไปนี้

ในชีวิตที่ไร้รักของกนิมพรรณ หัวใจซึ่งร้างว่างเปล่ากลับกลายเป็นที่สิงสู่ของเงาดำ ๆ ซึ่งเคลื่อนไหวอย่างซ่อนเร้นมาเนิ่นนานแล้ว และบัดนี้มีแต่ล้าพังตัวมันเองเป็นอิสระอยู่ในอารมณ์และสรรพางค์ นับวันแต่ละเข้มนั้นเป็นรูปร่างขึ้นแม้ในความมืดสนิท และคอยหลอนทรมานหลอนอยู่รำไป...บางขณะที่ความเปล่าเปลี่ยวเล่นเข้าจับหัวใจแน่นหนาหลอนลูกใจเสียดายวัยสาวที่เปลืองไปแบบอับเฉาและสูญ

วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ : ส.เริงระบาจารย์ : 34 - 35

เดือนฉายให้รู้สึกเห็นเคเห็นน้อยขึ้นมา โดยจับพันราวกับระหกระเหินมาแสนไกล หกปีแล้วสินะ จนป่านนี้แล้วหล่อนก็ยังไม่ได้แต่งงาน หรือ...หรือรักใครเลย! จันทาลังว่าแห้วเต็มทีแล้ว...จัน เบื่อหน่ายเต็มที

ผู้มาจากความหลัง : ตอกรัก : 136

ชีวิตของผู้หญิงทั้งสองในระยะหนึ่งรู้สึกเป็นทุกข์เพราะขาดรักเหมือนกัน แต่ช่วงต่อชีวิตนั้นต่างกันถกิมพรรณได้พบคนรัก และมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ ในขณะที่เดือนฉายต้องอยู่คนเดียวและรู้สึกมีทุกข์เพิ่มมากขึ้น สิ่งนี้ช่วยตอกย้ำสารที่ผู้เขียนต้องการเสนอให้ชัดเจนอีกว่า ความรักเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหา

จากเรื่อง ความรักที่ไม่มียูนิคอร์นในโลก และ ทางเปลี่ยวในแสงดาว เสนอภาพผู้หญิงสองคนที่ต้องการความรักตอบสนองจากชายที่เธอรัก รมณี และเชอวัลย์ เป็นผู้หญิงที่ยอมสละพรหมจรรย์ของตนแก่ชายที่ตนรัก เพื่อให้ได้รับความรักตอบแทนจากคนที่เธอรักแม้เพียงชั่วยาม แล้วจากนั้นก็ตาม รมณีนั่น อาสาไปช่วยจัดหาต้นฉบับให้แก่วมกนกเขียนหนังสือ เพียงเพื่อต้องการอยู่ใกล้คนที่เธอรัก และแม้เธอได้รับรู้อย่างขมขื่นว่าวอมกนกมีคนที่เขารักในโลกแห่งความจริง เธอต้องการให้อวอมมีสัมพันธ์อันสามัคคีกับเธอ เพราะมันหมายถึงร่างกายของเธอเป็นของเธอในโลกแห่งความจริง เธอคิดว่าแม้เธอจะไม่ได้หัวใจของเขา แต่ได้เพียงร่างกาย เพื่อตอบสนองความรักของเธอที่ต่อเขาก็ยังดีกว่าที่เธอจะไม่ได้อะไรเลย

ส่วนเชอวัลย์เธอทุ่มเทความรักทั้งหมดให้แก่ชเยศ โดยไม่รู้เลยว่าชเยศนั้นรักเธอหรือไม่ เธอขอให้เขามาหาเธอที่บ้านของเธอ มาอยู่กับเธอเพียงคืนเดียวแล้วจากไป เธอตั้งใจมอบพรหมจรรย์ของเธอแก่ชเยศ เพราะเธอรักชเยศ และต้องการความรักจากชเยศ ตอบสนองกลับสู่รักของเธอบ้าง แม้เพียงชั่วคืนก็ตาม

ชีวิตของผู้หญิงทั้งสองนี้แสดงให้เห็นถึงการไขว่คว้าความรักจากคนที่เธอรัก การแสวงหาความรักแม้ในช่วงเวลาสั้น ๆ และต้องแลกกับสิ่งที่หวงแหน แต่มนุษย์ก็ยอมพลีเพื่อให้ได้รับความรักมา

จากเรื่อง กระสุนสามนัด สรรินดาเผชิญชีวิตผ่านรสุมร้ายเคียงคู่กับทง ด้วยความอดทน เธอไม่เคยบอกรับถึงความทุกข์ยากที่เธอได้รับเมื่อทงกลายเป็นคนล้มละลาย เธอเสียสละทุกสิ่งในชีวิต แม้แต่การยอมถูกรังแกหน้าว่าเป็นโสเภณีเป็นบางครั้ง เพื่อให้มีรายได้มาใช้จ่ายในบ้าน เธอทำทุกอย่างเพราะเธอรักทง และรู้ว่าทงรักเธอ แต่เมื่อวันหนึ่งทงขอจากเธอไป เพราะเขาทนสภาพการเป็นโสเภณีของเธอไม่ได้ หัวใจของสรรินดาแทบแตกสลาย

เธอพยายามขัดขวางไม่ให้ห่างจากไป เพราะเธอรักเขา ชีวิตทั้งชีวิตของเธออยู่ได้ก็ด้วยไยรัก
ที่เธอมีต่อเขา และเขามีต่อเธอ แต่เมื่อห่างจากไปไยรักนั้นขาดสะบั้นลง เธอจึงเลือกที่จะจบชีวิต
ของเธอแทนการมีชีวิตอยู่อย่างไร้รัก

ชีวิตของสรุณาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความรัก ชีวิตมนุษย์จะดำรง
อยู่ได้ด้วยความรัก เมื่อความรักจากไป จึงต้องพยายามไขว่คว้าเพื่อยุติไว้จนถึงที่สุด แต่หาก
เพื่อยุติรักนั้นไว้ไม่ได้ มนุษย์ก็เลือกที่จะจบชีวิตของตนเอง

1.2 ความรักคือความหวานชื่น แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่อง ราตรีประดับดาว และ
โบราณ - จิตรกรวาดภาพไม่สำเร็จ ประมวล อุทัยบุบ สำนวนภาพชีวิตมนุษย์ที่สุข สมหวังใน
ความรัก ชีวิตเหล่านี้จะมีแต่ความสุข ความสดชื่น อย่างหาสิ่งใดมาเทียบมิได้ เพื่อเน้นให้เห็น
ความรักอีกด้านหนึ่ง ดังนี้

จากเรื่อง ราตรีประดับดาว สำนวนภาพหนุ่มสาวคู่หนึ่งซึ่งเป็นคู่หมั้นที่จะ
แต่งงานกันในอีกส่วนข้างหน้า ทั้งคู่มีความสุข สดชื่น ดังจะเห็นได้จากกิริยาท่าทางและบทสนทนา
ต่อไปนี้

ลัดพัดเย็น กลิ่นดอกราตรีรายริน...หอมชื่นใจ แต่ก็ไม่เทียบเท่ากับที่ทั้งคู่ชื่นใจชื่นกาย
ต่อกัน

"ดาว" พล่อนเรียก

เขายานตบนิ่งมุงอยู่ในคอ

"ดาว...เอ้อ...ดาวเคยรักใครมาก่อนหรือเปล่า?"

ปากเขาเฉย แต่หน้าเขากลับเบียดกับดักยั้งขึ้น

"ตอบหน่อยไม่ได้หรือ?"

"ถามอะไรก็ไม่รู้...แล้วเธอล่ะ?"

"ก็ฉันถามก่อนหน้านี้มา ตอบมาเถอะนะ"

"เคย เขาตอบอย่างใจเด็ด "แต่ไม่เคยรักใครเหมือนเธอ และเท่าเธอ และไม่รัก
ใครอีกแล้วนอกจากเธอ เธอจะถือว่านี่เป็นสาบานของฉันอีกก็ยังไม่ได้นา"

"สาบานคือเครื่องมือของการมดเท็จ"

"อ้าว! แล้วโงะเธอให้ฉันสาบานอะไรไว้เสียเป็นวรรคเป็นเวรเล่า?"

หล่อนหัวร่อคิก "ฉันอยากหาวิธีแปลก ๆ ที่จะบอกเธอว่าฉันรักความมากเท่านั้นแหละ"

"ขึ้นใจ" เขากอดสะเอวหล่อนแนบแน่น

ราตรีประดับดาว : คอกรัก : 50 - 41

จากเรื่อง โบราณ - จิตรกรวาดภาพไม่สำเร็จ เสนอภาพชีวิตของ
จิตรกรหนุ่มที่ไม่เคยมีความรักจนได้มาพบกับสุคันธิน เขาก็ได้รู้ว่าชีวิตของเขามีความสุข สดชื่น
อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน ดังข้อความที่แสดงความคิดความรู้สึกของเขาดังต่อไปนี้

ขณะที่เขาจะต้องไปยังดวงตาของสุคันธิน เขาก็รู้ทันทีว่าส่วนที่จะเป็นภาพอันแสน
ปรารถนาของเขานั้นอยู่ภายในดวงตาของหล่อนนั่นเอง ดวงตาของหล่อนทอดตรงมา
ยังเขาและแจ้งความหมายนั้นแก่เขาโดยเฉพาะ ในห้องนั้นไม่มีวิญญูชาติใดอีกแล้ว นอกจาก
เขากับหล่อน หัวใจของเขามีได้ว่างเปล่าตั้งแต่ก่อนเลย กำลังอึดอัดด้วยความปรารถนา
อันสุขสมบูรณ์แล้ว โอ - นี่เขาได้ครองอะไรอยู่ โบราณรู้สึกมีความสุข สดชื่นอย่างไม่เคย
มาก่อน

โบราณ - จิตรกรวาดภาพไม่สำเร็จ : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารมี : 85 - 8

ภาพชีวิตของหนุ่มสาวทั้งสองคู่ แสดงให้เห็นความรักที่ช่วยสร้างความสุข
ความสดชื่นและความหวานชื่นแก่คนที่รัก และสุขสมหวังในรัก อันย่ำถึงแนวคิดที่ว่าความรักเป็นสิ่ง
จำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ชีวิตมนุษย์พบความสุข ความสดชื่น อย่างที่จะหา
จากสิ่งอื่นใดในโลกมิได้

1.3 ความรักเป็นพลังนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่อง ยาคี
และเรื่อง ด้วยปีกของรัก ซึ่งในเรื่องสั้นทั้งสองเรื่องนี้ประมุข อุดมธูป แสดงภาพมนุษย์ที่พยายาม
ต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ โดยมีความรักเป็นแรงสนับสนุนให้ไปถึงยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการ
เพื่อแสดงให้เห็นอำนาจของความรักที่สามารถทำให้มนุษย์สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้
แม้จะยากเข็ญเพียงใดก็ตาม ดังมีรายละเอียดดังนี้

จากเรื่อง ยาดี ผู้เขียนเสนอภาพหญิงคนหนึ่งที่เจ็บป่วยเรื้อรังมาเป็นเวลานาน รักษาด้วยยาดีขนาดไหนเธอก็ไม่หายจากโรคเสียที ทำให้สามีของเธออ่อนวายเป็นจึงไปพบแพทย์เพื่อหาทางรักษาภรรยา แพทย์ให้เกลือป่นอัดเม็ดมาโดยบอกว่าเป็นยา บังคับให้สามีเคี้ยวแลกรยาอย่างดีตลอดเวลาที่ใช้ยานี้ ในที่สุดด้วยการดูแลอย่างดีของสามี ทำให้ภรรยาเห็นความรัก ความอาทร ของสามีจึงมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้าย และหายป่วยได้ด้วยความรัก ความอาทรของสามี ดังคำที่แพทย์กล่าวแก่ประเวศผู้เป็นสามี เมื่อบอกความจริงเกี่ยวกับยาดีของเขา ดังนี้

"ยาดีผมให้ไปนะ ไม่ใช่ของใหม่อะไรเลย...เก่าบรมสมกับ พ่อ ๆ กับ อายุขัยของมนุษยชาตินี้แหละ แล้วก็แค่เพียงส่วนประกอบในเภรีรักษาเท่านั้น...เกลือป่น...เกลือป่นเราดี ๆ นี่เองเอามาอัดให้เป็นเม็ดเข้า ผมเรียกของผมว่ายาดมอมฤทธิ์ด้วยใจรัก...ตัวง่าย ๆ อย่างนี้แหละบางทีก็ได้ผลชะงัดนัก...ความรัก ความอาทรเป็นส่วนช่วยอย่างประเสริฐที่สุดในโลก สำหรับรักษาความไข้ของภรรยา"

ยาดี : แม่ศรีเอย : 182

จากเรื่อง ด้วยปีกของรัก ผู้เขียนเสนอภาพคนสวนชายคนหนึ่งรักกับหญิงสาวซึ่งเป็นอนุภรรยาของเจ้าของบ้าน ทั้งสองรักกันมาก และด้วยอำนาจของรักนี้ทำให้พวคนสวนเสี่ยงตายปีนรางน้ำจากชั้นล่างขึ้นไปบนตึกสูงชั้นสาม โดยไม่หวั่นเกรงอันตรายอันอาจเกิดจากความพลาดพลั้ง หรือหมกมุ่นลังเลก่อนปีนถึง ตลอดจนอันตรายจากเจ้าคุณผู้เป็นเจ้าของบ้านระหว่างที่ปีนอยู่บริเวณชั้นสองก้ลังเลขึ้นชั้นสามพอนึกหมดแรงจะปีนต่อ แต่เมื่อนึกถึงความรักที่ตนมีต่อจุงกล เขาจึงเกิดพลังที่จะปีนต่อไป และเมื่อเห็นหน้าจุงกลที่ยืนอยู่ตรงชั้นสาม เขาก็สามารถปีนป่ายขึ้นไปยังจุดหมายปลายทางได้

ภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งสองคู่ แสดงให้เห็นถึงอำนาจของความรักว่ายิ่งใหญ่ขนาดทำให้มนุษย์เกิดพลังใจ และพลังกาย ต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ทั้งที่การต่อสู้นั้นรุนแรงและเสี่ยงต่อความเป็นความตายของชีวิตเพียงใด ความรักก็ทำให้มนุษย์ฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นไปได้

1.4 ความรักเป็นสิ่งที่ไยยังยืน แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่องสั้นจำนวนมาก เช่น กาคัดโลกีย์ ฤดูร้อนสิ้นแล้ว ทางกลับ ก่อนจะกลายเป็นความหลัง ประณมภ์ ปิดม่าน ผู้กลับจากนิราศ เป็นต้น ผู้เขียนแสดงให้เห็นภาพมนุษย์หญิงชายที่มีความรักต่อกันในช่วงเวลาหนึ่งแล้วก็สิ้นรักกันด้วยเหตุผลต่าง ๆ เช่น คู่รักไม่มีคนรักใหม่ เกิดเหตุจำเป็นให้คู่รักต้องแยกกันไปอยู่คนละทาง การค้นพบว่าคู่รักขาดคุณสมบัติที่ตนต้องการ หรือมีพฤติกรรมที่ตนรังเกียจ เพื่อแสดงให้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นสัจธรรมแห่งโลก ดังนี้

จากเรื่อง กาคัดโลกีย์ นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ ผู้เขียนเสนอภาพหญิงชายที่มีความรักต่อกัน แล้วในที่สุดความรักก็จบลงเพราะฝ่ายชายรู้ว่าหญิงมีคนอื่นอีก ในเรื่อง กาคัดโลกีย์ เต๊ะพบบุหงาที่ต้นพุทราบ้านเพื่อน บุหงามาขโมยพุทรา เต๊ะช่วยเขย่าต้นพุทราให้ผลพุทราร่วงลงมาและช่วยบุหงาเก็บพุทรา บุหงาประทับใจที่เต๊ะเป็นคนใจดี ทั้งสองคบหากันต่อมาเป็นเวลานาน เต๊ะนั้นรักบุหงาและมีความสัมพันธ์อันสามีภรรยากับหล่อนเป็นคนแรก แต่ในที่สุดความรักของทั้งสองก็จบลงเมื่อเต๊ะรู้ว่าบุหงามีคนรักของเธออยู่แล้ว

จากเรื่อง นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ รอนชิด กับเล็กดาเป็นคู่รักกัน รอนชิดรักเล็กดามาก ในขณะที่เล็กดาก็แสดงท่าทางว่ารักรอนชิดเช่นกัน ความรักของทั้งสองราบรื่นเรื่อยมา จนในที่สุด รอนชิดรู้ว่านอกจากตัวเขาแล้ว เล็กดายังมีคนรักอีกมากมายจึงเสียใจและคิดปิตาจากความรักของตนที่มีต่อเล็กดาลง

จากเรื่อง ฤดูร้อนสิ้นแล้ว นิโครธกับวิลาวัณเป็นคู่รักที่รักกันยิ่ง ทั้งสองสัญญาต่อกันว่าจะรักกันจนกว่าจะตายจากกัน และน้ำสิ่งของมีค่าคือแหวนและเข็มกลัดติดเสื้อของทั้งคู่ห่อใส่ผ้ารวมกันซ่อนไว้ใต้ใบคันทนบนเขาพลอยริมฝั่งทะเลชะอำ - หัวหิน ความรักของทั้งสองหวานชื่น และมีโครงการจะแต่งงานกัน เผอิญเกิดสงครามโลกขึ้น นิโครธต้องไปรบ ส่วนวิลาวัณหายสาบสูญไป ความรักของทั้งสองจึงจบลง นิโครธแต่งงานไปกับหญิงอื่น และเขาคิดว่าวิลาวัณเองก็คงแต่งงานไปกับชายอื่นเช่นกัน

จากเรื่อง ทางกลับ และ ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม เสนอภาพความรักที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการไตร่ตรองให้รอบคอบ คู่รักไม่ให้เวลาศึกษากันก่อน เมื่อรักกันไปแล้วจึงมีเวลาศึกษากัน และพบว่าคู่รักของตนไม่สามารถทำให้ตนเองมีความสุขได้ ความรักจึงจบลง

ในเรื่อง ทางกลับ ชิตรักกับจรีและตัดสินใจหนีพ่อแม่ไปอยู่กับแฟนสาว เมื่ออยู่ไปได้สักระยะหนึ่งพบว่าชีวิตไม่สุขสบายเหมือนอยู่กับพ่อแม่ และจรีแฟนสาวชอบกินเหล้า และเจ้าชู้ ชิตจึงตัดสินใจกลับไปอยู่กับพ่อแม่เช่นเดิม ส่วนเรื่อง ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม วริกกับนัทรินเป็นคู่รักที่ไม่รู้จักกัน เพราะเพิ่งรู้จักกันได้ไม่นาน วริกนั้นรักนัทรินมาก แต่เจียมตัวว่าเป็นคนจนไม่กล้าทำตัวเยี่ยงคนรักทั่วไป ส่วนนัทรินนั้นรักวริก แต่เมื่อวริกที่ไม่เคยแสดงความรักจนคู่รักเมื่อเธอจะเปิดโอกาสให้ เธอจึงตัดสินใจเลิกรักวริกและหายไปจากชีวิตของวริก

ภาพชีวิตของตัวละครที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของความรัก เมื่อความรักเกิดขึ้นได้ ความรักก็สามารถสูญสลายได้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรยึดติดกับความรักมากเกินไป

1.5 ความรักทำให้เกิดทุกข์ แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่องสั้นเป็นจำนวนมาก เช่น สารภีให้ ทางเปลี่ยวในแสงดาว รูปโฉมโฉมพรรณ แสงแดดในพยับฝน คราสานึก ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก อรวิณแข่งวัย นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ เป็นต้น ประมวล อุดรธูป เสนอภาพมนุษย์ที่มีทุกข์เพราะความรักในหลายรูปแบบ เช่น ทุกข์เพราะไม่รู้ว่าคนที่เรารักนั้นรักเราหรือไม่ ทุกข์เพราะคนที่เรารักไม่รักเรา ทุกข์เพราะคนรักเปลี่ยนแปลงไป และทุกข์เพราะความรักมีอุปสรรค ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากเรื่อง สารภีให้ และเรื่อง ของขวัญจากมารคแค่โสภณ ผู้เขียน เสนอภาพตัวละครที่เป็นทุกข์เพราะไม่รู้ว่าคนที่ตนเองรักนั้นจะรักตนเอง และจริงจังกับตนหรือไม่ จากเรื่อง สารภีให้ สารภีรักสเทิน แต่เธอไม่รู้ว่าสเทินนั้นมีครอบครัวแล้วหรือยัง เพราะหากเขามีครอบครัวแล้วเขาย่อมรักและจริงจังกับสารภีไม่ได้ และจากเรื่อง ของขวัญจากมารคแค่โสภณ มารคเป็นคนจน และมีคู่แข่งคนสำคัญเป็นเศรษฐีชื่อ ชโล ทั้งสองรักผู้หญิงคนเดียวกัน คือ โสภณ มารคนั้นเป็นทุกข์เพราะความรักที่ตนเองมีต่อโสภณมาก เพราะเขาไม่รู้ว่าโสภณจะเลือกใครระหว่างคนจนอย่างเขา กับเศรษฐีอย่างนายชโล

จะเห็นว่าความรักของสารภี และมารค เกิดขึ้นตั้งแต่ฝ่ายหนึ่งเริ่มรักอีกฝ่ายหนึ่ง และความทุกข์นั้นจะเกิดจากความไม่รู้และไม่แน่ใจว่าคนรักจะรักตัวหรือไม่ และความรักจากคู่รักนั้นจะจริงจังเพียงใด

จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว และ ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก แสดงภาพความทุกข์ที่เกิดจากฝ่ายหนึ่งรักอีกฝ่ายหนึ่งมาก แต่รู้ว่าอีกฝ่ายนั้นไม่รักตน จึงเกิดความทุกข์ทรมาน จากเรื่อง ทางเปลี่ยวในแสงดาว เฉววัลย์รักขยศมาก ถึงกับเชิญให้เขามาค้างบ้านเธอเพื่อมีสัมพันธ์อันสามีภรรยาด้วยเธอเพียงข้ามคืน แล้วยินยอมให้เขาจากไปโดยไม่มีสิ่งใดผูกมัดอิสรภาพของเขา ซึ่งการกระทำของเธอนี้ทำไปเพราะเธอต้องการความรักสนองกลับมาจากขยศแม้เพียงคืนเดียว แต่เมื่อขยศมา เขาเองก็มีความทุกข์เนื่องจากเขารู้ว่าเฉววัลย์รักเขามาก และเขาเหมือนคนเห็นแก่ตัวที่ไม่ได้รักเฉววัลย์ แต่กลับมาหาเธอเพื่อพร่ำพรหมจรรย์ของเธอ ดังนั้น เขาจึงเพียงแต่นั่งคุยกับเธอสองต่อสองจนดึก แล้วแยกกันกลับไปห้องของตน ทำให้เฉววัลย์เสียใจและขมขื่นใจมากที่ขยศให้ความรักแก่เธอไม่ได้แม้เพียงชั่วคืน

ส่วนเรื่อง ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก รมณีรักวอมมาก เธอยอมมาช่วยจัดทำฉันทับงานเขียนของวอม เพียงเพื่อให้ได้อยู่ใกล้ชีวิตคนที่เธอรัก เธอต้องเป็นทุกข์และขมขื่นใจมาก เมื่อรู้ว่าวอมนั้นมีความรักอันแสนบริสุทธิ์กับวาไร ผู้หญิงที่ไม่มีตัวตนอยู่ในโลก แต่ด้วยความรักของเธอ เธอจึงอดทนเรื่อยมา และปรารถนาจะได้ร่างกายของวอมมาเป็นนายชีวิตเธอ แม้จะไม่ได้หัวใจของวอมแม้เพียงนิด ความรักของรมณีนี้วอมเองก็รับรู้ และเมื่อรู้ว่ารมณีปรารถนาแม้เพียงร่างกายที่ไร้จิตใจของเข เพราะความรักอันยิ่งใหญ่ของเธอ วอมก็เกิดความเสียใจ

จากทั้งสองเรื่องจะเห็นว่ารักนั้นก่อทุกข์ให้แก่คนที่ไปรักคนอื่น โดยที่เขาไม่มีความรักตอบสนองให้ และรักยังก่อทุกข์ให้แก่คนที่ถูกรักแต่ไม่สามารถรักเขากลับคืนได้อีกด้วย

จากเรื่อง อรวิณแข่งวัย และ สามหึง แสดงให้เห็นภาพความทุกข์ที่เกิดจากคนรักเปลี่ยนแปลงไป ไปรักคนใหม่ หรือเลิกรักตน ทำให้ตัวละครเกิดความทุกข์ทรมาน เช่น จากเรื่อง อรวิณแข่งวัย อรวิณรักกราวด์มาก และเข้าใจว่ากราวด์รักตนเพราะความสวยงามของตน เธอจึงพยายามรักษาความสาวสวยของตนไว้ด้วยการประคบประหม่าทุกวิถีทาง เมื่อเวลาผ่านไป เธอรู้สึกตัวเองแก่ลง และกราวด์เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยคลอเคลียอยู่ใกล้ ๆ กลับเพียงมองดูแล้วทอดถอนใจ ความเปลี่ยนแปลงของกราวด์นี้ทำให้อรวิณทุกข์ใจมาก จึงพยายามประคบประหม่ามากขึ้นอีก และเมื่อกราวด์ต้องการหย่ากับเธอแล้ว ไปแต่งงานใหม่กับหญิงที่ดูแก่กว่าเธอ ยิ่งทำให้เธอเกิดความทุกข์เพิ่มขึ้น

จากเรื่อง สามหึง เพราะพรหมเริ่มสังเกตเห็นว่าสามีของเธอเปลี่ยนใจไปรัก
มัทนา ผู้เป็นเพื่อนของเธอ ทำให้เธอทุกข์ใจมากจึงพยายามพิสูจน์ และกีดกันความรักของคน
ทั้งสองด้วยการใช้อุบายให้คนทั้งสองเข้าใจผิดต่อกัน ทั้งนี้เพราะเธอทนเห็นสามีของเธอเปลี่ยนใจ
ไปรักคนอื่นไม่ได้ มัทนาทำให้เธอเกิดความทุกข์ทรมาน

จากทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนใจของคนที่รักทำให้มนุษย์เกิด
ความทุกข์ทรมานใจอย่างแสนสาหัสได้

จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน และ คราสันึก แสดงให้เห็นความทุกข์อัน
เกิดจากอุปสรรคแห่งรัก เรื่อง แสงแดดในพยับฝน แสดงภาพความทุกข์อันเกิดจากมือที่สามแทรก
เข้ามา พงากับเวศเป็นสามีภรรยากัน ทั้งสองรักกันแม้จะไม่ได้แสดงออกต่อกันมากนัก แต่ชีวิตรัก
ของคนทั้งสองก็ราบรื่นตลอดมา จนกระทั่งอัฐันคนรักเก่าของเวศ แทรกตัวลงมาบนทางชีวิตของ
ทั้งสอง โดยขอให้พงานั้นเลิกร้างกับเวศ เพราะเวศไม่มีความสุขที่อยู่กับพงา เนื่องจากเวศรัก
อัฐัน พงาเศร้าโศกเสียใจและเป็นทุกข์กับเรื่องนี้มาก แต่เธอก็ยอมให้เวศกลับไปหาอัฐัน
เพราะเธอรักเขา และอยากให้เขามีความสุข แต่เมื่อเขาออกไปจากบ้านเธอก็กลับมีทุกข์เพิ่มขึ้น
อีก ดังข้อความที่บรรยายความรู้สึกของเธอไว้ ดังนี้

สิ้นสุดกันที่ ความสะกดกลืนอาพราง บัดนี้พงาอยู่ตามลำพังแล้ว แม้จะยังไม่หมายความว่า
ลำพังไปตลอดชาติ แต่ก็อาจจะบายความโศกสลดที่อดแอมาทังวัน...ทั้งปี...ได้เต็มที
โดยอิสระและแน่ใจ น้ำตาหลังลงอย่างไม่อดเอื้อนอีกต่อไป ร่างของพงานิ่งสนิทตลอดทั้ง
สมองและจิตใจซัดซาต่อความรู้สึกนึกคิดทั้งมวล ความว่างเปล่าและมืดมนเท่านั้นพึงเป็น
มิตรกับความทุกข์ทรมาน

แสงแดดในพยับฝน : กฤษณา : 45

ส่วนเรื่อง คราสันึก ตัวละครชาย ข้าพเจ้าและเคลียร์รักกันมาก แต่ทั้งสอง
ไม่สามารถที่จะสมหวังในรักของตนเองได้ เนื่องจากเคลียร์นั้นเป็นอนุภรรยาของมหาเศรษฐีคนหนึ่ง
อุปสรรคนี้สร้างความทุกข์แก่ตัวละครทั้งสองมาก จึงปรึกษากันและตกลงใจที่จะไปขอความเห็นใจ

จากมหาเศรษฐีนั้น ขอให้เขาเห็นใจในความรักของทั้งสองคน และปล่อยให้ทั้งสองคนสมหวังในรัก โดยไม่มีสิ่งใดมาเป็นอุปสรรคอีกต่อไป

จากทั้งสองเรื่อง แสดงให้เห็นว่า ความรักที่มีอุปสรรค สามารถสร้างทุกข์ให้แก่คนที่รักได้

ตัวอย่างที่ยกมาทั้งหมดแสดงให้เห็นความทุกข์ที่เกิดจากการมีความรัก อันเป็นความทุกข์เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ทุกข์เพราะไม่รู้ว่าคนรักจะรักเราหรือไม่ ทุกข์เพราะคนรักไม่รักเรา ทุกข์เพราะคนรักเปลี่ยนแปลงไป หรือทุกข์เพราะมีอุปสรรคแห่งรัก ซึ่งทุกเรื่องย่ำให้เห็นชัดถึงสัจธรรมที่ว่า ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์

1.6 การมีคนรักมากกว่าหนึ่งคนก่อให้เกิดโทษ แนวคิดนี้แสดงไว้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น แดงเลือดกับแดงลิปสติก ทัตกรรม กระสุนสามนัด คหิวิศนา เป็นต้น ประมูล อุณหอุป เสนอภาพคู่รักที่มีปัญหาเนื่องจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีคนรักมากกว่าหนึ่งคน และการมีคนรักมากกว่าหนึ่งคนนั้นจะนำมาซึ่งผลเสียหายอันรุนแรง ทั้งต่อตนเอง และต่อคนรักทั้งสองโดยมีรายละเอียดดังนี้

จากเรื่อง แดงเลือดกับแดงลิปสติก จวีเพ็ญ รักกับ "ข้าพเจ้า" ทั้งที่เธอก็มีสามีอยู่แล้ว สิ่งนี้ทำให้ "ข้าพเจ้า" โกรธจวีเพ็ญมาก และเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การฆาตกรรมจวีเพ็ญ โดยมี "ข้าพเจ้า" เป็นฆาตกร

จากเรื่อง ทัตกรรม ผกามมีคนรักสองคน คือ "ข้าพเจ้า" กับ ธนีย์ สิ่งนี้ทำให้ธนีย์ไม่พอใจ "ข้าพเจ้า" มาก จึงให้จวีเพ็ญ ลวง "ข้าพเจ้า" ไปสังหารเสียในบ้านร้างกลางกรุงอย่างโหดเหี้ยม

จากเรื่อง กระสุนสามนัด สรุณิดา กับ ทนง รักกันมาก แต่ภายหลังสรุณิดามีอาชีพเป็นโสเภณี เพื่อหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว ทนงเข้าใจว่า สรุณิดามีชายอื่น และเต็มใจที่จะทำอาชีพนี้ เพราะเธอรักผู้ชายเหล่านั้น เขาจึงให้ปืนบรรจุกระสุนสามนัดแก่สรุณิดา แทนการยิงชายอื่น สรุณิดา และฆ่าตัวเองตายตาม ดังที่คิดไว้ตอนแรก แต่ในที่สุดสรุณิดาก็ใช้กระสุนนั้นฆ่าตัวตาย

จากเรื่อง คดีปริศนา แกรงเคยอยู่กับซัซซ ต่อมาแยกกันเนื่องจากซัซซถูกจับ เพราะทำผิดกฎหมาย แกรงไปได้สามีใหม่ และอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เมื่อซัซซพ้นโทษออกมา ก็มาหาแกรง และฆ่าสามีคนใหม่ของแกรงตาย

จากตัวอย่างทั้งสี่เรื่อง แสดงให้เห็นว่า การมีคนรักมากกว่าหนึ่งคนนั้น ไม่เป็นสิ่งที่ต้องผู้เป็นคนที่รัก หรือคนที่รักชอบ ไม่ดีทั้งต่อตัวผู้รักเอง และผู้ถูกรัก เพราะจะนำผลเสียหายรุนแรงมาสู่ทุกฝ่ายได้

1.7 แนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของคู่รัก ประมุข อุดหนุน เสนอแนวคิดว่าการที่ความรักจะมั่นคงยั่งยืนได้นั้น คู่รักเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ความรักเป็นไปโดยราบรื่น หรือสะดุดจบลงกลางทาง ปัจจัยสำคัญ นั้นคือ คุณสมบัติต่าง ๆ ที่คนรักพึงมี อันได้แก่ รูปร่างหน้าตา อายุ ความคล้ายคลึงกันของคู่รัก และความใกล้ชิด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.7.1 รูปร่างหน้าตา ประมุข อุดหนุน เสนอแนวคิดนี้ในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น รูปโฉมโฉมพรรณ ผู้กลับจากนิราศ เหตุขัดข้อง เป็นต้น เขาแสดงให้เห็นว่ารูปร่างหน้าตาสามารถทำให้ความรักยืนยาว หรือจบลงได้ จากเรื่อง รูปโฉมโฉมพรรณ ซัซซ กับมณฑา ประสบอุบัติเหตุ ทำให้มณฑาเสียโฉมไป แม้ว่าจะทำศัลยกรรมแล้ว ก็ยังคงไม่ดีขึ้น ทำให้ซัซซทนไม่ได้จึงขอแยกทางกับมณฑา

และจากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ ไม่นกับพลับรักกันมาก ไม่นรักพลับ เพราะเธอเป็นคนสวย ต่อมา ไม่นทิ้งให้พลับอยู่ตามลำพังเพื่อไปทำงานทำในกรุงเทพฯ พลับต้องต่อสู้กับความทุกข์กายทุกข์ใจอย่างแสนสาหัสตามลำพัง ทำให้ร่างกายทรุดโทรม เมื่อไม่นกลับมาพบพลับ เขาทนต่อสภาพของพลับ ไม่ได้ จึงหนีกลับไปอยู่กรุงเทพฯ และ ไม่กลับมาหาพลับอีกเลย

เรื่องสั้นทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่ารูปร่างหน้าตามีส่วนสำคัญต่อความรักมาก หากขาดคุณสมบัติข้อนี้ ความรักของคู่รักก็อาจจะจบลงได้

1.7.2 วัย ประมุข อุดหนุน เสนอว่าวัยมีผลต่อความยั่งยืนของความรัก เขาเสนอภาพคู่รักวัยรุ่นหลายคู่ที่ชีวิตรักต้องจบลงด้วยความรวดเร็ว เช่น ทางกลับ ก่อนจะกลายเป็นความหลัง ปีศาจ ดังนี้

จากเรื่อง ทางกลับ ชิตกับจรรีรักกัน ทั้งคู่อยู่ในช่วงวัยรุ่น ความรักของทั้งคู่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ชิตหนีออกจากบ้าน ทั้งพ่อแม่ไปอยู่กับจรรี แต่อยู่ได้ไม่นานเพราะเขาต้องทนต่อความยากลำบาก และความเจ้าชู้มากรักของจรรี ชิตจึงรู้ว่า ความรักที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากอารมณ์หุนหันพลันแล่นของตัวเอง เขาจึงทิ้งความรักกลับ ไปอยู่กับพ่อแม่ตามเดิม

จากเรื่อง ก่อนจะกลายเป็นความหลัง และ ปิศาจ เสนอภาพตัวละครวัยรุ่นที่มีรักต่อกันหลังจากพบกันเพียงเวลาสั้น ๆ แล้วตัดสินใจอยู่ด้วยกัน แต่เมื่ออยู่ด้วยกันแล้ว มีนิสัยต่างกันมากจนไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้ จึงแยกกัน

ทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นมีผลต่อความรัก ประมุข อุณหภูม แสดงให้เห็นว่า ไม่ควรมีรักในขณะที่อายุน้อย เพราะเป็นความรักที่เกิดขึ้นด้วยอารมณ์ชั่ววูบขาดการไตร่ตรองและจะทำให้ความรักไม่ยั่งยืน

1.7.3 ความคล้ายคลึงกัน ประมุข อุณหภูม เสนอว่าคู่รักไม่ควรจะแตกต่างกันมาก เพราะจะทำให้ความรักไม่สมหวัง แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่อง ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม วริกกับนัทธิน เป็นคู่รักที่มีฐานะแตกต่างกันมาก ด้วยความแตกต่างนี้ ทำให้วริกไม่กล้าแสดงพฤติกรรมจนคู่รักดังเช่นคู่รักอื่น ๆ เขาทำเพียงแค่อารักและบูชาเธอ และเฝ้ามองเธอเพราะเขาจน แต่นัทธินนั้นต้องการให้วริกปฏิบัติต่อตนในฐานะคู่รัก แต่เมื่อวริก ไม่ทำเช่นนั้นนัทธินจึงเบื่อและหนีไปจากวริก

1.7.4 ความใกล้ชิด ผู้เขียนเสนอว่า คู่รักควรมีเวลาอยู่ด้วยกันใกล้ชิดกัน เพื่อสานต่อความรักให้ยั่งยืน หากคู่รักต้องไกลกัน แม้จะรักกันเพียงใดความรักก็จะจืดจางลงและสลายไปในที่สุด แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่อง ฤดูร้อนสั้นแล้ว นิโครธกับวิลาวัณ รักกันมาก แต่ต้องแยกจากกันเพราะสงคราม ในที่สุดความรักของทั้งคู่ก็สลายไป

2. แก่นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว ผู้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเหตุที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกว่ามีสาเหตุมาจากการแต่งงานที่คู่แต่งงานไม่เคยรักกันมาก่อน การแต่งงานโดยปราศจากความรอบคอบ และความหึงหวงคู่แต่งงานของตน แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวปรากฏในเรื่องสั้นหลายเรื่อง เช่น สามหึง ฝนตกแดดออก ปิศาจ พล่อนขี้เมา ของเขาไป ผู้กลับจากนิราศ สันดาบของดาเงิง เป็นต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การแต่งงานโดยคู่แต่งงานไม่รักกันมาก่อนทำให้ชีวิตคู่ไม่ราบรื่น ผู้เขียนเสนอภาพคู่แต่งงานที่ไม่ได้เริ่มต้นด้วยความรัก แต่เริ่มต้นเพราะตามใจผู้ปกครอง และตนเองก็ไม่ได้รักใคร่อยู่ เมื่อแต่งงานแล้วไม่สามารถดำรงชีวิตคู่ให้ราบรื่นได้ จึงมีความทุกข์กระทั่งตายจากกันไปหรือต้องหย่าร้างกันไปคนละทาง เช่น จากเรื่อง สามหึง มีทนายแต่งงานกับสามีของเธอ โดยที่เธอไม่มีโอกาสตัดสินใจเอง เธอแต่งงานกับคนที่ผู้ใหญ่พิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับเธอ เมื่อเธอแต่งงานไปแล้ว มีทนายหมิ่นมากเพราะเธอกับสามีเธอไม่เคยรักกันมาก่อน และไม่สามารถทำให้รักกันได้ จนกระทั่งสามีเธอตายจากไปเธอจึงมีความสุขขึ้น

จากเรื่อง ฝนตกแดดออก อาพวน แต่งงานกับโรจน์ ด้วยความเห็นชอบของผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย โดยที่ทั้งคู่ไม่รักกันมาก่อน เมื่อแต่งงานกันแล้ว อาพวนหมิ่นมาก เพราะโรจน์เป็นคนเจ้าชู้ เล่นการพนัน ไม่สนใจครอบครัว เธอจึงตัดสินใจขอหย่าขาดจากโรจน์ไป

ชีวิตของคู่แต่งงานทั้งสองขาดความสุขเพราะทั้งคู่ไม่เคยรักกันมาก่อน ไม่เคยศึกษากันมาก่อนจึงไม่รู้ว่าคู่แต่งงานของตนเป็นเช่นไร และการขาดพื้นฐานด้านความรัก ทำให้คู่แต่งงานไม่พยายามปรับตัวเข้าหากัน กลับให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้อดทน เมื่อความอดทนถึงที่สุด ทำให้ครอบครัวแตกร้างได้

2.2 การแต่งงานโดยไม่รอบคอบทำให้ชีวิตคู่ไม่ราบรื่น ผู้เขียนเสนอแนวคิดต่อไปว่า แม้การแต่งงานจะมีพื้นฐานมาจากความรัก แต่หากมีเพียงความรักโดยไม่ศึกษาถึงนิสัยอันแท้จริงของคู่แต่งงาน หรือสภาพครอบครัวที่ขาดความพร้อมในด้านเศรษฐกิจ ก็สามารถสร้างปัญหาให้ครอบครัวแตกร้างได้ เช่น จากเรื่อง ปิคมาน ชลียารักรุทม์เจอดเพราะได้คู่ละครที่เขาเล่น และประทับใจเขามากจึงตัดสินใจอยู่กับฉันทน์สามีภรรยาของเขา โดยไม่ได้ศึกษานิสัยใจคอกันมาก่อน เมื่อเวลาผ่านไป เธอพบว่ารุทม์ที่เธอหลงรักนักหนานั้นเป็นเพียงตัวละคร ไม่ใช่ตัวจริงที่แสนขี้เกียจ หยิ่ง ขี้เมา สุรุษสุร่าย ขาดความรับผิดชอบครอบครัว และโหดร้ายทารุณ เธอจึงตัดสินใจขอแยกทางกับเขา

จากเรื่อง หล่อนขี้เมาของเขาไป มาลัยนแต่งงานกับสามีของเธอด้วยความรัก และวาดฝันว่าชีวิตของเธอจะต้องสุขสมบูรณ์ เพราะสามีเธอมีฐานะดี และขยันทำงาน

แต่เมื่อแต่งงานกันจนเธอมีลูกหนึ่งคน เขาก็เริ่มไม่มีเวลาให้เธอ เพราะเขาทุ่มเทเวลาเกือบทั้งหมดในชีวิตให้กับงานในไร่ที่เขารัก มาลีนรู้สึกว่าเขาหัวเหวี่ยงและต้องการความสุขทางการมอมอย่างรุนแรง เธอจึงตัดสินใจทิ้งลูกและสามีไปหาความสุขในกรุงเทพฯ

จากเรื่อง ผู้กลับจากนิราศ โฉนกับพลับรักกันมาก แม้จะโดนผู้ใหญ่คัดค้าน เนื่องจากความยากจนของโฉน แต่ทั้งคู่ก็ยังซัดขึ้นมาใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน ในช่วงแรกทั้งสองมีความสุขมากด้วยอาณาภาพของความรัก แต่ต่อมาเมื่อเวลาผ่านไป ด้วยสภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองของครอบครัว ทำให้ทั้งคู่เริ่มมีปัญหา โฉนแก้ปัญหาด้วยการทิ้งพลับไปหางานทำในกรุงเทพฯ และเป็นเหตุให้ชีวิตครอบครัวของทั้งสองต้องแตกแยกสลายลง

จากตัวอย่างทั้งสามเรื่องข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ชีวิตครอบครัวที่มีคู่สามีภรรยาแต่งงานกันโดยขาดความรอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นความรอบคอบในการศึกษากันให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ หรือความรอบคอบในการเตรียมพร้อมสำหรับการอยู่ร่วมกันในด้านอื่น ล้วนแล้วแต่ส่งผลให้คู่สมรสต้องแตกแยกกันทั้งสิ้น

2.3 ความหึงหวงไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อครอบครัว ผู้เขียนเสนอภาพคู่สมรสที่หึงหวงกัน โดยอาจจะเป็นสามีหึงหวงภรรยา หรือ ภรรยาหึงหวงสามี แล้วความหึงหวงมีผลโดยตรงต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดความสุข เกิดมีปากเสียงขึ้นระหว่างสามีภรรยา หรืออาจทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ เช่น จากเรื่อง สันดาปของคำเกิง คำเกิงกับจลวยแต่งงานมานาน ทั้งสองรักกันมาก คำเกิงนั้นเป็นคนขี้หึง และคิดมาก เขาจับเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาผูกเรื่องกัน และหากระแวงว่าจลวยจะมีคนอื่น ความหึงหวงและความระแวงของคำเกิงเห็นได้ชัดจากข้อความที่แสดงความคิดคำนึงของเขา ดังนี้

เขามองดูหล่อนเหมือนเพิ่งเคยเห็น ความคิดแล่นฉุดทุก ความหลังของหล่อนละครมึง พลวย! เธอมีความสุขอะไรบิดไว้หรือเปล่า เขาจะรู้ได้อย่างไรกัน ถ้าหล่อนไม่บอก... คำเกิงพิศดูภรรยา... เสน่ห์สาว กระไรช่างไม่รู้จักสร้าง? หรือว่าสัมผัสของเขามันมีความลาเอียงเข้าข้างหล่อนก็อาจเป็นได้ เพราะเขามีทั้งความรักและหวงแหนด้วยความภาคภูมิใจอยู่เป็นก้าง ถ้าสัมผัสมันจะมีความลาเอียงไป อย่างไรเขาก็เปรมปรีดี ไม่ว่าจะเป็นปีไหน

แต่ - ถ้า - หาก - ว่า - ก่อนปีทั้งหมดที่เป็นของเขา เกิดมียุ่ลักปีหนึ่งหรือ
เดือนหนึ่ง หรือลักชั่วครู่ยามหนึ่งที่หล่นเป็นที่รู้แก่ชายอื่นก่อนหน้าเขาละ?

สันดาบของดาเกิง : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 147

และด้วยความหึงหวงและความหวากระแวงของเขา ทำให้เขาเกือบฆ่าภรรยาของเขา เพราะที่
ที่ภรรยาของเขาเดินขึ้นมาเสียก่อนที่เขาจะบรรจุกระสุนนัดสุดท้ายเสร็จ

จากเรื่อง สามหึง เพราะพรณ ภรรยาของอิเบนทร์ หึงหวงสามี กลัวว่า
อิเบนทร์จะไปรักมัทนาซึ่งเป็นเพื่อนของเธอ ความหวากระแวงและความหึงหวงของเธอแสดงออก
อย่างชัดเจนในบทสนทนาระหว่างเธอกับอิเบนทร์ ดังนี้

"ลูกหยันตาฉันมี...พิรุอย่างชนิดกระจุ่มกระจุ่มระหว่างคุณทั้งสองตั้งร้อยสี่พันอย่างนี้
มันไม่หลงหูหลงตาฉันไปได้หรอก พบกันเข้าที่ไรเธอเป็นต้องโง่เสียทั้งหมด ไม่ว่าอะไร
ของเจ้าหล่อน เธอก็ขมว่าวิเศษไปเสียทั้งนั้นแล้วยังถ้อยที่ที่เธอถ้อยเจรจากันด้วยภาษา
सानวนอันพราวพรายศิลปะและชั้นเชิงวรรณกรรมนั้นอีก ฉันพอจะจับสัมผัสเสียงได้หรอก ที่ฉันสู้
ไม่ปริปากอะไร เพราะรอจะจับให้มันเสียก่อน และเดี๋ยวนี้ฉันก็มั่นใจได้แล้ว

สามหึง : ฤจะเรีครมยศ : 122

ความหึงของเธอทำให้เธอวางแผนให้มัทนาถกกับอิเบนทร์ ไกรธกัน โดยกุเรื่องเสียหายของอิเบนทร์
ไปบอกมัทนา และกุเรื่องมัทนามาบอกอิเบนทร์ เพื่อให้มัทนาและอิเบนทร์ ไกรธกัน และเลิกคบกัน
แต่แผนการของเพราะพรณไม่สำเร็จ ทำให้อิเบนทร์ ไกรธเพราะพรณมากและขอแยกทางกับ
เพราะพรณ ซึ่งหากเพราะพรณไม่หึงอิเบนทร์ และมัทนาแล้ว ทั้งสองจะไม่มีใครใจตัวเองเลยว่า
ทั้งสองรักกัน จึงกล่าวได้ว่า ความหึงหวงของเพราะพรณนั่นเองที่เป็นต้นเหตุทำลายชีวิตสมรส
ระหว่างเธอกับอิเบนทร์

จากเรื่องสั้นทั้งสองแสดงให้เห็นว่าความหึงหวงของคู่สามีภรรยา นั้น ไม่ก่อ
ให้เกิดประโยชน์อันใดแก่ชีวิตสมรสเลย แต่ในทางตรงกันข้าม ความหึงหวงกลับเป็นต้นเหตุให้ชีวิต
สมรสต้องประสบปัญหา จนอาจถึงขั้นแตกแยกได้

3. แก่นเรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์ ประมุข อุดมธูป เห็นว่ากามารมณ์เป็นเรื่องธรรมดาอย่างหนึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหาย หรือเสื่อมเสียแต่อย่างใด กามารมณ์เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างหนึ่งต่อชีวิตมนุษย์ แนวคิดนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่อง หล่อนี่ม้าของเขาไป สาวสินี และ บัวเคลียวไทลา และปรากฏทั่วไปในเรื่องสั้นเกือบทุกเรื่องของเขา คือ จะเห็นว่าการที่ตัวละครในเรื่องต่าง ๆ รักกัน การลักลอบมีเพศสัมพันธ์กัน หรือแม้เพียงการแสดงความรักออกมา ก็ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ทั้งสิ้น

จากเรื่อง หล่อนี่ม้าของเขาไป มาลยีนแต่งงานมีลูกหนึ่งคน สามียางเธอรักงานมากจนไม่มีเวลาปรนเปรอความสุขทางกามารมณ์ให้เธอได้เท่าที่ต้องการ เธอโหยหาความสุขนี้มากดังข้อความที่เธอร่าพึงใจดังนี้

ฉันยังไม่แก่หรือแม้แต่ทรุดโทรม ฉันยังบริบูรณ์และยังแข็งแรงพอจะออกลูกให้เขาอีกสักโหลก็ได้ และเขาหรือก็ไม่ได้เจ็บป่วยและออกแข็งแรง เนื้อหนังยังหนุ่มแน่นพอจะมีเมียสักร้อยก็ได้ เขากลับเอาแต่ทำงานสันหลังแทบขาด เขาลืมบทบาทเก่า ๆ ซึ่งหล่อนแสนพิศواس์เสียหมดแล้ว ทำไมหนอ? นี่เขาคิดว่าชีวิตอย่างฉันจำเป็นแต่อากาศ น้ำ และอาหาร เท่านั้นที่เพียงพอ แล้วละหรือ

หล่อนี่ม้าของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 20

และเมื่อเธอไม่ได้รับความสุขทางกามารมณ์จากสามี เธอจึงตัดสินใจหนีสามีและลูกเข้าไปหาความสุขทางกามารมณ์ที่กรุงเทพฯ

จากเรื่อง สาวสินี สินีใช้ความสาวสวยความสวยหลอกล่อ หนาค วิฑู ซึ่งหลงป่าอยู่ไปยังบ้านของเธอ เพื่อเขาจะได้ปรนเปรอความสุขทางกามารมณ์ให้แก่เธอ โดยไม่ฟังคำตักเตือนจากพ่อของเธอ ที่เห็นว่าเธอมีสามีแล้ว เธอควรซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงคนเดียว

จากเรื่อง บัวเคลียว - ไทลา คนทั้งสองไม่ต้องการแต่งงานกัน แต่ต้องการความสุขทางกามารมณ์จึงมาอยู่ด้วยกัน ไทลานั้นให้ความสำคัญกับกามารมณ์ว่าเป็นความสุขอย่างหนึ่งในชีวิต ดังคำสนทนาของไทลา กับ บัวเคลียว ดังนี้

"กามารมณ์ก็เหมือนวิตามินอย่างหนึ่งอย่างใดในอาหาร ขาดอย่างหนึ่งอย่างอื่นก็ถึง
พอช่วยกันทดแทนได้" เธอพูดยิ้ม ๆ

"แต่เป็นวิตามินที่ผมขาดไม่ได้" เขาสารภาพ "แล้วก็มีอะไรจะทดแทนได้ด้วย"

"ฉันรู้ดีหรอกนะ ชีวิตหัวเมียเหมือนได้รับวิตามินจากอาหาร แก่คนโสด ชอบใช้วิตามิน
จากขวดปิศาจต่าง ๆ

บัวเคลียว - โทลา : เสร็จระบาคำ : 148

แม้จะเสนอว่าความสุขจากกามารมณ์เป็นเรื่องธรรมดา และเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ แต่ผู้เขียนก็
ได้กล่าวถึงปัญหาที่อาจติดตามจากความฉกฉวยทางกามารมณ์ เช่น จากเรื่อง กรณีเมียลับนอกใจ
ผู้เขียนได้กล่าวถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงหลายคน ที่ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง รวมถึง ลากยศสรรเสริญ
เพราะความฉกฉวยทางกามารมณ์ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าแม้กามารมณ์จะเป็นความต้องการอย่าง
หนึ่งของมนุษย์ แต่มนุษย์ก็ต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียร้ายอันเกิดขึ้นภายหลังแก่
ตนเอง

4. แก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะมนุษย์ในสังคม แนวคิดนี้ปรากฏในเรื่องสั้นทุกเรื่อง
เพราะเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป เน้นเสนอปัญหาของมนุษย์ ผู้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ
ลักษณะทั่วไปของมนุษย์ไว้ 2 ประการ คือ

4.1 ชีวิตมนุษย์มีทั้งสุขและทุกข์สลับเคล้ากันไป แนวคิดนี้แสดงให้เห็นได้ชัดเจน
ในเรื่องสั้นจำนวนมาก เช่น ทุกข์ลาภ ปิดม่าน แสงแดดในพยับฝน อรวิณแข่งวัย ทางเปลี่ยวใน
แสงดาว เป็นต้น ผู้เขียนเสนอภาพชีวิตมนุษย์ที่ผจญสุข ผจญทุกข์สลับเปลี่ยนกันไป เช่น จากเรื่อง
ทุกข์ลาภ พยอมาเค้กรับจ้างในร้านอาหาร เธอกำลังมีความสุขที่นายทหารมาขอเธอแต่งงาน
แต่ความสุขนั้นก็กลับกลายเป็นความทุกข์เมื่อนายทหารผู้นั้นถูกฆ่าตาย

จากเรื่อง ปิดม่าน ชลียาเป็นตัวละครที่ผ่านสุขทุกข์มาหลายครั้งหลายหน
แรกเริ่มเธอมีความสุขที่ได้อยู่กับรักแท้ รุทม์เจอด ตัวละครที่หล่อแสนรัก ต่อมาชีวิตเธอต้องทนทุกข์
ทรมานเพราะความประพฤติดของรุทม์เจอด จนต้องแยกทางกัน ต่อมากลับพบความสุขอีกเมื่อมารดา
มาขอแต่งงาน และในที่สุดก็กลับทุกข์อีกครั้งเมื่อรุทม์เจอด มาก่อเรื่องราววุ่นวายให้

จากเรื่อง แสงแดดในพยับฝน พงารู้สึกทุกข์ทรมานเมื่อเธอพบกับอัชชัน คนรักเก่าของเวค ผู้มาขอให้เธอแยกทางกับเวคเสีย เพราะเวคไม่มีความสุข ทุกข์ของเธอ ทวีขึ้นเมื่อเวคก้าวออกจากบ้านไปหาอัชชัน แต่แล้วน้ำตายังไม่ทันแห้ง เธอก็กลับมีความสุข เพราะเวคกลับมาหาเธอ

ชีวิตของพยอม ชลียา และพวงทำให้เห็นภาพมนุษย์ที่มีความสุขและความทุกข์สลับกันไป อันเป็นลักษณะธรรมดาของโลก

4.2 มนุษย์มีความต้องการไม่สิ้นสุด แนวคิดนี้แสดงให้เห็นได้ชัดเจนในเรื่องสั้น จำนวนมาก เช่น สารภีให้ รักที่หมายมา แม่หย่า มือใคร เป็นต้น ประมุข อุดมรูป เสนอภาพมนุษย์ที่ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนต้องการอย่างไม่มีขีดจำกัด เมื่อได้อย่างหนึ่งก็อยากได้อีกอย่างหนึ่ง เป็นเช่นนี้เรื่อยไปไม่สิ้นสุด เช่น

จากเรื่อง สารภีให้ สเทินมีภรรยาอยู่แล้ว แต่เขาก็กังเฝ้าอยู่กับผู้หญิงไปทั่ว จากคนนั้นไปคนนั้น ไม่มีสิ้นสุด

จากเรื่อง แม่หย่า ศรีเป็นกรรมกรรับจ้างซึ่งตกงานอยู่ เริ่มแรกก็อยากได้งาน เมื่อได้งานแล้วก็อยากให้ชีวิตมีสีสันยิ่งขึ้น ไม่สิ้นสุด

จากเรื่อง มือใคร บันลือเป็นคนโลก อยากรับทรัพย์สินของผู้อื่น จึงทำเรื่องผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายมากมาย เพื่อสนองความต้องการของตน

ชีวิตของตัวละคร เช่น สเทิน ศรี บันลือ และตัวละครอื่น ๆ ของประมุข อุดมรูป แสดงให้เห็นการดิ้นรนไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนต้องการ ความต้องการเหล่านี้เป็นชนวนนำตัวละครไปสู่ปัญหาแต่ตัวละครก็ยังมีความต้องการไม่สิ้นสุด

นอกจากแสดงลักษณะทั่วไปของมนุษย์สองประการนั้นแล้ว ประมุข อุดมรูป ยังได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า มนุษย์ในสังคมนี้มีหลายประการบ้างก็ดี บ้างก็เลว เราควรเลือกปฏิบัติต่อมนุษย์แต่ละคนไป เช่น เรื่องการทำความดี เรื่องสั้นของเขาหลายเรื่องสะท้อนให้เห็นว่า การทำความดีจะทำให้ได้รับสิ่งดีตอบ เช่น เรื่อง รักที่หมายมา ร้อยโทบล กฤตย์รักษ์ เป็นคนซื่อสัตย์ต่อมิตรภาพจึงได้มิตรภาพตอบแทน หรือจากเรื่อง หมัดเจ้าเสน่ห์ แจกเป็นคนมีน้ำใจเขาจึงได้รับน้ำใจตอบแทน เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าการทำความดีต่อคนชั่วนั้นจะนำ

ผลร้ายมาสู่ตน เช่น จากเรื่อง ชวานากันบูเท่า และเมียรัก ชวานาทาความดีโดยช่วยเหลือชายแปลกหน้าซึ่งกำลังจะตายให้รอดชีวิตมา แต่ชายแปลกหน้ากลับทำร้ายจิตใจชวานาโดยเป็นชู้กับภรรยาชวานา หรือจากเรื่อง คนใจดีเศรษฐีทาความดีโดยลดค่าเช่าตึกแถวให้ผู้เช่า เพราะสงสาร แต่คนเช่ากลับย้ายหนีไปหมดเพราะคิดว่าตึกจะถล่ม ดังนั้นสิ่งที่เขาเสนอในเรื่องการทาความดีก็คือให้ทาความดีแต่เลือกคนและคู่สถานการณ์ประกอบ

อย่างไรก็ตาม ประมุล อุดทุบ ได้กล่าวเน้นแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมไว้ในหลายเรื่อง เขาเห็นว่าคนทาความชั่วต้องได้รับผลแห่งกรรมชั่วในที่สุด เช่น จากเรื่อง แม่หย่า แม่หย่าฆ่าสามีของเธอตายที่ราธิวาส แล้วหนีขึ้นมาอยู่ในกรุงเทพฯ วิญญาณของสามีติดตามมาฆ่าเธอตอบ

จากเรื่อง ผมฆ่ามันเอง วิฑูรย์ ไสภม แยมคนรักไปจาก "ข้าพเจ้า" แล้วพาไปเรียงคิวข่มขืนกับเพื่อน ๆ ของเขา ในที่สุด วิฑูรย์ก็จบชีวิตลงด้วยมือของ "ข้าพเจ้า"

จากเรื่อง ยาพิษ สามีคนหนึ่งไปขอซื้อยาพิษจากผู้เชี่ยวชาญเรื่องยาพิษ เพื่อนำไปฆ่าภรรยา แต่กลับโดนผู้เชี่ยวชาญคดหลังโดยวางยาพิษเขา ทำให้เขาต้องเสียเงินไปเป็นจำเป็นมาก

จากการศึกษาแก่นเรื่องในเรื่องสั้นของประมุล อุดทุบ พบว่า เสนอแนวคิดหลัก 4 ด้านคือ แนวคิดเกี่ยวกับความรัก แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับกามารมณ์ และแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะมนุษย์ในสังคม ผู้เขียนเสนอเรื่องราวอันหลากหลายของมนุษย์และเรื่องราวเหล่านั้นนำไปสู่แก่นเรื่องที่ต่างกัน บางเรื่องก็มีแก่นเรื่องสอดคล้องไปในทางองเดียวกัน แต่บางเรื่องก็มีแก่นเรื่องขัดแย้งกัน ลักษณะที่สังเกตได้ชัดเจนประการหนึ่งคือ ทุกแนวคิดจะเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย มีทั้งความสุขและความทุกข์ สมใจและพลาดหวัง เป็นคุณและเป็นโทษ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนเป็นผู้ที่มองโลกกว้าง เข้าใจสามัญลักษณะของมนุษย์ เข้าใจโลกและเข้าถึงแก่นแท้ของมนุษย์

จากการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของประมุล อุดทุบ ปรากฏว่า ประมุล อุดทุบ มีวิธีแต่งเรื่องที่มีลักษณะเฉพาะตัว เรื่องสั้นส่วนใหญ่จะเปิดเรื่องด้วยการบรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์ในเรื่อง ดำเนินเรื่องโดยใช้มุมมอง

แบบทรศนะไว้ขอบเขต เรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องตามปฏิทิน มีความขัดแย้งหลัก คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยเฉพาะความขัดแย้งในเรื่องการชิงรักหักสวาทระหว่างหญิงหนึ่งชายสอง และมักบิดเรื่องโดยพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน

การสร้างตัวละคร นิยมสร้างตัวละครที่เป็นมนุษย์ โดยระบุลักษณะทางกายภาพอย่างชัดเจน ตัวละครส่วนใหญ่มีชื่อและนามสกุล เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ มักระบุสถานภาพทางการสมรส และมีอาชีพแขนงต่าง ๆ หลากหลาย ส่วนด้านพฤติกรรม ตัวละครจะมีพฤติกรรมที่ซับซ้อน สามารถจับกลุ่มตัวละครด้วยลักษณะทางพฤติกรรมได้ 10 กลุ่มใหญ่ คือ ตัวละครที่เป็นตัวของตัวเอง ตัวละครที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตัวละครที่มีมากในกามารมณ์ ตัวละครที่ชอบบ่มเหงผู้ที่ด้อยกว่า ตัวละครที่รักศักดิ์ศรีของตน ตัวละครที่ชอบใช้อารมณ์ตัวละครที่โลเลเปลี่ยนใจง่าย และตัวละครที่มีความโลภ นอกจากนี้ยังมีตัวละครที่มีพฤติกรรมเบ็ดเตล็ดไม่สามารถรวมเป็นกลุ่มได้อีกด้วย การเสนอตัวละครจะเสนอโดยการเล่าเรื่อง และให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมเอง

บทสนทนาจำแนกเป็นบทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่ใช้เสนอตัวละคร และบทสนทนาที่ใช้เสนอแนวคิด การสร้างบทสนทนาจะสอดคล้องกับตัวละคร และบริบทของเรื่อง

จากส่วนใหญ่เป็นสภาพในกรุงเทพมหานคร ผู้เขียนนิยมใช้การจำลองสถานที่จริง และจากจะเน้นความหรูหรา ฟุ่มเฟือย สะดวกสบาย และความทันสมัย มีฉากจำนวนมากในเรื่องแสดงภาพชนบท ซึ่งให้ภาพสถานที่ที่สวยงาม และแสดงสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท ฉากชนบทจะหรูหรา สะดวกสบายและทันสมัยไม่ดัดเทียมกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตามฉากในเรื่องสั้นของประมุข อุดมรูป จะไม่มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง แต่จะช่วยสร้างบรรยากาศ และความสมจริงให้แก่เรื่อง

แก่นเรื่องส่วนใหญ่ แสดงทรศนะในเรื่องความรัก และชีวิตมนุษย์ที่เกี่ยวกับความรัก แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการมองโลกกว้าง ความเข้าใจในชีวิตมนุษย์และโลกของผู้เขียนได้ชัดเจน

องค์ประกอบและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของประมุล อุดหฺรฺบุ

จะสอดคล้องและส่งเสริมกันตลอด คือ การเปิดเรื่องแบบบรรยายหรือพรรณนาเหตุการณ์สำคัญในเรื่อง จะทำให้เรื่องดำเนินไปได้รวดเร็ว การใช้มุมมองแบบพรรณนาไว้ขอบเขตทำให้แสดงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตัวละครได้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับเรื่องที่เน้นอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร การเรียงลำดับเรื่องตามกฎทึนจะสอดคล้องและส่งเสริมการปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย การปิดเรื่องด้วยการพลิกความคาดหมายจะช่วยแสดงลักษณะอันซับซ้อนของตัวละคร และความขัดแย้งหลักในเรื่องซึ่งรักหักสวาทก็สอดคล้องกับแก่นเรื่องที่มุ่งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรัก ครอบครัว และการมารมภ์ ลักษณะตัวละครที่สร้างขึ้น เหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่อง คือ ตัวละครส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ระบุสถานภาพทาง การสมรสอย่างชัดเจน และมีอาชีพหลากหลาย ลักษณะเหล่านี้ช่วยเน้นความขัดแย้งของเรื่องและแก่นเรื่อง บทสนทนาจะช่วยด้านการดำเนินเรื่องเสนอตัวละครและแนวคิด ฉากจะช่วยสร้างบรรยากาศและความสมจริง โดยมีแก่นเป็นศูนย์กลางของเรื่อง จากลักษณะดังกล่าว สามารถกล่าวได้ว่า ประมุล อุดหฺรฺบุ เป็นนักเขียนที่มีลักษณะเฉพาะในการสร้างเรื่อง และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและกลวิธีต่าง ๆ ในเรื่องให้สอดคล้องกันได้อย่างดี

บทที่ 3

วิเคราะห์การใช้ภาษาในเรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป

ประมุล อุดฺทุรูป เป็นนักเขียนที่ได้รับยกย่องว่าใช้ภาษาได้ดีเยี่ยมคนหนึ่ง สามารถใช้ภาษาอย่างมีชั้นเชิง ลึกซึ้ง คมคาย และโดดเด่นเป็นที่สะดุดตาสะกดใจผู้อ่าน ทั้งในเรื่องการเลือกใช้คำให้มีเสียงสอคล้องกันอย่างไพเราะ และมีความหมายลึกซึ้ง คมคาย สื่อความได้ชัดเจนดังที่ต้องการตลอดจนการใช้สำนวนโวหารที่ช่วยเน้นให้เห็นความหมาย อารมณ์ และความรู้สึกได้อย่างดี จนได้รับยกย่องว่าเป็น "นายภาษา"

ในการศึกษาวิเคราะห์การใช้ภาษาในเรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป ผู้วิจัยจะศึกษาในด้านต่อไปนี้

1. การเลือกใช้เสียงของคำ
2. การใช้คำ
3. การใช้โวหาร

1. การเลือกใช้เสียงของคำ เสียงของคำในที่นี้หมายถึงเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์ จังหวะและท่วงนองของการออกเสียง ผู้เขียนเลือกใช้คำที่มีเสียงสอคล้องกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความไพเราะของเสียง ดังนี้

1.1 การใช้คำที่มีเสียงคล้องจอง เป็นการเลือกใช้คำที่มีเสียงพยัญชนะหรือเสียงสระเดียวกันมาวางไว้ติดกัน เพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสพยัญชนะหรือเสียงสัมผัสสระในคำนั้น การใช้คำที่มีเสียงคล้องจอง มีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 คำสองพยางค์ คำสองพยางค์ที่มีเสียงคล้องจองกันในเรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป เป็นคำที่มีพยัญชนะต้นเป็นตัวเดียวกันทั้งพยางค์แรก และพยางค์ที่สองทำให้เกิดเสียงสัมผัสพยัญชนะขึ้น ส่วนพยัญชนะสะกดมีทั้งที่เป็นเสียงพยัญชนะเดียวกัน เสียงพยัญชนะต่างกัน และมีเสียงสระต่างกัน เช่น

เขาเดินไปภายใต้ท้องฟ้าที่มีมิดมิด
 หล่อนขยับริมปากให้แยมแยมและ เอ๋อเมื่อไปแตะมือเขา
 ริมฝีปากของหล่อนเขิดเขิดกับเขายังขึ้น
 แล้วเส้นที่เล่หมันตร์อันแรงรังก็ค่อยสร้างลง
 ลมช่วยโยยเข้ามาทางหน้าต่างด้านหลัง
 เสียงของแม่หย่าทั้งสิ้น เครือและแทบไทยนำขวัญหนี
 ข้าพเจ้าเงยหน้าจากนาที่อันคุ่มคำและ เนินนานตรงริมปากหล่อน
 ร่างนั้นแสนจะอบอ้อนนุ่มวล
 จอมโยนปีกกระดาศคร่ำคร่าและยับเยินลงกับโต๊ะอย่างหมดเยื่อใย
 ความฉูดฉาดของอาการผสมกับความเนิบฉวยของหล่อน
 กิริยาที่ย่างเยื้องเข้ามานั้นมีความประเปรี้ยวพอจะเป็นเข้าอย่างองอาจและภาคภูมิ

คำ มิดมิด แยมแยม เขิดเขิด แรงรัง ช่วยโยย คุ่มคำ เนินนาน คร่ำคร่า เยื่อใย ฉูดฉาด
 ย่างเยื้อง เป็นคำที่มีพยัญชนะสะกดเป็นพยัญชนะเดียวกันทั้งพยางค์ที่หนึ่งและพยางค์ที่สอง
 ส่วนคำ แทบไทย อบอุ่น นุ่มวล ยับเยิน ย่างเยื้อง องอาจ ภาคภูมิ พยางค์ที่หนึ่งและ
 พยางค์ที่สองจะมีเสียงพยัญชนะสะกดต่างกัน

นอกจากนี้คำสองพยางค์ที่มีเสียงคล้องจองกัน อาจเป็นคำที่มีเสียงสระ
 เดียวกัน และเสียงพยัญชนะสะกดเดียวกัน แต่มีเสียงพยัญชนะต้นต่างกันในพยางค์ที่หนึ่งและ
 และพยางค์ที่สอง เช่น

หล่อนแยมกับเขาอย่างแร้นแค้น
 จิตใจพลอยลามปามไปถึงชีวิตสมรสของหล่อน
 ชีวิตของเขามีความทุกข์ท้อมล้อมอยู่ทุกไออากาศ
 เขามองคุสรพสิ่งบนโต๊ะของหล่อนอย่างเรื้อยเจื้อย
 คุชช่วยกระชับความเข้าใจของผมให้แน่นแฟ้นสักหน่อยได้ไหม

การใช้คำสองพยางค์ที่มีเสียงคล้องจองกันนี้เป็นลักษณะที่ ประมูล
อุคฺทฺธูป นิยมใช้ในเกือบทุกประโยค การใช้คำคล้องจองสองพยางค์ทำให้เกิดเสียงสัมผัส
เป็นคู่ ๆ ในข้อความทำให้ข้อความมีเสียงไพเราะขึ้น

1.1.2 คำสี่พยางค์ คำสี่พยางค์ที่มีเสียงคล้องจองกันในเรื่องสั้นของ
ประมูล อุคฺทฺธูป เป็นคำที่มีเสียงสระและตัวสะกดในพยางค์ที่สองและพยางค์ที่สามเป็นเสียง
เดียวกัน ทำให้เกิดเสียงสัมผัสสระขึ้น เช่น

พอกินอัมหนาสำราญดีแล้ว เขาก็ล้มตัวลงนอน
แคว้นพองจะมีบ่อหนองคลองบึงอะไรบ้างไหม
พระคู่อันแน่นหนาถาวรของความรักของเขา ไม่เปิดสาหรับหล่อน
ขอผีสังเทวดาอย่าได้ถือสาว่ากล่าวเลย
ความคาดหมายทำให้อารมณ์ของเขากำเริบเลิบสาน
แล้วเสน่ที่เล่ห์มนตร์อันแรงริงของหล่อนก็ค่อยสร้างลง
เขายืนนั่งอารมณ์บัดหันป่วนรุนแรงจนไม่มีสติ
ใจของเขาเท่านั้นที่เลื่อนเขื่อนไปเพราะความหลงกำเริบเคลิบเคลิม
ข้าพเจ้านักขยาครสชาดิอันระทมขมขื่นของความรัก
ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
สารกีนอนไม่หลับด้วยความหมกมุ่นครุ่นคิด
จะได้ไม่เผลอโผล่ใจอ่อนลงเพราะน้ำเสียงนั้น

การใช้คำคล้องจองสี่พยางค์ของผู้เขียนนั้นมีสัมผัสสระในพยางค์ที่สอง
และสามของคำอย่างสม่ำเสมอ เช่น จากตัวอย่างข้างต้นมีสัมผัสสระดังนี้

อัมหนาสำราญ มีสัมผัสเสียงสระ -า ในพยางค์ หนา กับ สำ
บ่อหนองคลองบึง มีสัมผัสเสียงสระ -อ และเสียงพยัญชนะสะกด ง
ในพยางค์หนอง กับ คลอง

- แน่นหนาถาวร มีสัมผัสเสียงสระ -า ในพยางค์ หนา กับ ถา
 ถือสาว่ากล่าว มีสัมผัสเสียงสระ -า ในพยางค์ สาว่า กับ ว่า
 กาเริบเลิบสาน มีสัมผัสเสียงสระ -เอ และเสียงพยัญชนะสะกด บ
 ในพยางค์ เริบ กับ เลิบ
 เสน่ห์เล่ห์มนตร์ มีสัมผัสเสียงสระ -เ ในพยางค์ เหน กับ เล่ห์
 บิดผันปั่นป่วน มีสัมผัสเสียงสระ -ะ และเสียงพยัญชนะสะกด น
 ในพยางค์ ผัน กับ ปั่น
 กาเริบเคลิบเคลิ้ม มีสัมผัสเสียงสระ -อ และเสียงพยัญชนะสะกด บ
 ในพยางค์ เริบ กับ เคลิบ
 ระทมขมขื่น มีสัมผัสเสียงสระ -ะ และเสียงพยัญชนะสะกด ม
 ในพยางค์ ทม กับ ขม
 ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลง มีสัมผัสเสียงสระ -ย และเสียงพยัญชนะสะกด น
 ในพยางค์ เพี้ยน กับ เปลี่ยน
 ทมกุ่มครุ่นคิด มีสัมผัสเสียงสระ - และเสียงพยัญชนะสะกด น
 ในพยางค์ มุ่น กับ ครุ่น
 เผลอไหลใจอ่อน มีสัมผัสเสียงสระ -ไ ในพยางค์ ไหล กับ ใจ

ลักษณะที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ คำคล้องจอง 4 พยางค์ที่กล่าวมานี้ มีทั้งคำคล้องจองที่มีใช้กันอยู่ทั่วไป เช่น อิ่มหนาสำราญ บ่อหนองคลองบึง แน่นหนาถาวร ถือสาว่ากล่าว กาเริบเลิบสาน เสน่ห์เล่ห์มนตร์ และคำคล้องจองที่ ประมวล อุดมทรัพย์ สร้างขึ้นใหม่ เช่น บิดผันปั่นป่วน กาเริบเคลิบเคลิ้ม ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลง ทมกุ่มครุ่นคิด เผลอไหลใจอ่อน เป็นต้น ลักษณะนี้ถือว่าเป็นความโดดเด่นประการหนึ่งในการใช้ภาษาของ ประมวล อุดมทรัพย์

นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ จะมีเสียงคล้องจองแบบสัมผัสเสียงพยัญชนะปะปนอยู่ด้วย โดยอาจมีคำสัมผัสพยัญชนะปะปนอยู่ 1 คำ หรือ 2 คำ ก็ได้ เช่น

กำเร็บเลิบसान มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ เลิบसान
 บิดผันปั่นป่วน มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ ปั่นป่วน
 กำเร็บเคลิบเคลิ้ม มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ เคลิบเคลิ้ม
 ระทมขมขื่น มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ ขมขื่น
 บิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลง มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ เปลี่ยนแปลง
 เผลอโผล่ใจอ่อน มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 1 คู่คือ เผลอโผล่
 หมกมุ่นครุ่นคิด มีคำสัมผัสเสียงพยัญชนะ 2 คู่คือ หมกมุ่น และครุ่นคิด

การใช้คำคล้องจองสี่พยางค์นี้เป็นลักษณะที่ ประมูล อุดฺธุรูป นิยมใช้มาก
 การใช้คำคล้องจองสี่พยางค์ทำให้เกิดเสียงสัมผัสต่อเนื่องในคำทำให้เสียงของคำและข้อความ
 ไพเราะขึ้น

1.2 การใช้คำซ้อนเสียง เป็นการนำคำ 1 คำ กับพยางค์ที่ไม่ความหมายใน
 ภาษามาใช้คู่กัน โดยมีความหมายหลักเพียงคำเดียว ส่วนพยางค์ที่ซ้อนเข้ามาอีกส่วนหนึ่ง
 ไม่มีความหมาย ซ้อนเข้ามาเพื่อประโยชน์ด้านเสียง ทำให้ออกเสียงได้สอดคล้องกลมกลืนกันขึ้น

คำซ้อนเสียงในเรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺธุรูป แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1.2.1 คำซ้อนเสียง 2 พยางค์ เป็นคำที่มีความหมายที่พยางค์หลัง
 ส่วนพยางค์แรกจะไม่มี ความหมาย เสียงพยัญชนะต้นทั้งสองพยางค์จะเป็นเสียงเดียวกัน เสียงสระ
 ในพยางค์แรกจะเป็นเสียงสระ -ะ และไม่มีเสียงพยัญชนะสะกด ส่วนพยางค์หลังจะมีเสียงสระ
 และเสียงพยัญชนะต่างกันไป เช่น

หล่อ่นเหม่อมองลงไปใ^๓ธารละเล^๓อมของแม่น้ำ

แต่ลมก็พัดมาอยู่ระ^๓เรื่อยและรออยู่^๓ดูความตาย

เขาขยับกายขึ้นพลางเคาะ^๓นิ้วระเร^๓ากับไค้ะ

นิ้วของหล่อ่นระ^๓ริกอยู่^๓บนมือข้าพเจ้า

หล่อ่นยิ้มให้ เขาพลางรู้^๓สึกถึงความระ^๓ริกที่ริมปากของตน

ลักษณะที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ คำซ้อนเสียงสองพยางค์นี้ นอกจากจะมีประโยชน์ด้านเสียงแล้วยังมีประโยชน์ในด้านความหมาย โดยช่วยบอกความต่อเนื่องของคำที่ไปซ้อนอยู่ด้วยเช่น คำ ะเรื้อย ในข้อความลมหัดมาอยู่ระเรื้อย ทำให้เกิดความหมายว่า ลมหัดต่อเนื่องกันไปโดยไม่ขาดระยะ คำ ะเร่า ในข้อความ เคาะนี้วะเร่ากับไ้ะ ทำให้เกิดความหมายว่า เคาะนี้วสันระรัวโดยไม่ขาดระยะ คำ ะริก ในข้อความ นี๊วของหล่อนะริกอยู่ ทำให้เกิดความหมายว่า มือของหล่อนไหวถี่ ๆ โดยไม่ขาดระยะ เป็นต้น

1.2.2 คำซ้อนเสียง 4 พยางค์ เป็นคำซ้อนเสียงที่พยางค์ที่ 1 และ 3 จะเป็นเสียงเดียวกันทั้งเสียงพยัญชนะ สระ และ วรรณยุกต์ ส่วน พยางค์ที่ 2 และพยางค์ที่ 4 จะมีเสียงพยัญชนะต้นเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ แต่สระนั้นจะต่างกัน เช่น

ไม่เธอก็ฉันคงกลับชาติมาเกิดจากเรื่องรักไ้รำไ้ราธ

เขาเอื้อมมาเคล้าด้วยหลังมือเป็นเชิงสั้พยอกและให้สั้ตึงสั้ตึง

หล่อนรู้สีกว่ามันชวนให้ตื่นตัวและเป็นสั้ตึงสั้ตึงลึบอะไรสักอย่าง

อายุอานามของเขาจะกว่าสามสิบแล้ว

หน้าตาของเขาบอกอายุอานามอย่างชัดเจน

เขาไม่ได้เสียคมเสียคายเงินทองเขาเสียคายแต่ความหวังของเขาเท่านั้น

ฉันจะดูแลเธอเองไม่ให้ไอ้พวกนั้นเอาไปแขวนคองแขวนคออะไรหรอก

พอได้แลเห็นแสงฟ่งแสงไฟ เข้มมันก็ให้มือบ่อนี้เฒ่าเพียวแหละ

หัวใจที่เต้นระทึกกระตักไม่เป็นส่ำอยู่แล้วยิ่งหนักขึ้น

ผมไม่อยากสังเกตสังเกตอะไรเขาต่อไปหรอก

ความหมายของคำซ้อนเสียง 4 พยางค์ จะมีความหมายหลักอยู่ที่ 2 พยางค์แรกหรือ 2 พยางค์หลังก็ได้ เช่น

โบราณโบราณ	ความหมายของคำอยู่ที่	โบราณ
สัณฐานสัณฐาน	ความหมายของคำอยู่ที่	สัณฐาน
เสียคนเสียคน	ความหมายของคำอยู่ที่	เสียคน
อายุอาณาน	ความหมายของคำอยู่ที่	อายุ
ระทึกระทึก	ความหมายของคำอยู่ที่	ระทึก
สังเกตสังเกต	ความหมายของคำอยู่ที่	สังเกต

การใช้คำซ้อนเสียง ผู้เขียนนิยมใช้คำซ้อนเสียงสี่พยางค์ มากกว่าคำซ้อนเสียงสองพยางค์มักปรากฏในเรื่องที่ใช้ภาษาพูดเป็นส่วนใหญ่ในเรื่อง การใช้คำซ้อนเสียงช่วยให้เสียงในคำหรือข้อความสอดคล้องกลมกลืนกัน และเกิดความไพเราะมากขึ้น

1.3 การใช้คำซ้ำเสียง เป็นการซ้ำเสียงโดยการแทรกในคำซ้อน เกิดขึ้นในคำ 4 พยางค์ พยางค์ที่ 1 กับ 3 มีเสียงเหมือนกัน ทั้งเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ ส่วนพยางค์ที่ 2 กับ 4 มีความหมายคล้ายกัน หรือเป็นไปในทางเองเดียวกัน การซ้ำคำลักษณะนี้จะช่วยให้เสียงในคำและข้อความสอดคล้องกลมกลืนกัน เช่น

เมื่อล้างปากล้างคอดีแล้ว เขาก็ท่ายใจต่อ

สุนัขเฝ้ามองหน้าเขา เจยแทนที่จะเคล้าแข้ง เคล้าขา เช่นปกติ

มันเข้ามาคลุกแข็งคลุกขาอย่างลูกสี่ลูก

นิลเสกกลืนก้อนน้ำลายเหงื่อแตกหน้าแตกหลัง

ทักเข้าคำเดียวเท่านั้นก็พูดเสียจนหายใจหายคอไม่ทัน เขี้ยว

เขายังบ่นเสียอกเสียใจกับฉันเลย

เขานึกคำหนึ่งตัวเองที่ผล็พลามเกินไป มันน่าจะค่อยพูดค่อยจา
 ล้ำพวนเหลือนมองเขาอย่างอ่อนนอกอ่อนใจ
 เธอหันกลับลงบันไดไปด้วยความเป็นทุกข์เป็นร้อน
 ผมไม่กล้าหวังผลจากการแต่งงานชนิดหลับหูหลับตา
 แต่หล่อนรู้ลึกว่าถูกสลัดอย่างรุนแรงจนสุดท้านสุดท้าน
 รวากับเสียงร่ำร้องอุทธรณ์ต่อวิญญูของภาพด้วยความทรมานสุดท้านสุดท้าน

การใช้คำซ้ำเสียงนอกจากจะมีประโยชน์ต่อความสอดคล้องกลมกลืน
 ของเสียงแล้วยังช่วยเพิ่มความหมายของคำได้อีกด้วย เช่น

เธอหันกลับลงบันไดไปด้วยความเป็นทุกข์เป็นร้อน

คำที่ใช้โดยทั่วไปคือ เป็นทุกข์ หรือ เป็นทุกข์ร้อน เมื่อแทรกคำ เป็น
หน้า ร้อน จะช่วยเน้นความหมายว่า เป็นทุกข์อย่างยิ่ง

รวากับเสียงร่ำร้องอุทธรณ์ต่อวิญญูของภาพด้วยความทรมานสุดท้านสุดท้าน

คำที่ใช้โดยทั่วไปคือ สุดท้านทน หรือ สุดทนทน เมื่อแทรกคำ สุด
หน้า ทน จะช่วยเน้นความหมายว่า เป็นความทรมานอย่างแสนสาหัสเกินที่จะทนทานได้

สุนัขยืนมองหน้าเขาเฉยแทนที่จะเกล้าขำเกล้าขำเช่นปกติ

คำ เกล้าขำเกล้าขำ มาจากคำ เกล้า กับ ขำขำ หมายถึง
 คลอเคลียอยู่ที่ขา เมื่อใช้คำ เกล้าขำเกล้าขำ ช่วยเน้นความหมายว่า คลอเคลียมากกว่าปกติ

การใช้คำซ้ำเสียง เป็นลักษณะการเลือกใช้เสียงที่ ประมูล อุดหนุน
นิยมใช้ในเกือบทุกประโยคในเรื่องสั้นของเขา การใช้คำซ้ำเสียงช่วยให้เสียงในคำและข้อความ
สอดคล้องกลมกลืนกัน และช่วยเน้นความหมายของคำให้เพิ่มมากขึ้น

1.4 การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นการใช้คำเพื่อถ่ายทอดเสียงที่ได้ยินจาก
ธรรมชาติ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ ทำให้ได้เสียงต่าง ๆ กันไป ช่วยเพิ่มสีสันให้เสียง
ในข้อความ และช่วยสร้างความรู้สึกสมจริงของเสียง เช่น

เสียงฝีเท้าตึกตึกเข้ามาคราวนี้ชัดเจนทีเดียว
ทันใดนั้นก็เกิดเสียงตึกตึกขึ้นตรงแง่ตึกนั้นอีก
ได้ยินเสียงโถ่งจ่างเหมือนอะไรไถ่ลงแตก
พนักงานผู้ช่วยของข้าพเจ้านี้เปิดประตูล๊ะล๊ะเข้ามา
ข้าพเจ้าได้ยินเสียงแกรกรากอยู่บนชั้นสาม
เสียงโพล้งพลั่งดังขึ้นบนท้องเหนือตัวข้าพเจ้า
มีเสียงฝีเท้าตามสะพานไม้ซึ่งส่งเสียงออกแอคตามจังหวะเท้า
เสียงประตูรั้วหน้าบ้านเปิดและปิดดังโครมครามตามสภาพของมัน
มีอะไรอย่างหนึ่งตะค่อม ๆ หล่นต๊บต๊บลงจากคอบจามจรีมาอยู่ข้าง ๆ เขา
กระสุนปลิวผ่านไปเสียงหวืดหวิวราวกับถั่วลันเตา
ท่ามกลางเสียงปืนซึ่งยังไม่ยอมเงียบ มีเสียงวิคเจียคหมดไปแล้วเหมือนดังจิก

ประมูล อุดหนุน นิยมใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติมาก และคำเลียนเสียง
ธรรมชาติของเขา มักเป็นคำ 2 พยางค์ ที่มีเสียงสัมผัสพยัญชนะอีกด้วย ดังนั้นนอกจากจะช่วยถ่ายทอด
เสียงธรรมชาติอันเป็นการเพิ่มสีสันด้านเสียงให้แก่คำและข้อความแล้ว ยังช่วยสร้างความ
สอดคล้องกลมกลืนแก่เสียงอีกด้วย

นอกจากการเลือกใช้เสียงที่มีสีสันสอดคล้องกลมกลืนกันในแต่ละคำดังกล่าว
มาแล้ว ผู้เขียนยังเลือกใช้เสียงในข้อความให้มีสีสันและสอดคล้องกลมกลืนกันได้ตลอดข้อความ

โดยเน้นจังหวะเสียงในข้อความด้วยการเรียงคำให้มีสัมผัสพยัญชนะ และสัมผัสสระให้ต่อเนื่องกัน โดยตลอด เช่น

หน้าอันงามอย่างกุหลาบซิดเปลี่ยนสีของความรู้สึกอ่อนเนือยไปในทันใด และกลับ
 บ่มฉานด้วยฤทธิ์ความรู้สึกรุนแรงและขั้วไขว่ นัยน์ตาผู้ที่เคยกลืนกลบด้วยหมอกมัวของ
 ความคิดคำนึงนั้นเล่า บัดนี้กลับกระจำจางแจ่มแจ้งแรงเร้า ในที่สุดเขาก็วนเวียนเข้ามาใน
 ชีวิตของฉันทจนได้หัวใจพองพื้พ้ออย่างนี้... พงาสดเปลือยตาลงสนิทเหมือนจะลบโลก
 เสียชั่วขณะ เพื่อแก่การสะกดอกใจที่ไหวระทึกในสิ่งอันสุดพรรณาร่างระหงซึ่งไล่ด้วย
 ผิวงานแห่งประหนึ่งรูปปั้นของความปลดปล่อยต่อกิเลสทั้งหลาย

แสงแดดในพยับฝน : อุโฆษธรรมยศ : 29

จากข้อความนี้จะเห็นว่ามีความคล้องจองกัน คือ รุนแรง ขั้วไขว่
 กลืนกลบ หมอกมัว ความคิดคำนึง กระจำจางแจ่มแจ้ง เร้า วนเวียน พื้พ้อ ลบโลก แม้
 ปลดปล่อย คำเหล่านี้มีเสียงสัมผัสในตัวเองอยู่แล้ว และเมื่อเข้าไปรวมเป็นข้อความ ผู้เขียนยัง
 สรรคขึ้น ๆ ที่มีเสียงสัมผัสสอดคล้องกับคำเหล่านี้ ทำให้เสียงสอดคล้องกลมกลืนกันไปโดยตลอด
 คือ ซิด กับ สี มีสัมผัสพยัญชนะ สี กับ (รู้) สึก มีสัมผัสพยัญชนะ เนือยกับใน มีสัมผัสพยัญชนะ
 ในกับใด มีสัมผัสสระ ฤทธิ์กับรู้(สึก) มีสัมผัสพยัญชนะ รู้กับรุนแรง มีสัมผัสพยัญชนะ ขั้วกับไขว่
 กับนัยน์ตามีสัมผัสสระ คู่กับเคย มีสัมผัส พยัญชนะ เล่ากับเร้า มีสัมผัสสระ เร้ากับเขามีสัมผัสสระ
 เขากับเข้ามีสัมผัสพยัญชนะ และสัมผัสสระ ได้กับใจมีสัมผัสสระ ลดกับลงมีสัมผัสพยัญชนะ
 แก่กับการมีสัมผัสพยัญชนะ ใจกับไหวมีสัมผัสสระ ไหวกับในมีสัมผัสสระ พรรณากับงา
 มีสัมผัสสระ ึ่งกับประหนึ่ง มีสัมผัสพยัญชนะ ปั้นกับปลดปล่อยมีสัมผัสพยัญชนะ กิเลสกับหลายมีสัมผัส
 พยัญชนะ ซึ่งการสร้างสัมผัสทั้งหมดเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ลักษณะนี้ถือเป็นลักษณะเด่น
 อีกประการหนึ่งในการใช้ภาษาของผู้เขียน ยังมีตัวอย่างอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็น การใช้ภาษาอย่าง
 ประณีตของประมุข อุโฆษรูป อีก เช่น

เสียงดนตรีแว่มาและเพราะพริ้งครึ้มว่อนอยู่ท่ามกลางอากาศคำ กังวานอันอ่อน
ระไพของมันช่วยกล่อมเกลาคความสดชื่นของปากฟ้ายามราตรีที่ฉาบผนังห้องไว้ให้
ตุลิกซึ้ง และยังขึ้นอีกด้วยประกายดาวดวงเล็กดวงน้อยวอมแวอยู่ประปราย ราวกับ
มองออกไปจากสวรรค์วิมาน อันทรูทราและครึกครื้น เทพบุตร เทพธิดา และดนตรี
ควนบุหรืกรุ่นเชื่องขึ้นเป็นแห่ง ๆ

ผนทกเคคออก : เสพสมณิสม : 64

ลมกล้าที่ลู่หน้าต่างรดเข้ามาตลอดเวลานั้นไหมแรงขึ้น เอือกหนึ่งเมื่อเขาชะลอเข้าหา
โค้งบนทางเปลี่ยวและไกลสายนั้น ลมนั้นขึ้นเหมือนมิละไผ่กลั้วมันเย็นขึ้นเหมือนชะโลม
ลมที่คั่นโค้งปลุกเขาจากภวังค์ซึ่งราวกับห้อมล้อมด้วยจากสีสน่ลลอคตาออกมาคั่นพลันอยู่
เบื้องหน้าภูมิภาพอันหิมาและไพศาล เขากำลังขบตะบึงไปบนโลกอันเว้งว่างซึ่งซีกข้างหนึ่ง
เป็นลานเลนทรายเรียด้วยห้อมชะครามและคงแสม มีทะเลและขอบฟ้าเป็นที่สุด ซีกอีก
ข้างหนึ่งขนานด้วยลาคลองลันเปี่ยมและมีทุ่งนาแลลานไปสุดหล้าฟ้าเข้มซึ่งและสูงโค้ง

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : ลีเกลศยง โลกเกลิง : 17 - 18

จากข้อความทั้งสามข้างต้นจะเห็นว่า ประมุข อุทธรูป เป็นนักประพันธ์
ที่มีความสามารถในการเลือกใช้เสียงในข้อความให้เรียงกันอย่างมีลีลัน และมีสัมผัสสอดคล้องกัน
ตลอดข้อความ ทำให้เรื่องสั้นของเขามีเสน่ห์จากการใช้ภาษาเป็นอย่างดี

2. การใช้คำ การศึกษาเรื่องการใช้คำในที่นี้ ผู้วิจัยจะเน้นการศึกษาในด้านความหมาย
ของคำที่ผู้เขียนเลือกใช้ในเรื่องสั้นของเขา เพราะคำกับความหมายของคำเป็นสิ่งที่แยกออกจาก
กันไม่ได้และความหมายของคำเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก หากเลือกสรรคำได้เหมาะ
และนำมาจัดให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมก็จะสามารถสื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพตาม
ความต้องการ การใช้คำของ ประมุข อุทธรูป มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การใช้คำขยายเพื่อเน้นความหมาย เป็นการใช้คำกริยาหรือคำวิเศษณ์ มาขยายความคำนามหรือคำกริยาที่อยู่ข้างหน้าให้ชัดเจนขึ้น แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1.1 การใช้คำขยายคำนาม ผู้เขียนจะใช้คำ อัน เป็นคำเชื่อมระหว่าง คำนามและคำขยายคำนาม เช่น

หล่อนลงมือประทีนประเทืองเนื้อตัวด้วยกลิ่นอายตามรสนิมอันชอกซอนของเขา

ทั้งสองต่างรู้สึกถึงลมหายใจอันเยือกเย็นของตน

แล้วเส้นที่เล่ห์มนตร์อันแรงรังก็ค่อยสร้างลง

หล่อนกำลังเพ่งเล็งข้าพเจ้าอยู่ท่ามกลางความเงิบอันวังเวง

เธออ่อนใจต่อการรบราภักความรู้สึกอันรุนแรงร้ายกาจและสลับสับสนมตลอดเวลา

การใช้คำขยายคำนามนี้ คำที่มาขยายคำนามจะช่วยเน้นลักษณะเฉพาะ บอกความหมายเพิ่มเติม หรือ แสดงอารมณ์ที่เข้มข้นรุนแรงขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หล่อนลงมือประทีนประเทืองเนื้อตัวด้วยกลิ่นอายตามรสนิมอันชอกซอนของเขา

คำ รสนิม เป็นคำนาม มีความหมายว่า ความชอบ การรู้จักชอบ เป็นคำที่มีความหมายกลาง ๆ คนแต่ละคนจะมีรสนิมแตกต่างกันไปตามภูมิหลังของตน ส่วนคำ ชอกซอน เป็นคำกริยาที่มีความหมายว่า ดันดันไป ขอนไชไป คำ รสนิมอันชอกซอน ในที่นี้จึงน่าจะมีความหมายว่าเป็นความชอบเฉพาะตัวเป็นความชอบชุกใช้เพื่อสูกลิ้นหอม

ทั้งสองต่างรู้สึกถึงลมหายใจอันเยือกเย็นของตน

คำ เยือกเย็น เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายว่า มีจิตใจหนักแน่น ไม่โมโห จุนเจียวง่ายเหมือนน้ำขยายคำนาม ลมหายใจ จึงน่าจะมีความหมายว่า ความรู้สึกถึงความหนักแน่น สุขุมอย่างมากเกินปกติ จนสามารถรับรู้ถึงความเยือกเย็นที่สัมผัสออกมาถึงลมหายใจ

แล้วเส้นที่เล่ห์มนตร์อันแรงรังก็ค่อยสร้างลง

คำ เส้นที่เล่ห์มนตร์ เป็นคำนามที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันเข้าไว้ด้วยกันเส้นที่ มีความหมายว่า ลักษณะที่ชวนให้รัก เล่ห์ มีความหมายว่า กลอุบายอันอาจทำให้คนหลงผิด มนตร์ มีความหมายว่า คำสาปรับเสกเป่า ดังนั้นคำ เส้นที่เล่ห์มนตร์ จึงน่าจะรวมความหมายถึงลักษณะที่ชวนให้รักให้หลง ทั้งที่เป็นลักษณะที่เกิดจากสิ่งดี และลักษณะที่เกิดจากสิ่งชั่วร้าย ตลอดจนคาถาอาคมต่าง ๆ เมื่อนำมาขยายด้วยคำ แรงรัง ซึ่งเป็นคำซ้อนจากคำแรง มีความหมายว่า กล้า ร้อนแรง และคำ รัง ที่มีความหมายว่า ร้อน ระอุ เส้นที่เล่ห์มนตร์อันแรงรัง จึงน่าจะมีความหมายว่า ลักษณะที่ชวนให้รักให้หลงอย่างแรงกล้า

หล่อนกำลังเพ่งเล็งข้าพเจ้าอยู่ท่ามกลางความเจียบอันวังเวง

คำ ความเจียบ เป็นคำนาม มีความหมายว่า ปราศจากเสียงอื้ออึง นำมาขยายด้วยคำวิเศษณ์ วังเวง ซึ่งมีความหมายว่า เจียบ นิ่งแล้ว ความเจียบอันวังเวง จึงน่าจะมีความหมายว่าเป็นความเจียบสนิทที่แผ่ความนิ่งแล้ว ความน่าทึ่งมหัศจรรย์

เธออ่อนใจต่อการรบรากับความรู้สึกอันรุนแรงร้ายกาจและสลับสับสนมตลอดเวลา

คำ ความรู้สึก เป็นคำนาม มีความหมายว่า อาการที่รู้ว่าเป็นสุขหรือทุกข์ นำมาขยายด้วยคำวิเศษณ์ รุนแรงร้ายกาจและสลับสับสนม รุนแรง มีความหมายว่า แรงไปหนักไป ร้ายกาจ มีความหมายว่า ร้ายมาก คุมคาม สลับสับสนม มีความหมายว่า ปะปนกันยุ่งไม่เป็นระเบียบ ซึ่งมีความหมายในทางไม่ดีทั้งสิ้น ความรู้สึกอันรุนแรงร้ายกาจและสลับสับสนม จึงน่าจะมีความหมายว่าความรู้สึกที่เป็นทุกข์อย่างแสนสาหัสในเรื่องเลวร้ายต่าง ๆ ที่ปะปนกันยุ่งไม่เป็นระเบียบ

2.1.2 การใช้คำขยายคำกริยา ผู้เขียนจะใช้คำ อย่าง เป็นคำเชื่อมระหว่างคำกริยาและคำขยายกริยา เช่น

เขาพูดกับเพื่อนอย่างแกล้งกล้าและบ้าบิ่น

เขาหัวเราะอย่างคลั่งไคล้และทะยานใจ

เขาก็ม ๗ คลวน ๗ อย่างปราดเปรียวเข้ามายึดเสาไฟฟ้าเป็นที่กำบัง

มันใส่ร้ายผมอย่างแนบเนียนที่สุด

ตำรวจกำลังติดตามคนร้ายอย่างสุดเหวี่ยง

การใช้คำขยายคำกริยานี้ คำที่นำมาขยายคำกริยาจะบอกลักษณะการทำการกริยานั้น ว่าทำด้วยอาการอย่างไร ดังรายละเอียดจากตัวอย่างข้างต้น ดังนี้

เขาพูดกับเพื่อนอย่างแกล้งกล้าและบ้าบิ่น

คำ แกล้งกล้า เป็นคำวิเศษณ์ เกิดจากการซ้อนคำ แกล้ง ที่มีความหมายว่า แกล้งกล้าว่องไว กับคำ กล้า ที่มีความหมายว่า ไม่กลัว ไม่ครั่นคร้าม แกล้งกล้า จึงมีความหมายว่ากล้าหาญ ไม่กลัวสิ่งใด ส่วนคำว่า บ้าบิ่น มีความหมายว่า มุทะลุ ทุ้นทุ้นเล่นไม่มีสติยั้งคิด ดังนั้น พูดอย่างแกล้งกล้าและบ้าบิ่น จึงน่าจะหมายถึง การพูดที่มีลักษณะตรงไปตรงมาโดยไม่หวั่นเกรงสิ่งใด

เขาหัวเราะอย่างคลั่งไคล้และทะยานใจ

คำ คลั่งไคล้ เป็นคำกริยา มีความหมายว่า แสดงอาการผิดปกติอย่างคนบ้า ส่วนคำว่า ทะยานใจ เป็นคำกริยา มีความหมายว่า กำเริบใจ ลาพองใจ เพื่อนำมาขยายคำกริยา หัวเราะเป็น หัวเราะอย่างคลั่งไคล้และทะยานใจ จึงน่าจะหมายถึง การหัวเราะด้วยความลาพองใจจนมีอาการเหมือนคนบ้า

เขากัม ๆ คลาน ๆ อย่างปราดเปรียวเข้ามายึดเสาไฟฟ้าเป็นที่กำบัง

คำ ปราดเปรียว เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายว่า แล่นคล่อง ว่องไว
เมื่อนำมาขยายคำกริยา กัม ๆ คลาน ๆ ซึ่งเป็นคำซ้ำที่เกิดจากคำ กัม มีความหมายว่า
ทำให้ต่ำลงโดยอาการโน้ม และคำว่า คลาน มีความหมายว่า ไปด้วยมือและเข่า เคลื่อนไป
อย่างช้า ๆ เป็นกัม ๆ คลาน ๆ ที่ให้ความหมายว่ากระทำกริยากัม และ คลาน สลับกัน ดังนั้น
กัม ๆ คลาน ๆ อย่าง ปราดเปรียว จึงหมายถึง การเคลื่อนที่อย่างแล่นคล่องว่องไวโดยอาการ
กัม ๆ คลาน ๆ สลับกัน

มันใส่ร้ายผมอย่างแนบเนียนที่สุด

คำ แนบเนียน เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายว่า สนิท รัศมู เมื่อนำมาขยาย
คำกริยา ใส่ร้าย ที่มีความหมายว่า กล่าวโทษผู้อื่นโดยที่เขาไม่มีความผิด เป็น ใส่ร้ายอย่างแนบ
เนียน จึงหมายถึง การให้ร้ายผู้อื่นอย่างรัศมูจนไม่มีใครจับได้

ตำรวจกำลังติดตามคนร้ายอย่างสุดเหี้ยม

คำ สุดเหี้ยม เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายว่า อย่างเต็มกำลังความ
สามารถเมื่อนำมาขยายคำกริยา ติดตาม ซึ่งหมายถึง ตามหา ค้นหา เป็น ติดตามอย่างสุดเหี้ยม
จึงมีความหมายว่า ค้นหาอย่างเต็มกำลังความสามารถ

จะเห็นว่าการใช้คำขยายเพื่อเน้นความหมาย ทั้งการใช้คำขยายคำนาม
และการใช้คำขยายคำกริยา คำที่นำมาเป็นคำขยาย คือ คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ และเมื่อนำ
มาขยายแล้วจะทำให้ได้ความหมายที่ชัดเจนขึ้น แสดงลักษณะของคำที่ถูกขยายให้ผู้อ่านเกิดภาพและ
เกิดอารมณ์ได้มากขึ้น ประมุข อุดมธูป นิยมใช้คำขยายเพื่อเน้นความหมายในเรื่องสั้นของเขา
มาก เรื่องสั้นของเขาจึงสามารถสร้างภาพและสร้างอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 การใช้คำซ้ำเพื่อความหมาย เป็นการนำคำที่มีเสียงเหมือนกันทุกเสียง ทั้งเสียงพยัญชนะ เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ มากล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่ง หรือหลายครั้งเพื่อช่วย เน้นความหมายและความรู้สึกต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

จิตใจฉันออกจะประหลาด ฉันจะรักชายคนใดก่อนที่เขาจะรักฉันไม่ได้ เขาต้องรัก
ฉันเสียก่อน แต่แล้วฉันก็ต้องตายเสียก่อนที่จะได้พบความรัก...ตายเสียก่อนที่จะได้พบ
ชายคนรัก...ตายเสียก่อนที่จะได้ยืนแม่เพียงคำรักสักคำที่จะเอ่ยกับตน...เสียงของหล่อน
หมั่นจับใจ

ไฉ่เอ๋วย พยอม : ลีเกสยงโลกเกลิง : 42

ข้อความข้างต้น ผู้เขียนใช้คำซ้ำ ตายเสียก่อน เพื่อเน้นความรู้สึกหมั่นจับใจ
อย่างแสนสาหัสที่ต้องมาจบชีวิตของเธอลงก่อนที่จะได้พบสิ่งที่เธอปรารถนา คือ ความรัก

จันทร์ขึ้นตั้งแต่เป็นย่า ดวงกลมโตเท่ากระดิ่งและเป็นสีชมพูเจดจัดจนไม่น่าเชื่อ
เหมือนใครช่างสรรค์ทำไว้หลอกล่อให้หลงม...เหมือนพระจันทร์กระดาด
ฟ้าก็เหมือนม่านฟ้าสีครามเข้ม และใจอันไหลหลงทำให้เขาเคลิ้มเห็นเป็นความงาม
ตระการอันจริงจัง...เขากลั้งขบระดะบิงไปบนโลกอันเว้งว่าง...จันทร์ได้ลด
ขนาดลงบ้างแล้วและไฉยเร็ว รวากับกริ่งเกรงความนึกไม่เชื่อของเขาเมื่อสักครู่...
ทัศนวิสัยของเขามันช่างยอกย้อนไปได้ จันทร์จริง ฟ้าจริง ความสวยงามก็ตระการจริง
จะใช้อยู่ก็แต่ใจของเขาเท่านั้นที่เลื่อนเขื่อนไปเพราะความหลงกำเริบเคลิบเคลิ้ม

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : ลีเกสยงโลกเกลิง : 17 - 18

ผู้เขียนใช้คำ จริง ซ้ำ 3 ครั้ง เพื่อเน้นความคิดของตัวละครที่ย้ำการตัดสินใจ
ภาพที่มองเห็น ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นความจริงทั้งสิ้นให้หนักแน่นขึ้น

ข้าพเจ้ารู้สึกเบียดข่มที่เข้าตาที่มีน้ำตาเอ่อลลอยู่ เป็นน้ำตาของความเจ็บปวด
น้ำตาของความคับแค้น น้ำตาของความปราโมทย์ที่ไม่ตาย

ทศพรกรรม : ตราบนเดือนตะวันพันฟ้าแลดิน : 136

ผู้เขียนใช้คำ น้ำตา ซ้ำ 4 ครั้ง เพื่อเน้นภาพตัวละครที่ร้องไห้ด้วยความ
 รู้สึกต่าง ๆ ที่ประดังกันขึ้นมา ทั้งความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส ความคับแค้นอย่างแสนสาหัส
 และความดีใจอย่างที่สุด เป็นการสร้างภาพและสร้างอารมณ์ให้ปรากฏชัดเจนและหนักแน่นขึ้น

แกโค่นปลคป้าย ปลคตำแหน่ง ปลคฐานะ ปลคหมดทุกสิ่งทุกอย่างไปนานแล้ว

บัวเคลียว-โกลา : สเร้งระบาศิรุ : 138

ผู้เขียนใช้คำ ปลค ซ้ำ 4 ครั้ง เพื่อเน้นความหมายให้หนักแน่นขึ้น
 ว่าตัวละครถูกปลคออกจากทุกสิ่งที่เคยมี

ร่างนั้นขาว ผอมบาง ระหวะราวกับยุบยุบถูกลมส่งขึ้นมา...ขึ้นมา...ขึ้นมา...

นกที่บินกลับรังเมื่อค่ำ : ลีเกลศยงไลคเกลิง : 100

ผู้เขียนใช้คำ ขึ้นมา ซ้ำกัน 3 ครั้ง เพื่อเน้นภาพที่มองเห็นว่าค่อย ๆ
 ลอยขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง

การใช้คำซ้ำเพื่อความหมายปรากฏไม่มากนักในเรื่องสั้นของประมุข
 อุดมธูป เมื่อเทียบกับการเลือกใช้คำด้วยวิธีอื่น ๆ แต่ทุกครั้งที่เขาใช้คำซ้ำเพื่อความหมาย
 ก็จะทำให้ความหมายของคำนั้นเด่นชัดขึ้น และช่วยสร้างภาพ สร้างอารมณ์ ให้ปรากฏชัดเจน
 และหนักแน่นขึ้น

2.3 การใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย เป็นการนำคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือ
 มีความหมายใกล้เคียงกันมาเรียงต่อเป็นคำเดียวกัน คำใหม่ที่ได้นั้นอาจมีความหมายที่หนักแน่นขึ้น *

หรืออาจจะเน้นความหมายของคำใดคำหนึ่ง หรืออาจได้ความหมายใหม่ที่เกี่ยวเนื่องกับความหมายของคำเดิม ประมูล อุตฺตฺรูป นิยมใช้คำซ้อนเพื่อความหมายในเรื่องสั้นของเขาอย่างสม่ำเสมอ เช่น

ลมที่ช่วยไชยเข้ามาทางหน้าต่างจากเบื้องต้น
 เขาพูดกับหล่อนอย่างแฉ่วนกล้ำ
 เขาเลือกที่นั่งตรงมณีสวรรค์ของร้าน
 เขายืนนิ่ง อารมณ์บึกคักปั่นป่วนรุนแรงจนไม่มีสติ
 ใจของเขาเท่านั้นที่เลื่อนเขื่อนไปเพราะความหลงกำเริบเคลิบเคลิ้ม
 สารกึ่งนอนไม่หลับด้วยความหมกมุ่นครุ่นคิด
 ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเลยจนนิดเดียว
 แม้ทุกขสัณทักถ้อยนางดูไม่มีระคายระคายอยู่ในสีหน้าท่าที่เหล่านั้นเลย

คำซ้อนที่ซ้ำความหมายเดิม เกิดจากคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมากเมื่อนำมาเรียงต่อกัน จะได้ความหมายใหม่ที่เน้นความหมายเดิมให้โดดเด่นชัดเจนขึ้น ดังคำอธิบายจากตัวอย่าง ดังนี้

ลมที่ช่วยไชยเข้ามาทางหน้าต่างจากเบื้องหลัง

คำ ช่วย มีความหมายว่า พัดอ่อน ๆ พัดเรื่อย ๆ ใช้เฉพาะกับลมเมื่อนำมาซ้อนกับคำว่า ไชย ซึ่งมีความหมายว่า อากาศที่ลมพัดอ่อน ๆ เป็น ช่วยไชย มีความหมายว่า อากาศที่ลมพัดอ่อน ๆ มาเรื่อย ๆ ไม่ขาดสาย

เขาพูดกับหล่อนอย่างแฉ่วนกล้ำ

คำ แกว่า เป็นคำโบราณ มีความหมายว่า แกล้วกล้า ว่องไว เพื่อนำมาเชื่อมกับคำว่า กล้า มีความหมายว่า ไม่กลัว ไม่ครั่นคร้าม เป็น แกว่ากล้า มีความหมายว่า อองอาจ เก่ง ไม่กลัวภัยอันตรายใด ๆ ในบริบทนี้หมายถึง พูดยังตรงไปตรงมาไม่กลัวอันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น

เขาเลือกที่นั่งตรงมุมสลั้วทิมของร้าน

คำ สลั้ว มีความหมายว่า มัว ๆ เมื่อนำมาเชื่อมกับคำว่า ทิม ที่มี ความหมายว่า ครึ้ม มัวัว เป็น สลั้วทิม หมายถึง ครึ้มมัวจนเกือบไม่มีแสงสว่างเหลืออยู่

เขายืนนิ่ง อารมณ์บิคผันปั่น่วนรุนแรงจนไม่มีสติ

คำ บิค มีความหมายว่า หมุนเป็นเกลียว เจเปลี่ยนไปจากสภาพปกติ เมื่อนำมาเชื่อมกับคำว่า ผัน ซึ่งมีความหมายว่า หมุนไป เปลี่ยนไป และนำมาเชื่อมกับคำ ปั่น่วน ซึ่งมีความหมายว่า เคลื่อนไหวไปมาอย่างรุนแรง สับสนวุ่นวาย เป็นคำ บิคผันปั่น่วน จึงมีความหมายว่า หมุนไปหมุนมาอย่างรุนแรง ในที่นี้หมายถึงกับอารมณ์จึงมีความหมายว่า เกิดอารมณ์ต่าง ๆ หลายอย่างประดังเข้ามาปนเปกันอย่างรุนแรง จนเกิดความสับสนวุ่นวาย จนครองสติเอาไว้ได้ยากยิ่ง

สารภีนอนไม่หลับด้วยความหมกมุ่นครุ่นคิด

คำ หมกมุ่น มีความหมายว่า ฝังใจมุ่งในเรื่องเดียว เมื่อนำมาเชื่อมกับคำ ครุ่นคิดซึ่งมีความหมายว่า ใคร่ครวญ ค้าง ถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง ดังนั้น หมกมุ่นครุ่นคิด จึงหมายถึง การมุ่งคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งซ้ำ ๆ ซาก ๆ ไม่เลิก

ไม่มีอะไรผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเลยจนทีเดียว

คำ ผิดเพี้ยน มีความหมายว่า ผิดแผกไป เปลี่ยนไป เมื่อนำมาซ้อนกับคำว่า เปลี่ยนแปลง มีความหมายว่า ทำให้ต่างไป เป็น ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลง มีความหมายว่า ผิดแปลกไปจากเดิมมาก แต่ในที่นี้ใช้ในบริบทปฏิเสธ จึงมีความหมายในทางตรงกันข้าม คือ ไม่มีสิ่งใด ผิดแปลกไปจากเดิมแม้เพียงน้อยนิด

ทุกซ์แม้สักก้อยนางดูไม่ระคายระคายอยู่ในสีหน้าทำที่เหล่านั้นเลย

คำ ระคาย มีความหมายว่า กระทบกระเทือนภายในให้เกิดระคายไม่สุขใจ เมื่อนำมาซ้อนกับคำว่า ระคาย ซึ่งมีความหมายว่า ทรมานทรมองใจ เคืองใจ เป็น ระคายระคาย จึงมีความหมายว่า เคืองใจ ระคายใจเป็นอันมาก แต่ในที่นี้ใช้ในบริบทปฏิเสธจึงมีความหมายตรงข้าม คือ ปราศจากความเคืองใจ ระคายใจ แม้เพียงน้อยนิด

จะเห็นว่าการใช้คำซ้อนที่ย้ำความหมายเดิม จะทำให้ความหมายของคำนั้นหนักแน่นขึ้น สื่อความหมายได้ชัดเจนขึ้น และให้อารมณ์มากขึ้น คำซ้อนความหมายในกลุ่มนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่องสั้นของ ประมุข อุดรบุป ดังตัวอย่างเพิ่มเติมต่อไปนี้

ขอผีสาวเทวดาย่าได้ถือสาวากล่าวกันเลย

ข้าพเจ้าให้ภักขยาศรชาติอันระทมขมขื่นของความรัก

ทนน้อยเงยหน้าขึ้นแล เห็นโยหน้าอันบิดเบี้ยว เพยเกหน้าเกลียดน่ากลัวของเขาจึงร้องให้

หล่อนเพิ่งรู้ว่า เลือดอาบนํ้าของหล่อนหลดล้นหมดแล้ว

เขาพล่ามเพื่อด้วยแรงพิศวาส

แล้วเขาก็ตัดสินใจได้อย่างหนักแน่นแม้เขาอีกครั้ง

ขนของหล่อนลุกเกรียวไปทั้งสรรพางค์อีกครั้ง คราวนี้รู้สึกได้เด่นชัดชัดเจนกว่าเดิม

เขาถอนหายใจออกมายาวเหยียดรู้สึกปลอดโปร่งโล่งใจ

ลุ่มเสียงที่เขาพูดจาก็ละมุนละนวลดี
ข้าพเจ้าไม่ได้นึกโทษโกรธแค้นธนีเลย

2.4 การใช้คำขัดความหมายกัน เป็นการใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกันเรียงต่อ
ให้เกิดความหมายร่วมกัน เพื่อสื่อความให้ผู้อ่านรู้สึกสะอิดใจ และค้นหาความหมายและเจตนาของ
ผู้เขียน การใช้คำขัดความหมายนี้ ทำให้ได้ภาพและความรู้สึกที่ชัดเจนขึ้น เช่น

หลวงประภาสสามารถวาดบรรยายภาพและจำสำเนียงสุภาพบุรุษที่ผู้คนนั้นได้
และเหมือนมันแว่วกังวานอยู่ในความนึกคิดของเขา

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกิลยังโลดเกลิง : 64

คำ แว่ว มีความหมายว่า ได้ยินแต่ไม่ชัดแจ้ง ส่วนคำว่า กังวาน
มีความหมายว่า มีกระแสเสียงก้อง ชัดเจน แจ่มใส ในที่นี้คำว่า แว่วกังวาน มีความหมายว่า
เสียงที่เขารู้สึกในความนึกคิดของเขานั้น เป็นเสียงกระซิบเบา ๆ แต่ก้องอยู่ในความรู้สึก

"ก็มันจะอะไรเสียอีกล่ะ บ้าจริง! ไม่รู้จะเข้าชี้ไปหาวิมานอะไรกัน" เขาพูดอย่าง
จุนเจียว เสียงกระซิบตะคอกแหบ ๆ ทำเอาคอหอยของเขาปวดไปหมด หล่อนนึกเองที่
เคี้ยวเบ็ดให้เขาพูดออกมาจนได้

รูปโฉมโฉมพรรณ : ฤๅจะเรีกรมยศ : 27

คำ กระซิบ มีความหมายว่า พูดเสียงเบา ๆ คำว่า ตะคอก มีความหมาย
ว่า ควาค ชูเสียงดัง และคำว่า แหบ มีความหมายว่า แห้งไม่แจ่มใส ในที่นี้ เสียงกระซิบ
ตะคอกแหบ ๆ มีความหมายว่า เป็นเสียงที่พยายามเค้นออกมาให้หนักแน่นเพื่อใช้ขู่ แต่ในขณะที่
เดียวกันก็ต้องการให้ได้ยินกันเพียงลำพัง จึงบังคับให้เสียงที่หลุดออกไปเป็นเสียงเบา ๆ จึงทำให้
เสียงที่ออกไปนั้นแห้ง และไม่แจ่มใส

ตลอดเวลาในความเจียบอันอ้ออิง ตรงหน้าต่างนั้นเท่านั้นที่เป็นจุดอันเหนียวแน่นของพวง
เพราะพวงอยู่ตรงนั้นได้นานที่สุด

แสงแดดในพยับฝน : ฤๅจะเรีครมเยศ : 35

คำ เจียบ มีความหมายว่า ไม่มีเสียงดังรบกวน ส่วนคำว่า อ้ออิง
มีความหมายว่า สั่น ค้างคั่ง ในที่นี้ ความเจียบอันอ้ออิง มีความหมายว่า บรรยากาศภายนอกนั้น
ปราศจากเสียงรบกวน แต่ภายในสมองของตัวละคร มีเสียงแห่งความทรงจำในสิ่งที่เก็บอยู่
ในใจ ค้างคั่งสั่น

2.5 การใช้คำพิศไวยากรณ์ เป็นการนำคำอันมีความหมายที่ไม่น่าจะเกิดร่วมกัน
มาใช้ด้วยกัน เช่น การใช้คำที่ใช้กับคำรูปธรรมมาใช้กับคำนามธรรม การนำคำที่มีความหมาย
อย่างหนึ่งไปใช้อีกความหมายหนึ่ง การใช้คำในลักษณะนี้เป็นความจงใจของผู้เขียนเพื่อสร้าง
ความหมายที่เด่นชัดให้แก่ข้อความ เช่น

ผมพยายามกลืนความผิดในลำคอ

คำ กลืน บกติเป็นคำที่ใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น กลืนข้าว กลืนยา
กลืนน้ำ ในที่นี้ใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม คือ ความผิด แสดงให้เห็นว่าในลำคออันแห้งมากเกินปกติ
จนต้องกลืนกระทั่งความผิดลงไป

เสียงฝีจักรเรือเมล์และเสียงหวูดคังบาดตราตรีมา

คำ บาด มีความหมายว่า ทำให้เกิดเป็นแผลหรือรอยขีดข่วนด้วยของมีคม
บกติเป็นคำที่ใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น มีดบาดมือ กระจกบาดขา ในที่นี้นำมาใช้กับเสียงฝีจักร
และเสียงหวูดของเรือเมล์ ซึ่งทำให้เกิดบาดแผลแก่เวลากลางคืน แสดงให้เห็นว่าเสียงที่เกิดขึ้น
เป็นเสียงดังในท่ามกลางความเจียบสงบ

นิล เลขกลิ้งก้อนน้ำลาย

คำ ก้อน หมายถึง สิ่งเล็ก ๆ ที่มารวมกันเป็นรูปร่าง ปกติใช้กับ ของแข็ง เช่น ก้อนดิน ก้อนหิน ก้อนข้าว ในที่นี้มาใช้กับ น้ำลาย ซึ่งเป็นของเหลวให้ความหมายว่า กลิ้งลงไปด้วยความยากลำบาก

เสียงปืนทางเบื้องเท้าของผมคังหนาแน่นขึ้น

คำ หนาแน่น หมายถึง มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจำนวนมากอยู่รวมกันในพื้นที่จำกัด ปกติใช้กับสิ่งที่เป็รูปรธรรมเช่น ประชากรหนาแน่น คนหนาแน่น ในที่นี้มาใช้กับเสียงปืน มีความหมายว่า ได้ยินเสียงปืนถี่มากในพื้นที่นั้น

หล่อนเพียงแต่มองดูเขาและยืมระเรื่ออย่างซ่อนเร้น

คำ ระเรื่อ มาจากคำว่า เรื่อ มีความหมายว่า อ่อน ๆ จาง ๆ ปกติใช้กับ สี เช่น สีแดงเรื่อ ๆ สีชมพูเรื่อ ๆ ในที่นี้มาใช้กับคำว่า ยืม ซึ่งเป็นคำกริยา ให้ความหมายว่า ยืมน้อย ๆ ยืมอยู่ในสีหน้า

เลือดแผดเผาของเขาร้อนไปหมด

ลมหายใจอันร้อนผ่าวของเขากรุ่นเผาผิวอกเธอ

คำ แผดเผา และ เผา มีความหมายว่า ทำให้ร้อนให้สุก หรือไหม้ด้วยไฟ ในที่นี้มาใช้กับเลือด และลมหายใจ แสดงให้เห็นถึงความร้อนที่มากเกินไปปกติ ของเลือด และลมหายใจ

2.6 การสร้างคำใหม่ เป็นการนำคำที่มีอยู่แล้วมารวมกันให้เกิดความหมายใหม่ขึ้น
โดยใช้การประสมคำ และการรวบคำ เช่น

ภาพหมู่แล้วกำลังพูดถึงเสียอยู่ในห้องมรณะ

คำ ห้องมรณะ เป็นคำประสมระหว่างคำว่า ห้อง กับคำว่า มรณะ
แสดงความหมายถึงภาวะของคนใกล้ตายที่มีห้องออกท่วมตัว

แต่ถึงอย่างไรมันก็ช่วยให้เขา ได้ลาดเลาชีวิตสมรสโดยไม่ต้องพึ่งพารายละเอียด
จากใครในห้องชีวิตนั้นต่อไป

คำ ห้องชีวิต เป็นคำประสม คำว่า ห้อง ซึ่งเป็นเครื่องจักสานสำหรับ
ใส่ปลา มีสัณฐาน ปลาห้องเดียวกัน หมายถึง อยู่ในแวดวงเดียวกัน ดังนั้น ห้องชีวิต ในที่นี้
จึงใช้แทนครอบครัวของตัวละครตัวหนึ่ง จึงหมายถึง ครอบครัว และสมาชิกในครอบครัวนั้น

เขากับทหารของเขา รู้สึกตัวว่าได้พลัดเข้าไปอยู่ในแรมมฤตยูของข้าศึก

คำ แรมมฤตยู เป็นคำประสมระหว่างคำว่า แรม ซึ่งหมายถึง เครื่องมือ
ดักสัตว์กับคำว่า มฤตยู ซึ่งมีความหมายว่า ความตาย ในที่นี้ผู้เขียนกล่าวถึงการที่ทหารหน่วยนี้
พลัดหลงเข้าไปในวงล้อมที่ทะการณไว้แล้วของข้าศึก จึงมีความหมายถึง พื้นที่อันเป็นกับดักที่ข้าศึก
เตรียมการไว้เพื่อสังหารทหารกองนี้

รสนิยมต่าง ๆ คงไม่ขัดกันจนน่าสยะสยองในการครองชีวิตร่วมกัน

โรจน์นั้นจับตาคุณหล่อนด้วยสีหน้ายิ้ม ๆ อย่างไม่น่าดู โทเมนเห็นแล้วสยะสยอง

คำ สยบสยง เกิดจากการรวบคำ 2 คำ คือ คำว่า สยคสยง ที่มีความหมายว่า ใจหายวาบขึ้นมาทันที เพราะความหวาดกลัวต่อสิ่งที่ได้เห็น กับคำว่า ขยบขยง ซึ่งมีความหมายว่า เกลียดเมื่อได้เห็นหรือถูกต้องสิ่งสกปรก น่ารังเกียจ หรือ น่าเกลียดน่ากลัว ในที่นี้มีความหมายว่าทั้งน่ารังเกียจและน่าหวาดกลัวเป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าจะต้องไปเสียที่ จำเอนกับบ้านหลังนี้มานานแล้ว

คำ จำเอน เกิดจากการรวบคำ 2 คำ คือ คำว่า จำเ ซึ่งมีความหมายว่า เื่อง ๆ บ่อย ๆ ซ้ำซาก กับคำว่า เอน ซึ่งมีความหมายว่า คุ่นชิน ในที่นี้มีความหมายว่า อยู่มานานมากจนคุ้นชินแล้ว

สมองของพงาเลอะเลือนและหวาดไหวเหมือนตกอยู่ในความผัน

คำ หวาดไหว เกิดจากการรวบคำ 2 คำ คือ หวาดหวั่น ซึ่งมีความหมายว่า พรั่นกลัว กับคำว่า หวั่นไหว ซึ่งมีความหมายว่า สั่นสะเทือน ครั่นคร้าม ในที่นี้คำว่า หวาดไหว มีความหมายว่า เต็มไปด้วยความสะเทือนใจ จนขาดความมั่นคงในจิตใจ

จากการศึกษาเรื่องการใช้คำในเรื่องสั้นของประมุข อุดมธูป จะเห็นว่า เขาเป็นผู้ที่เลือกใช้คำที่เด่นในเรื่องความหมายเป็นอย่างยิ่ง คำที่เขาเลือกใช้นั้นจะมีพลังในการแสดงความหมายของสิ่งที่ต้องการเสนออย่างชัดเจน สามารถสร้างภาพ สร้างอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านได้โดยใช้เพียงการพูดสั้น ๆ ไม่ต้องบรรยายยืดเยื้อ และนอกจากนี้คำของเขายังเด่นในเรื่องความคล้องจองของเสียง โดยสามารถเลือกใช้คำที่มีเสียงสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระ ตลอดจนคำซ้ำเสียง คำซ้อนเสียง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเขาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเลือกคำมาใช้ให้เด่นในเรื่องของเสียงและความหมายพร้อมไปในขณะเดียวกัน

3. การใช้โวหาร

ในที่นี้หมายถึงโวหารภาพพจน์ (Figures of Speech) ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งให้มีความหมายเป็นสิ่งอื่น หรือเป็นการใช้ภาษาเพื่อเน้นให้เกิดความหมายต่างออกไป ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการขยายความให้ชัดเจนขึ้น และเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น การใช้โวหารภาพพจน์เป็นศิลปะในการใช้ภาษาที่ชัดเจนประการหนึ่งของประมุข อุดฺธุป วาหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเรื่องสั้นของเขามีดังนี้

3.1 อุปมา (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกัน โดยใช้คำ เหมือน คล้าย คง ดูราว กล ประหนึ่ง ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบแบบที่พบมากที่สุดในเรื่องสั้นของ ประมุข อุดฺธุป รายละเอียดดังนี้

3.1.1 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับร่างกาย ผู้เขียนจะเปรียบเทียบผมเหมือนไหม เหมือนขนนกกาน้ำ และเหมือนสีอาพันไหม เปรียบสีผิวเหมือนสีมะปรางสุก ผิวงาและสีกุหลาบ เปรียบนัยน์ตาเหมือนเนื้อทราย เปรียบวงคิ้วกับวงพระจันทร์ เปรียบรูปร่างกับคันธนู เปรียบฟันกับไข่มุก เปรียบความพ่วงพีของขากับขาม้าเทศ เช่น

เรือนผมอันดำเรียบและเลื่อมคงไหมที่ประดับคออันระหง หน้าที่เป็นอนจากสิ่งแวดล้อมอย่างไม่น่าพา นัยน์ตามีแววอ่อนซึ่งเหม่อลงดำ หม่นหมองระคนชิงชิง ริมปากบางและกดมมลิทอย่างเจ้าอุคมคติ

ภาพนั้นคือหล่อน : สีเกลศยังโลดเถลิง : 64

ผมของหล่อนดำอย่างสีอาพันไหมและมีแหลมที่หน้าผาก

บัวเคลียว-โกลา : สเริงระบาศารุ : 118

อาแรงไม่ได้ส่วยอย่างนางสาวไทย ผมอาแรงไม่ได้ส่วยเหมือนขนนกกาน้ำ นัยน์ตาอาแรงไม่ได้ดำเหมือนของนางทราย คิ้วไม่ได้โค้งเหมือนวงพระจันทร์ ปากไม่ได้เหมือนคันธนู

หันไม่ได้เหมือนไข่มุก ผิวก็ไม่ใช่สีกล้วย แล้วอะไร ๆ ของอาแรงก็ไม่ได้เหมือนกับอะไร ๆ
ที่ใครเขาวางามแต่ว่าทั้งหมดที่รวมกันเป็นอาแรง ผมรักจังเลย

รักคุณเข้าแล้วเต็มเปา : คอกรัก : 46

ผิวหล่อเงาเกลี้ยงเกลา สดชื่นดำราวก้นมะปรางสุกไปทั้งเนื้อทั้งตัว

บัวเคลียว-โหลา : สเร้งระบาศารู : 119

เขาเฝ้าแลเห็นหล่อจนคุณภาพที่วาดสำเร็จอย่างจับใจ เรือนผมกระจายเหมือนปุยเมฆ
ถูกพัดกระเจิงยามเย็น ผิวคล้ำแกมชมพู คอเรียวระหงเหมือนก้านดอกไม้

โบราณ-จิตรกรวาดภาพไม้สำเร็จ : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 59

ร่างระหงขาวเหมือนไผ่ด้วยผิวงามแน่นิ่งประหนึ่งรูปปั้นของความปลดปลงต่อกิเลสทั้งหลาย

แสงแดดในหยับฝน : อุจะเรีครมยศ : 29

สีหน้าของหล่อลดความเข้มลงเกือบหมด แต่สีที่ริมปากอวบนั้นเข้มขึ้น...สวยจับตาจับใจ
ทีเดียว หล่อนรวบเชิงผมที่มีสีราวกับอำพันไหม้ริศเป็นข้อไวข้างหลัง ช่วงคอของหล่อเงา
แลเห็นเด่น ลาคออันอวบผ่องและแข็งแรงของหล่อชวนให้นึกถึงช่วงขาอันหลังชะลุ
ทั้งยาวและพั่นด้วยเรียวกล้ามอันสมบูรณ์ ดูพวงผมพริ้วอย่างกับขาของนางม้าเทศตัวงาม

บัวเคลียว-โหลา : สเร้งระบาศารู : 121

3.1.2 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับธรรมชาติ ผู้เขียนจะเปรียบเทียบบรรยากาศ

ธรรมชาติในช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น เปรียบเทียบฟ้าและพระจันทร์ยามย่ำค่ำกับกระดาด และ
ผ้าม่าน เปรียบอากาศในฤดูฝนว่ามีสัมผัสสะมุละไม เปรียบความมืดกับเงาถ้ำ เป็นต้น
ดังตัวอย่าง

จันทร์ขึ้นตั้งแต่เย็นๆ ดวงกลมโตเท่ากระดิ่งและเป็นสีชมพูเจดจิดจนไม่กล้าเชื่อ เหมือนใคร
ข้างสรรค์ทำไว้หลอกล่อให้หลงชม...เหมือนพระจันทร์กระดาด ฟ้ายิ่งเหมือนม่านผ้าสีครามเข้ม
และใจอันไหลหลงทำให้เขาเคลิ้มเห็นเป็นความงามตระการอันจริงจัง

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : สีเกลศยังโลดเกลิง : 17

เป็นเวลาย่ำค่ำ ความมืดสลัวซึ่งคลุมแผ่นดินราวกับผ้าอ่อนละเอียดยลึงอยู่ทั่วทุกทิศทาง
บัดนั้นกลับเคลื่อนไหวกระชั้นเข้าอีกด้วยยับย่น อากาศเย็นชานและมีคุษนิภาพ

ภาพนั้นคือหล่อน : สีเกลศยังโลดเกลิง : 59

อากาศสันตฤศุนเนนร่ากลิ่นอายมีสัมผัสละมุนละไม ราวจะผสมผสานมาจากเมฆขาว
ที่สลักเสลาอยู่กับฟ้าสีครามสดสะอ้าน จากแมกไม้ที่แผ่ร่มเงาลงมา จากความชื้นที่ละระคน
อยู่กับความเปลี่ยวและเสียงนก จากดินหญ้า หยาดฝนค้างค้าง และจากดอกไม้...แล้วก็
ราวกับแดดแรกรุ่งยามเช้าจะอบมันให้ร่าอยู่กลางลมอ่อนและอวลอยู่อย่างลึบล่อ

หล่อนขี้นมาของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 19 - 20

ตามหนทางและเวลาที่ทอดเหยียดรับหล่อนอยู่ภายใต้ฟ้าเข้มของฤดูฝน ภูมิภาพสองข้าง
ทางปรากฏแก่หล่อนคร่าว ๆ เหมือนฉากหลังของความฝัน

หล่อนขี้นมาของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 24

หล่อนชักม้าเข้าไปภายใต้ร่มเงาที่ทอดยาวรายล้อมด้วยรายราวกับย่างเข้าสู่อาณาจักร
ใหม่ ร่มไม้แผ่กว้างราวกับมีรัศมีค้อมกันไว้จากความอึงออลของฝนที่ตกลงมาราวกับฟ้ารัว

หล่อนขี้นมาของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 28

3.1.3 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับความรู้สึก ผู้เขียนจะเปรียบเทียบความ
รู้สึกต่าง ๆ เช่น ความเจ็บปวด ความหวาดกลัว ความสับสน กับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

นี้ข้าพเจ้ามาตกอยู่ที่ไหนกัน ทำไมมันดำจึงพราทั้งที่มีดอกแสมมีด เจียบหรือก็แสมเจียบ แต่ทำไมแก้วหูจึงอื้ออึงแทบประทุถึงปานนี้ ปวดหัวสาหัสราวกับมันได้บีบไว้ไปเป็นเสี่ยง ๆ

ทัณฑ์กรรม : พรูคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 115

กะโหลกศีรษะเหมือนถูกเขี่ยด้วยแส้เหล็กที่แหลมแดงออกมาสด ๆ จากเข้า มันสลัดสรรพชีวิตวิญญูณทั้งสิ้นของข้าพเจ้าหายวับไป

ทัณฑ์กรรม : พรูคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 116

แต่ถ้าเพียงเป็นเพื่อบกคังไม่มีแกนเพื่อเสียบฝังอยู่ในอกอย่างนี้ แกนที่นั่นปวดแสบปวดร้อนเป็นพันทวีราวกับมันมีขนเป็นไฟเอยยอน รู้ละ! กระสุนนัดแรกที่หัวของผการอดต้อนรับข้าพเจ้าอยู่ที่นั่นเอง มันฝังอยู่ในนั้น

ทัณฑ์กรรม : พรูคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 117

หัวข้าพเจ้าไม่ได้มีรูเจาะเข้าไปเลย ข้าพเจ้าแข็งใจคลานแล้วเดี๋ยวนี้เอง มันมีแต่ความเจ็บปวดและร้อนแสบปวดเป็นลาพอดไป เหนือทูปวดแสบสาหัสราวกับถูกถากด้วยมีดเผาไฟ

ทัณฑ์กรรม : พรูคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 118

แต่บาดแผลมันช่างอะไรเลย เปลี่ยนอิริยาบถแต่ละครั้งความเจ็บปวดสาหัสสาครรจ์ก็พลอยแปลกเปลี่ยนไปด้วย ศีรษะเหมือนจะพองโตขึ้นขนาดกระบุง ตรงบาดแผลเหมือนหูเต็นเหมือนเคาะด้วยตะลุมนทุก แต่ละชั้นที่ก้าวลงบันไดเหมือนเสี้ยนหนามที่หักคาอยู่ในรูกระสุนนั้นจะคาลึกลง ไบทุกที เสี้ยนซึ่งเหมือนมีขนเป็นแก้วบาดคมและมีกระแสไฟฟ้าร้อนลาวก

ทัณฑ์กรรม : พรูคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 132

ฝนตกกระหน่ำลงอย่างหนักภายหลังพายุ และกระทบตัวหล่อนเจ็บเหมือนถูกทิ่มแทง

หล่อนขี้ม้าของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 26

ผมคาดว่าคงเป็นพ่อค้า ซึ่งถ้าหน้าไม่เก่าสักรั้วก็ใหม่ที่สุดแต่ผิวดังนั้น เขาบอกขายของให้ผม
เขาแต่งตัวภูมิฐานและยังหนุ่มแน่น ท่าทางเห็นดเห็น้อยเหมือนคนมันร้าย เมื่อพูดกันที่แรก
เกือบไม่รู้เรื่อง

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกลศยังโลดเดลิ้ง : 61

เขามองตามหลังหลวงประภาสไม่ตัวอย่าง ไม่วายสนเท่ห์ จนกระทั่งรถแล่นลับไป
ครั้นแล้วจึงกลับเข้า ไปยืนจับจ้องภาพนั้นเข้มนราวกับจะหาความเข้าใจจากภาพนั้น

ภาพนั้นคือหล่อน : ลีเกลศยังโลดเดลิ้ง : 63

ข้าพเจ้า ไม่ชอบสายตาทที่หล่อนมองข้าพเจ้าค้างอยู่บัดนี้เลย ราวกับหล่อนจะเห็นข้าพเจ้า
เป็นตัวอะไรที่ร้ายกาจ

แดงเลือดกับแดงลิปสติก : สเร้งระบาศาร : 47

พอไปได้สักสองสามเส้นก็แลเห็นไครนอนขวางทางตะคุ่ม ๆ อยู่บนคันนา ร้างนั้นเนิ่น
และเมื่อเขาเข้าไปก็พิจารณาครึกได้ประจักษ์ว่าชายคนหนึ่งนอนขวางอยู่นั้นมิได้หลับอยู่
ด้วยความง่วงหรือมึนเมา หากแต่สลบไสลอยู่ราวกับคนตาย

ชวานากับงูเห่าและเมียรัก : สเร้งระบาศาร : 2

เจ้าของร้านคนเมียรายออกมาจากด้านหลังร้าน อย่างช้าเหมือนเรือบรรทุกทราย
ลอยลำเข้ามา

แต่คนหยาบข้าสารเลว : พรคว้งถึงนรกเลสวรรค : 57

ผมเองก็ไม่ทราบชัดหรอกว่า "รถบิวี่" มันหมายถึงอะไรกันแน่แต่ก็เคยสังเกตเห็น
มานักต่อนักแล้วว่า เป็นที่รังเกียจกันอย่างออกหน้าออกตา และก็เพราะเพื่อหลีกเลี่ยงต่อ
การเป็นรถบิวี่เช่นนี้แหละทำให้รถบางคันมึนเล่นไปดูจอาการคลานของเต่าตัวที่กำลังจะ
ตายเมื่อได้เวลาพลบค่ำ

แต่คนหยาบข้าสารเลว : พรุคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 69

3.1.5 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับเสียง ปรากฏเพียงครั้งเดียวโดย
ผู้เขียนเปรียบเทียบเสียงจิกจั่น กับเสียงจิ้งหรีดในกระปุก ดังนี้

แก้วห้อย ๆ อ้ออิงขึ้นอย่างเดิม เสียงจิกจั่นเรไรนั่นเอง แก้วหูของข้าพเจ้าไม่ได้อิง
ไปเองหรอก มันคงเหมือนจิ้งหรีดสักพันสักหมื่นเข้าไปแออัดอยู่ในกระปุกกิมมา...รู้ละ!
ความจริงข้าพเจ้าเป็นฝ่ายเข้ามาติดอยู่ในกระปุกกิมมาต่างหาก เจ้าพวกแมลงเล็ก ๆ
สักหมื่นสักแสนมันร้องระเบ็งห้อมล้อมอยู่ข้างนอก

ทัศนากรรม : พรุคว้งถึงนรกแลสวรรค์ : 116 - 117

3.1.6 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับกลิ่น ปรากฏเพียงครั้งเดียวโดย
เปรียบเทียบกลิ่นที่โชยจากผู้หญิง กับ ละออยของเลือดเนื้อ ดังนี้

นางพ้านั่งเอนกายอยู่บนเตียง บัดนี้หล่อนมุ่งกางเกงรัดรูปและสวมเสื้อเชิ้ต
ลอยชายโดยไม่ได้กลัดคุมเรียบร้อย กลิ่นหอมที่เขารักใคร่ซึ่งหล่อนร่ำไ้ดักเขานั้นได้ฉุยออกมา
จากเนื้อตัวหล่อนราวกับเป็นละออยของเลือดเนื้อ

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 24

3.1.7 การเปรียบเทียบเกี่ยวกับสิ่งของ ปรากฏเพียงครั้งเดียวโดย
เปรียบเทียบความบางของเสื้อกับเปลือกกระเทียม ความโปร่งกับลูกไม้ปรุ และความแนบเนื้อ
กับหนังกาวพรา ดังนี้

หล่อนรีบไปหยิบเสื้อคลุมสวมลวก ๆ เป็นเสื้อแพรสีสดและแรงบางเหมือนเปลือกกระเทียม
โปร่งราวกับผ้าลูกไม้ปรุ และแนบเนื้อราวกับหนังกาวพรา

วาระสุดท้ายของสายสัมพันธ์ : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 21

3.2 อุปมาอุปไมย (Metaphor) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกัน หรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำ เป็น เท่า คือ ฯลฯ ในการเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบแบบนี้พบมากในเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป เช่น

ความรักติดตามคนเราไปทุกหนทุกแห่ง เป็น เงาสีขาวในความมืด เป็น ภูติในยามวิกาล

แสงแดดในพยับฝน : ฤๅจะเรีกรมยศ : 38

หยาดน้ำค้าง เกาะเป็น เกล็ดแก้ว อยู่ท้อกและหลังไหล่

สารภีให้ : เสพสมบัตินิยม : 38

ในวันนั้นเองกระต๊อบของหล่อนก็เป็น วิมานหลังแรก ในชีวิตของผม

กาคัดไลกีย : สเรีงระบาศิรา : 29

จากนั้นโลกก็กลายเป็น ป่าเปลี่ยว สำหรับหล่อนยิ่งขึ้น

วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ : สเรีงระบาศิรา : 34

เด็กผู้หญิงได้กลายเป็น ท่อนไม้ ไปแล้ว และทำตัวว่าจะเป็น อิฐหิน ยิ่งขึ้นทุกที

แด่คนหยาบข้าสารเลว : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 59

เขาไม่อาจมีความสุขได้เพราะมีความทุกข์เรื่องครอบครัวเป็น แผ่นผ้าจับหัวใจ อยู่

แสงแดดในพยับฝน : ฤๅจะเรีกรมยศ : 33

เขาย่อมเป็น เทพบุตร ในสายตาพ่อแม่ของเขาตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นอย่างไร

ฝนตก แดดออก : เสพสมบัตินิยม : 82

การแต่งงานเป็นมงคลอันประเสริฐที่ควรได้ส่วนในเวลานั้นด้วยความรอบคอบ

ฝนตก แดดออก : เสพสมบัติสม : 88

แต่แล้วความรู้สึกเช่นนี้ก็ค่อยคลายลงเมื่อไปพบรักเข้ากับแม่พลับอันเป็นเงื่อนกระตุกให้พบ
ต่อไปว่าความสุขในชีวิตนั้นไม่เพียงต้องพึ่งพาสมบัตินอกกายเลย

ผู้กลับจากราศ : พรควังถึงนรกแลสวรรค : 110

ชีวิตของมลายินกลายเป็นสิ่งแปลกปลอมอยู่ในวิกาลและรอนแรมอยู่ด้วยความหวังซ้ำซาก

หล่อนมีมาของเขาไป : เพียงประคั้นเหล่งหล้า บารนี้ : 21

หล่อนต้องการอิริยาบถอะไรของเขาสักอย่างอันพึงมีต่อหล่อนเพื่อพลิกไหวอากาศช่วย
ลมหายใจของหล่อนที่จางลงทุกที แทนที่จะทำเฉยเมยเป็นไม้อีกต้นหนึ่งอยู่อย่างนั้น

หล่อนมีมาของเขาไป : เพียงประคั้นเหล่งหล้า บารนี้ : 32

3.3 บุคคลิษฐาน (Personification) เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้ดูเหมือนว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คนเป็นคน โดยให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงออกกับกิริยาต่าง ๆ ราวกับเป็นคน
หรือกำหนดบทบาทและฐานะให้สรรพสิ่งเหล่านั้นจนดูว่าเป็นคนก็ได้ การใช้โวหารลักษณะนี้ปรากฏ
มากในงานของ ประมุข อุดรธูป เช่น

นามของหล่อนเด่นเร้าเข้าใกล้ความทรงจำของเขาเต็มที่แล้ว

ฝนตกแดดออก : เสพสมบัติสม : 73

มันเป็นข้างแรมอ่อน ๆ จันทร์ยังรักษาวงไว้ได้เกือบเต็มที่ และทอแสงนวลลงเล่นละลอก
แม่น้ำอยู่เบื้องหลังเรือเดินทะเล

ข้าวโพดคั่วกับไอศกรีม : เสพสมบัติสม : 91

ทั้งสวรรค์และนรกจะร่วมกันตัดสินใจแทนหล่อน

วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ : สำเร็จระบาศารุ : 32

นรกมีหวังเต็มทีที่จะชนะตั้งแต่ต้นเมื่อ ส่วนสวรรค์เล่นตามโชคชะตาของหล่อน

วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ : สำเร็จระบาศารุ : 32

เขารู้สึกเช่นนั้นเมื่อเห็นทะเลพลิกฟองเป็นระลอกขาวฟ่อง

ฤดูร้อนสิ้นแล้ว : สำเร็จระบาศารุ : 76

ทะเลมันกำลังหลับ ฟ้ากำลังกมกมอยู่ แต่มันมักจะเมื่อ

ฤดูร้อนสิ้นแล้ว : สำเร็จระบาศารุ : 77

เขาเคยแลเห็นคลื่นใหญ่กว่านั้นโยนเรือของเขาในทะเล

คืนทะเล : สำเร็จระบาศารุ : 101

พอไม่รู้เช่นนั้นสัญชาตญาณอย่างใดอย่างหนึ่งก็ผลักผม กระเด็นเข้าหาเสาไฟฟ้าอย่าง
กะทันหันก่อนความคิด

ลาตาย : ลีเกลศยังโลดเถลิง : 106

ความเจ็บปวดสาหัสเริ่มกัดกินข้าพเจ้าขึ้นมาทีเดียวทั้งที่หน้าอกและศีรษะ

ทัตกรรม : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 118

บางที่สวรรค์อาจจะรออยู่ปลายธารข้างหน้าในเงื้อมมือ

หล่อนมีม้าของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี : 19

หล่อนจะร่อยุ่ตอนเคคออก แล้วนอนนิ่งให้เคคอาบ จนรู้สึกว่ามันเลียชอกซอนไปตามใบหน้า
ลาหฺอ ทรวงอก แขนขา...

หล่อนขี้ม้าของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 21

ตลอดร่างหล่อนถูกรัดรั้งด้วยความเยือกเย็นและไซกไซน

หล่อนขี้ม้าของเขาไป : เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ : 27

3.4 ปฏิกาตพจน์ (Paradox) เป็นโวหารที่ใช้ข้อความที่มีความหมายขัดกัน
การใช้โวหารในลักษณะนี้ปรากฏไม่มากนักในงานของ ประมูล อุตฺตฺรูป เช่น

ในความมืดมิดหลังเปลือกตา เขายังแลเห็นประพิมประพายของสีน้ำที่ระบายความรัศตก
และชิงชังนั้น

ภาพนั้นคือหล่อน : กิเกลศยง โลดเกลิง : 65

หล่อนหลับตาพริ้มและภายในความมืดหลังเปลือกตาหล่อนแลเห็นพลุไซติช่วง ดาวกระจาย
และระยับแสง

ก่อนจะกลายเป็นความหลัง : เสพสมบมิสม : 41

ดิฉันรู้สึกว่ามีไออากาศที่ห่างเหินแทรกอยู่ในระหว่างความใกล้ชิด

แสงแดดในพยับฝน : ฤจะเรีกรมเยศ : 31

หล่อนหยันด้วยน้ำเสียงระรื่นอยู่กับความชอกช้า มันเป็นเอริยาบถของความไม่มีหวัง

ความรักที่ไม่มีอยู่บนผิวโลก : ฤจะเรีกรมเยศ : 105

3.5 อติพจน์ (Hyperbole) คือการใช้การพูดเกินความจริง เพื่อเน้นความรู้สึก
การใช้โวหารในลักษณะนี้ปรากฏไม่มากนักในงานของ ประมูล อุตฺตฺรูป เช่น

ภายในความเปลี่ยวจับจิตจับใจเช่นนั้น ข้าพเจ้าไม่อาจจะจับเหงือกภาพที่ซึมซาบและ
ผ่องจางหวนหัวใจที่เต็มคับอกไว้ได้

ทางเปลี่ยวในแสงดาว : เสฟสมบนิสม : 28

ร้อยโทบุลรู้ลึกตัวเขากำลังจะปรือออกเป็นสองเสียง เขาอยากจะทำตามหญิงสาวไป
กระนั้นก็ยังคำนึงถึงหญิงที่มีไมตรีจิตและเป็นกำลังใจ

นัดที่หมายมา : เสฟสมบนิสม : 50

ตอนหนึ่งขณะความมือออกไปและไปโค่นชายผ้าของศพนั้นเข้าเลือกในกายแทบแข็งตัว

ทัตกรรม : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 129

หัวใจทำไมมันจึงได้หลุดออกมาเต็น้อยข้างนอก รู้ละ! มันออกมาเต็นที่ปากแผลกระสุน
ตรงโหลาร้านเอง

ทัตกรรม : พรควังถึงนรกแลสวรรค์ : 128

เลือดแดงเผาเหวเข้าร้อนไปหมดและรอบข้างก้องด้วยเสียงซีพจร

สารภีให้ : เสฟสมบนิสม : 23

จากการศึกษาด้านศิลปะการใช้ภาษา พบว่า ประมูล อุดธุรูป เลือกสรร
ภาษามาใช้อย่างประณีต การเลือกใช้เสียงในคำ ผู้เขียนนิยมใช้เสียงคล้องจอง ทั้งเสียง
คล้องจองในคำสองพยางค์และคำสี่พยางค์ การใช้คำซ้อนเสียง การใช้คำซ้ำเสียง และการใช้คำ
เลียนเสียงธรรมชาติ การเลือกใช้เสียงในคำทำให้เกิดเสียงสัมผัสในคำทั้งสัมผัสพยัญชนะและ
สัมผัสสระ ทำให้ถ้อยคำของเขามีเสียงไพเราะ ในด้านการใช้คำ ประมูล อุดธุรูป พึงพิถีพิถันกับ
ความหมายของคำ นิยมใช้คำขยายเพื่อเน้นความหมาย การใช้คำซ้ำเพื่อเน้นความหมาย การใช้
คำซ้อนเพื่อความหมาย การใช้คำขัดความหมาย การใช้คำผัดไวยากรณ์และการสร้างคำใหม่

ขึ้นใช้เอง การเลือกใช้คำโดยเน้นความหมายนี้ ทำให้เรื่องของเขาค่อนข้างเด่นในด้านการสร้างภาพและสร้างอารมณ์ ด้านการใช้โวหาร พบว่าเขานิยมใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปมามากที่สุด ส่วนภาพพจน์อื่น ๆ ที่ปรากฏได้แก่ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน ปฏิภาคพจน์ และอดีตพจน์ การใช้โวหารภาพพจน์ช่วยเพิ่มสีสันและเน้นความหมายของข้อความของเขาให้สมบูรณ์ทั้งด้านความหมาย และความน่าสนใจ

ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับการใช้ภาษาของประมุล อุดมธูป คือการใช้ภาษาในการตั้งชื่อเรื่องและชื่อหนังสือของเขา ชื่อเรื่องสั้นจะใช้ภาษาที่แตกต่างไปจากปกติ เช่นเรื่อง แค่คนหยาบข้าสารเลว คำว่า "แค่" เป็นคำบุพบท ปกติจะใช้ในความหมายเชิงยกย่องให้เกียรติอย่างสูงแก่ผู้รับ แต่ในที่นี้ ผู้เขียนนำคำว่า "แค่" มาใช้กับคนที่ "หยาบข้าสารเลว" ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่น่ายกย่องให้เกียรติ และเป็นคำแสดงความหมายทางลบ หรือจากเรื่อง วาระสุดท้ายของกนิมพรรณ คำว่า "วาระสุดท้าย" เป็นคำที่มีความหมายถึง ความตาย จุดจบของชีวิต แต่ในความหมายของเรื่องสั้นเรื่องนี้ หมายถึงการสิ้นสุดแห่งการรอคอยผู้ชายสักคนที่จะมาใช้ชีวิตคู่กับตัวละคร "กนิมพรรณ" ผู้เขียนได้สร้างให้ตัวละครรอคอยผู้ชายสักคนที่จะมารักเธอเป็นเวลายาวนานจนในที่สุดเธอก็ได้พบชายคนนั้น เขาและเธอดกลงแต่งงานกัน วาระสุดท้ายแห่งการรอคอยก็มาถึง

ชื่อเรื่องสั้นบางเรื่อง จะมีคำที่มีความหมายขัดแย้งกัน เช่น ฝนตกแดดออก หรือ แสงแดดในพยับฝน ชื่อเรื่องทั้งสองสร้างขึ้นจากคำที่มีความหมายขัดแย้งกัน คือเป็นการนำสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดร่วมกันมาไว้ใกล้กัน ชื่อเรื่อง ทั้งสองมีความหมายคล้ายกัน แต่ชื่อเรื่อง แสงแดดในพยับฝน จะให้ความรู้สึกที่เข้มข้นกว่า เพราะคำ "พยับฝน" ให้ภาพฝนที่ตกหนักมาก บรรยากาศครึ้มฝน และมีคึกกว่าคำว่า "ฝนตก" ทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นความหมายว่า ในท่ามกลางปัญหาที่รุมเร้ามนุษย์นั้น นอกจากความเจ็บปวด สูญเสียแล้ว บางครั้งก็มีสิ่งดีปะปนอยู่

เรื่องสั้นบางเรื่องจะมีการเล่นเสียงของคำ เช่น ผู้หญิง พักัน ผู้ชาย เล่นเสียง "ผู้" กับ "พู่" รูปโฉมในมหรณ เล่นเสียงสัมผัสสระ ไ- และพยัญชนะสะกด - ม ในพยางค์ โฉม กับ โนม ยอดตองต้องลม เล่นเสียงพยัญชนะ และสัมผัสสระ ในพยางค์ ตอง กับ ต้อง

นอกจากนี้การตั้งชื่อหนังสือรวมเล่มของผู้เขียน มีหนังสือ 7 เล่ม ที่มีชื่อคล้องจองกัน คือ เสพสมบัตินิยม ฤๅจะเรีครมยศ ลิเกลศยังโลดเผลิง สเรีงระบาศารุ พรุควังถังนรก แลสววรรค์ ทรายเดือนตะวันพันฟ้าแลดิน เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารมี การตั้งชื่อหนังสือทั้ง 7 เล่มนี้ มีสัมผัสสระต่อเนื่องกันโดยตลอด และลงท้ายด้วยคำว่า บารมี ซึ่งมีลักษณะคล้าย ร่ายยาว

การตั้งชื่อเรื่องและชื่อหนังสือด้วยภาษาที่มีลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการใช้ภาษาของประมูล อุตทฤษฏ์ ได้อย่างชัดเจนอีกประการหนึ่ง

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสั้นของประมุล อุดฺทฐูป มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา จากหนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 16 เล่ม คือ เรื่องธรรมดา กรณีย์เมย์ลับนอกใจ ไม่มีอะไรในกอไผ่ มาลีกับแมลง เสพสมภมิมสม ฤจะเรีตรมเยศ สีเกลศยงโลดเถลิง สเรีงระบาศารุ พรุคว้งถึงนรกสวรรค์ ทรายเดือนตะวันพันฟ้าแลดิน เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้ คอกรัก ดวงยิหว่า ยายหี เล่ห์ชีวิต และ แม่ศรีเอย รวมเรื่องสั้นที่นำมาศึกษา 157 เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ดำเนินการด้วยวิธีวิจัย เอกสารแล้วเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ปรากฏผลว่า ประมุล อุดฺทฐูป มีกลวิธีการเขียนเรื่องสั้นที่ปรากฏซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความสม่ำเสมอในการเขียน สามารถสรุปเป็นลีลาในการเขียนเรื่องสั้นของเขา ดังนี้

ในส่วนของโครงเรื่อง เขามักเปิดเรื่องด้วยการบรรยายและพรรณนาเหตุการณ์ที่นำไปสู่เรื่องมากที่สุด การเปิดเรื่องแบบนี้ทำให้เรื่องน่าสนใจ และบ่งชี้ความเข้าใจของผู้อ่านให้เข้าใจเรื่องมากขึ้น เหตุการณ์ที่นำมาเปิดเรื่องเป็นเหตุการณ์สำคัญที่จะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาในเรื่อง หรืออาจเป็นเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นปัญหาในเรื่องก็ได้ การเปิดเรื่องที่ประมุล อุดฺทฐูป นิยมใช้มากเป็นอันดับที่สองคือการเปิดเรื่อง ด้วยการบรรยายและพรรณนาจากการเปิดเรื่องวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถสร้างจินตนาการถึงบรรยากาศในเรื่องได้เป็นอย่างดี แต่จากที่นำมาเปิดเรื่องนั้นมักไม่ใช่จากสำคัญของเรื่อง เมื่อตัวละครผ่านฉากไป ฉากนั้นก็จะมี ความหมายต่อเรื่อง การเปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับสามคือ การเปิดเรื่องโดยการบรรยายหรือพรรณนาตัวละคร ตัวละครที่นำมาเปิดเรื่องเป็นตัวละครเอก และสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงตัวละคร จะมีผลในการสร้างความเข้าใจเรื่องและรู้จักตัวละครมากขึ้น การเปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับสี่คือการเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา บทสนทนาที่นำมาเปิดเรื่องอาจเป็นบทสนทนาที่สะท้อนความสนใจของผู้อ่าน หรืออาจเป็นบทสนทนาที่เด่นในด้านการใช้ภาษาก็ได้ การเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาเป็นการเปิดเรื่องที่สร้างความสนใจของผู้อ่านได้ดี แต่ประมุล อุดฺทฐูป ก็ไม่ใช้การเปิดเรื่องแบบนี้

มากนัก และการเปิดเรื่องที่พบเป็นอันดับสุดท้ายคือการเปิดเรื่องด้วยบทเพลงหรือบทละคร นิทาน บันทึกประวัติศาสตร์ และข้อความชวนคิด เป็นการเปิดเรื่องที่เลือกใช้นิทาน บทละคร เพลง บันทึกประวัติศาสตร์ และข้อความชวนคิด ที่สอดคล้องกับเรื่อง มานาเรื่องแล้วจึงดำเนินเรื่อง ที่ต้องการเสนอ ข้อสังเกตประการหนึ่งคือการเปิดเรื่องในลักษณะนี้แสดงให้เห็นความสามารถ ในการสร้างเรื่องใหม่ โดยอาศัยโครงเรื่องเก่าของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี

ด้านการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนจะดำเนินเรื่องส่วนใหญ่โดยใช้มุมมองแบบพรรณนา ไร้ขอบเขตการดำเนินเรื่องแบบที่สามารถแสดงความคิด ความรู้สึก อารมณ์ของตัวละครในเรื่องทุกตัวโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ทำให้ถ่ายทอดเรื่องราวไปสู่ผู้อ่านได้ทุกแง่มุม มุมมอง ในการเล่าเรื่องที่พบเป็นอันดับที่สองคือมุมมองแบบพรรณนาจำกัดขอบเขตแบบผู้เล่าเรื่อง ในฐานะผู้กระทำ วิธีนี้ตัวละครเอกจะเล่าเรื่องของตนเอง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทน ตัวเอง และมุมมองในการเล่าเรื่องที่พบเป็นอันดับสุดท้ายคือการใช้มุมมองแบบพรรณนาจำกัด ขอบเขตแบบผู้เล่าเรื่องในฐานะผู้สังเกตการณ์ วิธีนี้ตัวละครจะเล่าเรื่องของตัวละครอื่นตาม ที่ได้รับรู้มา การใช้มุมมองแบบจำกัดขอบเขตจะทำให้ผู้อ่าน รับรู้เหตุการณ์ในเรื่องพร้อมกับ ผู้เล่าเรื่อง และรู้สึกเหมือนร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย

การเรียงลำดับเหตุการณ์ในเรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป ส่วนใหญ่จะเรียงลำดับ ตามปฏิทิน คือตั้งแต่เหตุการณ์แรกจนถึงเหตุการณ์สุดท้าย เป็นการเรียงลำดับเรื่องที่เป็น ระเบียบและเข้าใจได้ง่าย การเรียงลำดับเหตุการณ์ที่พบบ่อยเป็นอันดับสอง คือการเล่าเรื่อง ย้อนหลัง เป็นการคำนึงถึงความหลังของตัวละคร และการเรียงลำดับเหตุการณ์ที่พบเป็นอันดับ สุดท้ายคือการเล่าเหตุการณ์สลับไปมา การเรียงลำดับเหตุการณ์แบบนี้คล้ายการตัดต่อภาพยนตร์

การสร้างความขัดแย้งที่พบมากที่สุดในเรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป คือความขัดแย้ง ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างชายกับชาย เป็นความขัดแย้งที่พบ มากที่สุดในกลุ่มนี้ ข้อสังเกตประการหนึ่งในการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์คือ ผู้เขียนไม่นิยมใช้ความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง และปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งของมนุษย์ กับมนุษย์คือการชิงรักหักสวาทระหว่างหนึ่งหญิงสองชาย ความขัดแย้งที่พบบ่อยเป็นกลุ่มที่สองคือ

การสร้างความขัดแย้งในใจของตัวละคร เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการตัดสินใจไม่ได้ว่าจะเลือก กระทำสิ่งใดจึงเกิดความทุกข์ ความขัดแย้งที่พบเป็นอันดับสาม คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ปัญหาที่พบคือ เรื่องความยากจน และสงคราม ความขัดแย้งของมนุษย์กับสังคมนี้ปรากฏในเรื่องสั้นจำนวนไม่มาก แต่ก็แสดงความคิดเห็นเข้า ๆ กันจนเห็นว่า ผู้เขียนตระหนักถึงปัญหาความยากใน และต่อต้านสงคราม

ส่วนการปิดเรื่อง ประมูล อุทธูป นิยมเรื่องแบบพลิกความคาดหมายมากที่สุด การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายของเขจะเป็นการปิดเรื่องที่ตรงข้ามกับความคิดของผู้อ่าน ทำให้รู้สึกสนุกสนาน การปิดเรื่องที่พบรองลงมา คือ การปิดเรื่องแบบทิ้งท้าย เป็นการปิดเรื่องโดยทิ้งเหตุการณ์ในเรื่องไว้ให้ผู้อ่านคิดต่อว่าเรื่องจะดำเนินต่อไปอย่างไร การปิดเรื่องแบบนี้เปิดโอกาสให้ผู้อ่านสนุกสนานกับการใช้จินตนาการของตนคิดเหตุการณ์ต่อไป การปิดเรื่องที่พบมากเป็นอันดับสามคือการปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต คือปิดเรื่องในลักษณะสมจริง และพบเห็นโดยทั่วไป การปิดเรื่องแบบนี้มักทิ้งแง่คิดให้ผู้อ่านมองเห็นความจริงอันเป็นแก่นแท้ของมนุษย์และโลก การปิดเรื่อง ที่พบมากเป็นอันดับสี่คือ การปิดเรื่องแบบสุขสมหวัง เป็นการปิดเรื่องโดยให้ตัวละครเอกพบความสุขสมหวัง และความสำเร็จ ทำให้ผู้อ่านรู้สึกยินดีกับตัวละคร และการปิดเรื่องที่พบเป็นอันดับสุดท้ายคือการปิดเรื่องแบบเศร้า เป็นการปิดเรื่องที่ความตาย ความสูญเสีย ความผิดหวังของตัวละครเอกที่เป็นคนดี ทำให้ผู้อ่านประทับใจและเสียใจไปกับตัวละคร ข้อสังเกตประการหนึ่งของการปิดเรื่องคือ บางครั้งผู้เขียนจะใช้กลวิธีในการปิดเรื่องมากกว่า 1 วิธี คือปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิตพร้อม ๆ กับปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย ทำให้ผู้อ่านได้รับความบันเทิงและได้ขบคิดไปในเรื่องเดียวกัน

ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสั้นของประมูล อุทธูป มากที่สุดคือตัวละครที่เป็นมนุษย์ ผู้เขียนจะแสดงลักษณะของตัวละครที่เป็นมนุษย์ 2 ประการคือ ลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางพฤติกรรม ในด้านลักษณะทางกายภาพ ตัวละครเป็นเพศชายมากกว่าหญิง มีอายุระหว่าง 28 - 50 ปี ผู้เขียนมักระบุสถานภาพทางกรสรมของตัวละครอย่างชัดเจน ตัวละครมีอาชีพหลากหลายและพอใจในอาชีพของตนและมักมีชื่อเสียงเรียงนามอย่างชัดเจน การแสดงลักษณะทางกายภาพของตัวละครนี้ ผู้เขียนจะไม่แสดงรายละเอียดของตัวละครอย่างชัดเจนทุกตัว

แต่จะแสดงเมื่อรายละเอียดนี้มีความสำคัญต่อเรื่องต่อไป ส่วนลักษณะทางพฤติกรรม ตัวละคร มีลักษณะทางพฤติกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยจำแนกได้เป็น 10 กลุ่ม คือ ตัวละครที่เป็นตัวของ ตัวเอง ตัวละครที่ไม่เป็นตัวของตัวเอง ตัวละครที่ยอมรับความจริง ตัวละครที่ไม่ยอมรับความจริง ตัวละครที่มักมากในกามารมณ์ ตัวละครที่ชอบบ่มเพาะผู้ที่ย่อยกว่าตัว ละครที่รักศักดิ์ศรีของตน ตัวละครที่ชอบใช้อารมณ์ ตัวละครที่โลเลเปลี่ยนใจง่าย และตัวละครที่มีความโลภ นอกจากนั้น ยังมีตัวละครที่มีพฤติกรรมเบ็ดเตล็ดไม่สามารถจัดเป็นกลุ่มได้อีกด้วย ส่วนตัวละครที่เทียบเท่า มนุษย์ แบ่งเป็นสองประเภทคือ ตัวละครที่เป็นญาติพี่น้อง และตัวละครที่เป็นสัตว์ ตัวละครใน กลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมเช่นเดียวกับมนุษย์ และตัวละครกลุ่มสุดท้ายคือ ตัวละครที่เป็นสัตว์จะ ปรากฏน้อยครั้ง และไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก การเสนอตัวละครจะใช้การเล่าเรื่อง โดยมีผู้เล่า หรือใช้การเสนอตัวละครแบบให้เห็นจากการกระทำของตัวละครเอง

บทสนทนาในเรื่องจำแนกเป็นบทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง บทสนทนาที่ใช้ใน การเสนอตัวละคร และบทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิด บทสนทนาที่ใช้ในการดำเนินเรื่อง เป็นบทสนทนาเพื่อกล่าวถึงปัญหาในเรื่อง เสนอเหตุการณ์ในเรื่องหรือช่วยในการปิดเรื่อง บทสนทนาประเภทนี้จะทำให้เรื่องดำเนินไปได้ราบรื่นขึ้น และช่วยประหยัดเนื้อที่ในการ บรรยายเหตุการณ์ยาว ๆ อีกด้วย บทสนทนาที่ใช้ในการเสนอตัวละครเป็นบทสนทนาเกี่ยวกับ ตัวละคร ทั้งด้านลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางพฤติกรรมของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรู้จัก ตัวละครในเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ส่วนบทสนทนาที่ใช้ในการเสนอแนวคิดเป็นบทสนทนา ที่มุ่งให้ ข้อคิดเกี่ยวกับชีวิตและความรัก เป็นบทสนทนาที่มีขนาดยาว ภาษาที่ใช้ไม่ค่อยสมจริง แก่พิถิ พิดันเพื่อสื่อความคิด บทสนทนาแบบนี้ ผู้อ่านต้องศึกษาอย่างละเอียด จึงจะได้ข้อคิดและอารมณ์ อย่างเต็มที่ บทสนทนาทั้ง 3 ประเภทนี้ จะสอดคล้องกับตัวละคร และเหตุการณ์ในเรื่องเป็น อย่างดี

จากในเรื่องสั้นของประมุข อุษธรูป - จำแนกตามสถานที่เป็น 3 กลุ่ม คือ จากใน กรุงเทพฯ จากในชนบท และจากในจินตนาการ จากในกรุงเทพฯ ประกอบด้วยอาคาร ลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ร้านค้า แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ และสถานที่ราชการ ถนนหนทาง ยานพาหนะ แสดงให้เห็นถึงความโอ่อ่าสะดวกสบาย และสถานที่ในกรุงเทพฯ

ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นความมั่งมี และโอกาสในการแสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง จากในชนบท ประกอบด้วยอาคารลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย ร้านค้า แหล่งบันเทิง เจริญรมย์ และสถานที่ราชการ ที่มีปริมาณน้อยกว่าและทันสมัยน้อยกว่าในกรุงเทพฯ แต่ชนบทจะมีแหล่งสวยงามทางธรรมชาติ ได้แก่ ทะเล ภูเขา ห้วย หนอง น้ำตก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความร่มรื่นน่าอยู่ของสถานที่ในชนบทได้ดี ส่วนจากในจินตนาการแยกเป็นสองกลุ่ม คือ จากต่างดาว ได้แก่ ดาวอังคาร ดวงจันทร์ และดาวไนมีชื่อ เป็นต้น จากเมืองสมมติจะมีลักษณะคล้ายเมืองในนิทานไทย ประมูล อุทธาธิปไตย ภูมิภรรยาฉายฉายละเอียดของจากมากนั้ก เว้นแต่ต้องการเน้นจากนั้นเป็นพิเศษ ในด้าน ความสมจริง จากในกรุงเทพฯ จะมีความสมจริงในแง่สถานที่ที่มีอยู่จริงมากกว่าจากในชนบทจากจะสอดคล้องกับอารมณ์ของตัวละครและเรื่องเป็นอย่างดี แต่จะไม่ค่อยช่วยในการดำเนินเรื่องมากนัก ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นของประมูล อุทธาธิปไตย เป็นเรื่องสั้นที่เน้นโครงเรื่อง และตัวละครมากกว่าเน้นฉาก

ในด้านแก่นเรื่อง เรื่องสั้นของ ประมูล อุทธาธิปไตย เสนอแกนเรื่องหลัก 4 ประการคือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก แก่นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว แก่นเรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์ และแก่นเรื่องเกี่ยวกับ ลักษณะของมนุษย์ในสังคม โดยแก่นเรื่องส่วนใหญ่จะเป็น แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก แก่นเรื่องชนิดนี้เสนอแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับความรัก และชีวิตมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความรักนั้นเป็นความรักเชิงชั่วสาว มีทั้งความสุขและความทุกข์ ความสมหวังและความผิดหวัง แก่นเรื่อง เกี่ยวกับครอบครัวเน้นให้เห็นถึงสาเหตุที่ทำให้ครอบครัวแตกแยก อันได้แก่ ความหึงหวงการมีคุณสมบัติที่คู่สมรสต้องการไม่พอ และความระแวงไม่ไว้วางใจกัน ตลอดจนการขาดความรอบคอบในการแต่งงาน แก่นเรื่องเกี่ยวกับกามารมณ์จะเสนอแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับกามารมณ์และชีวิตมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า กามารมณ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์เพราะจะช่วยให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็เตือนสติมนุษย์ว่าไม่ควรหมกมุ่นอยู่กับกามารมณ์มากเกินไป เพราะจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติยศทรัพย์สิน ส่วนแก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของมนุษย์ในสังคม จะเสนอให้เห็นความเป็นจริงเกี่ยวกับลักษณะของมนุษย์ว่าโลเลเปลี่ยนใจง่าย รักตนเอง และแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ในสังคมมีทั้งคนดีและคนร้าย แก่นเรื่องหลักทั้ง 4 ประเภท แสดงให้เห็นว่า

ผู้เขียนมุ่งเสนอปัญหาของปัจเจกชนโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและอารมณ์ของมนุษย์มากกว่าการเสนอปัญหาด้านอื่น ๆ

ส่วนการใช้ภาษา ประมวล อุดมธูป เลือกใช้ภาษาอย่างประณีต ทั้งในด้านการเลือกใช้เสียงของคำ การใช้คำ และการใช้โวหาร โดยในเรื่องการเลือกใช้เสียงของคำ เขา นิยมใช้คำที่มีเสียงคล้องจองทั้งสองพยางค์และสี่พยางค์ และคล้องจองทั้งเสียงพยัญชนะและเสียงสระ ลักษณะที่น่าสังเกตในการเลือกใช้คำที่มีเสียงคล้องจองคือ คำคล้องจองที่เขาใช้นั้นมีที่เป็นคำซึ่งใช้กันตามปกติ และคำที่คิดขึ้นใหม่ การใช้คำซ้อนเสียง ผู้เขียนนิยมใช้คำซ้อนเสียงสี่พยางค์มากกว่าคำซ้อนเสียงสองพยางค์ และมักปรากฏในข้อความที่เป็นภาษาพูด และนอกจากนี้ เขายังนิยมใช้คำซ้ำเสียงและคำเลียนเสียงธรรมชาติอีกด้วย

ด้านการใช้คำ ผู้เขียนเป็นผู้ที่เลือกใช้คำที่มีความหมายชัดเจน และมีการเน้นความหมายของคำด้วยวิธีต่าง ๆ คือ การใช้คำขยายเพื่อเน้นความหมาย การใช้คำขยายคำกริยาการใช้คำซ้ำเพื่อความหมาย การใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย การใช้คำยัดความหมาย และการสร้างคำใหม่ คำที่เขาเลือกใช้จะมีพลังในการแสดงความหมายของสิ่งที่ต้องการเสนออย่างชัดเจน สามารถสร้างภาพและอารมณ์ให้แก่ผู้อ่านได้อย่างดี

ด้านการใช้โวหาร ประมวล อุดมธูป นิยมใช้โวหารภาพพจน์ อันประกอบด้วย อุมาอุปมาอุปไมย บุคลาธิษฐาน อติพจน์ และปรีชาพจน์ การใช้โวหารของเขาจะปรากฏการใช้โวหารอย่างสม่ำเสมอ และการใช้โวหารของเขาจะช่วยเน้นความหมายในการสร้างภาพและอารมณ์ได้อย่างดียิ่ง

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป พบว่าเป็นเรื่องสั้นที่มุ่งเสนอปัญหาของปัจเจกชนโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและอารมณ์ของมนุษย์ เรื่องสั้นของเขาเสนอภาพชีวิตของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งดีร้าย สุขทุกข์ สมหวังและพลาดหวัง สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าเขาเป็นนักประพันธ์ที่เข้าใจโลกและเข้าใจมนุษย์ เป็นนักประพันธ์ที่มองโลกกว้าง

ในด้านองค์ประกอบ เรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป มีองค์ประกอบครบถ้วนตามลักษณะของเรื่องสั้น และองค์ประกอบทุกส่วนสอดคล้องกลมกลืนกันตลอดเรื่องทั้ง ตัวละคร ฉาก

บทสนทนา และแก่นเรื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประมูล อุดฺตธูป เป็นผู้ที่มีนิสัยรักการอ่าน ข้างสังเกต รวมไปถึงประสบการณ์จากการทำงานด้านคัดสรรเรื่องสั้นลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ สยามรัฐเป็นเวลานาน ทำให้ได้พบเห็นตัวอย่างเรื่องสั้นที่หลากหลาย ก่อให้เกิดประสบการณ์สะสม ประกอบกับความสามารถในการเขียนส่วนตัวของเขาเอง ทำให้บุคคลผู้นี้เขียนเรื่องสั้นได้น่าสนใจ

ด้านกลวิธีการเขียน ประมูล อุดฺตธูป เป็นนักเขียนที่มีความคิดสร้างสรรค์ เขาพยายามสร้างปรากฏการณ์ใหม่ในเรื่องสั้นของเขา เช่น วิธีการเปิดเรื่องแบบต่าง ๆ คือ การเปิดเรื่องด้วยบทเพลง บทละคร นิทาน หรือบันทึกประวัติศาสตร์ รวมถึงการสร้างฉาก ในจินตนาการ ตลอดจนการสรรคาคำใหม่ขึ้นใช้ในเรื่อง

ด้านการใช้ภาษา ประมูล อุดฺตธูป เป็นผู้ที่ใช้ภาษาได้อย่างงดงาม สามารถเลือกใช้คำและข้อความที่กระชับ แต่สื่อความหมายได้ชัดเจนพร้อมด้วยเสียงของคำที่ไพเราะมีสัมผัส กลมกลืนกัน เช่น แทนการใช้ภาษาคาด ๆ แบบธรรมดาว่า เธอมีเสน่ห์มากมายจนสุดพรรณนา เขาก็ใช้ว่า เธอมีเสน่ห์เล่ห์เหลี่ยมอันแรงรัง หรือการปรุงคำขึ้นใหม่ เช่น แร้วมฤตยู เพื่องมระ ข้องชีวิต ลักษณะเช่นนี้ทำให้เห็นได้ชัดว่า ประมูล อุดฺตธูป เป็นผู้ที่มีความพิถีพิถันในการเลือก พินิจคำ และการเรียบเรียงคำไปด้วยกัน

ประมูล อุดฺตธูป เป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการสร้างงานให้มีคุณภาพอย่างแท้จริงมากกว่า ที่จะเพ่งเล็งถึงปริมาณของเรื่อง ดังที่ ประหยัด ศ.นาคะนาท ผู้เคยร่วมงานกันมานานับสิบปี กล่าวว่ ประมูล อุดฺตธูป ต้องใช้เวลาตลอดคืนเพื่อเขียนเรื่องเพียงย่อหน้าเดียว

ลักษณะที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺตธูป มีอยู่ 3 ประการ คือ ลักษณะ ประการแรก เรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺตธูป นิยมปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย อันเป็นกลวิธี ที่นิยมมากในเรื่องสั้นต่างประเทศ เช่น เรื่องสั้นของ ไอ เฮนรี่ หรือเรื่องสั้นของกียูเคอ ไมบัสซัง แม้เรื่องสั้นในปัจจุบันจะไม่สืบทอดแนวการปิดเรื่องดังกล่าว แต่การหักมุมของ ประมูล อุดฺตธูป ก็ยังน่าสนใจอยู่มาก ดังจะเห็นได้จากเรื่อง รูปโฉมโฉมพรรณ ไธเอ๋ยพยอม ยายเอ๋ยมอ้มส้ม เป็นต้น

ลักษณะประการที่สอง เนื่องจาก ประมูล อุดฺตธูป เป็นนักแปลเรื่องสั้นและนวนิยาย ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลผู้นี้ อาจจะได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งของเรื่อง ต่างประเทศเข้ามาสู่เรื่องสั้นของเขา เช่น การนำโครงเรื่องจากต่างประเทศมาดัดแปลงใช้

เช่น เรื่องแรงคัง กับเรื่องแปล แค้นนี้ต้องชำระ (จากเรื่อง รีเวนจ์ โดย ซามูเอล บลาส) จะพบว่า มีโครงเรื่องที่คล้ายกันคือ สามีกลับบ้านพบภรรยาถูกข่มขืนจนเสียสติ ด้วยความแค้นจึงพาภรรยาออกตามล่าคนร้าย เมื่อฆ่าผู้ที่ภรรยาชี้ตัวว่าเป็นคนร้ายแล้วพาภรรยาเดินทางกลับบ้าน ระหว่างเส้นทางภรรยาก็ชี้ตัวผู้ชายอื่น ว่าเป็นคนร้ายอีกด้วยความเสียสติของเธอ

ลักษณะที่น่าสังเกตประการที่สาม คือในปัจจุบันเรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺทุรูป ยังได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นเรื่องสั้นชั้นครูและไม่ล้าสมัยแม้เวลาจะล่วงเลยจากช่วงเวลาที่ตั้งมาเกือบ 40 ปีแล้ว ดังคำนิยมหรือคำกล่าวของนักประพันธ์ นักวิจารณ์ และนักอ่าน ดังได้กล่าวถึงแล้วในเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าบทที่ 1 ทั้งนี้เนื่องมาจากความสามารถในการเขียนของ ประมูล อุดฺทุรูป และลักษณะเนื้อเรื่องที่สะท้อนปัญหาของปัจเจกชน อันเป็นปัญหาที่ปรากฏในทุกยุคทุกสมัย ดังที่ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดและความคิดเห็นไว้แล้วในแต่ละตอน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวិเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมูล อุดฺทุรูป ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า ยังมีสิ่งที่น่าสนใจที่ควรศึกษาค้นคว้าต่อไปอีก ดังนี้

1. ควรศึกษาวิเคราะห์งานเขียนประเภทนวนิยาย ของ ประมูล อุดฺทุรูป ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และศิลปะการใช้ภาษา
2. ควรศึกษาวิเคราะห์ศิลปะการใช้ภาษาในเรื่องแปลของ ประมูล อุดฺทุรูป
3. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ประมูล อุดฺทุรูป กับผลงานประพันธ์ประเภทต่าง ๆ ของเขา
4. ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเรื่องสั้นร่วมสมัยของนักเขียนสมัยเดียวกันกับ ประมูล อุดฺทุรูป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.

_____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.

คารพ นวชน (รวมรวม เรียบเรียง และสัมภาษณ์). ชีวิตบนถนนหนังสือของอุษณา เพลิงธรรมและวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ : ศักดิ์สิทธิ์การพิมพ์, 2531.

เจตนา นาควัชร. วรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

_____. ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยดวงกมล จำกัด, 2521.

เจ้าจาปี (นามแฝง). ดวงยิหวา. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2510.

_____. ดอกกรัก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2534.

_____. แม่ศรีเอย. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2514.

_____. ยาหยี. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2510.

เจือ สตะเวทิน. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์, 2518.

_____. ศิลปะการประพันธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2510.

ชวน เพชรแก้ว. การศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา :

โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2521.

ชิตส์ณี สินธุสิงห์, บรรณาธิการ. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะ

อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ชูทิพย์ นาฏ. เรื่องสั้นภาษาอังกฤษและเรื่องสั้นอเมริกัน. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

ดวงมน จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2527.

ศรีศิลป์ บุญจร. "กระบวนการอ่านเพื่อความรอบรู้" ใน การใช้ภาษาไทย หน่วยที่ 9 - 15.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526.

นพ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. ปาถกถาเรื่อง นวนิยาย. กรุงเทพฯ :

แพรวพทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2519.

นวรรธ พันธเมธา. ไวยากรณ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2527.

นายราคาญ (ประยัด ศ. นาคะนาท). "เล่าความหลังเมื่อแรกรู้จัก และร่วมทำหนังสือชุดดอกไม้" ใน ชีวิตบนหนังสือของ อุษณา เพลิงธรรม และวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ : ศักดิ์เสรีการพิมพ์, 2531.

บรรจบ พันธเมธา. ลักษณะภาษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. วิเคราะห์สุวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2517.

ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2523.

พิศมัย ศรีอนุพันธ์. "วรรณกรรมปัจจุบัน : นวนิยาย (Novel)," วารสารวัฒนธรรมไทย. 22 : 10 (ต.ค. 26)

ภิญโญ กองทอง. ลักษณะ "ก้าวหน้า" ของเรื่องสั้นในช่วง พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2516. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.

ยุพร แสงทักษิณ. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2532.

'รงค์ วงษ์สวรรค์. โฉลกคลาสิก. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2531.

รัฐจวน อินทรกำแหง. "วิจารณ์ จัน คารา" ใน ชีวิตบนหนังสือของ อุษณา เพลิงธรรม และวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ : ศักดิ์เสรีการพิมพ์, 2531.

ลัลลนา ศิริเจริญ และสุมาลี นิมานภาพ. ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2529.

วรรณ แก้วแพรก. การใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน. กรุงเทพฯ : ไรเคียนส์ไตร์, 2532.

วันเนา ยูเด็น. วรรณคดีเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2530.

- วิลยา วิวัฒน์. "มุมมองกับการศึกษาวรรณกรรมไทย," เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง
หลาภมิตี หลายลีลา ในวรรณกรรมไทย. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2533.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
แพร่พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2518.
- วิจิตร แสงพลสิทธิ์. ความรู้เรื่องภาษาต่างประเทศในภาษาไทย. กรุงเทพฯ :
ไอเคียนส์ไตร์, 2524.
- วิฑู ไสภวงศ์. การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2534.
- วิภา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- วิลาศ มณีวัต. "ความเหมือนกันของ ประมูล อุดธุป กับ จอห์น สไตน์เบ็ค," ใน ชีวิตบน
ถนนหนังสือของ อุชฌา เพลิงธรรม และวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์เสรีการพิมพ์, 2531.
- ศิเรมอร อุดธุป. "พ่อสอนฉันเสมอว่า ความขยันไม่ได้ทำได้กับทุกสิ่ง," ใน ชีวิตบนถนนหนังสือ
ของ อุชฌา เพลิงธรรม และวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ : ศักดิ์เสรีการพิมพ์,
2531.
- สมชาย ลาควน. ไวยากรณ์ไทย. กรุงเทพฯ : ไอเคียนส์ไตร์, 2526.
- สนิท ตั้งทวี. ความรู้และทักษะทางภาษา. กรุงเทพฯ : ไอเคียนส์ไตร์, 2528.
- สีธา พินิจภูมิล. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
กรมการปกครอง, 2515.
- สุทธวิงศ์ พงษ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- สุพรรณี วราทร. ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2528.
- สุคนธ์ จงตระกูล. ตำราวรรณคดีวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- เสรีयरโกเศศ (นามแฝง). การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2515.
- อมราวดี (นามแฝง). "อุทธระของความรักรู้ในงานแปล," ใน ชีวิตบนถนนหนังสือของ อุชฌา
เพลิงธรรม และวิลาศ มณีวัต. กรุงเทพฯ : ศักดิ์เสรีการพิมพ์, 2531.

อุษณา เพลิงธรรม (นามแฝง). กรณีเมียลับนอกใจ. กรุงเทพฯ : ทับทิมสี, 2534.

_____. ตราบนี้นะวันพันฟ้าแลคืน. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2513.

_____. พริ้วว้งถึงนรกและสวรรค์. กรุงเทพฯ : ฅมิกจีน, 2535.

_____. เพียงประคั้นแหล่งหล้า บารนี้. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2513.

_____. มาลิกกับแมลง. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2507.

_____. ไม่มีอะไรในกอไผ่. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สำส่น, 2517.

_____. ฤจะเรศรมเยศ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฅมิกจีน, 2532.

_____. สเร้งระบาการู. พระนคร. ประพันธ์สำส่น, 2512.

_____. ลิเกลศยังไลดเถลิง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฅมิกจีน, 2533.

_____. เสฟสมบิสม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ฅมิกจีน, ม.ป.ป.

Hamalian, Leo, and Karl Frederick R. The Shape of Fiction. United States of America - Holt, Rinchart and Winston. Inc., 1975.

Perrine Lawrence. Sound and Sense. New York, Harcont, Brace & World, Inc., New York, 1969.

ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း

ชีวประวัติ ของ ประมูล อุดหนุน

ประวัติส่วนตัว

ประมูล อุดหนุน เกิดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2463 ณ บ้านเลขที่ 1028 ถนนบ้านหม้อ อำเภอพระนครศรี จังหวัดพระนครศรี เป็นบุตรคนแรกในจำนวน 8 คนของ นายอู่ และ นางเพิ่ม อุดหนุน บิดามีอาชีพรับราชการ ประมูล อุดหนุน มีชื่อเดิมว่า "ประภัสสร" ภายหลังป่วยหนัก จึงเปลี่ยนชื่อเป็น "ประมูล" ซึ่งมีความหมายว่า "เพิ่ม" ตามนามของมารดา สมรสกับ คุณประยงค์ศรี นาคะนาท มีบุตร 3 คน ผู้ชาย 2 คน และผู้หญิง 1 คน นามปากกาที่ใช้คือ ประมูล อุดหนุน, อุชฌา เฟื่องธรรม, เจ้าจ๊ว, มาลาธร อู่, ทองคำเปลว, ปอธ. และจอร์

การศึกษา

เนื่องจากบ้านเกิดของประมูล อุดหนุน เป็นร้านขายหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่น ทุกประเภท เขาจึงมีโอกาสดำรงหนังสือทุกเล่ม เริ่มเรียนหนังสือที่โรงเรียนเพาะกุฎธร จมัญญมัตถ์จากโรงเรียนมัธยมกลุ่มพิทยา มัธยมกลางและปลายที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และจบมัธยมแปดโดยการสอบเทียบ

การทำงาน

เริ่มทำงานที่กองรังวัด เขียนแผนที่และเรียนช่างรังวัดไปด้วย จบประกาศนียบัตรช่างจัดวาง หลังจากนั้นจึงลาออกไปทำงานหนังสือพิมพ์ ในปี 2484 เกิดสงครามโลก หนังสือพิมพ์เลิกกิจการ จึงสอบเข้าเป็นข้าราชการกรมสหกรณ์ และทำงานหนังสือควบคู่ไปด้วย โดยเริ่มที่หนังสือพิมพ์ประชามิตร หนังสือพิมพ์บางกอก หนังสือพิมพ์สยามสมัย นิตยสารแสนสุข หนังสือพิมพ์สยามรัฐฉบับแบ่ง และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์และท้ายสุดเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชาวกรุง ปัจจุบันประมูล อุดหนุน ถึงแก่กรรมแล้ว เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2531

ผลงาน

ประเภทนวนิยายมี 2 เรื่อง คือ

1. เรื่องของ จัน คารา พ.ศ. 2517
2. เรื่องของ เวก สุริศรี (เขียนไม่จบ)

ประเภทเรื่องสั้น

1. เรื่องธรรมดา
2. กรรณีย์ล้นอกใจ
3. ข้อประยงค์ พ.ศ. 2496
4. แกมเก็จ พ.ศ. 2511
5. มาลีกันเมลง พ.ศ. 2507
6. เสพสมบัตินิยม พ.ศ. 2512
7. ฤๅจะเรีครมยศ พ.ศ. 2512
8. ลีเกลศยังไลดเถลิง พ.ศ. 2512
9. สเรีงระบาศารุ พ.ศ. 2512
10. พรุควังถึงนรกแลสวรร์ค พ.ศ. 2512
11. ตราบเดือนตะวันพันฟ้าแลดิน พ.ศ. 2513
12. เพียงประคั้นเพลงหล้า บารนี้ พ.ศ. 2513
13. ดวงยิหาวา พ.ศ. 2510
14. ยาทยี่ พ.ศ. 2510
15. เล่ห์ชีวิต พ.ศ. 2509
16. แม่ศรีเออย พ.ศ. 2514
17. ไม่มีอะไรในกอไผ่ พ.ศ. 2517
18. ดอกกรัก พ.ศ. 2513

ประเภทเรื่องแปล

1. ธารมณีดอกฟ้า	พ.ศ. 2502
2. เจ้าแม่ทองคำ	พ.ศ. 2503
3. โลภียชน	พ.ศ. 2505
4. เลือดเคঁ	พ.ศ. 2504
5. โลงของอีซ่า	พ.ศ. 2515
6. เก็บเบี้ยในรังโจร	พ.ศ. 2515
7. จอมทรนง	พ.ศ. 2508
8. ขาลาโก	พ.ศ. 2513
9. ปีกาจันนิวาส	พ.ศ. 2523

เรื่องเรื่องชีวิตเก็บความมาของ...ชายร่างสันทนต์ผิวสองสีคนนั้น

"เราเกิดที่ตึกแถวคูหาเลข 1028 ถนนบ้านหม้อ อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร..."

ประมูล อุดธุปเคยราฟังถึง "อัตชีวประวัติบางเลี้ยว" ของเขาไว้ดังนี้

ในตอนกลางดึกของคืนวันที่ 11 กรกฎาคม 2511

วันเดือนปีเกิดของเขาที่ได้รับการบันทึกเอาไว้คือ วันที่ 17 มิถุนายน 2463 เป็นบุตรคนแรกในจำนวน 8 คนของนายอู่ห์ - นางเพ็ญ อุดธุป

พ่อของเขาเป็นข้าราชการที่อยู่ตามต่างจังหวัดภาคต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่เมื่อแรกเกิด พ่อตั้งชื่อให้เพริศพริ้งว่า "ค.ช.ประภัสสร" แต่ครั้งใดเป็นเด็กเล็กได้สักพักเกิดป่วยหนักแทบเอาชีวิตรอด คุณตาเลยเปลี่ยนชื่อแก้เคล็ดเป็น "ประมูล" โดยเอาพยัญชนะของชื่อแม่มาเป็นมงคลช่วยคุ้มแม่ของเขาชื่อเพ็ญ ประมูลก็แปลว่า "เพ็ญ" นั่นเอง

ประมุขวัยเด็กและวัยเรียน

บ้านเกิดของประมูลเป็นร้านขายหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่นทุกประเภทมีเรื่องจันทน์แปลงหนังสือพิมพ์ตัดเก็บเย็บรวมเป็นเล่ม ๆ ให้เพื่อนบ้านเข้าอ่านด้วย เขามีโอกาสได้อ่านหนังสืออย่างมากมาจนเพาะนิสัยรักการอ่านมาตั้งแต่เด็ก ไม่มีหนังสือเล่มใดในร้านที่เล็ดรอดผ่านตาเขาไปได้

"ผมอ่านออกเขียนได้ที่โรงเรียนครูบัพหรือที่มีชื่อเป็นทางการว่า โรงเรียนเทวะกฤษณ์ ในตรอกข้างตลาดบ้านหม้อที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ตรอกขยะ"

ในวัยเด็กประมูลชอบสนุก ขุกขมและอยากรู้อยากเห็นไปทุกเรื่อง เขาชอบซ่อนจากบ้านหม้อไปจนถึงถนนตก บางซื่อ บางกระบือ บางครั้งข้ามสะพานพุทธฯ ไปจนถึงตลาดพลู แล้วค่อย ๆ ขยายออกไปตามบ้านช่องและถนนร่นแคว "สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นภูมิในงานเขียนของผม ผสมกับความเพ้อฝันนิด ๆ ฟุ้งซ่านหน่อย ๆ แถมความรักสว่ยรักงามอีกมาก ๆ อันหลังนี้สำคัญ ไม่หยอกสำหรับนักเขียนเรื่องแบบเสพสมมติสมอย่างผม" (แมน, ตุลาคม 2521)

จากโรงเรียนครูย้ายไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมกลุ่มพิทยา 3 ปี (ประมาณช่วง ปี 2475 - 77 อายุ 12 - 14 ปี) โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาลชาวบ้านเรียกว่าโรงเรียน วัดโพธิ์ท่าเตียน ที่นั่นเขาได้เพื่อนสนิทคนหนึ่งชื่อ สมชาย อาสนจินดา (ภายหลังย่อเหลือแค่ ส.) ตอนกลางคืนทั้งสองไปเรียนภาษาอังกฤษด้วยกันที่โรงเรียนหุตะวณิช ซึ่งชาวบ้านย่านบ้านหม้อ เรียกว่า "โรงเรียนครูสาลี" ภูมิรู้ภาษาอังกฤษของเขาจึงน่าจะดีกว่าระดับที่สอนในชั้นเรียน

"ต่อมาเราก็มีอันต้องย้ายสำมะโนครัวออกจากบ้านเกิดอาศัย กลับไปอยู่กับพ่อแม่เสีย ตามที่ถูกต้องทางอีกฟากของแม่น้ำเจ้าพระยา" เขาเล่าไว้ใน "อดีตวัยประวัติดวงเสี้ยว" แล้วเสริมอีก "จากละแวกบ้านที่ฝั่งธนบุรีแถวถนนสมเด็จเจ้าพระยาเราได้เที่ยวอ้อหล้าคำฉับด้วย แรงคะนองบ้าง แรงกระแสน้ำบ้างเที่ยวไปตั้งหลายย่านไกล ๆ ทางฝั่งพระนครเช่น ที่บ้านทะวาย ตรอกคันทน์ว่าสวยที่ถนนสีลม ตรอกปั้นแถวถนนสาทร ที่ตรอกแถวร้านฟาร์มามีชื่อที่สี่แยกวัดคอก วงเวียน 22 กรกฎาคมไม่มีคม และที่ไกลที่สุดก็คือย่านหัวเม็ดสะพานหัน เป็นอาทิ เหล่านี้เน้นว่า เป็นการเที่ยวไปอย่างดี มีโรแมนติคที่ไปอย่างไม่ดี ๆ นั้นอย่าไปเอ๋ยถึงมันเลย ยังมีอยู่อีก อดีตปะปนั้ง..."

จนมัธยมตอนต้นแล้วเขาปรารถนาจะเข้าอัสสัมชัญ แต่พ่อผู้ค่าเทอมโรงเรียนฝรั่งไม่ไหว น้องก็ยังมียกหลายคน จึงต่อมัธยมกลางและปลายที่โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เมื่อเลื่อนขึ้นชั้นมัธยม 7 นั้นเอง ทางโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าได้คัดแผนกอักษรศาสตร์ทั้ง คงเหลือแต่แผนกวิทยาศาสตร์ ประมูลเป็นอริกับวิชาคำนวณทุกชนิดเห็นว่าตัวเองคงไปไม่ไหวแน่ จึงแอบไปสอบเข้า ม.7 ที่โรงเรียนสวนกุหลาบแต่ไม่ได้ เขากลับไปเรียนฟากฝั่งธนฯ ตามเดิม แม้จะสอบผ่าน ม.6 มาด้วยคะแนน 86 เปอร์เซ็นแต่ผลปรากฏว่าเขาสอบ ม.7 ตก เขาเล่าว่า "จะเรียนซ้ำชั้นอย่างรุ่นพี่เขาทำกันก็ไม่ได้ เพราะระบบการศึกษาแห่งชาติได้ลงมือเปลี่ยนแปลง แล้ว จำแนกเป็นชั้นมัธยมศึกษา-เตรียมอุดมศึกษา-อุดมศึกษา ชั้น ม.7 จึงโดนตัดทิ้งไป เพื่อนผม ชั้นเดียวกันที่สอบตกเข้าย้ายไปเรียนชั้นเตรียมอุดมกันทั้งนั้น ที่ไปเข้าโรงเรียนเตรียมของทหาร ก็มีหลายพวกที่สอบ ม.7 ได้ก็สมัครใจถอยหลังไปอยู่เตรียม 1 ก็มีไม่น้อย"

คนอื่นจะถอยก็ถอยไป แต่ประมุขถอยไม่ได้ เพราะว่าทุนการศึกษาของบิดามีจำกัดจึงตัดใจ
 จรไปหาโรงเรียนราษฎร์ย่านเทศน์เข้าเรียน ม.8 ซึ่งสภาพการเล่าเรียนก็ชวนวิตกอย่างยิ่ง
 ครั้นผลการสอบไล่ปลายปีออกมาเป็นดังที่ทุกฝ่ายคาดคะเนกันไว้ ทั้ง ๆ ที่กระทรวงศึกษาฯ ภูมิล
 ลคหย่อนระดับคะแนนตามเกณฑ์ที่จะสอบผ่านได้ให้หลายคะแนนแล้วก็ตาม ประมุขยังสอบตก
 กลังไคว่ลงมาแบบเซอร์ ประหยัดเวลานั่งรอนั่งเรือไปตรวจดูผลการสอบไปได้แยะ

"ถึงอย่างไรทางกระทรวงทำนุก็ยังกรุณาให้อีกสำหรับนักเรียนเจ้ากรรมประเภทนี้
 คือยอมเทียบให้เท่ากับสำเร็จการเรียนชั้นมัธยมศึกษาใหม่ พอให้ไปเที่ยวสอบเข้ารับราชการใน
 อันดับต่ำสุดได้บ้าง ก็อันดับจัตวาโงละ นี่แหละประวัติการศึกษาของผม เขียนลงไปได้เลยว่า
 เรียนถึงชั้นมัธยม 8 แต่สำเร็จได้แค่ชั้นมัธยม 6-พลีกศ์อีก" (แนณ, ตุลาคม 2521)

สู่ราชการและงานหนังสือพิมพ์

พ.ศ. 2481 ประมุขอายุได้ 18 หลังจากที่มีการเรียนในระดับมัธยมปลายเริ่มตกต่ำจาก
 ที่เคยสอบได้ที่ 1 และเกือบบที่ 1 ลดอันดับซบลงจนถึงกับตกอย่างไม่เป็นท่า พ่อก็เลยจับเข้า
 ทำงานกองรังวัด ให้เขียนแผนที่และเรียนช่างรังวัดพร้อมกันไปด้วย จนสอบได้ประกาศนียบัตร
 ช่างจัตวาในอีก 2 ปีถัดมา ตอนนั้นเขามีผลงานตีพิมพ์ตามหน้าหนังสือแล้ว รู้สึกตะแบกกล้าขึ้น
 ประกอบกับทนอยู่กับวิชาคณิตศาสตร์ไม่ไหว จึงขอพ่อลาออกไปทำงานหนังสือพิมพ์

เขาเขียนเรื่องและเขียนโฆษณาขายเครื่องสำอางอยู่ได้พักใหญ่ ๆ ปี 2484
 ญี่ปุ่นก็บุกขึ้นบกเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม หนังสือพิมพ์ในเครือของกรมโฆษณาการที่เขามีส่วนทำอยู่
 สลายตัวทันที สภาพคนตกงานมาเยือนในทันใดเขากลับไปขอคหณัข้าวของพ่อแม่กินที่บ้านฝั่งธนฯ
 พยายามหางานทำเรื่อยมาอยู่พักหนึ่งก็ใกล้จะอายุใจ ปลงใจลงนั่งดูหนังสือสอบเข้าเป็นข้าราชการ
 กรมสหกรณ์แถวท่าเตียนปรากฏว่าสอบได้และได้ไปประจำหน่วยงานที่ปากน้ำ สมุทรปราการ

ต่อมาเขาก็ได้ขอย้ายตัวเองเข้ามาอยู่ในกรุง "ตอนนั้นยังไม่สิ้นสงครามคืนไทยเลยเห็นแสงไฟไหม้กรุงจากการโดนทิ้งระเบิดอยู่ตามเส้นขอบฟ้าลึบ ๆ ก็จะไม่เป็นส่ายอยู่ได้ เพราะให้ห่วงไปหมด ข้อนั้นแหละที่ทำให้ผมขอเข้าประจำกรมจนสำเร็จได้ แต่คุณพระคุณเจ้าช่วยผมผลิผลามเข้ามาตกอยู่ในกองประมวลบัญชีนั่นก็คือ พลัดเข้ามาตกอยู่ในกองตัวเลขการบัญชีและได้ถอนหนี้สินของชาวนา หนี้ต้องคร่ำเคร่งอยู่กับตัวเลขทั้งด้วยเครื่องคำนวณและลูกคิดแต่ผมก็อยู่มาได้จนเสร็จสิ้นสงครามแล้วก็ให้มันต้องเดินออกจากกรมมันไปอีก"

หลังจากนั้นแล้วชีวิตและชะตาของเขาก็ระเหิดไปกับงานหนังสือพิมพ์แต่อย่างเดียว ล้มลุกคลุกคลานมาราวอย่างเดียว ล้มลุกคลุกคลานมาราวอย่างที่เรียกว่า "สนุกก็สนุก น่านอนก็นอนเบื่อเชียว"

การทำงานหนังสือควบคู่กับงานเขียนของเขาต่อมาเริ่มที่หนังสือพิมพ์ประชามิตร ที่บางขุนพรหม ต่อมาที่ บางกอก ของประยัด ศ.นาคะนาท, หนังสือพิมพ์ สยามสมัย นิติสาร แสนสุข ของนายจิตต์ แพร่พานิช, หนังสือพิมพ์ สยามรัฐฉบับแบ่ง และ สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ จนครั้งสุดท้ายก่อนปัจจุบันเป็นบรรณาธิการ ชาวกรุง คนก่อนคนสุดท้าย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ฉบับประจำเดือนมีนาคม 2515 แต่ทำได้เพียงไม่ถึงครึ่งปีก็มีอันต้องล้มป่วยอีก เขาจึงออกมาแปลหนังสืออยู่กับบ้าน

ในการรับตำแหน่งบรรณาธิการ ชาวกรุง ครั้งนั้น เขาแถลงไว้ในระเบียบบรรณาธิการ ถึงหน้าที่การงานว่า "ผมเคยเป็นบรรณาธิการมาหนังสือเมื่อสัก 25 ปีมาแล้วเห็นจะได้ (หมายถึงหนังสือ บางกอกครั้งนั้น-ผู้เรียบเรียง) และยังจารีตชาติได้คือยังไม่หาย เพราะเป็นชีวิตหนังสือพิมพ์ที่ทุกันดารเหลือหลาย อดคัดขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง แต่ก็อบอุ่นดีเป็นอันมากด้วยเพื่อนพ้องที่ร่วมคณะและที่มาให้ความร่วมแรงร่วมใจ ฝ่ายหลังนี้บรรณาธิการ ชาวกรุง คนแรก(หมายถึง วิชาศ มีสวัสดิ์-ผู้เรียบเรียง) बैงษ์กันอยู่ด้วยผู้หนึ่ง"

"หนังสือเป็นบรรณาธิการที่ลำบากยากแค้น หนังสือเป็นบรรณาธิการอยู่ในที่ซึ่งอุดมมัยมคดียอยู่แล้ว รสชาติก็คงจะย่อมแนกกันไปเป็นธรรมดา คงมีเหมือนเดิมอยู่ประการเดียว เป็นสำคัญในความสัมพันธ์ คือความเป็นห่วง-เป็นห่วงในข้อที่จะหาความพึงพอใจสนองท่านผู้อ่านได้สักแค่ไหน และอย่างไร"

"และผมก็ตั้งใจยึดถือความเป็นห่วงข้อนี้ไว้เป็นคติในอันจะยังภารกิจใช้ลุล่วงไปด้วยดีเท่าที่สามารถจะทำได้"

"นี่เป็นส่วนหนึ่งที่อยากจะแจ้งให้ทราบด้วยความนับถือ"

แรงคลไจในงานเขียนมาจากการอ่าน

ประมวลว่าเขาอ่านหนังสือหัวปักหัวปำมาตั้งแต่หัวเท่าก้าน ความอยากที่จะเขียนบ้าง ค่อย ๆ บ่มเพาะพอกพูนขึ้น ชื่นชอบเรื่องของใครก็อยากจะเขียนให้ได้อย่างนั้นบ้าง แรก ๆ ก็อยู่ในใจ ต่อมาถึงขั้นแสดงออก เขาแปลบทกลบทเบ็ดเตล็ดเอาไว้อ่านเฮฮาในหมู่เพื่อนฝูงบ้าง แต่งคำบรรยายรูปการ์ตูนที่ได้มาจากหนังสือ พิคเจอร์ โชว์บ้าง จนถึงกับตัดปะสมุดเป็นหนังสือประจำห้องเรียนก็เคย

เขาเขียนตอบคำถามของเสถียร จันทิมาธรเมื่อปี 2511 ว่า...

"การได้เป็นอยู่เช่นนั้นและแรงกล้าที่ขึ้นอยู่เรื่อยมาตามแรมวัย จนกระทั่งกล้าเขียนส่งไปรษณีย์ไปให้หนังสือพิมพ์ ซึ่งก็ได้รับการพิจารณาลงพิมพ์ให้จนให้เกียรติศรัทธาใจยิ่งกว่าดีใจ นั้นก็เริ่มตั้งแต่อยากเก่งได้อย่างทุกนามปากกาของคุณเสี่ยว ศรีเสวกแห่งสำนักพิมพ์นายอุเทน เติบต่อมาก็อยากทำให้ได้เปรี้ยงปร้างอย่างเรื่องกามนิธ ครั้นมาถึงชุดชัยชนะของหลวงนฤบาลโดย "ดอกไม้สด" ...แม้จะติดต่องใจอย่างพิสมัยไหลหลงลักปานใดก็ต้องบ่มใจเอาไว้ ทั้งนี้เพราะผมรู้จักดีว่าเธอเป็นใคร พุดอย่างห้าม ๆ จะเรียกว่าเราเคยเป็นเพื่อนบ้านกันมาก็ได้ โดยที่เธอเป็นกุลสตรีสูงเยี่ยงอยู่ในวังบ้านหม้อ ส่วนผมก็มีนิวาสอันเป็นบ้านเกิดอยู่ใกล้ชิดติดกับหลังวังนี้"

ขนาดร่วมกันแพงเดียวกันเลย ซื้อมาเลย เสียแต่เป็นตึกแถวในช่วงคูหาที่อยู่ติดกับโรงครัว เฉพาะรายนั้นผมก็เลยต้องละเว้นเอาไว้ด้วยความเจียมตัวเจียมใจ เพราะคิดจะเป็นการอาจเอื้อมเกินไป แม้ในด้านอักษรศาสตร์ ต่อมาก็อยากจะทำเรื่องรักกันใจที่ออกพิชสงแหม่มขึ้นใจได้อย่างเรื่องหนึ่งของ จอห์น กิลสเวิร์ธ (ฉบับเรียบเรียงโดย 'แม่อนงค์' ชื่อเรื่อง พยอไมพร) แล้วต่อมาก็อย่างเรื่องอมรักอมไศกที่พริ้งด้วยสัทสนวนและเพริศด้วยมธุรสอย่างเรื่องในชุดแหวนประดับก้อยของสันต์ เทวรักษ์ แล้วต่อมาก็อย่างทุกเรื่องของมารี โคเรลลี (เฉพาะสัทสนวนแปลของ 'อมราวดี') แล้วต่อมาก็อย่างเรื่องอันแรงคังด้วยอารมณ์ทางเพศของอิสตรี ซึ่งผมเพิ่งจะมาได้ประจักษ์ด้วยความระทึกกึกก้องหัวใจจากเรื่องหนึ่งของ ซี.เอช. ลอว์เรนซ์"

แล้วในที่สุดก็สรุปว่า...

"จากที่ผมสาธยายตัวเองมายืดยาวนี้คุณก็คงพอจะเห็นได้แล้วว่ากระมังว่าการเป็นนักประพันธ์ของผมนั้น มีแรงคลมาจากการอ่านเป็นเบื้องแรก แรงคลนั้นก็คือความใฝ่ใจปรารถนาในอันที่จะทำให้ได้บ้างอย่างเรื่องที่ตนโปรดปรานต่าง ๆ ตามลำดับมาเหล่านั้น ความใฝ่ใจปรารถนาเหล่านี้ มันคงจะเข้าไปหมักและสะสมอยู่ตามต่อมไต่ของไรส์ก้อย่างในอินทรีย์ของผมและได้เพิ่มพูนเอาไว้เรื่อย ๆ มาเนิ่นนานตามแรมวัยดังกล่าว จนในที่สุดเมื่อผมเติบโตเต็มที่และตัดสินใจแน่วแน่แล้วว่าจะจะเป็นนักประพันธ์ไปจนชั่วชีวิตละ!"

พื้นฐานด้านการแปล

ประมูลเรียน ก.ไก่ ข.ไข่ ซ้ำกว่าเด็กคนอื่นเหมือนกัน แต่เรียนเอบีซีเร็วกว่าเพื่อน ๆ สักสองปี เรื่องนี้ควรให้เขาเล่าเองจะได้รายละเอียดดีกว่า

"และที่โรงเรียนเพาะกุลุธรอีกเหมือนกัน-ในแผนกกลางคืนซึ่งสอนภาษาอังกฤษโดยครูผู้ชาย ผมชอบบ๊วยครูตั้งแต่ท่านแรกซึ่งเป็นผู้เริ่มสอนเอบีซีดี และเอบีเอ็บ ไอบีอึบ ไอบีอึบ ไอบีอึบ ให้ผมเรื่อยมาจนสามารถอ่านเขียนที่เป็นภาษาได้เป็นคำ ๆ และจนถึงที่เป็นประโยค ๆ แล้วต่อมาก็สอนให้รู้จักพูดภาษาอังกฤษด้วยวิธีร้องเพลง...ในเซอร์ ไมซ์ เพลงสวด เป็นเพลง

สนุก ๆ สำหรับเด็ก ๆ อย่างเช่น พัวร์ โอลด์ โจ และเพลงคริกครีนอย่างเช่น ออลด์ แล็งก์
ไชยัน เป็นต้น ตลอดจนถึงครูท่านสุดท้ายที่นั่นซึ่งเริ่มสอนไวยากรณ์เบื้องต้นไว้ให้อย่างแน่นแฟ้น

"สำหรับครูภาษาอังกฤษนี้ ผมต้องขอยกไหว้และรำลึกคุณตลอดไปจนถึงบรรดาครูที่รับช่วง
ผมไปสอนต่อให้ในชั้นมัธยมต้น/มัธยมกลาง/และมัธยมปลายที่โรงเรียนครูสาลีหรือที่มีชื่อเสียง
อย่างเป็นทางการว่า 'โรงเรียนหตะวณิชย' ซึ่งตั้งอยู่ในละแวกระหว่างโรงเรียนเสาวภากับ
ท่ามกลางกับคลองหลอด และยังคงดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ผมไปเรียนภาษาอังกฤษต่อที่นั่นก็ใน
แผนกกลางคืนอีกนะแหละและเรียนลัทธิหลักสตรภาษาอังกฤษของโรงเรียนรัฐบาลที่เรียน
ในตอนกลางวันอยู่ปีละสองชั้นเรื่อยมา พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษที่ผมได้มาเป็นอย่างดีตามสมควร
แก่สภาพและได้อาศัยใช้อ่านแปลอยู่ในทุกวันนี้ จึงเรียกได้เต็มปากว่าผมได้มาจากที่นั่นทั้งสิ้น
(รวมทั้งภาษาฝรั่งเศสอีกเล็กน้อย ซึ่งบัดนี้ได้กลับ 'เข้าหม้อ' ไปหมดแล้ว แต่ก็โชคดีที่อุตส่าห์มา
ได้อาศัยภาษานี้จากภรรยา ซึ่งผ่านเป็นลำดับมาจากนางดาครุช/ราชินี/จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นับว่าท่านแรงไปอีกโย)"

"ทั้งนี้ก็ต้องนับว่าผมได้เป็นหนี้บุญคุณอยู่ไต่ดั่งหนึ่งใหญ่ ๆ เป็นเบื้องแรกต่อพี่สาวของผมซึ่ง
ไม่ใช่ว่าพี่แท้ ๆ หรือแม้เกี่ยวดองเป็นญาติกันเลยสักน้อยนิด--เป็นแต่เกิดในบ้านเดียวกันและอยู่ด้วย
กันเรื่อยมาจนผมเติบโตเกินไปที่จะอาศัยอยู่ที่นั่นได้อีกต่อไป สิริรวมเวลาที่เรายู่ด้วยกันมาอย่าง
ชิดเชื่อกันว่าบ้านผู้ใหญ่ของเธอดูโดยไม่ขาดเลยสักวันก็ราว 15 ปีนับแต่วันเกิดของผม เธอผู้นั้นแหละที่
จับผมเรียนเอนี้มาเกือบไล่ ๆ กับตอนที่ยังเรียนนอกขอและยังเป็นแรงตลใจให้ผมพยายามเรียน
ฝรั่งเศสด้วยอีกภาษาหนึ่ง

"บัดนี้เธอได้ถึงแก่กรรมและเป็นสุขสถาพรแล้วในสัมปรายภพและผมยังคงรำลึกนึกไหว้
เธออยู่ตลอดมา ตั้งแต่ที่เชิงเมรุจนถึงเดี๋ยวนี้"

นั่นเป็นข้อความที่เขาเขียนตอบคำถามของเสถียร จันทิมาธร เมื่อปี 2511 ซึ่งมีปรากฏอยู่ในหนังสือ ชื่อฟ้า ฉบับ "กึ่งโคม" เมื่อสืบความต่อมาก็ได้รู้ว่าผู้เป็นเสมือนพี่สาวของเขาคนนั้น ชื่อ ลาโย (สุทธิพงษ์) พงศ์ศิริ

เมื่อเขาเรียนภาษาอังกฤษจนจบจากโรงเรียนครูสาละแล้วก็สมัครเข้าเรียนต่อในสถาบันแห่งหนึ่งแถววังบูรพา เขาเล่าว่าได้ครูภาษาอังกฤษใหม่ 2 คน คนหนึ่งเป็นชายมีฐานันดรศักดิ์เป็นถึงหม่อมเจ้า "เป็นนักเรียนนอกเรียนเยี่ยมมาจากอเมริกา ทรงรุดสปอร์ตมาสอน...องค์นี้ท่านเก่งสมารถ ภูมิรู้ก็สูง-ลึก-แน่น พูดจาดีแสนหน้าพิง ไปเสียทั้งนั้นอารมณ์ขันก็เป็นเลิศ แถมเคยเป็นแชมป์มวยมาจากไทล้นแห่งเดียว คุณรู้จักไหม หม่อมเจ้าประสมสุขสุขสวัสดิ์ ครูอังกฤษท่านนี้แหละที่ประสิทธิ์ประสาทเคล็ดสำคัญในการแปลหนังสือให้ผม ท่านถือคติว่านักแปลที่เก่งต้องสามารถถอดเป็นภาษาไทยให้ได้กระบวนการครบทุกคำของต้นฉบับภาษาอังกฤษ" (แมน, ตุลาคม 2521)

ที่มาของ "อุษา เพลิงธรรม"

"ผมรู้จักดี. เอ็ม.ลอร์เรนซ์เป็นครั้งแรกด้วยหนังสือรวมเรื่องสั้นของเขาที่ชื่อ เธอะ วุฒัน ชัย ไรโรค อเวย์ อันเป็นชื่อของเรื่องนาในชุดนั้น ซึ่งนั่นมันก็สักสามสิบปีมาแล้วเห็นจะได้ กระมัง เป็นเรื่องของหญิงร้างสาวจากสามิจนทนกลัดกลืนอยู่ไม่ไหว ก็เลยขี้ม้าเตลิดไปอยู่ที่ซึ่งอยู่เหนือสุดยอดของสุขาดี คือความตายด้วยพิธีกามสังเวชของคนที่อ่อนเฝ้าคึกคักบรรพ์และนอกจากนี้ยังมีต่อมาอีก ฯลฯ... ฯลฯ" (ตอบเสถียร จันทิมาธร 2511)

สมัยเรียนชั้นมัธยมปลาย ประมูลได้คัดแปลงเรื่องสั้น เธอะ วุฒัน ชัย ไรโรค อเวย์ เป็นพลอนขี้ม้าของเขาไป ส่งไปลงหนังสือพิมพ์ ประชามิตร ในยุคแรกที่ยังออกเป็นรายวันเรื่องสั้นนี้ถือเป็นงานเขียนชิ้นแรกในนามปากกา "อุษา เพลิงธรรม"

เขาได้เล่าไว้ถึงความเป็นมาของนามอุษา เพลิงธรรม ไว้ในนิตยสารแมนฉบับเดือนกันยายน 2521 ว่า "อุษา นะที่แท้ก็ชื่อของพ่อแม่เอง คุณจะรู้หรือเปล่าก็ไม่ทราบว่าคุณพ่อท่านชื่อ อู่หะ ก็ อู่หะ นะแหละเป็นคำกริยาที่ตรงกับคำสันสกฤตว่า อุชฌ แปลว่าความร้อน ฤดูร้อน อบอุ่น ผมจึงสมควรแล้วที่จะเก็บไว้บูชาคนเดียว"

เมื่ออายุราว 44 ปี (พ.ศ. 2507) เขาก็ลงมือเขียนเรื่องของจัน คารา ทอยยตีพิมพ์
ในนิตยสาร สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ซึ่งเขาทำงานอยู่ นวนิยายเรื่องเดียวในชีวิตของเขานี้เป็น
การรวบรวมประสบการณ์ที่ฝังใจมาจากวัยเยาว์เรื่อยมา

วันของอุษณา เฟื่องธรรม

อุษณา เฟื่องธรรม ตั้งหน้าป่วยอย่างยืดยาวเป็นเวลาเกือบ 20 ปี ด้วยสารพัดโรคที่
ต้องหอบสังขารเข้าโรงพยาบาลครั้งแล้วครั้งเล่าจนแพทย์ที่รักษาประจำปลดเกษียณไปแล้วถึง
3 คน คนที่ 4 กำลังจะครบเกษียณไปตามวาระอีกราย

โรคที่รุมมาระยะแรกเริ่มคือโรคกระเพาะซึ่งเป็นมาตั้งแต่วัยเด็ก มีดผ่าตัดมีโอกา
สกรีดเนื้อครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 - 2516 ต้องนอนให้มิดผ่าตัดอีก 4 ครั้ง เหลือกะเพาะ
ที่ใช้งานได้เพียง 20 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ปี พ.ศ. 2517 ผ่าตัดวันดีคืนดีเกิดปวดมหาวินาศ
ในห้อง ให้หมอตรวจไม่พบโรคแต่อุษณาบอกว่าให้หมอผ่าตัดล่วงหน้าไปก่อน ค่อยไปหาตัวโรค
ภายหลังผลที่สุดก็พบถุงน้ำดีแตกซ่อนอยู่

อุษณา เฟื่องธรรม หยุดงานเขียนไปเนิ่นนานถึง 15 ปี ประมูล อุษณารูปกับ
สุทัศน์ ศุกลรัตน์เมธี (แมนกรูฟ) บรรณารักษ์ร่วมกันว่าจะปลุกให้วิชุดุษา อุษณา เฟื่องธรรม
ตื่นขึ้นมาอีกสักครั้ง

ด้านชีวิตส่วนตัวเขาได้สมรสกับคุณประยงค์ศรี นาคะนาท มีบุตรด้วยกัน 3 คน
ผู้ชาย 2 หญิง 1 และหนึ่งเดียวคนนั้นคือ "ผู้หญิงพิเศษ" ศิเรมอร อุษณารูป นักเขียนเรื่องสั้น
ลีลาเฟร็ดแพร่ตัวเอง

สัมผัสใจอุษณา เฟื่องธรรม อุษณา เฟื่องธรรม ตอบคำถาม เสถียร จันทิมาธร
ด้วยความรักและปรารถนาดี

ถาม : ก่อนจะมาทำงานหนังสือพิมพ์และเป็นผู้เขียน แรกสุดนั้นมีความคิดอย่างไร และเข้ามาสู่
วงการนี้โดยวิธีการเช่นไร

ตอบ : พูดกันตรง ๆ ก็เห็นจะต้องว่า ผมเป็นคน "ซิงส์ุกก่อนท้อม" มาตั้งแต่เป็นเด็กเล็ก-
นี้หมายถึงในแง่ที่อยากจะเป็นอย่างโน้น ที่เรียกว่านักเขียน เพราะเป็นเด็กที่หากนึกชอบพออะไรขึ้นมา
อย่างสุดใจแล้วก็อยากจะทำได้บ้าง บ้าน(ที่อาศัย) เกิดของผมเป็นทั้งที่อยู่และร้านค้าของกระจุก
กระจุกจิปาตะที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คือ ตั้งแต่บั้งมันดินสอพอง ดินสอที่คน
แพทต้องชอบกิน ยานต์ถั่ว ยาหอม ยาลม ยาหม่อง ยาทาสิ่วผ้าและยาคับกลืนตัว ขนุนขมม ตลอดจน
น้ำอบไทย ธูปเทียนและดอกไม้จันทร์ ฯลฯ นอกจากนั้นแล้วยังขายหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่น
อีกด้วยและไม่มีหนังสืออะไรเลยในร้านที่ผมจะ ไม่ได้อ่าน รวมทั้งเรื่องเงินที่ผู้ใหญ่ท่านตัดจากหนังสือ
พิมพ์รายวันเอาเย็บรวมเข้าเป็นปึก ๆ สำหรับให้เพื่อนบ้านเช่าอ่านอีกด้วย ผมอ่านหมดทุกอย่างที่
อ่านรู้เรื่องมาตั้งแต่เป็นเด็กขนาดพออ่านออกเขียนได้เมื่อค่อย ๆ เติบโตขึ้นและอ่านรู้เรื่องมากขึ้น
ก็ยิ่งชอบใจนักและคงจะกลายเป็นของจับใจแรงกล้ายิ่งขึ้นมาเรื่อย ๆ ทั้งนี้ก็เห็นจะเป็นของที่ถูก
สันดานกันนั่นเอง ผมก็อยากจะทำให้ได้บ้างมาตั้งแต่รู้จักว่าใจตัวเองอยากอะไร เมื่ออายุสัก 14-15
ก็เริ่มสนใจของตัวเองไม่ไหวถึงขนาดโผล่ไปเขียนเรียงความเรื่องความกล้าหาญหรือ
ความเสียสละอะไรนี่แหละ เป็นการบ้านไปส่งครูในรูปของเรื่องอ่านเล่น มีพระเอกนางเอกและ
ผู้ร้ายมาเป็นหมู่ครบถ้วนตามขนบการ เลยกลายเป็นคนเด่นดวงไปเพราะโดนครูจับให้ไปยืนอ่าน
ออกเสียงเรื่องนั้นอยู่หน้าชั้นให้เพื่อนร่วมห้องได้สนุกเฮฮากันแก่งว่งในช่วงโมงอ่านไทย-เขียน-ไทย
เคราะห์ดีที่ได้ครูใจป้ำ--ท่านชมว่าเข้าใจแต่งเรื่องได้ดีแต่น่าเสียดายที่มันไม่ใช่แบบแผนของ
วิชาเรียงความ จึงเพียงแค่ให้คะแนนเพียง 1 เดียวเป็นค่าที่ไม่ได้ขาดส่งการบ้านวิชาเรียงความ
แล้วสั่งสอนว่าที่หลังอย่าทำ-ที่หลังอย่าทำ หลังจากนั้นสักปีสองปีก็เพี้ยนหาญขึ้นมาถึงแก่ช่วยกันกับ
เพื่อนสนิทคนหนึ่ง เขียนเรื่องยาวขนาดเบาะ ๆ ส่งไปให้หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ เป็นเรื่องบู
ล้างผลาญเลียนแบบ "เรื่องฤทธิ์-เรื่องเดช" ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจอย่างเอกอยู่ในขณะนั้น
ปรากฏว่าได้ลงพิมพ์ซะ! แต่ก็ไม่มีใครกล้าไปติดต่อขอรับค่าเรื่องหรือค่าขอบใจอะไรทั้งนั้น
เพราะกลัวเขาจะไม่เชื่อว่าเราเขียนขึ้นเอง ที่นี้ก็เริ่มขำมใจละซี ต่างคนต่างแยกกันบินเดี่ยว
ผมใช้ชื่อย่อและนามสกุลย่อ (เพราะอายนักหนาที่จะให้ใครมาเรียกขานว่า"นักประพันธ์")

ในระยะนี้ชอบเขียนแต่เรื่องรักแบบฝันเพ้อ และได้รับการต้อนรับอันดีด้วยการนำลงพิมพ์ให้
 เสมอตามหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ แต่พอทางเด็กไป และไม่ใช่งานการจะอะไรของนักเรียนมัธยม
 กลาง ซึ่งก็เป็นความหวังดีทั้งสิ้น เลยเบ็ด-ต้องหกลกลับมาอยู่ในผาหอยต่อไปอย่างเหนียวแน่น
 และน้อยใจ ทำให้ชักจะเขียนเรื่องอมโศกขึ้นมาได้บ้างในตอนนั้น แต่ก็ไม่ชอบเขียนเท่าไรนัก
 เพราะผมเป็นคนขี้เล่นขี้หัว พออายุได้ 18 ก็รู้ว่าตัวนี้เห็นที่จะได้เป็นนักเขียนกับเขาบ้างเป็น
 มั่นคง เพราะการเรียนในชั้นมัธยมปลายเริ่มเสื่อมหมดจากที่เคยสอบได้ที่ 1 และเกือบที่ 1
 ตลอดมา นั่น ได้ลดอันดับปรูด ๆ ลงไปอย่างน่าใจหาย จนถึงแก่สอบไล่ตกไม่เป็นท่า ทั้งนี้ก็มี
 มูลเหตุอื่นอยู่เหมือนกันที่ทำให้ผมหมดความสนใจใฝ่ดีต่อการเรียน และกลับหันมาหมกมุ่นกับงาน
 แต่งหนังสือแทนอย่างเอาเป็นเอาตาย จริงอยู่-ครั้งหนึ่งผมเคยฝันเฟื่องว่าจะเป็นนักเขียนนายเรือ
 กับเขาให้ได้ แต่นั่นก็อยู่ในสมัยที่ยังเป็นเด็กเล็กและทั้งที่ยังว่ายน้ำไม่เป็นเสียด้วยซ้ำ เมื่อเติบโต
 ขึ้นพอจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรในใจ ผมก็เปลี่ยนใจให้หนักอยากจะเป็นจิตรกรเพราะมีแววในเชิงนี้
 อยู่ไม่เบา-ขนาดถือพู่กาประกอบของ ผม เวชกร ได้เหมือนเด็กจนเพื่อนไม่เชื่อแน่แหละ
 เมื่อตอนจะย้ายจากโรงเรียนมัธยมต้นที่วัดโพธิ์ท่าเตียน ก็เคยตั้งใจจะไปเข้าโรงเรียนเพาะช่าง
 แต่ไม่ชอบใจที่เสื้อทีมฟุตบอลโรงเรียนนี้ไม่สวยและแข่งขันฟุตบอลก็ไม่เก่ง (เพราะตอนนั้นผมมี
 กีฬาฟุตบอลเป็นโรคแทรกอยู่ด้วยอย่างขึ้นขมอม) จึงข้ามปากแม่น้ำไปอยู่โรงเรียนมัธยม
 บ้านสมเด็จเจ้าฯ ซึ่งกำลังเฟื่องในการกีฬาทุกอย่าง แม้เสื้อทีมจะไม่หรูหราเท่าของสวนกุหลาบหรือ
 เทพศิรินทร์ก็เอาเถอะ ถึงอย่างไรสีม่วง-ขาวก็ยังละออดตากว่าสีแดง-ดำของเพาะช่าง ผมจึง
 แล้วยคลาดจากการเป็นจิตรกรไปด้วยประการฉะนี้ (ทั้งนี้มีส่วนแท้ ๆ เป็นครูช่างกลึงอยู่ที่นั่น-บอก
 ให้เสียเลยก็ได้ว่าผมเป็นช่างไม้ ยายผมเป็นช่างกลึงและพ่อผมเป็นช่างแผนที่รังวัด) ในระหว่าง
 ที่เรียนอยู่มัธยมกลางนั้นผมเองก็ตั้งใจไว้กับเพื่อนสนิทที่นั่นคนหนึ่งว่าจะไปเข้าเรียน
 มหาวิทยาลัยด้วยกันในแผนกที่นิสิตคณะนี้ ในปัจจุบันนี้เรียกตนเองว่า "สถาปัต" แต่พอขึ้นเรียน
 มัธยมปลาย วงการศึกษาของเมืองไทยจะเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นมาขนานใหญ่กันอย่างไร
 ก็ไม่รู้ได้โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าฯ ของผมก็ให้มีอันกลายเป็นโรงเรียนที่มีแต่แผนกวิทยาศาสตร์
 ไปทั้งโรงเรียน ผมซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ถูกโรคกันอย่างแรงกับวิชาคำนวณทุกแขนงมาแต่ไหนแต่ไร
 แล้ว ก็เลยจบเท่กันแค่นั้น วิชาที่ชอบเช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และ ฯลฯ กลายเป็นวิชา

อันดับรองไปหมดและก็ให้มันต้องติดค้างอยู่กับวิชาคำนวณร้อยแปด ผันวกด้วยวิชาวิทยาศาสตร์ เคมีวิทยาและชีววิทยา ผมพยายามค้นร่นจะย้ายข้ามแม่น้ำมาอยู่สวนกุหลาบโดยพลการก็ไม่สำเร็จ เมื่อฝันไม่ลงก็เป็นอันหมดใจได้ แต่ซังกะตายเรียนไปวัน ๆ หันไปเอาดีทางเป็นคู่ซ้อมเตะฟุตบอล และก็หาประเภทวิ่งและกระโดดให้เพื่อนฝูง ตกคำก็ออกเที่ยวชมชีวิตราตรีไปตามประสาที่อยากรู้ อยากเห็นพอกลับบ้านก็อ่านหนังสืออ่านเล่นและเขียนหนังสืออ่านเล่นอยู่จนเกือบย่ำรุ่งทุกคืน ทั้งนี้ ก็คงจะทำได้ด้วยแรงสังสรรค์โดยไม่รู้ตัวว่าเห็นที่จะต้องอาศัยยามหากินกับของชอบในทางนี้เสีย แล้วนั่นเอง มันเป็นไปโดยอัตโนมัติหรือจะเรียกว่าตามอำเภอใจก็ได้ ชีวิตของผมมันก็อีกรอบนี้ ตลอดมาแหละ ลง"ข้างใน" มันบัญชาออกมาละก็ก็เป็นได้เรื่องทุกที ถ้าไม่ "พัง" ก็ดีไปที่จะปล่อยให้ คาบลูกดอกไม่เอาไหนให้แน่นมันไม่ชอบเลย เพราะมันนำราคาอยู่เรื่องราคาคุณอื่นอาจพอพบได้ แต่ราคาของตัวเองนั้นไม่ไหวจริง ๆ ผลของการศึกษาเล่าเรียนก็ไม่ได้เรียนถึงมัธยมแปด แต่สอบไล่ได้แค่มัธยมหก ความสำเร็จที่ผมได้ไว้ขึ้นชมนอกกับงานของตนเองในยามดึกคืนก่อนคืนก็คือนาม อุชฌา เพลงธรรม ที่เริ่มปรากฏอยู่บ้างแล้ว

เมื่อกลับออกจากโรงเรียนในลักษณะเกือบมือเปล่าเช่นนั้น พ่อซึ่งนำคนทำงานอย่างสูงต่อ วิธีเรียนของผมอยู่ตลอดมาก็จับผมเข้าทำงานกองรังวัด โดยทำงานเขียนแผนที่และเรียนเป็น ข่างรังวัดไปด้วย อยู่ได้สักสองสามปีและพอสอบได้ประกาศนียบัตรช่างจัดวา (ด้วยคะแนนและ หน่วยงานอันดีสมอย่างที่ไม่กองเขาเรียกกันว่า "พันธุ์ลูกหม้อ") ผมก็ขอพ่อกราบลาออกมาทำงาน หนังสือพิมพ์ เพราะทนอยู่กับวิชาพีชคณิต เรขาคณิต ตรรกวิทยา และเข้า ๆ ออก ๆ อยู่กับ ล็อกการอิธัมด้วยเครื่องคำนวณเลขอยู่ทั้งวันทั้งปีไม่ไหวพอก็ยอมและลงนั่งมองดูผมเป็นนักประพันธ์ ไล่แห่งและเป็นคนหนังสือพิมพ์เงินเดือนไม่กี่อัฐิแต่ก็มีความสุขกายสบายใจอย่างเหลือหลายอยู่ ต่อไปใหม่ ทำงานไปเขียนเรื่องไป และเขียนโฆษณาขายเครื่องประทีปโคมไฟอย่างขยันมันอยู่ได้ พักใหญ่ ๆ กองทัพของพระจักรพรรดิที่ญี่ปุ่นก็บุกเข้ามาขัดคอทางบางปูหนังสือพิมพ์ในเครือของ กรมโฆษณาการที่ผมมีส่วนทำอยู่ก็สลายตัวทันที ตั้งแต่ในสายของวันที่ 8 ธันวาคมศกนั้นเอง เพราะบรรณาธิการของผมซึ่งตัวเล็กแต่ถนัดในการติดการไฟมาตั้งแต่เด็กแล้วนั้น ได้วางแผน ขวนมอพยพลลพขึ้นทางเหนือออกไปตั้งหลักอยู่นอกประเทศ แต่ผมเห็นมันไกลและเลื่อนลอย

เกินไป จึงสมัครคนเดียว คือหนีกลับไปหาพ่อแม่และน้องอีก เกือบสิบคนที่บ้านฝั่งธนฯ แค้นใจ อาศัยข้าวขอค้อมของพ่อกินอยู่พักหนึ่งและพยายามหางานทำและละอยู่พักหนึ่ง ก็ไม่ได้ความให้กิน ละอายใจ เป็นที่สุดก็เลยตัดสินใจลงนั่งดูหนังสือสอบ เข้าเป็นข้าราชการกรมสหกรณ์แถวท่าเตียน ปรากฏว่าสอบเข้าได้และถูกกำหนดให้ไปเป็นพนักงานอยู่แถวพิษณุโลก สุโขทัย โอ้โฮ! คู่มือนิโกล กว่าชายแดนทางทิศเหนือที่เคยโดยชนวนหนีเสียอีก ผมจึงเคาะบังตาเข้าไปขอต่อรองกับผู้ใหญ่ซึ่ง บังเอิญท่านเคยเป็นครูภาษาไทยห้องแปดของผมในสมัยที่ท่านเป็นนิสิตหนุ่มหล่อเพียวและยังจำกันได้ดี ผมไม่ได้อ้างถึงพ่อแม่และน้องอีก เกือบสิบคน แต่ผมอ้างคน ๆ เดียวคือหญิงที่ผมกำลังรักกันอยู่ ท่านก็ยอมและถามว่า รุ่งลงมาแถวปากน้ำสมุทรปราการ ไหวไหม ที่ทำการก็อยู่ใกล้สถานีรถไฟ เสียด้วยหวาน! ผมหยิบเสื้อผ้าและโต๊ะเก้าอี้เขียนหนังสือไปทันที และลยลิวติดตามหัวใจที่ติดปีก เข้ากรุงอยู่ทุกเสาร์อาทิตย์ แต่ก็เจ้ากรรม-อยู่สบายมา ได้สัปดาห์ก็รู้สึกตัวเหมือนโค่นรังแกกันชัด ๆ ที่ทำการสหกรณ์ที่ผมประจำอยู่ที่ปากน้ำและอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟเข้ากรุงนั้น โคนย้ายเข้าไปอยู่เกือบ ใจกลางของสมุทรปราการ คือที่บางพลีซึ่งต่อมาได้รับนามขนานว่า "แดนเสือผ่าย" ถ้างงเรือไอ ของสยามมอเตอร์ไบทจากสาโรงไปก็ราวชั่วโมงหนึ่ง แต่ผมก็รับราชการสนองพระเดชพระคุณ มาด้วยดีเป็นลำดับ เพราะยังคงแผ่นเกาะเรือไอเข้ากรุงอยู่ทุกบ่ายเสาร์ ถ้าเสาร์ไหนบ่ายวันนั้น เรือไอออกจากท่าผ่านหน้าสำนักงานเร็วไปกว่าเวลาเลิกราชการไปสักสองสามนาที ผมต้องไป เรือจ้างทั้งนี้เพราะหัวหน้าท่านเป็นคนเข้มงวดด้วยแรง หมายถึงว่าจะต้องเป็นเจ้ากรรมสหกรณ์ ต่อไปในอนาคตให้จงได้ (แต่ที่จริงผมคาดคิดไปหมด ท่านหมายจะเป็น ร.ม.ต. ว่าการกระทรวง สหกรณ์เลยทีเดียว แต่ไม่สำเร็จอย่างฉฉฉฉ) ระหว่างนั้นผมมีโอกาสได้คลุกคลีกับปลาคลอง ท้องไร่ท้องนาและชาวไร่ชาวนาในย่านลึกของสมุทรปราการมาเกือบทั่ว และชื่นชมกับสภาพและ ภูมิภาพเหล่านั้น เป็นอย่างยิ่ง จนภายหลังยังได้อาศัยสี่สนบรรยาอากาศอันดีและงามของที่นี่เป็น "วัสดุ" ในการเขียนเรื่องอยู่เป็นอันมาก แต่ถึงอย่างไร ที่นี่ก็มีข้อเสียอยู่อีกสองสามอย่าง นอกจากความเข้มงวดต่อน้าปัดนาฬิกาของหัวหน้าอย่างหนึ่งก็คือทางสัญจรจากที่พักมายังที่ทำงาน แม้ว่าจะอยู่บนปากเดียวกันของคลองบางพลี แต่ผมก็ต้องคอยอาศัยเรือแจวของอาทูลคนส่งน้ำแข็ง บ้างเรือพายขายข้าวเหี่ยวบั้งบ้าง และบางทีก็ได้อาศัยคุณพี่สาวน้องสาวที่ร้านกาแปดครึ่งตุลาค ซึ่งคุ้นเคยกันและเป็นสับอัยยาศัยกันดีทั้งครอบครัวช่วยเอาเรือพายไปส่งให้อยู่ทุกวัน และเป็น

เช่นนี้อยู่ทุกเช้า ซึ่งผมต้องขอจารึกเอาไว้ในโอกาสนี้ด้วยความสำนึกและรำลึกถึง (ตอนบ้าย สะดวกมากเพราะมีเพื่อนฝูงที่ทำการอาเภอนี้อยู่ฝั่งตรงข้ามช่วยเป็นธุระให้เพื่อพาไปร่วมวงด้วยกันก่อน คือวงเหล้าและวงดนตรี ผมนัดแต่เหล้า แต่ก็ได้พยายามหัดตั้งเพื่อกระชับสัมพันธ์ให้กันขึ้นอีกอย่าง แต่ก็ไม่เคยประสบความสำเร็จ) ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะทางฝั่งคลองที่ผมอยู่และทำงานไม่มีทางสำหรับให้คนเดินแต่ต้องคุณและท้องนา ซึ่งคุณจะเป็นโคลนตมอยู่ชั่วชาติปี อีกอย่างก็คือ เพื่อบ้านข้างห้องแถวที่ผมอยู่พยายามจะยึดเยียดตำแหน่งลูกเขยและสามีและพี่เมียให้ผมอย่างประเจิดประเจ้ออยู่ทุกเมื่อเชิวัน ทั้งที่ก็รู้อยู่ว่าผมผ่านเข้ากรุงทุกเสาร์อาทิตย์ทำไม และทั้งนี้ได้เป็นเหตุให้การมีแฟนขาวของผมนั้นต้องถูกลักไปหมดเพราะผมจะโดนขัดคอและเธอ ๗ จะโดนรุมหึงอย่างแรงกันทั้งครอบครัวเลยทีเดียว นับว่าเป็นที่เสียหายแก่ "จากผ่าน" ของผมที่นั่นเป็นอย่างยิ่ง เมื่อไรออกท้องที่ไปราชการสักเข้าไปแถวบางบ่อและบางพลีน้อยและแถวชายเขตจะเชิงเตรานั้นแหละ จึงค่อยร่ำรมย์ได้สะดวก อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญกว่าเพื่อน ก็คือตอนนั้นยังไม่สิ้นสงคราม คืนไหนแลเห็นแสงไฟไหม้กรุงจากโคนทั้งระเบิดอยู่ตามเส้นขอบฟ้าลึบ ๆ ก็จะไม่เป็นล้าอยู่ได้เพราะให้เป็นห่วงไปหมด ข้อนี้แหละที่ทำให้ผมขอเข้าประจำกรมจนสำเร็จได้แต่คุณพระคุณเจ้าช่วย ผมผลิผลามาเข้ามาตกอยู่ในกองประมวลบัญชี นั่นก็คือพลัดเข้ามาตกอยู่ในกองตัวเลขการบัญชีและได้ถอนหนังสือของชาวนาหนังสือคร่ำเคร่งอยู่กับตัวเลข ทั้งด้วยเครื่องคำนวณและลูกคิด แต่ผมก็อยู่มาได้จนเสร็จสงคราม แล้วก็ให้มีอันต้อง "เดินออก" จากกรมนั้นไปอีก เพราะมีเรื่องกับหัวหน้าแผนก

หลังจากนั้นแล้วชีวิตและชะตาของผมนั้นก็กระเหินผกกับงานหนังสือพิมพ์แต่อย่างเดียว ล้มลุกคลุกคลานกรำอย่างที่เราเรียกว่า "สนุกก็สนุก นานาก็เหลือเบื่อ" ลงได้ใจรักใจสู้เสียอย่างเดียว อะไร ๆ ก็ดูเป็นเรื่องเล็กไปหมด แม้ทางเงจะกันปะแล้วปะอีก และมีเงินสองสามบาทในกระเป๋าสำหรับทั้งครอบครัว ที่มีแก่ใจแต่โกเอาชีวิตรอดตาอับตาจนมาได้ครึ่งแล้วครึ่งเล่า ก็ด้วยความภูมิใจที่ได้ทำในสิ่งที่ตนรักตนเอง ทั้งนี้ก็โดยมีความเสน่หาต่องานเขียนหนังสือเป็นแก่นจรรโลงไว้ให้อีกที่ ทั้งที่กว่าจะเขียนออกมาได้แต่ละเรื่องก็ด้วยความลำบากขนาดทรมาทรกรรมกันทีเดียวต่อเมื่อเสร็จสมใจแล้วนั้นแหละ จึงค่อยยิ้มหัวออกมาได้ด้วยความโล่งใจยินดีที่พอจะเรียกว่า เป็นปิติสุขได้เต็มคำ ส่วนว่าจะเอาไปขายได้สักกี่อัฐพสนั้น

เป็นเรื่องภายนอกเป็นเรื่องของการครองชีพ ใครจะอ่านไม้อ่านแค่ไหนก็ตามใจ ใครชอบผมก็ยินดี
 ด้วยที่เขาไม่เสียเงินเสียเวลาเปล่า ใครไม่ชอบผมก็เสียใจ ด้วยที่เขามาอ่านเรื่องผิด
 และหวังว่าที่หลังเขาคงไม่ทำอะไรพลาดแบบนั้นอีก ส่วนข้างในใจผมตลอดเวลามันมีอะไรเหมือน
 มงกุฎเทินอยู่ ก็มีแหละที่เป็นเครื่องล่อใจให้ขึ้นมึน และเพียรให้พาชีวิตรอดมาได้เป็นห่วง ๆ
 มงกุฎในใจนี้บางทีก็มีเวลาหมองอยู่บ่อย ๆ เหมือนกัน โดยเฉพาะในเวลาที่เราเลือกเนื้อมันซั๊กแห้ง
 เต็มที่ แต่ถึงบทนั้นจะเปล่งปลั่งกาววาว ละก้อ อย่างได้เอาไปเปรียบเทียบกับอะไรเลย
 ไม่มีอะไรเหมือนอีกแล้ว แม้ที่สุดของสุขาวดี เมื่อมาตั้งหลักผ่อนหายใจอยู่ได้ด้วยพระเดชพระคุณ
 ของ "สยามรัฐ" ในปัจจุบันนี้ แล้วทักย้อนกลับไปดูชีวิตที่ล่วงมา ผมก็อดแปลกใจไม่ได้ทุกที่ว่าตนนั้น
 รอดตายมาได้อย่างไร

ฉะนั้น เมื่อมาเผชิญหน้ากับคุณสมภพ จันทรประภา ในปัจจุบันนี้หลังจากที่ได้อ่านเรื่องสั้น
 เรื่องแรกของเขาที่ส่งผ่านมาทางบรรณาธิการ "สยามรัฐ" สัปดาห์วิจารณ์ " แล้ว ผมก็อยากจะ
 ยื่นเอาสองมือชกกระเป๋ามองหน้าเขาอย่างที่เคยทำมาเมื่อเด็ก ๆ และจะรวนกัน เราเป็นเด็ก
 ไวยาณขายทองที่ถนนบ้านหม้อมาด้วยกันดูเหมือนตั้งแต่เกิด เขาเป็นเด็กในวังบ้านหม้อ ผมเป็นเด็ก
 หลังวังบ้านหม้อ (แถมยังเป็นเด็กหน้าโรงหนังบ้านหม้อเสียอีกด้วย) เขาอายุใสกว่าผมปีสองปี
 เราอยู่โรงเรียนเดียวกันมาสองโรงเรียนคือโรงเรียนสอน ก ไก่ ข ไข่ ของครูบุญในตรอกขยะ
 และโรงเรียนมัธยมต้นที่วัดโพธิ์เขาเป็นเด็กเอาแต่ถ่านมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว ส่วนผมเป็นเด็ก
 เอาหลายอย่างรวมทั้งขี้หมาราแห้ง เขาก็มั่นหน้าก้มตาเรียนหนังสือเป็นอย่างดีตลอดมาจนจบ
 มหาวิทยาลัย และเดี๋ยวนี้ได้เป็นนักไลทิกหรือธรณีวิทยาอย่างเป็นหลักเป็นฐานมั่นคงไปแล้ว
 ส่วนผมก็ยังจมอยู่กับงานเขียนหนังสืออยู่ตลอดมาตั้งแต่บัดนั้นจนบัดนี้อยู่ ๆ เขาก็เกิดเป็นนักเขียน
 มาอีกอย่าง แม้งานของเขาจะเป็นเรื่องสั้นแบบความเรียงก็ตามที่เถอะ แต่หน่วยก้านของเขาก็
 ทะมัดทะแมงแข็งขันไม่เบาเลยทีเดียว ในระหว่างปีที่เขาก็มั่นหน้าก้มตาเรียนหนังสือสูง ๆ ขึ้นไป
 จนกลายเป็นนักไลทิกหรือธรณีวิทยาอะไรอย่างว่า สบายไปแล้วนั้น ผมใช้เวลาอย่างเดียวกัน
 นั้นกับชีวิตเข้าท่วมเทแทบล้มประดาตาย เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นนักเขียน แต่แล้วจู่ ๆ เขาก็
 ก้าวเข้ามาอยู่ในวงเดียวกันผมอย่างสบายเจ็บได้อีกวงหนึ่ง ผมรู้สึกตัวเหมือนเสียรู้อะไรใครเข้า

ให้แล้วอย่างฉกรรจ์ แต่แล้วก็ยิ้มออกเพราะได้แจ้งถึงธรรมบางอย่างว่าลงได้มี "หัวเสียอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ว่าใครจะเป็นอะไรก่อนก็เป็นนักเขียนได้ด้วยกันทั้งนั้น แม้แต่นักเรียนชั้นดีอย่างสมภพ จันทระประภา" แล้วผมก็ยิ้มต่อไปว่า แต่ถึงอย่างไรก็ไม่มีใครจะมาเป็นนักเขียนที่มีชื่อ อุชฌา เฟื่องธรรม ได้เป็นอันขาด แล้วมวงกฎในใจของผมก็แวววาวขึ้นมาแวบหนึ่ง

เท่าที่ผมต้องร่ายมายืดยาวต่อคำถามข้อที่หนึ่งเพียงข้อเดียวนั้น ก็เพราะแม้จะเป็นคำถามเพียงสั้น ๆ แต่ผมก็แทบจะเอาชีวิตทั้งชีวิตมาตอบอธิบายให้ทั้งนี้เป็นด้วยผมไม่เคยได้คำนึงมาก่อนเลยว่า นิกรอย่างโรตัง ได้มารีเป็นนักเขียนกับเขาขึ้นมา จึงหวังว่าคุณคง จะพอค้นหาคำตอบเอาเองได้จากที่ผมร่ายยาวมานี้และทั้งหมดที่ผมตั้งใจจะวางไว้เป็น ลาดเลาสำหรับตอบคำถามอีกเกือบสิบข้อของคุณได้สะดวกเข้าและสั้นเข้า

(2)

ผมมีเรื่องอยากจะขอทำความเข้าใจให้กระจ่างอยู่ประการหนึ่งคือเรื่อง เมื่อตอนที่ผมสอบคัดเลือกเข้ารับราชการกรมสหกรณ์ได้ และผมเคาะบังตาเข้าไปขอต่อรองกับผู้ใหญ่ ซึ่งเผอิญท่านเคยเป็นครูห้องแปดของผมมาก่อน แล้วผมก็ไม่ต้องไปเป็นพนักงานอยู่แถวพิษณุโลกสุโขทัยตามที่ถูกกำหนดไว้แต่เดิม และได้ร่นลงมาอยู่แถวปากน้ำ สมุทรปราการนั้น อันที่จริงแล้วเรื่องมันไม่ง่าย ๆ อย่างนั้นเลย ผมเล่าเข้ามารายละเอียดไปเสียเอง และอาจเป็นที่ครหาแก่ผู้ใหญ่ได้ ตามที่เป็นจริงนั้น ผู้ใหญ่ท่านบอกผลัดเพื่อพิจารณาดูก่อนว่าจะพอทำให้ได้หรือไม่ ซึ่งตามปกติก็ย่อมทำได้ แต่เผอิญผู้สอบเข้าได้พร้อมกับคนหนึ่งถูกกำหนดให้ไปประจำอยู่สมุทรปราการ และได้ร้องขอเปลี่ยนไปอยู่แถวพิษณุโลก สุโขทัยอันเป็นภูมิลำเนาของเขา เรื่องมันจึงคล่องจองกันไปได้อย่างราบรื่นด้วยประการฉะนี้

กับอีกประการหนึ่ง ซึ่งผมอยากจะขอให้ถือเป็นหมายเหตุเพิ่มเติมในเรื่องเดียวกันนี้ก็คือที่ทำการสหกรณ์ซึ่งผมประจำอยู่เดิมและได้ถูกโยกย้ายจากด้วยเมืองเข้า ไปอยู่เกือบใจกลางของสมุทรปราการ จนทำให้ชีวิตประจำวัน ของผมทุกสิ่งทุกอย่างไม่เป็นล่ำไปหมดทุกประการนั้น หลังจากผม "เดินออก" จากกรมไปแล้วได้สักปีหนึ่ง ที่ทำการแห่งนั้นก็ย้ายกลับมาอยู่ที่ตัวเมืองแถว ๆ ที่เดิมอีก ส่วนหัวหน้าของผมผู้เคร่งครัดต่อหน้าบิดนาฬิกา นั้น ไม่ทราบว่าเป็นตอนนั้น เขาย้ายไปอยู่เสียที่ไหน

เอาละ คุณเสถียร ที่นี้เรามาว่ากันต่อไปเสียที

คำถาม : การเขียนและการทำงานในรุ่นที่หมดจดจนสภาพการคั่นร่นของนักเขียนและ
นักหนังสือพิมพ์ในรุ่นนั้น เป็นอย่างไร

คำตอบ : สภาพการคั่นร่น...วลีที่ผมเข้าใจว่าคงจะ หมายถึง ความลำบากแสนเข็ญ
เอาที่ผมเข้าใจถูกต้องตามนี้แล้วกัน

ข้อนี้เห็นจะต้องแยกตอบเป็นสองสภาพ คือของนักเขียนกับของนักหนังสือพิมพ์ แม้ว่า
ทั้งสองนักนี้ตั้งแต่รุ่นก่อนจนถึงรุ่นผมในระยะต้น คือ เมื่อสัปดาห์ไปกับเศษอีก ค่อนข้างมากมาย
แล้วนั้น ส่วนมากก็มักจะทำทั้งสองอย่างมันกันไป แต่ที่จริงแล้วมันเป็นเรื่องคนละต่างหากกัน
อย่างเด็ดขาด เพราะรายที่เป็นพร้อมกันทั้งสองนักนี้ แม้จะทำทั้งสองอย่างด้วยใจรักก็จริงแต่ศักยภาพ
ของแรงดาลภายในใจที่มีต่องานทั้งสองที่ตนทำอยู่ก็หา ได้มีขีดตัดเทียมกัน ไม่ในแต่ละบุคคล
บ้างก็หนักไปข้างงานหนังสือพิมพ์บ้างก็หนักไปข้างงานเขียนคืองานประพันธ์ ส่วนที่เป็นแต่
นักหนังสือพิมพ์อย่างเดียวก็มีอยู่มากและมากกว่า สำหรับผู้ที่เป็นักประพันธ์แต่อย่างเดียวก็มีอยู่
คนสองคนหรือสามคน แต่ก็มีงานราชการหรืองานส่วนตัวเป็นหลักอยู่ ที่อาศัยงานประพันธ์เป็นอาชีพ
เพียงอย่างเดียวก็มีอยู่อีกเหมือนกัน แต่ก็ถึงตายไปบ้างหรือเป็นบ้าไปบ้างจนหมดแล้วที่มีเหลือ
รอดมาได้จากครั้งกระนั้นอยู่บ้างก็ เพราะไหวติงจึงถอนฉากออกไปเสียหันโดยหันไปจับทำงานอื่นเสีย
และเจริญรุ่งเรืองไปหรืออย่างน้อยก็อยู่เย็นเป็นสุขได้จนทุกวันนี้ และที่ต้องไปตกกระภาสาบากอยู่
ตามแหล่งอื่นก็คงจะมีอยู่อีกบ้าง

ในด้านของงานหนังสือพิมพ์ หากจะตอบกันให้เห็นชัดถนัดใจก็น่าจะต้องมีการเปรียบเทียบ
กันระหว่างในสมัยนั้นกับสมัยนี้ ซึ่งกลไกในใจผมมันไม่สมควรจะทวนและผมก็เต็มใจที่จะ ไม่อยากฝัน
จึงขอกล่าวถึงแต่เพียงเล่า ๆ ทั้งนี้ด้วยความรำลึกถึงอย่างอ่อนน้อมบ้างแรงบ้างที่กรูกรายหัวใจอยู่
มาเป็นครั้งคราวเสมอมา

งานหนังสือพิมพ์ในร้านผมยังมีผู้ใหญ่วัยรุ่นเดิมในเชิงน้อยไม่มากไม่น้อยและต่างก็มีหนังสือพิมพ์ในบริหารของตนอยู่ฉบับละคนบ้าง ฉบับละสองหรือสามคนบ้าง ใครศรัทธาฉบับถือผู้ใหญ่คนไหนหรือฉบับไหนก็เลือกไปอยู่ที่นั่น ที่อยู่ได้โดยไม่เลือกก็มีอยู่เป็นธรรมดา ความสามารถในการหน้าที่การงานของแต่ละคนในสมัยนั้นดูเหมือนจะพอถือได้ว่าเป็น "เรื่องเล็ก" เพราะกระแสนาประจำวันอยู่ในปัญหาของบรรณาธิการอย่างจริงจัง และยังอยู่ในความดูแลกับการของหัวหน้ารองลงมาอย่างแข็งขันอีกด้วย ฉะนั้นเราซึ่งอยู่ในรุ่นพลเมืองทำจึงเพียงแต่ออกไปตามหาให้ได้ตามนิ้วชี้ของหัวหน้าหรือบรรณาธิการ นั่นแหละหน้าที่การงานของเรา ความสามารถของแต่ละคนก็แบ่งออกมาในระดับต่าง ๆ กันก็จริงนั่นแหละ ใครทำได้ดีก็เป็นที่เบาม่งเบาใจแก่หัวหน้า ใครทำได้ด้อยก็เป็นที่หนักแรงหนักใจแก่หัวหน้า แต่ผู้ใหญ่ก็ยังคงมีน้ำใจที่จะคอยจ้ำจี้จ้ำไชให้ด้วย น้ำคั้นน้ำพันอันเป็นที่น่าอัศจรรย์ ฉะนั้นการจะอยู่จะไปของแต่ละคนส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของตนในอันที่จะสร้างมาให้ทันเวลาได้สักแค่ไหน และขึ้นอยู่กับข้อสำคัญที่สุดก็คือสามารถจะทนได้สักแค่ไหน เพราะค่าจ้างคนของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ก็ดูจะไล่เลี่ยกันทั้งนั้น ทั้งในระดับอัตราและความผิดเคืองเพราะเช่นนั้นแหละ เวรกรรมที่มีชื่ออันพริ้งว่า "ใจรัก" จึงพอจะเป็นที่ยกย่องนับถืออย่างเต็มที่ได้ว่า เป็น "ก๊าลัง" สำคัญในการเดินทางของหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นอยู่ดั่งกว่าก่อน

ว่าถึงด้านการเสวนาในตอนเย็นค่ำคืน (และบางทีก็ถึงดึกดื่นอยู่บ่อย ๆ) ของคนหนังสือพิมพ์ในรุ่นนั้น ก็พอจะเรียกได้ว่ามีอยู่เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้นในรุ่นของเพราะส่วนใหญ่ประกอบด้วยชาวเกลอซึ่งมาจากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ และมีความสมัครสมานและทำความครึกครื้นระหว่างกันได้เป็นอย่างดีในระดับที่เกือบจะสม่ำเสมอโดยไม่ต้องตั้งสมาคม เราสนุกด้วยการเลี้ยงดูกันเองตามอัธยาศัยของแต่ละคน ช่วยกันกินช่วยกันออกตามมากตามน้อยของก๊าลังเงินที่ใครจะเจียดได้ วันไหนจะผิดเคืองไปตาม ๆ กันก็ต้องย้ายที่กันบ่อยหน่อย คือไปตามร้านที่พอจะเปิดบัญชีเงินเชื่อได้ตามสมควรในนามของใครสักคน ที่ละร้าน ๆ ไป ฯลฯ

อันระยะของการสังสรรค์แต่ละเย็นค่ำ ก็พอจำได้เลา ๆ ว่าดำเนินไปเป็นขั้น ๆ ดังนี้ เมื่อเปิดขวดแรกเราก็ปรารภกันถึงงานการในวันนั้นไม่ของใครก็ของใคร สุดแต่ว่าใครจะเกิด

ประทับใจอะไรของใครหรือของตนเองขึ้นมา ที่เป็นนักเขียนด้วยก็จะถกกันถึงเรื่องสั้นที่ปรากฏออกมาในวาระนั้น (โดยไม่เลือกว่าจะเป็นของใครในวงหรือนอกวง) แต่เรื่องแบบนี้มักจะพูดกันไม่ได้นาน เพราะเราไขข้อของฝ่ายที่ไม่ใช่นักเขียนมีมากกว่า เมื่อเหล้าพร่องไปอย่างฮวบฮาบเป็นอันดีแล้ว ก็หันเข้าหาพูฮาหรือถกหนังใครซึ่งเกิดไปปล่อยไก่เข้าไปในหน้าของตนในวันนั้น ถ้าเป็นเรื่องขัดกันระหว่างจับต้องจับก็จะปึงปึงกันออกมาเดี๋ยวนั้น ทั้งนี้ด้วยการต่อเถียงอันมีเหตุผลยืดหยุ่นเข้าหากันได้ โดยมีเพื่อนฝูงคอยช่วยตะล่อมให้ แล้วก็ล่อเหล้าขวดเดียวกันต่อไปใหม่ หลังจากนั้นแล้วก็เป็นเรื่องมโนสาเร่แบบซุบซิบบ้างไปกฮาบ้าง หรือไม่ก็ด้วยประณัมลับเฉพาะของใครในวงสักคนซึ่งเพิ่งแตกออกมาเพราะปากบอนของใครสักคน หลังจากนั้นแล้วก็ดูเหมือนว่าจะเป็นเวลาเสรีจริง ๆ คือต่างคนต่างพูดได้พูดเอา และแล้วแต่ใครจะเลือกฟังใคร หรือไม่มีใครฟังเลยก็ยิ่งไหว... จนกระทั่งมีใครสักคนนึกขึ้นได้ว่ามีบ้านของตน สำหรับจะกลับหรือมีที่สำหรับจะไป ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นส่วนมากเจ้าของร้านก็ปิดหน้าต่างเหลือไว้ให้บ้านเดียวแล้ว

การได้เป็นอยู่แบบนี้พักใหญ่ไซ้ จนกระทั่งมีภาวะทางการเมืองค่อย ๆ เข้ามาแผ่อยู่ในหัวหนังสือพิมพ์ จนประเจิดประเจ้อเข้าทุกทีนะแหละ ชาวเกลอจึงให้มันออกห่างจากตัวเองและแยกย้ายกันไปเดี๋ยบบ้างหนุ่บ้างตามทิศทางของตน แล้วไปเลือกจับกันใหม่เป็นกลุ่ม ๆ โดยที่ไม่ได้มีอะไรหมายใจกันเป็นส่วนตัว จนในที่สุดเมื่อมีผู้คนแปลก ๆ ใหม่ ๆ จากหลายทิศทวีขึ้นในวงการนี้หนักเข้า ก็ถึงแก่ต้องมีการก่อตั้งเป็นสมาคมหนังสือพิมพ์ขึ้น... สมาคมคนหนึ่งแล้วก็อีกสมาคมหนึ่ง แต่ถึงอย่างไรตามชายคาเหล่านั้นก็จะไม่มีวันปลูกบรรยากาศอันแสนดีอย่างในยามต้นของรุ่นผมขึ้นมาได้อีกแล้ว ไม่มีวันอีกแล้วจริง ๆ จึงขอฝากความระลึกถึงและอาลัยไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ที่นี้สำหรับในด้านของนักประพันธ์โดยเฉพาะ ซึ่งใจผมถือว่าเป็นด้านของตนโดยเฉพาะ อีกด้วยนั้น ก็น่าแปลกในเรื่องสภาพการคืบคลานของคณะฝ่ายนี้ผมน่าจะตอบได้อย่างสะดวกคายและถ่องแท้ แต่มันกลับไม่อย่างนั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระหว่างที่ผมก้มหน้าก้มตาหมกมุ่นกับมันมาก ผมแทบจะไม่ได้เงยหน้าหรือเหลียวแลออกไปนอกแวดวงชีวิตทางแขนงของตนเลย ผมปักใจ

เพิ่งเล็งอยู่แต่งงานของตัวเอง ซึ่งได้กลายเป็นเรื่องช่วยผดุงค่าครองชีพไปเสียแล้วอย่างสำคัญ ที่พวกพะวอนอยู่แต่งงานของตัวเองก็ด้วยความเป็นทุกข์ว่ามันจะกลายเป็นงานสำหรับที่มาค้าขายไป ไม่ใช่ทำเพื่ออะไรอย่างฝังจิตฝังใจขึ้นมาแต่ดึกดำบรรพ์ สภาพของวงการนี้เท่าที่ผมจะนึกเอ่ยออกมาได้ก็จากที่มีอันให้รู้เห็นไปเองในวงงานหนังสือพิมพ์ที่ได้ทำประจำอยู่เป็นพัก ๆ บ้าง จากการคบหากันในระหว่างเพื่อนฝูงนักประพันธ์ที่คุ้นเคยกันก็มี ที่ชอบพอกันก็มี ที่สนิทสนมกันก็มี และ ฯลฯ บ้าง

เพื่อนฝูงนักประพันธ์รุ่นเดียวกันที่คบหากันอยู่เป็นอาจิดก็มี "นายราคาญ" ส.อาสนจินดา (รายนี้เป็นเพื่อนเก่าแก่กันมาตั้งแต่เด็ก และภายหลังได้หนีไปเป็นพระเอกละครเสียคือ ๆ แล้ว ก็ไปกันใหญ่อย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ทุกวันนี้) อิศรา อมันตกุล "อิงอร" ช.แสงเพ็ญ อนุกรม อัครเศรณี เสนีย์ เสาวพงศ์ (รายนี้ภายหลังได้ลี้ภัยตัวไปอยู่ต่างประเทศเสียไกลแสนไกล) และได้พบกันอีกเพียงคนเดียวเมื่อกลับมาใหม่ ๆ และเขาแวะไปเยี่ยมที่วิกสี่ลม เหล่านี้เป็นอาทิ และที่พอจะถือได้ว่าเป็นรุ่นเดียวกันและกำลังเพื่องอยู่ในตอนนั้นก็มีอยู่อีก คือ วิตต์ สุทธเสถียร ทรง สาลิตุล ผู้ล่วงลับแล้ว ประสงค์วิฑู (ภายหลังถอนตัวไปทางและอยู่เสียอีกกิจการหนึ่งและมีน้องชายมาสืบแทนคือ เฌมีย์ วิฑูระ) นึกออกได้แค่นี้และก็ดูเหมือนจะมีอยู่เพียงแค่นี้ หากจะมีใครอีกที่แน่ใจว่าตนอยู่ในรุ่นเดียวกันนี้ และผมไม่ได้เอ่ยถึง ก็ขอภัยด้วย เพราะนึกไม่ออกจริง ๆ ที่นำแปลกก็คือในรุ่นเดียวกันนี้ ผมนึก ไม่ออกเลยว่าจะมีนักประพันธ์ผู้ใดอยู่บ้างมีที่สำคัญอยู่อีกคนหนึ่งซึ่งผมจำครุ่นไม่ถูกทั้งที่ก็คบหาสนิทกันไม่น้อยคือ ส.ธรรมยศ ผู้ล่วงลับแล้ว วัยของเขา อาจุโสกว่าขนาดเป็นเพื่อนนักเรียนสนิทกันมากกับ "นายราคาญ" แต่งานประพันธ์ของเขาซึ่งต่างลักษณะ ไปไกลนั้น ผมนึก ไม่ออกจริง ๆ ว่ามาก่อนหรือพร้อมกันหรือที่หลังเรากันแน่ จึงต้องขอแยกไว้เป็นพิเศษ

การจะยืนยันเป็นนักประพันธ์อยู่ได้หรือไม่ในสมัยหรือรุ่นเดียวกัน ดังกล่าวนั้นตามความรู้สึกของผมเท่าที่มาย้อนนึกอยู่เดี๋ยวนี้ ดูเหมือนจะเป็นของที่ดูและเห็นกันได้รวดเร็ว ที่ผุดขึ้นมาได้เร็วพอ ๆ กับที่หายไปได้เร็วก็มีอยู่ ทั้งนี้ก็โดยที่เจ้าตัวสำนักตนได้เองเป็นส่วนใหญ่

ซึ่งนับว่าเป็นบุญใหญ่แก่ตนเอง จะนั้นเมื่อมีโอกาสพูดได้เร็วโดยที่ "มีแว" และ "เอาจริง" แล้ว ส่วนใหญ่ก็ยังคงอยู่ด้วย "ใจรัก" มาให้เห็นกันจนทุกวันนี้แหละ

ที่ยังความปวดใจให้แก่หัวหน้าแผนกสาระ บันเทิง หรือบรรณาธิการก็คือจำพวกสมัครเล่น ที่พอเห็นแว่วว่าจะมีทาง "ขึ้น" ได้ก็เอาจอกกันไปซัดกันไป ครั้นทำได้ดีพอจะมีชื่อติดอันดับได้หรือ คิดได้แล้ว ก็กลับหายศรัทธาไปเสียฉิบ อย่างกับว่าจะใช้ผลงานนี้เป็นวัสดุสำหรับไปหางานอื่นทำหรือ ไปแต่งงานหรือไม่ก็เกิดเบื่อขึ้นมาเสียเฉย ๆ อีกจำพวกหนึ่งก็คือประเภทกะลอส ได้แก่นักลอก เรื่องของคนอื่นมาดัดแปลงนิด ๆ หน่อย ๆ บางทีก็ลอกคัดตัดตอนจากเรื่องของคนมาปะติดปะต่อกันเข้าอย่างแนบเนียน พวกนี้ช่วยให้บรรณาธิการหรือหัวหน้าแผนกดังกล่าว "ปล่อยไก่" ออกไปได้ครึกครื้นคึก (แบบนี้ดูเหมือนจะมีอยู่ตลอดมาจนทุกวันนี้ และเห็นพาดูยิ่งกว่าเป็นอันมาก) อีกจำพวกหนึ่งที่น่าอ่อนใจก็คือประเภท "นักต้อ" ซึ่งไม่ยอมรับสภาพเป็นจริงว่าตนไม่มีทางจะสมมาตรที่บางมาได้ และทำเอาแทบจะเสียผู้เสียคนไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย (ที่ยังดีจากบัลลังก์มาจากบัลลังก์มีอยู่ แต่ก็ค่อยยังชั่วขึ้นบ้างที่เป็นการต้อตัวเอง)

ที่เกี่ยวกับสภาพอะไรก็ตามของนักเขียนในรุ่นผมเท่าที่พอนึกออกและเขียนได้ก็เห็นจะมีอยู่เพียงนี้แหละ และรับรองได้ไม่แน่ว่าจะถูกต้องถ่องแท้ไปเสียทั้งหมด เพราะไม่เคยคิดจะรื้อฟื้นความจำในเรื่องพันธุมาก่อน และที่รับรองได้ไม่แน่อีกอย่างก็คือ นี่ยังไม่ถึงครึ่งของความ เป็นจริง ที่ติดอยู่ในความทรงจำของผม

คุณเสถียร คำถามสั้น ๆ ข้อนี้นี้ของคุณก็ทำเอาผมแทบอานไปอีกเหมือนกัน หากแต่เป็นทารุณกรรมคนละแบบกับข้อแรก

คำถาม : ต้องเสียเวลาในการลองเขียนนานสักเท่าใด จึงพบว่าตนเองสมควรเขียนไปในแนวไหน

คำตอบ : ข้อนี้น่าที่นึกออกก็คือจำไม่ได้ แต่จะพยายามทบทวนดูให้จงดีเพื่อคำตอบข้อนี้

ก่อนอื่นสำหรับเรื่องนี้ ผมเห็นสำคัญที่จะต้องขอพบไว้ครุผู้สอนให้ผมอ่านออกเขียนได้ที่โรงเรียนครูบุญ หรือมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า "โรงเรียนเทวะกฤษ" ในตรอกข้างตลาดบ้านหม้อที่ชาวบ้านในสมัยนั้นเรียกว่า "ตรอกขยะ" เดิมนี่กลายเป็นซอยคอนกรีตอย่างดีพาดอยู่ระหว่างถนนบ้านหม้อกับถนนหน้าสถานีตำรวจจราจร แต่เดิมนี่ไม่มีโรงเรียนเก่าแห่งแรกของผมนั้นเสียแล้ว โรงมั่วสำหรับเล่นโปรแกรมทั้งของโรงทั้งบ้านหม้อ ซึ่งเป็นของเตี้ยเพื่อนผมสองคนก็ไม่มีแล้ว โรงเรียนนี้เป็นของครูบุญและท่านเองเป็นผู้สอนในชั้น ก ไก่ ข ไข่ และแบบเรียนเร็วให้ผม ผมยังจำกลิ่นเสื้อผ้ารำลูกชดและไม้เรียวเจียวเอ๋ยของท่านได้ไม่มีวันลืม (และยังทำเอาขยาดกลิ่นรำลูกชดมาจนถึงเดิมนี่) ครูสตรีกี่ที่นั่นซึ่งผมจำได้ดียิ่งนักคือครูเนื่อง ซึ่งสอนผมต่อมาจนประโยค ผมจำดวงหน้าอันแย้มยิ้มของท่านได้ดีจนทุกวันนี้ ก็ด้วยน้ำจิตน้ำใจอันดีและมีเมตตาเป็นพิเศษต่อผม ซึ่งเป็นเด็กมีนิสัยที่ออกจะเข้าใจได้ยากสำหรับใคร ๆ มาแต่ไหนแต่ไรแล้ว และบางทีก็รวมทั้งตัวเองด้วย

และที่โรงเรียนเทวะกฤษอีกเหมือนกัน ในแผนกกลางคืน ซึ่งสอนภาษาอังกฤษโดยครูผู้ชาย ผมขอกราบไว้ครุตั้งแต่ท่านแรกซึ่งเป็นผู้เริ่มสอนเอบีซีดี และเอบีเอ็บ ไอบีอึบ โอบีอ้อบ ยูบีอึบให้ผมเรื่อยมาจนสามารถอ่านเขียนที่เป็นภาษาได้เป็นคำ ๆ และจนถึงที่ประโยค ๆ แล้วต่อมาก็สอนให้รู้จักพูดภาษาอังกฤษด้วยวิธีร้องเพลง...ในเซอร์ ไมค์ เพลงสวด เป็นเพลงสนุก ๆ สำหรับเด็ก ๆ อย่างเช่น "พั่ว โอลด์ ใจ" และเพลงครึกครื้นอย่างเช่น "อลด์ แล็งก์ ไชยัน" เป็นต้น ตลอดจนถึงครูท่านสุดท้ายที่นั่นซึ่งเริ่มสอนไวยากรณ์เบื้องต้นไว้ให้อย่างแน่นแฟ้น

สำหรับครูภาษาอังกฤษนี้ ผมต้องขอพบไว้และรำลึกคุณตลอดไปจนถึงบรรดาครูที่รับช่วงผมไปสอนต่อให้ในชั้นมัธยมต้น/มัธยมกลาง/และมัธยมปลายที่โรงเรียนครูสาลี หรือที่มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า "โรงเรียนหุตะวณิช" ซึ่งตั้งอยู่ในละแวกระหว่างโรงเรียนเสาวภากับท่ากลางกับคลองหลอด และยังคงดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ผมไปเรียนภาษาอังกฤษต่อที่นั่นก็ในแผนกกลางคืนอีกกะแฉะ และเรียนลัทธิหลักสูตรภาษาอังกฤษโรงเรียนรัฐบาลที่เรียนในตอนกลางวันอยู่ปีละสองชั้นเรื่อยมา พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษที่ผมได้มาเป็นอย่างดีตามสมควรแก่อัตภาพและได้อาศัยใช้อ่านแปลอยู่ในทุกวันนี้ จึงเรียกได้เต็มปากว่าผมได้มาจากที่นั่นทั้งสิ้น (รวมทั้งภาษา

ฝรั่งเศสอีกเล็กน้อย ซึ่งบัดนี้ได้กลับ "เข้าหม้อ" ไปหมดแล้ว แต่ก็โชคที่อุตส่าห์มาได้อาศัยภาษา
นี้จากภรรยา ซึ่งผ่านเป็นลำดับมาจากขางตาครูส/ราชินี/จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับว่าทุ่มแรงไป
อีกโข)

ทั้งสินนี้ต้องนับว่าผมได้เป็นหนึ่งบุคคลอยู่โสคหนึ่งใหญ่ ๆ เป็นเบื้องแรกต่อพี่สาวของผม
ซึ่งไม่ใช่พี่แท้ ๆ หรือแม้เกี่ยวดองเป็นญาติกันเลยสักน้อยนิด เป็นแค่เกิดในบ้านเดียวกันและ
อยู่ด้วยกันเรื่อยมาจนผมเติบโตเกินไปที่จะอาศัยอยู่ที่นั่นได้อีกต่อไป สิริรวมเวลาที่เรายู่ด้วยกัน
มาอย่างซิด ชื่อที่บ้านผู้ใหญ่ของเธอโดยไม่ขาดเลยสักวันก็ราว 15 ปี นับแต่วันเกิดของผม
เธอนั้นแหละ ที่จับผมเรียนเอมีมาเกือบไล่ ๆ กับตอนที่ยังเรียนกอลขอ และยังเป็นแรงผลักให้ผม
พยายามเรียนฝรั่งเศสอีกภาษาหนึ่ง

บัดนี้เธอได้ถึงแก่กรรมและเป็นสุขสถาพรแล้วในสัมปรายภพ และผมยังคงรำลึกนึกไหว
เธออยู่ตลอดมา ตั้งแต่ที่เซ็ง เมรุจนถึงเดี๋ยวนี้

สำหรับใครอื่น การเริ่มเรียน ก ไก่ ขอ ไข่ และเอบีซีดี อาจเป็นต้นทางจรวดไปได้
ไกลสูงถึงหมู่ดาวในทางช้างเผือก หรืออาจจะหันไปไกลกว่านั้นอีกก็ได้ แต่สำหรับผมเท่าที่
ได้มา ไกลถึงที่สำหรับเขียนและอ่านหนังสืออยู่ในขณะนี้ก็นับว่าเป็นบุญอีกโขแล้ว ความรู้ที่ได้จาก
การอ่านออกเขียนได้ช่วยพาผมให้ท่องลึกเข้ามาในโลกของหนังสือจนถึงทุกวันนี้ ความสุขสมใจที่
ได้รับก็เกือบจะเป็นที่เพียงพออยู่แล้วในเสียงของ "ของทิพย์"

หนทางที่ท่องลึกเข้ามานั้น เริ่มด้วยการอ่านอย่างหัวปักหัวปำ ตั้งแต่หัวเท่าก้น
แล้วค่อย ๆ ค่อยคั่นมากับการเขียนซึ่งริเริ่มขึ้นเพราะความที่อยากจะทำได้บ้าง เมื่ออ่านชอบ
เรื่องของใครจับอกจับใจขึ้นมาก็อยากจะทำให้ได้อย่างนั้นบ้าง แรกก็เป็นแต่ความเผลออยู่แต่ในใจ
แล้วก็ถึงขั้นลงมือขีดเขียนเอาไว้อ่านเองบ้างและหรือเอาออกสนทนากับเพื่อนฝูงเดียวกันบ้าง
ที่เขียนเสร็จและอ่านเองจนหน้าใจดีแล้วก็ฉีกทิ้งไปเสียด้วยความภูมิใจลับ ๆ อยู่คนเดียวก็มีอยู่
หลายเหมือนกัน ทั้งนี้ก็เพราะไม่อยากให้ใครรู้ใครเห็นว่าตนนั้นอยากและริเป็นนักประพันธ์ ซึ่งที่มัก

มีวิเศษอันเป็นโทษต่อท้ายอย่างลือเลื่องอยู่ด้วยว่า "ไล่แห่ง" ที่จริงผมก็ไม่ได้ถือเป็นเรื่องเสียหายอะไรหรอกแต่ผมเป็นคนขี้อายยิ่งนัก ต่อการที่จะโดนผู้คนในบ้านที่อาศัยเขาอยู่ล้อเล่นขบขันในเรื่องนี้ ที่ลือกันอยู่ได้ เหตุผลที่อ้างถึงก็คือผมเป็นคนเจ้าอารมณ์...อย่าเลย คำนี้มันซึ่งเกินไปสำหรับวัยเด็กกะโยโรขนาดนั้น พูดกันง่าย ๆ ว่าผมเป็นคนขี้โมโหไปแล้วกัน แม้จะเป็นในแบบโกรธง่ายหายเร็ว แต่ในตอนที่กำลังโกรธก็มักก่อเหตุรุนแรง ซึ่งไม่อยากจะทำได้พอตัวอยู่เหมือนกัน และแม้โกรธของผมจะหายเร็วแต่เหตุที่กลายเป็นเรื่องราวติดตามมานั้นมันไม่ได้พลอยหายเร็วไปด้วยเลย และจะกลายเป็นที่เคียดแค้นใจแก่ผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ปกครองผมโดยตรง และเป็นผู้เลี้ยงดูผมมาพร้อม ๆ กับพี่สาวแสนดีนั้น โดยที่ตนเองก็อยู่ในฐานะผู้อาศัยอยู่ในบ้านนั้นเหมือนกัน ก็เพราะเช่นนั้นแหละ ผมจึงต้องช่วยตนเองในประเด็นอย่างกวดขัน และต้องคอยสะกิดหัวลมของตัวเองอยู่เรื่อย ๆ ด้วยประการฉะนี้เอง ผมจึงกลายเป็นคนชอบทำอะไรเร้นลับมากกว่าเด็กธรรมดา ๆ อยู่นั่นเอง

การได้เป็นอยู่เช่นนั้นและแรงกล้าทวีขึ้นอยู่เรื่อยมาตามแรมวัย จนกระทั่งกล้าเขียนส่งไปรษณีย์ไปให้หนังสือพิมพ์ ซึ่งก็ได้รับพิจารณาลงพิมพ์ให้จนให้นักศรัทธาใจยิ่งกว่าดีใจนั้นก็เริ่มตั้งแต่อยากเก่งได้อย่างทุกนามปากกาของคุณเลียว ศรีเสวก แห่งสำนักพิมพ์อุเทน เต็มต่อมาก็อยากทำให้ได้เรศพร้อย่างเรื่อง "กามมิต" ครั้นมาถึงยุคชัยชนะของหลวงนพบาล โดย "ดอกไม้สด" แม้จะติดต้องใจอย่างพิสมัยไหลหลงลักบ้านใดก็ต้องข่มใจเอาไว้ ทั้งนี้เพราะผมรู้จักดีว่าเธอเป็นใคร พูดอย่างห่าม ๆ จะเรียกว่าเราเคยเป็นเพื่อนบ้านกันมาก็ได้ โดยที่เธอเป็นกุลสตรีสูงเสี่ยมอยู่ในวังบ้างหม้อ ส่วนผมก็มีवासันเป็นบ้านเกิดอยู่ใกล้ชิดกับหลังวังนั้น ขนาดร่วมกานเพงเดียวกันเลยเขี้ยวละ เลี้ยวแต่เป็นตึกแถวในช่วงคุหาที่อยู่ติดกับโรงครัว เฉพาะรายนี้ผมก็ต้องละเว้นไว้ด้วยความเจียมตัวเจียมใจ เพราะจะเป็นการอาจเอื้อมเกินไปแม้ในด้านอักษรศาสตร์ ต่อมาก็อยากทำเรื่องรักกันใจที่ออกพิชสงแหม่มขึ้นใจได้อย่างเรื่องหนึ่งของจอห์น กอลสเวอร์ธีย์ (ฉบับเรียบเรียงโดย "แม่ทองคำ" คือเรื่อง พยอมไพร) แล้วต่อมาก็อย่างเรื่องอมรักอมไศก ที่พริ้งด้วยสัทสนวนและเพริศด้วยมธุรสอย่างเรื่องในชุดแหวนประดับก้อยของสันต์ เทวรักษ์ แล้วต่อมาก็อย่างทุกเรื่องของมารี โคเรลลี (เฉพาะฉบับแปลของ "อมราวดี") แล้วต่อมาก็อย่างเรื่องอันแรงคังด้วยอารมณ์ทางเพศรสของอิสตรี ซึ่งผมเพิ่มจะมา

ได้ประจักษ์ด้วยความระทึกกึกก้องหัวใจจากเรื่องหนึ่งของ คี.เอช.ลอร์เร็นส์ไม่ใช่ ไม่ใช่จาก นวนิยายอันเป็นวรรณกรรมกระเดื่องโลกเรื่องเลคีย์ แชทเทอร์ลีย์'ส ลัฟเวอร์ (เรื่องนี้ผมรู้จัก ที่หลังเรื่องที่ผมไปค้นพบมาได้เองจากร้านหนังสือในวังนครเขมรครึ่งกระโถนเสียอีก เรื่องเลคีย์ แชทเทอร์ลีย์ นี่จำได้เลา ๆ ว่าเมื่อผมอายุสัก 24 - 25 มีเพื่อนคนหนึ่งชื่ออรรคมมากกว่าปฎิพัทธ์ เคียวนี้เป็นโหล่มาก อยู่ที่โรงไฟฟ้าบางกรวย ถือหนังสือเล่มนี้ไปเยี่ยมผมที่ทำงานแถวหลังวัง บุรพา เขาถามผมว่าอ่านเรื่องนี้แล้วหรือยัง ผมบอกว่ายัง เขาทำปากจิกจิกเป็นที่สมเพชว่าผมช่าง ล้าหลังเสียจริง หลังจากคุยกันพักหนึ่งแล้วก็จากกันไป ต่อมาเมื่อพบกันอีกที่เขาก็กถามถึงหนังสือ นั้นว่า อ่านจบแล้วหรือยัง ผมก็ตอบว่าอ่านกะลึงอะไรกันละ ก็คุณไม่ได้ให้ผมได้อ่าน คนใจดำ ทนอย! เขายืนยันว่าเขาให้ผมยืมไว้อ่าน ผมก็ยืนยันว่าเปล่า เราก็เลยได้แต่งเต้กันอยู่ไปมา เพราะเราต่างก็รู้จักกันต่อว่าเราเป็นคนค้ำในเรื่องนี้ คือไม่ใช่คนต่อแหล่เรื่องก็เลยยังคงลึกลับ คาราคาซังกันมาจนทุกวันนี้ และขอบอกตามตรงว่าวรรณกรรมกระเดื่องโลกเรื่องนี้ของลอร์เร็นส์ ผมเพิ่งจะจับอ่านจริงจัง เมื่อตอนที่ทางการตำรวจเกิดสั่งห้ามขึ้นฉากพร้อมกับทุกเรื่องของมิลเลอร์ ส่วนฉบับแปลผมไม่ยอมแตะเลย) ผมรู้จัก คี.เอช.ลอร์เร็นส์เป็นครั้งแรกด้วยหนังสือชุดรวม เรื่องสั้นของเขาที่ชื่อเดอะ วูม่น์ ฮูโรด อเวเย อันเป็นชื่อของเรื่องนาในชุดนั้น ซึ่งนั่นมันก็ ลักสามสิบปีมาแล้วเห็นจะได้กระมัง เป็นเรื่องของหญิงร้างสาวจากสามิจนทมกลดคลิ่นอยู่ไม่ไหว ก็เลยขี้เมาเคล็ดไปสู่ที่ซึ่งอยู่เหนือสุดของของสุชาติ คือความตายด้วยพิธีกรรมสังเวชของคนที่ถอน เผ่าคึกคักบรรพ์และนอกจากนี้ก็ยังมีย่อมาอีก ฯลฯ... ฯลฯ

จากที่ผมสาธยายตัวเองมายืดยาวนี้ คุณก็คงจะพอเห็นได้กระมังว่าการที่เป็นนักประพันธ์ ของผมเนี่ยมันแรงคลมาจากการอ่านเป็นเรื่องแรก แรงคลนั้นก็คือความใฝ่ใจปรารถนาในอันที่จะ ทำให้ได้บ้างอย่างเรื่องที่ตนโปรดปรานต่าง ๆ ตามลำดับมาเหล่านั้น ความใฝ่ใจปรารถนาเหล่านั้น มันคงจะเข้าไปหมักและสะสมอยู่ตามต่อมใดอะไรสักอย่างในอินทรีย์ของผม และได้เพิ่มพูนเอาไว เรื่อย ๆ มาเนิ่นนานตามแรมวัยดังกล่าว จนในที่สุดเมื่อผมเติบโตเต็มที่และตัดสินใจแน่วแน่แล้วว่า จะเป็นนักประพันธ์ไปจนชั่วชีวิตละ! และโดยที่ขำงมันใจเสียเหลือเกินว่าจะต้องเป็นได้ ผมก็ลุกขึ้น ขอบุกเบิกทางเข้ามาสู่วงการนี้ในลักษณะของใบไม้ที่ระบัดตัวไม่หมด... ไม่ใช่อย่างเด็กที่แอบเขียน

เรื่องอ่านเล่นเอาไว้อ่านเองแล้วฉีกทิ้ง หรือเอาไปลงหนังสือที่ช่วยทบทวนขึ้นในห้องเรียนอีกต่อไป ไม่ใช่อย่างนักเขียนสมัครเล่นรุ่นเยาว์ที่เพียวเอาเรื่องไปเร่งลงตามหนังสือพิมพ์จริง ๆ ด้วย นามแฝงต่าง ๆ อีกต่อไปแล้ว ไม่ใช่อย่างเด็กหนุ่มที่ใฝ่ใจไหลหลงต่องานประพันธ์จนถึงแก่ ซึ่งสักก่อนห้ามด้วยการขโมยเวลาสำหรับศึกษาเล่าเรียนและเวลาสำหรับพักผ่อนของตนเอง มาหมกมุ่นอยู่กับเชิงนี้จนคิดค้นค้อนคินเป็นอาชีพอีกต่อไปแล้ว... หากแต่เป็นคนหนุ่มใหม่ ๆ อีกคนหนึ่งที่ตั้งใจเอาไว้อย่างเด็ดเดี่ยวในอันที่จะฝากชีวิตจิตใจไว้กับงานประพันธ์ของตน ตลอดไปไม่ว่าจะต้องไปตกอยู่ในสภาพอันใด อย่างเช่น "ไส้แห้ง" เป็นอาทิ

ถึงตอนนั้น คือในระยะที่ผมเรียกว่ามี "ลักษณะของใบไม้ที่ระบัดตัวใหม่หมด" นั้น ความใฝ่ใจปรารถนาที่ได้จากการอ่านมาสารพัดสารพันแต่ดั้งเดิมก็ยังคงตกคร่ำอยู่ที่เดิมในอินทรีย์ของผม และจะนั้นในระยะที่แรกระบัดตัวใหม่ตะกอนอันสุนทรบรรดาอันนั้นก็คงจะมีส่วนผสมผสานออกมา มากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งไม่ใช่ของที่ผมชอบใจเลยในระยะนั้นจึงเป็นระยะที่ผมต้องพินิจเรื่องตัว ทั้งอยู่บ่อย ๆ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะนิกรังเกียจอะไรหรอกหากแต่ผมปรารถนาที่จะเป็นอุษณา เพลิงธรรม ด้วยกิตติคุณเฉพาะตัว ไม่ใช่ด้วยสมญาของผู้อื่น แต่กระนั้นก็ยังมียุ่เรื่องทั้งที่ผมเต็มใจ ปล่อยออกไปทั้งที่รู้ ๆ และออกจากภาคภูมิเอาการเสียด้วย เรื่องนั้นคือพลอยขี้ม้าของเขาไป ซึ่งเขียนขึ้นมาจนได้ด้วยแรงจับจิตใจอย่างถอนตัวไม่ขึ้นจากเรื่องที่ได้อ่านเรื่องแรกอันเป็นเรื่องสั้น ของ คี.เอ็ช. ลอว์เรนส์เรื่องนั้น ดั่งจะเห็นได้ว่าผมจงใจสำแดงอย่างเปิดเผยกันตั้งแต่ชื่อเรื่อง เลยทีเดียว และเมื่อผมเขียนเรื่องนั้นออกมาอย่างได้ผลสาสมดังใจแล้ว ผมก็ให้รู้สึกปริดาและ ไล่ลอกที่มืออยู่แก่ใจว่าตนเป็นอัน "ถอนตัวขึ้น" ได้แล้วจากความฝังจิตฝังใจต่อ คี.เอ็ช. ลอว์เรนส์ในเรื่องนั้น

อย่างไรก็ตามที่ ถึงบัดนี้แรงคลที่ได้จากการอ่านมาสารพัดสารพันแต่ดั้งเดิมเหล่านั้นก็ยัง คงสถิตอยู่ ณ ที่เดิมในอินทรีย์ของผม เพียงแต่ที่ผมเคราะห์ดีที่ในระยะต่อมา อินทรีย์ของผมมี ระบบกลั่นกรองได้อย่างละเอียดและละเอียดคืบขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนผสมผสานกันระหว่างตะกอนอัน สุนทรบรรดาอันกับน้ำเนื้ออันเป็นของตนเองโดยเฉพาะ จึงปรากฏออกมาอย่างสนิทจนพอที่จะ ยอมรับนับถือได้อย่างเต็มภาคภูมิ ว่าเป็นธาตุแท้ของ อุษณา เพลิงธรรม

ด้วยประการฉะนี้เอง ทั้งที่ผมเองก็ไม่เคยได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาการประพันธ์มาจากสำนักใดเลย ผมก็ยังถืออยู่ในใจเสมอว่าตนก็คนหนึ่งที่เป็น "ศิษย์มีครู" ในเชิงนี้เหมือนกัน และ "ครู" นั้นก็คือหนังสือทุกเรื่องทุกเล่มที่ผมได้จับอ่านมาตั้งแต่หัวเท่ากำปั้นและเรื่อยมาตามแรมวัย ทั้งที่ได้เอ่ยถึงเอาไว้และไม่ได้เอ่ยถึงเอาไว้ ตลอดจนหนังสือทุกเรื่องและทุกเล่มของทุกผู้ทุกนาม ซึ่งผมยังอ่านด้วยความนับถืออยู่เรื่อยมาจนตราบนาน

คุณเสถียรครับ ผมเองก็นึกไม่ถึงเหมือนกันว่าคำตอบของผมต่อคำถามข้อ 3 ของคุณนี้นอกจากจะเป็นโอกาสให้ผมได้บอโหว่รักถึงพี่สาวแสนดีของผมผู้ล่วงลับแล้วผู้หนึ่ง ยังได้กลายเป็นการไหว้ครูในหลายแขนงของผมไปด้วย แม้จะเป็นบุพกิจ ซึ่งได้จังหวะล่าปลักหนอยก็ตามที และเป็นอันว่าคำถามของคุณยังเหลืออยู่อีกหนึ่งโหลข้อพอดี ซึ่งที่เหลือนั้นผมตั้งใจจะตอบให้หมดในคราวหน้าให้จงได้ แม้จะเป็นการตอบด้วยสำนวนโทรเลขก็ตามที ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ถึงคราวของนักประพันธ์ผู้อื่น ซึ่งยังมีอยู่อีกมากมายเสียบ้าง

(3)

เกิดครับ คุณเสถียร จันทิมาธรที่รัก ทั้งที่หนังสือในชุด "ลอยหลังสินธุ์" และ "กึ่งไผ่ยม" เกิดมีอันเป็นไปในเรื่องชะตา คือยังหาอนาคตไม่ได้ในปัจจุบันคุณก็ยังอดสำหรับหาที่สำหรับจะ "สัมผัส" ผมต่อไปให้ได้จนครบทั้ง 15 กระพวงความที่ถาม ผมก็ขอสนองศรีธำลัาแข็งของคุณด้วยความเต็มใจยินดี แต่ทว่า ก็อย่างที่ผมทความตกลงกับคุณไว้แล้วในหนก่อนที่ "กึ่งไผ่ยม" คือด้วยสำนวนโทรเลข ทั้งนี้ก็เพราะที่คุณถามค้างไว้มันยังเหลืออยู่อีกถึง 12 ข้อ และผมก็พอจะเดาถึงชะตาของหนังสือเล่มนี้ของคุณได้แม่นยำด้วยว่า แทบหาปัจจุบันไม่ได้แม้ปัจจุบัน

คำถามข้อ 4 : การที่ชอบเขียนในแนวรัก ๆ ใคร่ ๆ อยู่เสมอ ทำให้หลายคนลงความเห็นว่าเป็นวัยหนุ่มจะผ่านชีวิตทางด้านนี้มาก ที่มีผู้อ่านอย่างเหลือเกินก็คืออารมณ์ที่เรียกว่าเป็นจิตใต้สำนึกของคน เช่น การจับถันหน้าวคของจัน ดาราในวัยเด็ก ตลอดจนความรู้สึกของผู้หญิงอย่างเช่นมาลินีใน "หล่อนมีน้ำของเขาไป" ทำไมจึงสามารถหยั่งเข้าไปในความรู้สึกเช่นนั้นได้ลึกนัก

คำตอบ : สำหรับตอนแรกของคำถามข้อนี้ผมได้แต่ขอถือเป็นคำยกย่องอย่างเอก เพราะในชีวิต
เรียบ ๆ เจียบ ๆ ที่ผ่านตามาตามเรมวัยของผมนั้น ถือไม่ได้เลยว่าได้ผ่านมากมาในเรื่องราว ๆ
ใคร ๆ เอาเป็นว่าอยู่ในอัตราพอสถานประมาณสำหรับบุคคลที่ไม่ใช่อ่าง ไม่ตายซากและไม่ใช่อ่าง
อย่าง ไม่ล้มลุกที่คอยแต่ลุกเสียเรื่อยก็แล้วกัน ทั้งนี้ก็เพราะผมดูเหมือนจะมีความรู้สึกมากมายและ
จริงจังเกินไปในเรื่องความรัก และเป็นคนถือสาเกินไปในเรื่องความใคร่ โดยเฉพาะกับผู้หญิง
ดี ๆ (ผมแยกธาตุระหว่างสอง "ความ" นี้ออกมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว และออกจะเป็นคนรู้ตัวคืออยู่
เสมอว่าเมื่อไรตนรักเมื่อไรตนใคร่ ผมจึงเคราะห์ดีที่เป็นคนรักโดยไม่ใคร่และใคร่และใคร่โดย
ไม่รักได้เป็นอย่างดีตลอดมา เมื่อไรความรักและความใคร่สามารถผสมผสานกันได้ในผู้หญิงคน
เดียวกัน ก็นับเป็นโชคอันประเสริฐ เป็นบุพเพสันนิวาสอันบริบูรณ์ยิ่ง ชีวิตในวัยคนองของผม
จึงปลอดจากปัญหาพลวันระหว่างสองความนี้มาได้เป็นอย่างดี และก็มีแหละที่ผมเรียกว่าเคราะห์ดี
ทั้งนี้ก็เพราะความรักสำหรับผมไม่เคยขึ้นต้นด้วยความใคร่ แม้ว่าผมจะให้ความรู้สึกในเชิงนี้กับ
แก่ผู้หญิงทั้งในความรักและความใคร่เกือบจะเสมอเหมือนกันก็ตามที สำหรับผมเมื่อเรื่องมันไป
ไม่รอดมันก็พักอยู่แค่ความรักเพียงครึ่ง ๆ กลาง นั้นเอง ไม่มีอะไรเป็นปัญหาขัดเยื่อเรื้อรังเกินไป
จากนั้น)

เดี๋ยว เมื่อกี้ผมว่ามาถึงไหนแล้ว ?

ผมดูเหมือนจะมีความรู้สึกมากมายและจริงจังเกินไปในเรื่องความรักและเป็นคนถือสา
เกินไปในเรื่องของความใคร่โดยเฉพาะกับผู้หญิงดี ๆ ชีวิตในวัยหนุ่มของผมส่วนใหญ่จึงมีแต่เรื่อง
ผมรักเธอข้างเดียวเป็นเกลียวไปและเธอรักผมข้างเดียวเป็นเกลียวมา ซึ่งในกรณีหลังผมก็จะหลบ
จากไปเสียอย่างนุ่มเนียนขนาดบัวไม่ให้ช้ำน้ำอาจจะขุ่นไปบ้าง จึงไม่ค่อยจะมีอะไรเป็นเรื่อง
เป็นราวในชีวิตนอกจากในรายที่ผมเกิดหลงไม่ทัน (จะเพราะอะไรก็ช่างผมเถอะ) ซึ่งก็มีอยู่
ไม่กี่ครั้งหรือห้าหกเท่านั้นเอง แต่ผมก็เป็นฝ่ายครองสถานการณ์ได้ดีกว่าอยู่เสมอจึงบันยบบันยัง
คลั่งลงมิให้เริงล่องจนหลุดล่องเข้าไปสู่ว้าใจน่า เดี๋ยวค้ำ ไว้ได้ทันทั้งที และจึงแคล้วคลาด
จากการโดนตีกินในทานเองว่า "ฉันเป็นของคุณแล้ว" มาได้อย่างหวุดหวิด ถ้าเป็นกรณีรักจะสนุก

ด้วยกันและเล่นเกมด้วยกันละก้อ ไฮ ๆ ถึงไหนถึงกันเชียวละ เสียแต่เป็นของหายาก
เท่าที่ได้พามาพามาที่แค่นี้ได้ไม่เกินสองมือ ดวงของมันมันไม่ให้สำหรับผู้หญิงเจ้าสนุกแบบนี้
เจอแต่แบบก็อย่างเดียวไม่เอาจะเอาหัวใจด้วยเสียเรื่อย ไอ้ที่เราเป็นฝ่ายพร้อมจะเอาดวงใจ
ไปสยบให้เธอก็มันเสียนี้ เรื่องมันก็เลยไม่ค่อยจะมีอะไรเป็นรสนิยมแหละ เท่าที่จำได้เป็น
มันเหมาะก็คือตั้งแต่เกิดมาเคยรู้สึกตัวว่าตอกหักอยู่สองหน หนแรกกำลังรุ่นกระซาง เล่นเอาถึง
มุขได้ถุนบ้านขนาดสุนัขเดินลอดได้เครือ ๆ เข้าไปนั่งร้องไห้อยู่ใต้เตียงครึ่งวัน หนหลังกำลัง
หนุ่มฉกรรจ์ขนาดคี่ 1 ประเภท 2 ตามมาตรฐานของการเกณฑ์ทหารตอนสงครามมหาเอเชียบูรพา
หนนี้อาการค่อยๆ สุขุมหน่อย แค่นี้ก็พาตกในตรอกคันทน์ว่าสวยที่ถนนสีลมไปจนถึงบ้านที่ฝั่งธนฯ
เท่านั้น จากหนหลังนั้นเองผมก็ทำตัวเป็นนักมวยที่การคุมหัวใจเอาไว้แน่นเพราะรู้จักอ่อนของตน
ได้ดี แต่กระนั้นก็ยังไม่วายการคดกอยู่อีกสองหนอาศัยที่หลักคิงไม่ถึงแก่เปลื้องปล้นแค่เซไปหน่อย
และยิ้มได้เท่านั้น อ้อ เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่การวิจัยของคุณหรือของใครบ้างผู้หญิงรายแรกที่
ทำให้ผมรู้สึกตัวว่า ตอกหักนั้น เธอเป็นโสเภณีครับ และผมไม่เคยแม้แต่จะเข้าไปอยู่ในห้องหับของ
เธออย่าว่าแต่จะอะไรกันเลย วาใจน่า เห็นตาดำ ? ว ตัวนาคือตัว วี ครับ ... ใช้ วี เอจี
ไอเอ็นเอ แล้วก็คือเอ็นเอไอทีเอ เป็นศัพท์แสงส่วนตัวของ เดวิด สลาววิท หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ
เอ็นริย์ ชัทตัน (ไม่รู้เหมือนกันว่าไทนามแฝงไทเนอจริง) ผมเพิ่งอ่านเจอเข้าไปในเรื่อง
"โรเชลล์" หรือ "เวอร์ชู ร็วอร์ด" คนแต่งก็คนเดียวสองชื่อหนังสือก็เรื่องเดียวสองชื่อ
ส่วนศัพท์สองคำนั้นจะแปลว่าอะไร ก็ขอให้คุณศึกษาค้นคว้าและหาภาพพจน์เอาเองก็แล้วกัน สนุกดี

ประสบการณ์นอกนั้นส่วนใหญ่ผมมีจากการได้รู้ได้เห็น ได้ยินได้ฟัง และจากการสังเกต
และจดจำ นั่นก็คือมีจากอายตนะภายนอกของสำสั่วโดยอาศัยอายตนะภายในเข้าสัมผัส พูดอีกที
ก็คือชอบเอาใจของตัวเขาไปใส่ในเรื่องของคนอื่น หรือพูดอีกสักทีก็คืออะไรที่ผมทำไม่ได้และไม่ได้
ทำผมก็ชอบที่จะเป็นคนดู มันจะเป็นนิสัยดีหรือเสียก็ไม่รู้ละ แต่ผมก็รู้ตัวว่ามีนิสัยอยู่อย่างหนึ่ง
ในข้อนี้ คืออะไรที่ผมไม่อยากทำ ผมก็ไม่อยากดู นอกเสียจากว่ามันเป็นเรื่องที่จำต้องพลอยรู้เห็น
ไปเอง อย่างเช่น...ข้างเถาะ

เห็นไหม ประสบการณ์ของผมส่วนใหญ่มีมาจากการเป็นคนที่ชอบคุณนั่นเอง คุณก็ด้วย
ประสาทุกเส้นสายหมดทั้งกายใจเลยที่เดียว ไม่ว่าจะเต็มใจหรือไม่ก็ตามที่ ถ้าหาอะไรที่อยาก
ดูหรือชอบดูไม่ได้เองก็ซื้อหาเขาคูเอาจากหนังสือและหนังสือ ก็ใช่ หนังสือทุกอย่างและหนังสือ
ทุกชนิด ไม่นั่น

ผมเป็นคนชอบดูก็จริง แต่ต้องขบอกเอาไว้เสียด้วยว่า ไม่ใช่ด้วยความอยากรู้อยากเห็น
หากดูเพื่อความเพลิดเพลินเจริญใจไปตามประสาของผมเอง ผมชอบดูทุกอย่างที่ผมมีแก่ใจอยากดู
ก็ตั้งแต่ขี้หมา ไปจนถึงขี้เมษนะแหละแต่จะว่ากันไปแล้ว ใครก็ไม่สนุกเท่าคุณ คนที่ผม
หมายรวมถึงตัวผมเองด้วย เพราะเป็นคนเดียวที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด ตัวเองแล้วก็ดูคนอื่นตามทุกที่
ทุกทาง ทุกกาละและเทศะตามแต่จะอำนวย เมื่อหมดไม่มีคนอื่นจะดูแล้วผมก็หันเข้าดูตัวเอง
สนุกเจียบ ๆ อยู่กับการแลกลับไปกลับมาอยู่เช่นนั้นแหละเรื่อยมาตั้งแต่เป็นเด็กเล็กแล้ว ก็ใช่
เรื่องของคนที่เกี่ยวกับคนหรือจะเรียกรวม ๆ เสียเลยว่ามีตัวก็ได้มัน ย่อมมีให้ทั้งกุศลจิต
และอกุศลจิต แล้วผมจะสนุกหรือเพลิดเพลินเจริญใจอยู่ได้อย่างไรเสียเรื่อย ตรงนี้ต้องขอคุณ
เชิงลึกหน่อยว่า ความสนุกหรือความเพลิดเพลินเจริญใจของผมในประการนี้ ก็แจกเดียวกับ
โอชะในธรรมของผู้ที่เข้าถึงธรรมแจ่มแจ้งแล้วนะแหละ เพราะธรรมก็มีหนทางบรรลุได้จากอะไร
ตั้งแต่ขี้หมาไปจนถึงขี้เมษเหมือนกันโอชะส่วนตัว ของผมดังกล่าวก็เยี่ยมเดียวกัน เพียงแต่อยู่
ต่างระดับกันเท่านั้น

และในส่วนที่เกี่ยวกับคนนั้น ที่ผมมีใจรักใคร่จะเป็นพิเศษก็เห็นจะไม่มีอะไรเกินไป
กว่าอะไรที่เกี่ยวกับผู้หญิง อะไรเกี่ยวกับผู้หญิง ? จะอะไรเสียอีก ? ก็ผู้หญิงนี่ซี
ผู้หญิง-ผู้หญิง ผู้หญิง-ผู้หญิง และผู้หญิง ทั้งคู่ด้วยความชอบพอกับความรักด้วยความนับถือ
คู่ด้วยความกระสันรัญจวน คู่ด้วยความเพศบุษบา และแม้จะคู่ด้วยความทุเรศก็ไม่วายเวทนา
และอาทร ครึ่งเมื่อชกมีอายุมากขึ้นและพบน้อยลง ก็เริ่มมีอารมณ์จะคู่ด้วยความเอ็นดูเข้ามา
เพิ่มอีกอย่าง (ก็แค่รู้สึกเท่านั้นเองแหละ ไม่ถึงแก่จะชวนชวายเป็นมาไว้คุ้มชพรอก่น่า -
คุณเสถียรก็อ)

แล้วว่าการดูของผมมันก็มีทั้งอย่างหายาและอย่างละเอียด สุดแต่แต่ความมีหัวใจ
ในแต่ละขณะจิตของผม และหรือสุดแต่แต่ความสำคัญของเป้าที่ตกอยู่ในสายตาและสายใจของผม
กระนั้นก็เถอะ ขอให้ทราบไว้ก็แล้วกันว่าในการดูหรือแม้เพียงเห็นนั้น หากมีอะไรในเป้าสามารถ
ขัดแปลงขึ้นมาได้ไหมในของผม โดยไม่ว่าจะเป็นไปในทางชะต๊ะร้ายอย่างไรก็ตามที่ ก็น้อย
นักหนาที่มันจะเลื่อนไปเสียจากผมได้ มันจะชุกซ่อนตัวเองอยู่ตามหลืบซอกในใจของผม ซึ่งดูจะมีที่
ทางอยู่มากมายเหลือเกินสำหรับของพินนี้ และโดยที่ตัวผมเอง ไม่มีอำนาจจะไปขยับได้ไล่ส่งมัน
ได้ด้วย ไม่ว่าผมจะชอบใจหรือไม่ก็ตาม ที่ออกจะฉงนยิ่งไปกว่านั้นก็คือตรงพินนี้ไม่ได้อยู่ในแบบกบดาน
ตลอดไปเสียด้วยซี ยามใดที่หัวใจเกิดพุ่งส่ว้นขึ้นมา เจ้าความทรงจำระลึกซึ่งแบ่งหมวดหมู่
ของมันได้อย่างละเอียดพิสดารก็จะพินช่วยขึ้นมาอวลเล่นเสียที่ ผลของการนี้บางทีก็ชวนให้ผมกลายเป็น
เป็นคนเจ้ากิเลสตัณหาอยู่หนึ่ง ๆ ได้ตั้งร้อยแปดพันเก้า บางทีก็ชวนให้ปรึ้มเบรมขึ้นไปเกือบ
ถึงต้นปริชาติบ้างและลงไปเกือบถึงต้นจ้วบ้าง บันดาลใจให้ทั้งสวรรค์และนรกนะแหละ ว่าไปหาไม
มี ทั้งนี้ก็สุดแต่ดินฟ้าอากาศกับอารมณ์และอาเวจะปรุปรนกันเข้าและเขย้าออกเป็นคือกเทลชื่อไท
ไนบุยี่เหล้าลับเฉพาะของผม

เผอิฐผมจับพลัดจับผลูมาเป็นอะไรที่เรียกกันว่า นักประพันธ์กับเขาอยู่บ้างเหมือนกัน
เมื่อได้เวลาทำงานในแขนงนี้ ผมก็เลือกหยิบมันนี่หน่อยจากหลืบซอกต่าง ๆ ดังกล่าวออกมา
ใส่เป้า มีอยู่บ่อย ๆ ที่มันสำระแนหยิบตัวเองเอาไว้ส่งไปโดยที่ผมไม่รู้ตัว ร้อนถึงต้องรีบตะบ
เอาออกไปเสีย ที่ตะบเอาไว้ไม่ทันก็มีอยู่บ่อยเหมือนกัน และที่ผมเป็นใจสมยอมไปด้วยกับมัน
ก็มีอยู่อีกบ่อยเหมือนกัน ก็อย่างที่คุณเห็น ๆ นะแหละ จากนั้นก็เป็นหน้าที่ของพินไฟคือจินตนาการ
จะหล่อหลอมมันออกมาได้ตั้งใจสักแค่ไหนตาตึกก็ได้ ตาร้ายก็ทั้งไป มันก็อีกหรือบั้นแหละไม่ว่าจะ
เขียนอะไร จะบอกให้อีกน้อยหนังกก็ได้ ในส่วนผมสมเหล่านี้นางพินก็มีเศษน้อยใหญ่ในชีวิตของตัวเอง
ใส่เอาไว้ตั้งกระบี่ แต่รับรองได้ว่าไม่มีใครคุ้ยเจอหรอก

ผมเข้าใจว่าผมได้ตอบหมดกระทงคำถามข้อ 4 ของคุณแล้วนะ และถ้านี่เป็นการตอบ
ทางโทรเลขผมก็เป็นได้ควักกระเป๋าทักการไปรษณีย์อ่านไปเลย เขียวผลอใจไปหน่อย
เดียวแท้ ๆ

คำถามข้อ 5 : นักอ่านที่เคยอ่าน "เรื่องของจัน ดารา" พากันเข้าใจว่ามีความจริงอยู่ในเรื่อง
เกือบแปดสิบเปอร์เซ็นต์ บ้างก็ถึงแก่อยากจะรู้จักตัวเอกบางตัว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งก็สตรีเสน่ห์แรง ๆ เช่น คุณบุญเลื่อง ผมใคร่จะถามถึงความบันเทิงใจ
ให้เขียนเรื่องนี้ขึ้น และมีเบื้องหลังมากน้อยเพียงใด

คำตอบ : เบื้องหลัง ? ผมไม่ค่อยจะเข้าคำนี้ แต่ก็พยายามคลำดู...

เอาละ ผมคลำดูแล้ว และเข้าใจว่าจะกินความรวมอยู่กับ "ความบันเทิงใจ" นั้นเอง
ผมเขียนเรื่องนี้ด้วยความคิดถึงชีวิตแต่หลังขึ้นมาอย่างแรงกล้า ไม่ใช่ชีวิตของตนเอง แต่เป็น
สิ่งละอันพันละน้อยบ้างมากบ้างที่พามาในทุกระยะที่ห่าง และล้วนเป็นเรื่องติดต้องใจที่พามา
พลิกฟื้นขึ้นมาเขียนเขียนความคิดคำนึงของผมอยู่เป็นอาจิด ซึ่งเมื่อรวม ๆ กันเข้าแล้วทั้งหมดนั้น
ก็เป็นเสมือนเพื่อนสนิทเก่าแก่คนหนึ่งของผม เพื่อนสนิทเก่าแก่ซึ่งจากกันไปแสนไกลและแสนนาน
แต่ก็ไม่มีวันลืมเลือนกันได้เลย

ฉะนั้นจึงเป็นของแน่ในข้อที่ว่ามีความจริงอยู่ในเรื่องนี้และในตัวละครทุกคนของเรื่องนี้
และในตัวละครทุกคนของเรื่องนี้ แต่ทว่าเป็นความจริงที่เอามาผสมกันเข้าจากที่นั่นคิด ที่นี้หน่อย
และจากคนนั้นคิดคนนี้หน่อย ไม่ใช่ความจริงที่เอามาจากเนื้อเดียวกัน ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าสถานที่หรือ
ตัวละคร อย่างเช่นคุณบุญเลื่องผู้แรงเสน่ห์ ก็มีคนจริง ๆ เป็นเค้าโครงหรือเป็นแก่งอยู่ เธอเป็น
สุภาพสตรีสูงวัย ซึ่งมีลักษณะเป็นคนฉลาด แข็งขัน อ่อนโยน ผิวขาวอย่างมีนวลคล้ำ ผมสั้นน้ำตาล
อ่อนมาก ทรวดทรงค่อนข้างสูงและพวงพี เมื่อรวมกันเข้าแล้วก็เป็นสรรพางค์ที่สามารถชวน
สวาทผมได้แม้ในระยะหนึ่ง ไมล์เมื่ออายุราว 14 ผมพบเห็นเธอเสมอตามเส้นทางสัญจรเป็นประจำ
ของผม และเคยนึกอ้อนวอนภาวนาอยู่เสมอว่าขอให้เธอปรานีตามใจผมสักครั้งเกิด แล้วจะให้ทำ
อะไรก็จะทำให้ที่นั่น แต่ก็ไม่เคยได้สำเร็จตามภาวนาอย่างจริงจัง ผมยังได้พบเห็นเธออีก
ในภายหลังเมื่อเธอเริ่มชราและผิวนัยน์ตา ไปจนเห็นแล้วแทบน้ำตาาร่วง โดยอาศัยเธอผู้นี้เป็น
โครงหรือแก่น ผมก็เที่ยวได้หยิบเอาเสน่ห์จากสตรีสูงวัยรายอื่น ๆ ที่เคยเห็นและชอบใจมา
ผสมผสานกัน เข้าและทำประติมากรรมขึ้นเป็นคุณบุญเลื่อง ลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของเธอก็เป็น

ของผสมผเสอีกเหมือนกัน แต่เธอก็เป็นความจริงยิ่งกว่าความจริงยิ่งกว่าความจริงอยู่ในชีวิต
ของผมนตลอดมา อย่าว่าแต่ใครเลย ผมเองยังรักและหลงเธออยู่ไม่วายจบเดี๋ยวนี้ และยังนับถือ
เป็นอย่างยิ่งอีกด้วย

"เรื่องของจัน คารา" เป็นเสมือนเรื่องราวของเพื่อนสนิทเก่าแก่คนหนึ่งของผม
และผมก็ยังมีเพื่อนแบบนี้อยู่อีกมากกว่าหนึ่งหรือสองหรือสามคน

คำถามข้อ 6 : ก็จาก "เรื่องของจัน คารา" อีกนั่นแหละ บางคนมีความเห็นว่ามันเป็น
ดาบสองคม บ้างก็ศีลธรรมจัดก็ว่าคุณเขียนออกมาอย่าง ไม่รับผิดชอบต่อสังคม
มักจะเอาเรื่องแบบนี้มาเขียนเสมอ อันจะยั่วยุให้เด็กใจแตกได้ง่าย ไม่ใช่เลย

คำตอบ : นี่คุณไม่ได้ถามเองนะ ผมจะถือเสียว่าคุณสร้างถามแทน "บางคน" จากพวกนั้น
เพราะในชีวิตการเขียนเรื่องอ่านเล่นของผม เห็นจะ ไม่มีอะไรอีกแล้วที่ยั่วกิเลส
เบื้องต่ำได้จะจัดไปกว่าจัดจจริตคิดค้นสวิงสวายของคนจากพวกศีลธรรม "จัด"
แบบนี้

เออะ ผมซื้อร้านจะกล่าวพรสุวาท เอาเป็นว่าผมเป็นคนชอบดาบสองคมก็แล้วกัน จะเอา
ไว้เชือดเฉือนพวกศีลธรรม "จัด" และนักรับผิดชอบต่อสังคมกันปาว ๆ เพื่อกันให้แห้ววัน
ไปตาม ๆ กันได้ถนัดมือขึ้น

จะต้องให้บอกกันไปถึง ไท่ว่าผมเขียนเรื่องอ่านเล่นเพื่อความบันเทิงเริงรมย์สำหรับ
ผู้ใหญ่ สำหรับผู้เจริญแล้วทั้งกายใจ มาว่ากันพล่อย ๆ แบบนั้นก็มีอีกแบบลูกของตัวรียากลับเพียว
ชัดลูกชาวบ้านนะแหละ ไม่ใช่เลย

เอาอย่างนี้เสียเลยไหมล่ะ...? คราบไคที่ตนยัง ไม่มีปัญญาสามารถจรรจนกเด็กให้อยู่
ส่วนเด็กได้ ผู้ใหญ่ก็ให้ดลีสองเสฟเมถุนกันเสียเลย เด็กมันจะได้ไม่เอาอย่างเอาเลย
ถ้ากลัวใจจะไม่แข็งพออดกลั้นได้ ผมยินดีเอาดาบสองคมของผมไปจัดการกันเอาเอง

บ๊อดี้...!

หมดแรงและหมดเวลาบางส่วนเพียงแค่นี้เอง ก็ดีไปสองอย่าง คือ 1 เป็นอันได้รู้กันเสียที่ว่าผม
นี้เขียนข้อความส่งทางโทรเลขไม่เป็น 2 ทำให้ผมต้องแก้คำทนายทนายเดาเรื่องปัจจุบันและ
อนาคตของหนังสือของคุณ ด้วยความหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะยึดเยื้อต่อไปได้อีกอย่างน้อยสักเล่ม
สองเล่ม เพราะยังเหลือคำถามที่คุณพยายาม "สัมผัส" ผมอยู่อีกถึง 9 ข้อ อย่างไรก็ตาม
ขอขอบคุณที่ทำให้เกียรติผมด้วยน้ำอณิธานอย่างยิ่งยวดของคุณ ขอให้สวัสดี

อุษณา เฟื่องธรรม

2 ตุลาคม 2511

(ระหว่างโรคกระเพาะกำเริบใหม่เพราะ

โดนไข้หวัดใหญ่แทรกเป็นระลอกที่ 4)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสุรีย์ ชื่อสกุล ตั้งสมบูรณ์

เกิดวันที่ 20 เดือนเมษายน พุทธศักราช 2509

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 928 ซ.สันติสุข บ้านช่างหล่อ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ประจำ

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2526 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสุวรรณารามวิทยาคม

พ.ศ. 2530 ศิลปศาสตรบัณฑิต(ภาษาไทย) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

พ.ศ. 2536 กศบ. (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การวิเคราะห์เรื่องสั้นของ ประมวล อุดมธูป

บทคัดย่อ

ของ

สุรีย์ คังสมบูรณ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2536

ปริศณานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของประมุล อุดฺทุรูป ในด้านองค์ประกอบ กลวิธีการเขียน และการใช้ภาษา จากเรื่องสั้นจำนวน 157 เรื่อง ซึ่งเป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นรวม 16 เล่ม

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า

เรื่องสั้นของ ประมุล อุดฺทุรูป โครงเรื่องส่วนใหญ่จะดำเนินเรื่องตามปฏิทิน ใช้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เป็นสำคัญ ส่วนใหญ่ปิดเรื่องด้วยการพลิกความคาดหมาย ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องได้แก่ ตัวละครที่เป็นมนุษย์ ตัวละครที่เทียบเทียมท่ามนุษย์และตัวละครที่เป็นสัตว์ บทสนทนาช่วยดำเนินเรื่อง เสนอตัวละคร และเสนอแนวคิด จากเป็นฉากสังคม กรุงเทพฯ มากกว่าสังคมชนบท องค์ประกอบของเรื่องสั้นทั้งหมดมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดี

ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ ประมุล อุดฺทุรูป คือ เนื้อเรื่องเน้นพฤติกรรม และอารมณ์ของตัวละคร ประมุล อุดฺทุรูป ใช้ตัวละครทุกประเภทเพื่อมุ่งแสดงปัญหาของปัจเจกชน การใช้ภาษามีการเลือกสรรถ้อยคำมาใช้อย่างประณีต ความมั่งคั่งของภาษา ปรากฏในการเลือกใช้เสียงในคำ การใช้คำ และการใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งหมดนี้ทำให้เรื่องสั้นของ ประมุล อุดฺทุรูป สมบูรณ์ทั้งด้านเนื้อหาและวรรณศิลป์ถึงขนาดได้รับการยกย่องว่าเป็นเรื่องสั้นชั้นครู

AN ANALYSIS OF PRAMOON UNBHATHOOP'S SHORT STORIES

AN ABSTRACT

BY

SUREE TINGSOMBOON

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

February 1993

The purpose of this thesis was to analyze Pramoon Unhathoop's short stories in terms of composition, style of writing, and the use of language. The analysis was done from his 157 short stories which were published together in 16 books.

The study showed that the outlines of the stories were mostly chronological, with surprising ending. The characters were human beings, man equivalences including animals. The dialogues helped build up stories, present characters and also convey the writer's ideas. Besides, most of the stories were taken place in Bangkok scenes rather than in rural areas. The compositions of the stories were, moreover, well-related.

The stories which emphasized on the characters' behavior and emotion made Pramoon's short stories unique. All characters were purposed to represent individual problems. In addition, what made Pramoon's stories perfect in terms of both content and art, and what made them being considered as classical short stories, was the magnificent language : alliteration, well - chosen and well - polished words, and the use of figure of speech.